

Biblioteca Valenciana

31000005091411

MANUEL BAS CARBONELL
N.º 11126
BIBLIOTECA

S. XVIII

1123

ECCLESIASTICAE
HISTORIAE
B R E V I A R I U M
A V C T O R E
IOANNE LAVRENTIO BERTI
FLORENTINO

FRATRE EREMITA AVGVSTINIANO.

EDITIO NOVISSIMA

AB AVCTORE IP SO RECOGNITA,
pluribus in locis emendata, et praeter ISAGOGEM ad sacram
Geographiam, quae in ceteris desideratur, nunc primum
VIII. indicibus chronologicis ad calcem
appositis locupletata.

P A R S S E C V N D A

Q U A E C O M P L E C T I T U R I S A G O G E M
ad sacram Geographiam, et progreditur usque ad annum
vulgaris aerae millesimum septingentesimum
sexagesimum.

VALENTIAE
IN OFFICINA IOSEPHI ET THOMAE DE ORGA
C1818CCLXXXVIII.
S U P E R I O R U M P E R M I S S I.

LECTORI

MONITVM.

Quod in hac historiarum epitome scriptores recenseo complures, qui *Magni Augustini* doctrinam temere oppugnant, aut vellicant, adhibendae moderationi, prudens lector, attribuas. In decimo autem septimo, atque in postremo saeculo, ubi quosdam praestantissimos viros appello *Iansenianos*, scias velim, meum non esse eo loci statuere, an tales sint, propterea quod proscriptas quinque propositiones tradiderint, an quod ut *Iansenii* asseclae ab insimulatoribus traducantur. Etsi id tertio capite *synopsis* saeculi xviii. necnon in mea adversus Senonensium Praesulem *expostulatione* declaro, meque ipsum invidioso illo nomine traduci a quibusdam Augustinianae scholae adversariis audio, patiorque lubenter; istic tamen ratus sum iterum praemonendum, ne Auctores longe doctissimos, quos quarto capite saeculi xvii. *Iansenianos*, fortassis nimium incaute, dixi, existimes a me infamari tamquam damnatae haeresis adsertores. Consul-

sultum magis futurum fuisse puto a nomine, quod sine additamento prolatum est opprobriosum atque inhonestum, penitus abstinere: at postquam calamo excidit, eos, quos Molinistae *Iansenistas* indiscriminatim appellant, ab iis, qui revera sunt, oportet ut caute prudenterque secernas. Qua in re Ecclesiae iudicium attende, non criminantium dicteria. Dissidia itidem, quae excitata diximus cuiusdam doctoris Sorbonici lucubrationibus, quibus incentoribus excitata sint, probe nosti. Absit ut laudes promeritos aliqua afficiamus iniuria; aut dignos vituperatione, laudibus prosequamur. Illos demum, quos *Anti-iansenianos* ibidem voco, ubi damnatos errores praestringunt, commendo plurimum; ubi autem damnatorum errorum insimulant Orthodoxos, nemo unus, nisi iniquus et improbus, commendabit. Recte nobis ceterisque Democriti proloquium ad mentem revocavit Stobaeus: *Bona collaudare honestum est, mala vero laudibus vehere est adulterini animi, et impostoris indicium.*

AD

(5)

AD SACRAM GEOGRAPHIAM ISAGOGÉ.

CAPVT I.

*Quinam fuerit Iudaicae reipublicae status,
quando in mundum Christus
advenit.*

DE temporibus quantum ratio instituti nostri postulabat, pertractatum est in prolegomenis primae partis: nunc agendum de locis, ac primum de Iudaea ob nativitatem, praedicationem, ac mortem Redemptoris nostri regionum universarum celeberrima. Constat ex supradictis tempore natalis dominici regnasse in Iudaea Herodem alienigenam et Idumaeum; nempe sub Messiae adventu sceptrum ac principatus de Iuda ablatum est, quemadmodum praenuntiaverat Genes. XLIX. 10. Iacob Patriarcha. Vbi autem Herodes sceleratam efflavit animam anno Iuliano 43. regnum eius discissum, et in filios distributum fuit postremo ipsius Herodis testamento, C. Augusti auctoritate, et senatusconsulto. Legendus Fl. Iosephus lib. XVII. antiquit. cap. 10. et seqq.

Ar-

Archelaus itaque, qui sepulto patris corpore in Herodio Castello, 60. stadiis a Ierusalem, Arabiam versus ab ipso Herode constructo, compressisque seditiosis, qui ob deiectam Aquilam auream tumultus Ierosolymis excitaverant, Romam advenerat, ut paternum regnum consequeretur; post contentiones plures ethnarcha, id est, gentis princeps, non autem Rex, declaratus fuit ab Augusto, regium quoque titulum ei pollicente, si hoc dignum sese praestitisset. Philippo item, qui Romam navigaverat, ut fratri, cuius res periclitabantur, adesset, adsignatam ab Herode tetrarchiam, quartam scilicet partem paterni principatus, concessit Augustus. Tetrarchiam alteram consequutus est Philippi, et Archelai frater Herodes Antipas: Salomi etiam urbes, quas frater legaverat, attributae. Hinc intelligimus quae initio capituli 3. de iisdem tetrarchiis scribit S. Lucas Evangelista.

Ethnarchiam Archelai constituebant Iudaea, Idumaea, et Samaria; urbesque ethnarchiae principes fuerunt Caesarea, Sebaste, Ioppe, et Ierosolyma. Iudaea proprie dicta est terra Chanaan et promissionis citra Iordanem, quam Palaestinam, terram sanctam, et *Soriam* appellamus. Idumaea, quam hodie *Bidumi* vocant, coniungitur Palaestinae ad meridiem, habens Arabiam ad ortum, Aegyptum ad occasum, et sinum Arabicum ad austrum. Samaria autem inter Iudaeam et Galilaeam in tribu Ephraim sita erat. Caesarea maritima Palaestinae civitas, ea est, quam olim Turrin Stratoniam, deinde Flaviam Coloniam nominarunt, intra limites dimidia tribus Manasse. Sebaste, id est, Augusta, a Hieronymo Sebastopolis nuncupata, a monte Samariae, ubi aedificata fuerat ab Amri Rege Israel, Samaria passim dicebatur. Ioppe, Hebraeis Iapha, quod nomen etiamnum retinet, urbs, et portus Iudaeae, in excelso saxo condita est in

in tribu Dan. De Ierosolymis, ne saepe eadem repetantur, dicendum est infra.

Tetrarchia Herodis Antipae comprehendebat Galilaeam et Peraeam, tractus inter lacus Tiberiadis, et Asphaltiten ad occasum, et ortum Iordanis. Quatuor tribus Galilaea continebat, Aser, Nephthali, Zabulon, et Issachar. Pars Galilaeae superior, tendens ad septentrionem, est illa, quae ab Isaia IX. 1. dicitur *Galilaea gentium*. Sunt vero Galilaeae fines mons Carmelus, Phaenicia, Iordanis et mare magnum. Peraea, sive terra Gilead, ab Apamaea ad Macheruntem, et a Iordane ad Arabiam extendebatur. Lacus Asphaltitis idem est, ac mare mortuum, ita a bitumine, et a sale maris vocatum, inter tribum Iuda, et tribum Ruben; quemadmodum lacus Tiberiadis est idem, ac mare Galilaeae, et stagnum Geneza-reth, nunc *Tabaria*, habens tribum Zabulon ad occidentem, et tribum Issachar ad austrum.

Cessere Philippo Batanaea, Trachonitis, et Auranitis cum agris nonnullis finitimis. Batanaea regio est trans Iordanem, sita in dimidia tribu Manasse, et Trachonitidi ad aquilonem contermina. Trachonitis, quae et tetrarchia Lysaniae, propinquior est monti Libano et Caelesyriae, ac protenditur usque ad mare Galilaeae, seu Tiberiadis. Ibidem, scilicet in eadem tribu Manasse, et trans Iordanem fuit Auranitis, sic nominata ab Aran urbe, inter Caesaream Philippi, et Damascus.

Reliqua pars Herodiana ditionis, urbesque Samaria, Azotus, et Phaselis concessae fuerunt Salomi Herodis sorori, cui Caesar Augustus largitus quoque est argenti signati quingenta millia, aedesque regias conditas Ascalone. Azotus autem, et Ascalon amplissimae olim fuerunt urbes, et satrapiae Philistinorum; Iamnia, nunc *Zania*, urbs maritima ac portus in tribu Dan, dissita ab Azoto et Ascalone

CAPVT II.

*De locis , quae Christus praesentia sua
decoravit.*

Talis erat , qualem nuper descripsimus , Iudaeae status , cum Dominus praedicationem , et redemptionis opus incoepit. Superstite tamen Herode Magno natus fuerat in Bethlehem , et Archelao ethnarchiam adsecuto rediens ex Aegypto habitavit in Nazareth ; ibique privatam vitam transegit usque ad annum tricesimum , et praedicationem ac baptismum Ioannis.

Igitur Christus anno Urbis conditae 749. , sive anno Iuliano 41. ad finem vergente , in Bethlehem natus est , Matth. II. 1. et Lucae II. 4. Dominum nasciturum in Bethlehem praenuntiaverat Michaeas V. 2. dicens : *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Iuda , ex te enim mihi egredietur , qui sit dominator in Israël , et egressus eius ab initio , a diebus aeternitatis.* Id testati sunt populi , scribae , legisque interpretes Herodi sciscitanti , ubi Christus nasceretur ? necnon Iudaei illi , qui Ioann. VII. 42. aiebant : *Ex semine David , et de Bethlehem castello , ubi erat David , venit Christus.* Hinc aperte refelluntur Messiam adhuc exspectantes , quoniam oppidum Bethlehem a fundamentis excisum est , neque illius vestigia modo apparent. Qui autem vel Davidi , vel Elimelech , vel cuilibet alii tribuendum putant Michaeae oraculum , refutantur iis verbis : *Et egressus eius ab initio , a diebus aeternitatis.* Sita erat civitas Bethlehem in tribu Iuda , 7. milliariis distans a Ierosolymis , Hebron versus ad austrum , et appellatur Ephra-

ta,

ISAGOGÉ. CAPVT II.

ta , id est frugifera ; necnon civitas David , ut distinguatur a civitate altera eiusdem nominis , quae erat in tribu Zabulon in monte praealto , vocata Bethlehem Iosue XIX. 15. , a LXX. ibidem *Βεθ-λε-ήμ* , atque in libro Iudith Bethulia , ob caedem Holophernis clarissima.

Vix in lucem editus Christus in Aegyptum delatus est , ut indictam ab Herode necem vitaret , et adimpleretur vaticinium Oseae XI. 1. *Ex Aegypto vocavi filium meum.* Aegyptus regio Africae amplissima habet a meridie Aethiopiam , ob occasu regionem Cyrenaicam , seu Pentapolim , a septentrione mare Aegyptium , et ab ortu Palaestinam , Arabiam Petream , et sinum Arabicum , id est , mare rubrum. In qua Aegypti parte Dominus , eiusque parentes moram gesserint , incertum est. Quidam cum Sozomeno putant commoratum Hermopoli ; alii cum Brocardo in oppido Matarea , dissito 10. milliariis a Babylone ; nonnulli cum Magino Remesse , ubi olim habitaverant filii Israël ; aliqui demum recentiores Alexandriae , ubi facilius ob florentissimam synagogam castissimi coniuges Maria , et Ioseph exercere potuissent pietatis , et religionis officia ; sed , ut inquit Ioannes Maldonatus in cap. II. Matth. nemo hac in re inquirenda curiosus , et in credenda , vel affirmanda incautus esse debet.

Post Herodis obitum Christus reversus in patriam habitavit in oppido Galilaeae Nazareth , in ditione Herodis tetrarchae. Nazareth vero fuit *viculus Galilaeae iuxta montem Thabor* , inquit Hieronymus de locis Hebraicis. Geographi tradunt Nazarethum distare a monte Thabor duobus leucis , et a civitate Ierusalem itinere trium dierum. Ab illius oppidi domicilio Dominus dictus est Nazarenus , id est , sanctus , a radice *nazar separare* ; qui enim sanctificantur in Dei cultum , ab hominibus quodammodo segregantur.

Tom. II.

B

tur.

tur. Hinc S. Hieronymus in cap. II. Matthaei ait: *Nazaraeus sanctus interpretatur: sanctum autem Dominum futurum omnis Scriptura commemorat.* Scribitur tamen Nazareth etiam per *Tzade* derivaturque a radicali *netzer*, *ramus*, aut *surculus*: unde flos Hebraeis dicitur *Natzir*, atque ita de Christo intelligendum oraculum Isaiae XI. 1. *Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius adscendet*: atque hac etymologia servata praeclaudatus Hieronymus invitans per epistolam Eustochium ad loca Palaestinae invisenda: *Ibimus, inquit, ad Nazareth, et iuxta interpretationem nominis eius, florem videbimus Galilaeae.*

Diu ibidem permansit sacra Virginis aedes, ob peractum divinae Incarnationis mysterium, et sacrae familiae domicilium celeberrima et sacratissima. Imperatricem Helenam ornatissimum templum ibi excipitasse, sacra adhuc aede persistente narrat Nicephorus lib. VIII. cap. 30. Meminit eiusdem templi S. Hieronymus praecit. opusculo de locis Hebraicis, Beda de locis sanctis cap. 16. ibique se confecisse sacrum testatur in descriptione terrae sanctae Iacobus S. R. E. Cardinalis de Vitriaco. Ibi etiam S. Ludovicum Francorum Regem sacra communione refectum narrant omnes eiusdem gentis annales. Praedicta tamen B. Virginis domus ministerio Angelorum Tersactum apud Dalmatas translata fuit, sedente Nicolao IV. Pontifice Maximo, anno 1291. VII. idus Maias, inde vero in agrum Lauretanum Piceni, anno 1294. IV. idus Decembris sedente S. Caelestino V. Praedicto enim anno 1291. et quarto Pontificatus Nicolai, a Saladino Rege Babyloniae expugnata fuit Ierosolyma, et Christiani omnes e Syria fuerunt expulsi. Ita sacrae domui, ad Dalmatas primum, deinde in Pontificiam ditionem, et in Ecclesiae sinum transvectae, divinitus provisum fuit. Perpetua populorum traditio, Benedicti XII. aliorumque Pontificum Romanorum Apostolicae litterae, Blon-

Blondus Flavius, alique historici accuratiores, ingentia miracula, lucubrationesque Canisii, Turriani, Raymundi, Martorellii, et aliorum complurima, non sinunt nos dubitare de huius rei veritate; quam confirmat, quidquid cum apostata Vergerio obganiant quidam heterodoxi, magna illa frequentia populorum ad Lauretanum templum confluentium, de qua Baptista Mantuanus Carmelita libro Agelatorum sexto:

*Huc Itali, Siculique ferunt sollemnia vota,
Huc fuit Epirus, fuit Illyris, accola Rheni,
Accola Danubii: venit usque a litore Narbo
Galliae, et Isthmiacae Spartanus ab aequore terrae.*

Nunc in Palaestinam redeunt, illic anno vulg. aer. 26. Iudaeam post Valerium Gratum administrante Pontio Pilato, legimus cap. tertio Matthaei, Marci, et Lucae, necnon primo, ac tertio Ioannis, filium Zachariae Ioannem Baptistam praedicasse ingenti multitudini confluenti ad Iordanem baptismum poenitentiae, et vocis parantis viam Domini implese munus, quod Isaias XL. 3. praenuntiaverat. In campestribus Iordani proximis, ac praesertim in AEnnon, et in Bethania praecursorem Baptistam adnuntiasse Christum venturum, traditur ab Evangelista Ioanne praecitatis in locis. AEnnon vero in medio tribus Manasse cis flumen, non procul a Salem regia olim urbe, sita erat. Bethania autem, ab ea diversa, ubi Dominus Lazarum suscitavit. Adrichomius fuisse putat Bataneam regionem sitam in praeclaudata tribu Manasse: complures innixi vetustae lectioni pro Bethania contendunt scribendum esse in *Bethanab*. Verum cum Hebraica lingua *bethnghaborab*, significet locum transitus, *Bethania* autem locum navium; ad illorum opinionem accedimus, qui sentiunt utroque nomine designari Iordanis traiectum, maxime quod in Syriaco habetur, *bethnghaborab aiarden*: in traiectu Iordanis, loco nempe per-

commodo cis, et ultra fluvium habitantibus, ut ad baptismum Ioannis accederent.

Vbi etiam Christus baptizatus est, in desertum locum secedens, ieiunavit, pugnavitque cum daemone. Desertum illum locum inter Ierusalem, et Iericho, inter Anathot, et Galgala, nec procul a mare mortuo, constituunt sacri geographi. Inde vero Dominus petiit Capharnaum, quam urbem suae praedicationi potissimum destinavit, quemadmodum Bethlehem natiuitati, et Ierosolymam passioni. Matthaeus cap. IV. 13. ait Capharnaum, fuisse civitatem maritimam in finibus Zabulon et Nephthalim, eamque describunt geographi ad dexteram, et occiduam ripam Iordanis, ubi influit in mare Galilaeae: unde aperta sunt quae praedixerat Isaias cap. IX. 1. cet.

Ex hac urbe, tunc metropoli Galilaeae, facillimum fuit Domino per finitimas regiones beneficiando et sanando transire, primumque signum patravit in Cana, exigua urbe tribus Zabulon inter Carmelum, et Ptolemaidem. Bethsaide, quae et Iulias appellata est, ad ripam septemtrionalem maris Tiberiadis Andream, Petrum, et Philippum vocavit, ceteris Apostolis ex eadem provincia accersitis. In montano tractu Genesaretico oravit, docuit, ingentem turbam prodigiosa quinque panum multiplicatione satiavit. In Iericho regia olim civitate, et una ex Iudaeorum toparchiis, caeco lumen, Zachaeo aequi rectique cognitionem impertiit. In Sichar, aut Sichem, quam et Flaviam Neapolim dixerunt, sita inter duos montes in Samaria, mulierem suosque concives de suo adventu ac missione reddidit certiores. Thabor, ubi gloriosus apparuit, erigitur in tribu Zabulon, sive in medio campo Galilaeae, et est idem mons, quem Polybius Mastoim, septuaginta autem, et Iosephus *Ἰμαβίνας* appellaverunt. Bethania, castellum Mariae, et Marthae, ubi Lazarum quatruiduanum suscitavit a mortuis, erat in

in tribu Benjamin, Orientem versus, stadiis quindecim dissitum a Ierusalem.

Hanc, quam postremo commemoravi, civitatem passione sua, et perfecta humani generis redemptione Dominus consecravit. Haec Iebus olim dicta, a Graecis Solyma, in libris Machabaeorum Ierosolyma, a Ptolemaeo autem Capitolia, a Romanis Aelia, ac tandem a Turcis Cutz, regalis urbs fuit, Palaestinae metropolis, sedesque regni Davidici, et omnium regum Iuda, quos cap. 10. enumeravimus. Sita est Ierosolyma in tribu Benjamin procul a litore maris Syrii 40. mille passibus inter Damascum, et Babylonem, illinc 160. milliariis, hinc vero 300. distans, ab Alexandria autem Aegypti, quam Turcae Scanderiam vocant, milliariis 400. Tanta fuit urbis huius amplitudo, tantaque populorum ad illam concursus, redeunte praesertim Paschatis sollemnitate, ut obsidionis tempore in ea perierint undecies centena millia, et nonaginta septem millia capta fuerint. Etiam Augustinus serm. 204. de temp. inquit, confluisse Ierosolymam tricies centena millia Iudaeorum, idque comprobatur enumeratione victimarum, quae sub Cestio praeside Syriae, anno Christi 64. mactatae fuerunt. Eversa est Ierusalem a Tito anno 2. Vespasiani, aer. Christ. 70. die octavo mensis Septembris. Nunc parvi circuitus est, vix incolas continens decem mille, deficitque magis in dies propter Arabum incursiones.

Crucem subiturus oravit, et comprehensus est in horto Gethsemani. Hoc autem Hebraico vocabulo *ge eth schamne* significatur *vallis cum oleis*. Vallem pinguis simam interpretatur Hieronymus. Ibi iunice illam piaculari, de qua Num. XIX. 5. comburere sacerdotes consueverunt. Ibi erat et vicus eiusdem nominis, unde Matthaeus vocat *χωρίον Γεθσημανι*, villam Gethsemani. Ioannes XVIII. 1. locum delineat *trans*
tor-

torrentem Cedron. Graeci codices habent τῶν κέδρων, *Cedrorum*, et vallem Ierosolymis adiacentem, *locum Cedris consitum* in VI. libro de bello Iudaico appellat Iosephus. Putat Grotius in torrentis marginibus cedros utrimque plantatos. At Iudaeis dicitur *Cedron*, quasi nigrescens a radice *cedar*, fortasse ob arborum, vallisque opacitatem. Irrigat Cedron vallem Iosaphat, separatque tribum Benjamin a tribu Iuda, ac in mare mortuum demergitur.

Γολγοθᾶ *Golgotha*, ubi crucifixus est Dominus, dicitur quoque ab Evangelistis κρηνη τῆμος, *calvariae locus*, quod ibi rei decollarentur, et supremo afficerentur supplicio. Sane Hebraei, et Syriaci caput appellant, *Golgotha*. Mons ille civitati proximus erat ad occidentem. Ibi sepultum protoparentem Adamum plures scripserunt, a quibus non dissentit S. Hieronymus in epistola, quam ad Marcellam dedit nomine Paullae, et Eustochii. At idem Hieronymus commentar. in cap. XXVII. Matth. hanc sententiam reicit, affirmans primum hominem in Hebron et Arbeae fuisse sepultum, ut legitur Iosue XIV. 15. Videtur tamen hic Iosue locus accipiendus de homine inter *Enacim*, id est Gigantes, maximo.

Emmaus, sive Ammaum, quo proficiscentibus duobus discipulis Iesus redivivus apparuit, a Luca XXIV. 13. distare dicitur a Ierusalem *stadiis sexaginta*. Est autem stadium 125. passuum mensura. Porro Emmaus ab Evangelista vocatur καῖμυρ castellum, aut pagus, a Iosepho καμπίρ, oppidulum, a Plinio tamen toparchia. Emmauntem exussit Varus; Nicopolim postea dixerunt, quasi victoriae urbem, quod nomen etiamnum retinet, civitas pene excisa, et Episcopalis sub Patriarchatu Ierosolymitano.

Ad caelos denique Salvator adscendit ex vertice montis Oliveti, proximi Ierosolymae ad orientem, torrente Cedron, de quo paullo supra, interfluente.

Ibi

Ibi impressa eiusdem Salvatoris vestigia tradit vetusta traditio, quam et laudant Augustinus tractat. 47. in Ioannem, S. Paullinus epist. 31. ad Severum, Severus Sulpicius Hist. Sacrae lib. II. cap. 3. auctor libri de locis Hebraicis in Actis Apostolorum apud Hieronymum, et de locis sanctis apud Ven. Bedam. Atque de hac traditione nec haesitat Casaubonus exercit. 16. n. 154. adversus Baronium. Ipse Ecclesiasticorum annalium parens ad annum Christi 34. illam de impressis Domini vestigiis traditionem corroborans, animadvertit ad litteram in Christi adscensu impletum fuisse vaticinium Zachariae XIV. 4. *Stabunt pedes eius super montem olivarum qui est contra Ierusalem, ad orientem.*

CAPVT III.

Vbi post Christi passionem Apostoli praedicaverint Evangelium.

PRIUSquam ad caelum adscenderet, Christum mandasse Apostolis, ut Evangelium per universum orbem hominibus adnuntiarent, Matthaeus, et Marcus affirmant postremo capite. Vbi ergo induti fuerunt virtute ex alto, et Paracliti muneribus locupletati, ab civitate Ierusalem inchoarunt Apostolicam praedicationem, adimplentes oraculum Isaiae II. 3. *De Sion exiit lex, et verbum Domini de Ierusalem.* Tum forte sibi divisisse provincias tradit S. Hieronymus comment. in cap. XXXV. Isaiae, confirmatque Socrates lib. I. Hist. Eccl. cap. 19., quamquam Baronius ad annum Christi 44. non sortì commissam, sed instinctu speciali Spiritus Sancti divisionem illam peractam fuisse existimet. Sed potest utrumque componi, ut forte simul, et divini Spiritus adsistentia singulas sibi

bi regiones distribuerint, ne alicuius privatae affectionis oriretur suspicio. De eadem distributione scribit S. Leo M. serm. 80. in natali Apostolorum: *Duodecim Apostoli accepta per Spiritum Sanctum omnium locutione linguarum, imbuendum Evangelio mundum distributis sibi terrarum partibus susceperunt.*

At ubinam singuli Apostoli praedicarunt? Fidem adhibendam puto Eusebio Caesareensi, scribenti initio lib. III. E. H. „Thomas quidem, ut a maioribus „traditum accepimus, Parthiam sortitus est: Andreas „vero Scythiam. Ioanni Asia obvenit, qui plurimum „temporis in ea commoratus, Ephesi tandem diem „obiit. At Petrus per Pontum, Galatiam, Bythiniam, atque Asiam Iudaeis, qui in dispersione „erant, praedicasse existimatur. Qui ad extremum „Romam veniens, cruci suffixus est capite deorsum „demisso; sic enim ut in cruce collocaretur, oraverat. De Paulo iam quid attinet dicere, quia Ierosolymis usque ad Illyricum munus Evangelicae „praedicationis implevit, ac postremo Romae sub „Nerone martyrio perfunctus est? Haec Origenes in „tertio volumine expositionum in Genesim dissertis „verbis commemorat.” Haecenus Eusebius, cui consentiunt Socrates lib. I. cap. 19. et Nicephorus lib. II. cap. 39. et seqq. necnon lib. III. cap. 1.

Dixi fidem Eusebio adhibendam; nam praeter alatum ab ipso testimonium Origenis, S. Gregorius Nazianzenus orat. 25. inquit, Petrum in Iudaea, Paulum gentibus, Lucam in Achaia, Andream in Epiro, Ioannem Ephesi, Thomam in India, et Marcum in Italia Evangelium adnuntiasset. Similia scribunt S. Ioannes Chrysostomus in homilia de duodecim Apostolis, S. Gregorius Magnus hom. 17. in Evangelia, et S. Isidorus Hispalensis in libro de vita et morte SS. cap. 82.

Baronius ad annum Christi 44, ubi plura narrat de

de Apostolorum praedicatione atque itinere, postquam luculenter demonstravit Petrum fuisse Romae, quod nonnulli heterodoxi temere audent negare, ex locorum traditione narrat, eundem Petrum Neapolim Campaniae urbem navigio fuisse delatum, et inde solventem Liburnum, et Pisas proxime positas divertisse, hic vero ex more sacrificium obtulisse incruentum in loco, quem constat tantae rei memoria celebrem esse, summoque honore a posteris habitum; id, quod nos experimento cognoscimus, oculisque conspiciamus. Addit insignis auctor, Andream ad Scythas missum, in Graeciam quoque, et in Epirum fuisse profectum, Thraciam insuper, Macedoniam, Thessaliam, Achaia, necnon ad Sogdianos, et Aethiopas peragrasse. In describendo Philippī itinere in Asiam superiorem, monet alienum esse a vero quod scribit Isidorus paullo supra laudatus, et habetur quoque in breviario Ecclesiae Toletanae, ab eodem Philippo etiam Gallos Christiana fide fuisse imbutos, ac repetit quae notaverat ad martyrologium Romanum, pro Gallis *Galatas* esse legendum. Thomam, qui primum ad Parthos profectus fuerat, ad Indos quoque, Aethiopes, Persas, Medos, ac Brachmanos penetrasse, adserit ex Nazianzeno, Chrysostomo, ac Theodoro. Lustratam demonstrat a Bartholomaeo maiorem Armeniam, Licaoniam, et Albaniam, testimonia proferens Origenis, Socratis, et Pantheni Philosophi. A Simeone Chananaeo, qui et Iudas Mesopotamiam, Persidem, necnon Africam, et Britanniam Evangelica luce perfusas narrat, Hieronymi, Bedae, aliorumque testimoniis laudatis. Thaddaeum praedicasse in Arabia, et Idumaea refert ex libro II. Nicephori, sciteque admonet Thaddaeum, quem ferunt missum ad Abgarum Regem Edessenorum, alterum fuisse a Thaddaeo Apostolo, et unum ex numero septuaginta duorum discipulorum, ut lib. I. Hist. Eccl. Tom. II. cap.

cap. 13. tradidit Eusebius. Plura sunt alia in prolixa illa narratione Baronii, ex quibus haec tantum duximus observanda.

Edita est post Baronii obitum a Combefisio tomo II. auctarii ad bibliothecam Patrum edit. Paris. 1684. Graece, et Latine synopsis quaedam sub nomine Hippolyti martyris cum titulo: *Indiculus de duodecim Apostolis, ubinam quisque eorum praedicaverit, et ubi consummatus sit*. Hippolyto tamen eruditi omnes eandem synopsis abiudicant. Et revera nulla huius fit mentio in catalogo operum eiusdem martyris, marmoreae ipsius tabulae insculpto, servatoque in Vaticana bibliotheca. Cotelerius etiam in notis ad opera Patrum, qui floruerunt temporibus Apostolicis eandem synopsis inter regios codices advenit sub nomine Dorothei Tyri Episcopi, necnon sub nomine S. Epiphanii Episcopi Cypri. Quamquam haec Hippolyto afficta synopsis ab ea, quam attribuant Dorotheo, plurimum discrepet, ut percipient oculum in utramque coniicientes, in synopsi autem Dorothei incerta, et dubia complura, nonnulla quoque falsa, et absurda habeantur; id tamen non evincit eiusdem furfuris eam esse, quae sub Hippolyti nomine circumfertur. Cuiuscumque vero sit pretii, eam hic exscribere, necessarium atque opportunum existimamus.

„ Petrus quidem cum praedicasset Evangelium in „ Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, Italia, atque Asia, postea a Nerone crucifigitur, capite deorsum verso, cum ipse sic pati rogasset.

„ Andreas cum Scythia, ac Thracibus praedicasset, cruci affixus est Patrae in Achaia rectus in olea arbore, ibique sepelitur.

„ Ioannes vero in Asia a Domitiano Imperatore „ in Pathmos insulam relegatus, ubi etiam Evangelium conscripsit, et Apocalypsim vidit. Sub Tra-

„ ia-

„ iano obdormivit Ephesi. Eius reliquiae cum fuis-
„ sent quaesitae, non sunt inventae.

„ Iacobus eius frater praedicans in Iudaea ab He-
„ rode tetrarcha (scribendum erat, ab Herode Agrip-
„ pa) gladio occiditur, ibique sepelitur.

„ Philippus praedicans in Phrygia Hierapoli cru-
„ cifixus est, capite deorsum verso, sub Domitiano
„ principe, eodemque loco sepultus.

„ Bartholomaeus cum Indis praedicasset, eis-
„ que conscriptum a Matthaeo Evangelium exposuisset,
„ crucifixus est, et ipse capite deorsum verso, Al-
„ bani magnae Armeniae urbe.

„ Matthaeus cum Evangelium Hebraice scripsis-
„ set, Ierosolymis edidit, obdormivitque Hierae Par-
„ thorum civitatis.

„ Thomas cum Parthis, Medis, Persis, Hircania, Bactris, Margis praedicasset, abietina lancea
„ quattuor sui corporis partibus confossus est Calami-
„ nae, quae est urbs Indiae, ibique sepelitur.

„ Iacobus Alphaei praedicans Ierosolymis lapida-
„ tus a Iudaeis occiditur, illicque prope templum se-
„ pelitur.

„ Iudas, qui et Lebbaeus, ubi populo Edessae,
„ ac toti Mesopotamiae praedicasset, obiit Beryti,
„ ac illic sepelitur.

„ Simon Chananaeus filius Cleophae, qui et Iudas, post Iacobum iustum creatus Ierosolymorum
„ Episcopus obiit, sepeliturque eodem in loco cum
„ annos 120. vixisset.

„ Mathias cum esset unus de septuaginta, accen-
„ setur duodecim Apostolis; cumque praedicasset Ie-
„ rosolymis obiit, et illic sepultus est.

„ Paullus denique post annum ab assumptione Christi adiit Apostolorum, incipiensque ab Ierusalem
„ pervenit usque ad Illyricum, et Italiam, ac Hispaniam praedicans Evangelium per annos quinque ac

C2

„ tri-

„triginta: sub Nerone autem amputato Romae capite, illic sepelitur.” Haec synopsis Hippolyto adscripta.

In ea *synopsi* alienum a veritate arbitramur, quod Ioannes Evangelium scripserit in insula Pathmos, in quam a Domitiano fuerat relegatus. Scripsit enim illud Ephesi rogatus ab Asiae Episcopis adversus Cerinthum, aliosque haereticos, qui Christi negabant divinitatem, ut colligimus ex Eusebio lib. III. cap. 20. Irenaeo lib. III. cap. 1. et Hieronymo in catalogo script. Eccles. Id vero contigit imperante Nerva, qui ad principatum erectus post mortem Domitiani in suo cubiculo occisi anno Christi 96. XIV. calendas Octobris, eos, qui in exilium pulsi fuerunt, senatusconsulto revocavit. Philippum passum Hierapoli tradit etiam S. Ioannes Chrysostomus praecit. homil. de XII. Apost. At genus mortis in hac synopsis descriptum non cohaeret omnino Eusebio scribenti in chronico ad annum 12. Claudii, fuisse affixum cruci, et lapidibus insuper obrutum. Quod hic de Bartholomaeo narratur, crucifixum fuisse inverso capite, legitur quoque apud Metaphrastem, et Nicephorum; sed excoiatum tradit vetustior, et communior opinio. De Paulli autem profectio ad Hispanos, ut ad annum Christi 61. animadvertit Baronius, non eadem est historicorum sententia, quamquam nos id affirmantibus adhaereamus.

Mover nos eximiorum Ecclesiae Patrum auctoritas. Enimvero S. Cyrillus Ierosolymitanus catech. 17. de Paulo inquit: *Ab Ierosolymis usque ad Illyricum disseminavit Evangelium, qui regiam quoque Romam instituebat, et in Hispaniam usque promittitudinem praedicationis extendit.* S. Athanasius in epist. ad Draconium ait: *Studium fuit sancto viro, nempe Paulo, usque ad Illyricum Evangelium praedicare, nec segnescere, nec omittere quin Romam iret, et in Hispaniam de-*

descenderet, ut pro graviore labore, maiore frueretur mercede laboris. S. Ioannes Chrysostomus hom. 76. in Matth. *Videas, inquit, Paullum Ierosolymis ad Hispanias usque currentem; quod et repetit praef. in epistolam ad Hebraeos, et hom. 7. de laudibus Paulli.* Sanctus denique Hieronymus (non enim necessarium putamus singulos producere) in caput V. Amos haec habet: *Paullus Apostolus, quasi turbo violentus, et saeva tempestas, et tumentes maris gurgites persequabatur, et opprimere nitebatur Ecclesiam Dei. Qui vocatus a Domino effusus est super faciem universae terrae, ut praedicaret Evangelium de Ierosolymis usque ad Illyricum, et aedificaret non super alterius fundamentum, ubi iam fuerat praedicatum, sed usque ad Hispanias tenderet, et a mari rubro, imo ab Oceano usque ad Oceanum curreret, imitans Dominum suum et solem iustitiae, de quo legimus: a summo caelo egressio eius, et occursum eius usque ad summum eius; ut ante eum terra deficeret, quam studium praedicandi.* Indubitatum profecto est, apertumque ex epistola ad Roman. cap. XV. 24. et 28. Apostolum habuisse magnum desiderium in Hispaniam proficiscendi, quod arbitramur explevisse anno aerae Christi 63.

Inter regiones, quas Paullus imbuat Evangelio, memoratur in Act. Apostol. cap. XXVIII. 1. Melita insula maris Mediterranei, ad quam appulit post naufragium, sita ad Siciliae meridiem, et olim colonia Carthaginiensium, nunc sedes equitum Ierosolymitanorum, seu Melitensium. Conatus est tamen evincere vir eruditus Ignatius Georgius monachus Ragusinus, non ad hanc Melitam Africanam, sed ad Melitam alteram maris Adriatici, subiectam dominio reipublicae Ragusinae, Paullum tempestate fuisse appulsum, ibique patrasse quae narrantur praecitato capite XXVIII. Actuum Apostolorum. Quamquam vero aetate nostra pro utraque Melita acerrime sit decerta-

tatum, videtur nobis aperte citat. cap. XXVIII. 13. ubi legitur, Paullum ex illa solventem insula in navis Alexandrina Syracusam primum, deinde Rhegium, postea Puteolos, hinc vero Romam venisse, commonstrari Melitam, de qua agimus, fuisse Africanam; cum ex Dalmatina Romam profecturis istiusmodi iter longum nimis sit, et obliquum.

Quidam denique recentiores etiam Apostolatam S. Thomae apud Indos aut in dubium revocant, aut oppugnare nituntur. Aiunt enim ad Indos Thomam quemdam Manichaeum, non Thomam Apostolum, ut enuntiaret Evangelium, penetrasse, nec uspiam apud geographos inveniri urbem illam Calaminam, ubi a pseudo-Hippolyto Thomas adseritur lancea confossus; in urbe etiam Edessa a Rufino, et a Socrate sacram Thomae aedem, in eaque reconditas ipsius exuvias commemoravi. Verum opinionem illam constantissima Patrum, quos supra laudavimus, traditione refellimus. Gregorius enim Nazianzenus orat. 25. Hieronymus epistola 148. et Ambrosius in Psalmum XLV. S. Thomae apud Indos Apostolatam apertissime adserunt. Adde Gaudentium Brixianum serm. de dedicat. Eccl. Paulinum carm. 27. Theodoretum lib. IX. de verit. Evangel. Nicephorum lib. II. cap. 49. necnon menologia Graecorum, Latinorumque martyrologia. Neque traditio ista evertitur, etiamsi concedatur in Indiam post tempora Apostolorum profectum quoque fuisse Thomam aliquem Manichaeum, quod ex apocryphis Manichaeorum libris fluxisse non dubitamus. Ad Calaminam quod attinet, Tillemontius pro Calamina *Calamonem* legendum putat; at Calamon in Arabia, non in India, invenitur. Meliaporem unam esse urbem cum ipsa Calamina docent permulti; nisi mavis Calaminae vocabulo significari collem proximum, ubi Thomas martyrium fuerit perpessus. *Calaminthe* enim Syriaca lingua, qua interdum Christiani Sancti Thomae uti

solent, idem sonat, ac *mons prope urbem*, aut, *urbs in monte*, sive *in colle* fundata. Ex India corpus S. Thomae Edessam translatus scribit S. Gregorius Turonensis de gloria martyrum cap. 31. eamque translationem contigisse circa annum 232. Tillemontius, Florentinus, alique litteris tradunt. Edessa autem solo aequata, Thomae corpus in insulam Chios maris Icarii, et inde Ortonam urbem Aprutii citerioris in Archiepiscopatu Teatino, anno 1258. translatus est. Non itaque S. Thomas apostolatus in India ob praemissas coniecturas revocari debet in dubium.

CAPVT IV.

Prospetus Romani orbis, in quo Apostoli constituerunt Episcopos.

Non eadem semper fuit orbis, quem Apostoli peragraverunt, et in quo praedicaverunt Evangelium, et Episcopos constituerunt, partitio; sed alia erat imperante Caesare Augusto, alia sub Hadriano, alia denique sub Constantino, et usque ad Arcadium, et Honorium Imperatores.

Distributio Augusti facta anno Urbis conditae 726. ante Christum 28. sive, ut existimat Onuphrius Panvinus, anno proximo, *Augusto VII. et M. Agrippa Coss.* ita a Dione traditur libro LV. Romanae historiae. „Is „(C. Augustus) recepta in se omni reipublicae cura, „negavit se omnes velle provincias obtinere, aut quas „regendas sumsisset, in perpetuum gubernare; ideo „que infirmiores, nimirum, quia essent pacatiores, „aliis attribuit; potentiores provincias, ut quae plus „periculi ostenderent, ac vel hostes accolae haberent, „vel novos per se ipsae motus turbare possent, si „bi retinuit. Id faciebat sub hac specie, ut cum se- „na-

„natus tuto bonis imperii perfueretur, ipse laboribus
 „et periculis obiectus videretur: at sub eo praetex-
 „tu eum vere inermem imbellemque efficiebat, et
 „ad se solum arma militesque transferebat. Hac de
 „caussa senatui populoque Africa, Numidia, Asia,
 „et cum Epiro Graecia, Dalmatia, Macedonia, Si-
 „cilia, Creta, Africa Cyrenaica, Bithynia cum Pon-
 „to finitima, Sardinia, atque Hispania Baetica adscri-
 „ptae sunt: Caesari autem Hispaniae quod reliquum
 „erat, ut Tarraconensis, Lusitaniaque, tum omnis
 „Gallia, et Narbonensis et Lugdunensis, Aquitania-
 „que, et Celtica (nam Celtae quidam, quos Ger-
 „manos vocamus, cum omnem Celticam regionem,
 „quae ad Rhenum est, occupassent, effecerunt ut
 „ea Germania vocaretur, superior ea, quae Rheni
 „fontibus propior est: inferior, quae ab hac usque
 „ad Oceanum Britannicum se extendit) item Cae-
 „lesyria Phaenice, Cilicia, Cyprus, Aegyptus: ex
 „his tamen postea temporis Caesar Cyprum, et Gal-
 „liam Narbonensem populo reddidit, pro eisque
 „Dalmatiam recepit, quae permutatio etiam, veluti
 „in processu operis dicam, in aliis quibusdam pro-
 „vinciis est facta.” In hac distributione 26. dioe-
 „ces constitutae fuerunt, quarum 14. Augustus per re-
 „tores perpetuo administravit, reliquas senatui regen-
 „das commissit.

Ex illa imperii partitione dioeceses 26. natae fue-
 runt; quarum numerus paullatim immutatus est, et
 adauctus. Nam regnante Tiberio accesserunt imperio
 Romano provinciae duae, id est, Cappadocia, et
 pars Comagenae, nimirum Syriae portio illa, quam
 ab Euphrate Procopius, aliique Euphratesiam voca-
 runt: sub Claudio Mauritaniae duae, Caesareensis et
 Tingitana, ambae pertinentes ad Africam, et qua-
 rum tractus vulgo Barbariam nominamus: sub Clau-
 dio Britannia: sub Nerone Pontus Polemoniaca, et

Al-

Alpes Cottiae; ille alluit eam Cappadociae partem,
 ubi sita olim erat urbs Polemonium, hae autem Del-
 phinatum a principatu Pedemontano dividunt, ubi Pa-
 dus fluvius decurrit. Imperium administrante Vespasi-
 ano in provinciam redactae fuerunt Achaia, Lycia,
 Rhodus, cum ceteris insulis, atque Traiano regnan-
 te Armenia, Mesopotamia, Assyria, et Arabia.

Immutato itaque, et confuso priori ordine, at-
 que ad imperium evecto Hadriano anno Christi 117.
 necessum fuit aliam instituere Romani imperii distri-
 butionem. Italia in duas regiones divisa est: pars pri-
 ma comprehendebat regiones a Piceno ad extrema Si-
 ciliae, quas Sextus Rufus vocat *provincias suburbanas*,
 communius dixerunt *regiones suburbicarias*; et pars al-
 tera continebat omnes citra, et cis Padum regiones
 cum provinciis adiacentibus, id est Liguria, AEmi-
 lia, Alpibus Cortiis, Etruria, Raetiis, Venetiis, et
 Histria. In Africa tres constitutae fuerunt provinciae,
 Proconsularis, Numidiae, et Mauritaniae; in Hispania
 item tres, provincia Tarraconensis, Baetica et
 Lusitana; in Galliis autem quattuor, provincia Bel-
 gica, Lugdunensis, Aquitanica, et Narbonensis. Ita,
 ne per universum orbem erremus, in duas provin-
 cias Britanniae, in decem et septem Illyricum, in
 quattuor Aegyptus, in tredecim Oriens, in sex Thra-
 cia, in octo Pontus, et in undecim Asia coaluerunt.
 Quinam vero esset, imperante Hadriano, status uni-
 versi Romani orbis, ex Appiano Alexandrino, qui
 sub Traiano et Hadriano floruit, ut auctor est Pho-
 tius, cognosci potest.

Nova rursus distributio imperii facta est Constan-
 tino Magno rempublicam administrante. Is quattuor
 praefectos constituit, eisdem committens militarem
 disciplinam, erogationem annonae, amplissimamque
 regiminis potestatem, adeo, ut nulla post imperato-
 riam honorificentior dignitas haberetur. Ac primus

Tom. II.

D

fuit

fuit praefectus praetorio Orientis, cui subiectae erant quinque dioeceses, prima Orientis, secunda Aegypti, tertia Asiae, quarta Ponti, quinta Thraciae. Alter praefectus praetorio Illyrici, cui Macedonia et Dacia fuerunt commissae, omnibus harum regionum provinciis in dioeceses tantum duas coarctatis. Tertius praefectus praetorio Italiae, sub quo tres dioeceses, Italiae, Illyrici, et Africae; sed ex provinciis decem et septem Italiae, ut ea numerabantur aetate, septem Italiae vicario, et reliquae vicario Urbis obtemperabant. Tusciam nostram septem prioribus accensebatur. Quartus denique erat praefectus praetorio Galliarum, eique tres dioeceses commissae, Hispania nempe, Gallia, et Britannia.

De hac imperii distributione ita Zosimus lib. II. historiarum: „Constantinus recte constituta loco movens unum hunc magistratum (praefectorum praetorii) in quattuor imperia discerpit. Nam uni praefecto totam Aegyptum cum Lybiae Pentapoli, et Orientem ad Mesopotamiam usque, et praeterea Cilices, Cappadoces, Armenos, oramque maritimam totam a Pamphylia Trapezuntem usque, et usque ad Castella propter Phasidem sita, tradidit. Eidem, et Thracia commissae, et Mysia, Asemi, ac Rhodopes, ac Doberi oppidi finibus circumscripta. Praeterea Cyprum adiecit, et Cycladas insulas, Lemno, et Imbro, et Samothracia exceptis. Alteri Macedoniae attribuit, et Thessalos, et Cretenses, et Graeciam, et circumiacentes insulas, et Epirum utramque, et praeter has Illyrios, et Dacas, et Triballos, et Pannonios ad Valeriam usque, et Mysiam praeterea superiorem. Tertio totam Italiam, et Siciliam, et circumiacentes insulas, itemque Sardiniam, et Corsicam, et Africam a Syrtibus Cyrenem usque. Quarto Transalpinos Celtas, et Hispanos cum insula Britannica.” Haec Zosimus.

In

In hac autem descriptione primo notandum est, Zosimum iniquo erga Constantinum fuisse animo, ut in vita eiusdem Constantini demonstravimus; ideoque neminem movere debet, quod historicus ipse ait, immutata fuisse a Constantino quae a maioribus recte fuerant constituta. Deinde sciendum est, ante Constantinum duos constitutos fuisse praefectos ab Imperatore Commode, postquam is occidit Perennem praetorio praefectum, ut scribit Herodianus, nec Zosimus praecitato II. libro historiarum diffitetur. Advertendum praeterea non fuisse perpetuam Constantinianam illam distributionem; nam Valentinianus Senior adsciscens in consortium imperii Valentem fratrem suum, huic Orientem ad Aegyptum usque et Bithyniam commissit, sibi reservavit Illyricum, Italiam, Hispaniam, Britanniam et Africam universam, ut scribit Sozomenus lib. VI. Hist. cap. 6. adsentientibus Zosimo, et Theodoreto. Idem praestitit Gratianus adsumens ad imperii consortium Theodosium; ac Theodosius ipse cum Arcadio, Arcadius cum Honorio consimili ratione se gesserunt. Post irruptionem autem Gothorum et Vandalorum, aliarumque barbararum gentium, post scissionem ac translationem imperii, ac post cruenta Saracenorum bella, quanta fuerit orbis permutatio, vicissitudo, ac divisio, quantaeque humanarum omnium, divinarumque rerum perturbatio et confusio, nostrum non est enarrare, quae stantis dumtaxat, et florentis imperii rudem quandam formam, prospectumque delineandum suscepimus.

D2

CA-

CAPVT V.

De locis, ubi Apostoli Episcopos constituerunt.

Peragantes Apostoli orbem in urbibus locisque praecipuis Episcopos, qui Christianam regerent plebem, eamque doctrina monitisque saluberrimis imbuerent, provide sollerterque constituerunt. Eosdem Episcopos iure et institutione divina presbyteris antecellere, non cleri dumtaxat ordinatione, eodemque pacto, quo electus a militibus imperator praeest exercitibus, alibi adversus Salmasium, Blondellum, ceterosque presbyterianos demonstratum est multiplici genere argumentorum. In vicis autem, parvisque oppidis presbyterum quidem unum, et parochum, non Episcopali decoratum honore, priscis quoque saeculis, fidelium populorum regimini destinatum, intelligimus ex canone sexto Sardicensi, in quo habetur: *Non licere Episcopum constituere in aliquo pago, vel patria urbe, cui vel unus presbyter sufficit; non necesse est enim illic Episcopum constitui, ne Episcopi nomen et auctoritas vilipendatur.* His similia leguntur canone 57. Laodicensi, et in epist. 87. S. Leonis Magni ad Episcopos Mauritaniae. Quare in vicis pagisque coeperunt primum Episcopos collocare haeretici ad ostentandam Ecclesiarum suarum amplitudinem, quemadmodum in collatione Carthaginensi obiecit Donatistis S. Alipius Tagastensis, ac de Cataphrygibus, Montanistis, et Novatianis scribit lib. VII. H. E. cap. 19. Sozomenus.

Igitur Apostoli in urbibus saltem praecipuis sacros locarunt Antistites, quos Episcopos nominamus. Ierosolymis statim post Domini passionem ab Aposto-

lis

lis creatum fuisse Episcopum Iacobum ipsius Domini fratrem, cognomento iustum, tradunt S. Clemens Alexandrinus lib. VI. institutionum, Eusebius lib. II. H. E. cap. 1. necnon S. Hieronymus de Script. Eccl. Polycarpum a Ioanne Apostolo et Evangelista consecratum fuisse Episcopum Smyrnae urbis maritimae Ioniae, sive Asiae minoris, scribunt prae laudati Eusebius, et Hieronymus, necnon Irenaeus lib. III. cap. 3. ac Tertullianus de praescript. capite 32. Ab eodem Ioanne alios per Asiam constitutos Episcopos constat ex libro Apocalypsis, ubi angelos septem Ecclesiarum alloquitur. Timotheum relictum fuisse a Paulo Episcopum Ephesiorum testatur Eusebius lib. III. cap. 4. neque obscure id colligitur ex priori ad eundem Timotheum epistola I. 3. Titum pariter relictum Cretae, quae est insula maris Mediterranei adiacens Peloponneso, ut ea, quae deerant, corrigeret, et constitueret per civitates presbyteros, ipsomet Paulo scribente ad Titum I. 5. didicimus. Ex Ecclesiastica autem historia accepimus a Barnaba institutam, et aliquamdiu rectam nobilissimam Ecclesiam Mediolanensem: Dionysium Areopagitam fuisse Episcopum Atheniensium in clarissima nempe Graeciae urbe, et metropoli Atticae: Epaphroditum Episcopum Philipensium in Macedonia: Epaphram Colossensium in Phrygia: Publium Melitensium in insula naufragio Pauli clarissima: Hermagoram Aquileiae Carnorum olim metropolis, nunc pene excisi oppiduli. Ita per omnes provincias (verba sunt Cypriani epistola 52. ad Antonianum) et per urbes singulas ordinati sunt Episcopi in aetate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti.

Apostolorum aetate Episcopos Etruriae etiam nostrae constitutos fuisse non dubito. In hac autem vetustissima Pisarum urbe quisnam primus omnium pastor exstiterit, divinare non ausim, quamquam in

Ira-

Italia sacra enumeretur S. Perinus discipulus principis Apostolorum, de quo monumenta Ecclesiastica desiderantur. Sed cum esset eadem civitas Romanorum colonia, situ, amplitudine, et incolarum numero clara, sedes quoque praetorum, qui ius dicebant Etruriae; et huc appulerit praeclaudatus Apostolorum princeps Romam versus progrediens, ad litus, ubi nunc conspicitur S. Petri ad gradus Ecclesia, consistente navigio, quod et verus habet traditio, et Ecclesiasticis annalibus inseruit Caesar S. R. E. Cardinalis Baronius ad annum 44. pag. 310. Vaticanæ editionis; non procul a vero existimamus aliquem hic consecratum Episcopum, qui occulte saltem nascenti Ecclesiae praecesset. Si tamen ad certa confugiendum sit monumenta, nullum Pisis sedisse Episcopum invenimus ante Gaudentium, quem ex lib. I. S. Optati Milevitani contra Parmenianum, scimus interfuisse Romano concilio Miltiadis, celebrato in caussa Caeciliani et Donati anno 313. VI. nonas Octobris apud Lateranum in domo Faustae.

Ad tempora quoque Apostolica referunt initia Episcopatus patriae suae Florentini scriptores, quorum alii Frontinum, alii Romulum fuisse primum Episcopum Florentiae contendunt. Sane Romulum aequo iure sibi vindicant Fesulana, Pistoriensis, et Volaterrana, necnon Brixienis, et Bergomensis Ecclesiae, quod fortassis urbibus hisce singulis Romulus adnuntiaverit Evangelium. Sed Fesulis tandem Romulum condisse, ibique Domitiano imperante coronatum fuisse martyrio, tradunt cum Romano martyrologio ad diem 6. Iulii scriptores ibidem a Baronio in adnotationibus laudati. Nos vero neque Fesulanae urbi, licet excisae ac dirutae, gloriosissimum hunc Episcopum, neque Romulo martyrii coronam, de qua docti viri nuperrime disceptarunt, audemus temere denegare. Commendamus pariter Pistoriensium civium

pie-

pietatem, propterea quod memores se a Romulo accepisse prima fidei Catholicae rudimenta, infantes lustralibus aquis expiando iisdem una cum peculiari aliquo nomine commune Romuli nomen imponere antiquissima maiorum suorum traditione consueverunt.

Quid autem de virginis civitate Senensi? Hanc et suum ab Ecclesiae incunabulis habuisse pastorem, et Christi religionem suscepisse opera Martialis discipuli S. Petri, nonnulli litteris tradiderunt. At Martialem Lemovicensium in Gallia Episcopum, non Senensium in Etruria, Ecclesiastica historia commemorat. Senenses ipsi imbutos se fide gloriantur ab Ansano iuvene nobilissimo, et invictissimo martyre, quem Senas advenisse putamus anno 12. Diocletiani, Christianae aerae 295. Apud Optatum praecit. libro II. pag. 25. et tom. I. concil. p. 1403. legimus concilio Miltiadis adfuisse Florianum, quem aliqui Senarum, aliqui Caesenae faciunt Antistitem: ante Florianum vero commemoratur Senensium Episcopus Lucifer.

Perpetua et constans Lucensium traditio docet, primum Lucae Episcopum fuisse S. Paullinum, Antiochenum genere, et S. Petri discipulum, qui ad radices Pisani montis (S. Iuliani appellant, ubi saluberrima balnea amplioribus in dies exornata aedificiis) martyrium consummavit, ut Lucensis Ecclesiae acta, martyrologia ad 12. diem Iulii collecta a Florentino, Etruscam pietatem describente, monumenta, atque innumeri historici contestantur. Ex quibus apertum est, quod erat capitis huius propositum, cum in Etruriae partibus, tum in ceteris orbis terrarum regionibus Apostolos, suam, aut discipulorum suorum opera Evangelium disseminantes, in civitatibus saltem praecipuis, constituisse virum aliquem probatae fidei, ac doctrinae, qui Episcopalli munere fungeretur.

CA-

CAPVT VI.

Quinam inter Episcopos appellati sint Metropolitani, Primates, Archiepiscopi, et Exarchi, vel Patriarchae.

AD nominum etymologiam, quod attinet, quid titulus huius capituli proponat, obuium est, ac perspicuum. Vt enim metropolim urbem illam appellamus, quae est *μῆτηρ πόλις*, civitas nempe, caput, et quasi mater ceterarum eiusdem provinciae, ita *μετροπολίτης* Metropolitanus Episcopus ille dicitur, qui praeest primae alicuius provinciae urbi; quamquam Metropolitani nomen quibusdam etiam concessum legitur, quorum sedes minime in urbe primaria degebat, ut Nicaeno, Chalcedonensi, Nicomediensi, et Berytensi. Idem olim *Primas* erat, ac Metropolitanus; sed postea obtinuit, ut *Primates* vocarentur praecipuarum quarundam sedium Episcopi, ut in Africa senior cuiuslibet provinciae Antistes, in Galliis Lugdunensis, apud nos vero Pisanus Archiepiscopus. Idem fere ac *Primas* significat *ἐξάρχης*, quasi caput ac princeps. Exarchum enim canone 9. concilii Chalcedonensis, quo definitur, ut clericus habens adversus Metropolitanum querelam petat Primatem dioeceseos, frui iure quodam ampliori compertum est. In eodem autem concilio *Exarchi* vocantur Episcopi Ephesinus, Caesareensis in Cappadocia, et Heracleensis in Thracia; eodemque nomine condecorati postea sunt Ancyranus, Cizicenus, Sarden-sis, aliique complures. *Patriarchae* item nomen non aliam habet, quam *Primatis* et *Exarchi* vocabula, significationem, tametsi peculiari quadam ratione Patriar-

triarchae dicantur, praeter Romanum Pontificem, Praesules Constantinopolitanus, Alexandriaus, Antiochenus, et Ierosolymitanus. *Archiepiscopi* autem nomen, licet idem sonet, ac inter Episcopos primarius, latius nunc patet, pluribusque in eadem quoque provincia invenitur esse commune. Nihil ergo, quod ad nomina attinet, ingerit nobis modo difficultatem.

Subobscurum est tamen, et in controversia positum, cur, et quomodo metropolitana dignitas fuerit instituta. Nam Petrus de Marca lib. VI. concordiae sacerdotii et imperii cap. 1. ait Apostolos, quum Ecclesias distribuerent in provincias, in animo habuisse, ut in his corpus Episcoporum statueretur sub praesidentia Episcopi metropoleos. Institutos ergo putat vir doctissimus Metropolitanos Episcopos ab Apostolis. Atque ad hoc demonstrandum primo ait, Paulum scripsisse ad Titum, se illum reliquisse Cretae, ut constitueret per civitates *Presbyteros*, id est, Episcopos, ut Ioannes Chrysostomus, Hieronymus, alique veteres interpretantur. Addit pari ratione Ioannem constituisse in Asia corpus Episcoporum, quorum primarius erat Ephesinus, ut constat ex priori capite Apocalypsis; Apostolum item Paulum suam ad Ephesios scripsisse epistolam, quod Ephesus esset Asiae metropolis, unde facile poterant ad subiectos Episcopos Apostolica instituta transmitti; epistolam quoque scriptam a Paulo ad Corinthios, atque ad Thessalonicenses alteram, quoniam Corinthus, ut Florus adnotavit, erat metropolis Achaiae, Thessalonica autem metropolis Macedoniae. Animadvertit idem auctor, consilium istud non latuisse Tertullianum, qui in libro de praescriptionibus provocans haereticos ad traditionem Ecclesiarum Apostolicarum ait: *Proxima est tibi Achaia? Habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum.*

sum. Si autem Italiae adiacet, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas praesto est. His Petrus de Marca evincere studet institutionem Metropolitanorum factam esse ab Apostolis, qui tamen in sua provinciarum distributione animum intenderunt in eam civitatem, quae caput erat provinciae, propterea quod, ut habetur canone 9. Antiocheni concilii, *ad metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrunt.*

At non desunt, qui existiment nullam ab Apostolis factam institutionem Metropolitanarum, sed eos Episcopos Metropolitanos suomet iure fuisse, qui primariis civitatibus, a quibus reliquae pendebant, fuerant praepositi, spectata Romani imperii in provincias distributione, et civilis regiminis forma, non attempta hierarchia, Apostolico instituto firmata. Suadere id conantur propterea quod canone 6. Nicaeno definitum sit, in Ecclesiarum praeminentia servandam *antiquam consuetudinem*; ex quo inferunt, ex consuetudine, non ex institutione Apostolica, pendere ampliores Episcopatum praerogativas. Addunt canone 7. concessam dignitatem honoris, *salva metropolis praeminentia*, Episcopo Aeliae, id est, Ierosolymorum, non alia ratione, nisi quia metropoli Iudaeorum per Titum eversa, in metropolim electa fuerat Caesarea. Inquiunt, actione 4. Chalcedonensis concilii de iure metropolitico litigasse Photium Tyri, et Eustathium Episcopum Beryti, quoniam Berytus metropolis declarata erat rescripto Theodosii: atque actione 13. ius metropolitico vindicatum fuisse Antistiti Nicomediensi adversus Nicaenum, eo quod Nicomedia metropolis olim fuerit. Adserunt praeterea canone 17. eiusdem synodi Chalcedonensis sanciri, ut si qua civitas potestate imperiali innovata est, aut si protinus innovetur, civiles dispositiones, et publicas, Ecclesiasticarum quoque parochiarum ordines subsequantur. His itaque, aliisque pluribus mu-

nimentis, quae dissert. 1. de antiqua Ecclesiae disciplina collegit Ellies Dupinus, contendunt quidam evincere, a civili regionum provinciarumque partitione, non ab Apostolica, aut a divina institutione metropolitica dignitatem fluxisse.

Arridet nobis ea sententia, quae tenet metropoles civiles evasisse quoque metropoles Ecclesiasticas ex instituto Apostolorum, adeo, ut urbe aliqua ad metropolitico honorem evecta, Episcopus eiusdem urbis Metropolitanus adeptus sit iura, quoniam Apostoli illos Metropolitae esse constituerunt, qui praessent primariis et amplioribus civitatibus. Nam Apostolos habuisse ipsarum civitatum rationem haud obscure colligitur ex praecitato canone 9. synodi Antiochenae: per singulas regiones Episcopos convenit nosse, *Metropolitanum Episcopum sollicitudinem totius provinciae gerere, propter quod ad metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrunt. Unde placuit eum et honore praecellere, et nihil amplius praeter eum ceteros Episcopos agere secundum antiquam a patribus nostris regulam constitutam.* Canon autem iste editus anno 341. antiquam patrum constitutionem commemorans, non aliam utique innuit, quam ab Apostolis derivatam; siquidem institutionis, atque consuetudinis, cuius nulla alia adinvenitur origo, ad Apostolorum auctoritatem, ac traditionem, initia referenda esse et ratio ipsa, et communis perceptio demonstrat. Quum insuper Apostoli constituerint per civitates Episcopos, ut epistola ad Corinthios scribit Clemens Romanus, et nos ostendimus superiori cap. V. inverisimile prorsus est, nullum inter ipsos Episcopos statuisset discrimen, nec praevidissemus quomodo subortis dissidiis, grassantibus haeresibus, et ipsorum Episcoporum aliquo commissam sibi Ecclesiam deserente, oportebat, ut unus praesset ceteris, qui contentiones sedare, errores aver-

tere, Episcopum alterum consecrare, proximiores convocare ad synodum posset, ampliori aliqua auctoritate suffultus. Dupinii vero momenta, quamquam ex his corruunt, et eliduntur, feliciter dirimit rom. II. antiquit. Eccles. dissert. 4. Emmanuel a Schelstrate.

Iam vero cum Apostoli in iis civitatibus construxerint Metropolitanos, quae primariae erant, ceterarumque metropoles, facile inveniemus Apostolicorum et subsequentium temporum Metropolitanos, si illarum dioeceseon, quas memoravimus cap. IV. agentes de Romani imperii distributione, ampliores illustrioresque urbes, quibus reliquae subieciiebantur, sedulo investigabimus. Diximus praefecto Orientis quinque subiectas fuisse dioeceses, imperante Constantino, qui priorem Augusti, et Hadriani partitionem paullulum immutavit. Itaque dioeceseon quinque praefecto Orientis subiectarum Episcopi illi erant Metropolitanos, qui praeerant singularum provinciarum metropoli, scilicet in provincia Syriae Apameae, et Antiochia; in Palaestina, quae subinde in tres alias provincias divisa fuit, Caesareae, Scythopolis, et Ierusalem; in Phoenicia Tyri, et Damasci; in Cilicia Tarsi, et Anazarbi; atque ita de aliis provinciis, cum in ea dioecesi, quae Orientis dicta est, tum in dioecesebus Aegypti, Ponti, Asiae, et Thraciae, ac pari ratione de aliis provinciis dioeceseon praefectis Illyrici, Italiae, et Galliae, subiectarum.

Ut de Italia nonnulla dicamus, quum alius, fuerit vicariatus urbis Romae, alius autem vicariatus proprie dictus Italiae, atque illi decem, huic septem provinciae subicerentur, certum est Romam fuisse metropolim primi vicariatus, sub quo constitutae erant Tuscia et Umbria, Campania, Sicilia, Apulia et Calabria, Lucania et Brutia, Picenum suburbicarium, Samnium, Valeria, Sardinia et Corsica: Me-

Mediolanum autem fuisse metropolim vicariatus Italiae, cui subieciiebantur Liguria, AEmilia, Flaminia, seu Picenum Annonarium (*), Venetiae, (quibus postea accessit Istria) Alpes Cottiae, et utraque Raetia. Quare inter Metropolitanos Italiae Episcopos, praeter Romanum, qui habet in universa Ecclesia primum, antiquis temporibus sublimiorem locum tenuit Mediolanensis.

Sunt, qui arbitrantur Siciliae Episcopos, etiam ante Constantini aetatem, paruisse Metropolitanos Syracusano, quem a sede Apostolica ordinari iuxta traditionem Apostolicam, adseruit Nicolaus I. Romanus Pontifex; idque adserunt, quoniam in synodo I. Arelatensi priori loco invenitur subscriptio *Chresti Episcopi ex civitate Syracusanorum provinciae Siciliae*. Sed ex epistola II. lib. VII. S. Gregorii Magni inferunt viri eruditi, nondum Syracusanum Antistitem tempore ipsius Gregorii inter Metropolitanos fuisse adscitum, atque hanc ei dignitatem accessisse opinantur ex quo a Romana dioecesi Syracusae fuerunt avulsae, et throno Constantinopolitano subiectae, ut refert in *notitia patriarchatum* Nilus Doxapatrius. Ante Gregorium tamen in vicariatu Romano fruebatur in Sardinia iure metropolitico Episcopus Calaritanus, prout constat ex epistola S. Athanasii ad solitariam vitam agentes, et ex Theodoro lib. II. H. E. cap. 12. necnon Episcopus Ravennas, quem a tempore saltem Leonis Magni fuisse Metropolitanum demonstratur ex sermone 175. S. Petri Chrysologi eiusdem sedis Antistitis, qui eo in sermone ius suum Metropolitanicum vindicat, ac tutatur. Facta est autem Ravenna metropo-

(*) Picenum Annonarium, quamvis parebat vicario Italiae, spectabat tamen ad Metropolitanum Romanum, ut demonstrat Norisius dissert. de synod. V. cap. 10. unde constat iurisdictionem Ecclesiasticam non esse omnino conformem civili regimini. Vide Noris. tom. I. pag. 755.

ropolis imperante Valentiniano, qui anno 364. diviso imperio cum Valente, in Occidentem concessit, et in ea urbe sedem locavit. Ecclesia etiam Aquileiensis circa Damasi tempora dicitur adsecuta metropolitica dignitatem, qua proculdubio carebat anno 347. cum Protasius Mediolanensis esset *Metropolitanus Italiae*, ut colligitur ex subscriptionibus Metropolitum ad synodum Sardicensem celebratam eodem anno. Sane ex quo Episcopus Mediolanensis dictus olim fuerit Metropolitanus Italiae, magna temeritate et ignorantia a quibusdam haereticis praepontur Romano Pontifici, cum ex antiqua imperii distributione vicariatus Italiae esset a vicariatu Romae diversus.

In Africa, ubi ab Hadriani temporibus usque ad aetatem S. Cypriani certum est tres existisse provincias, *Africae* nimirum proprie dictae, seu provinciam proconsularem, et *Numidiae*, ac *Mauritaniae*, antiqua viguit consuetudo, ut provinciae proconsularis primas et Metropolita semper fuerit Episcopus Carthaginiensis; quemadmodum metropolitico iure functum fuisse praelaudatum Cyprianum colligimus ex synodis Africanis ab eodem celebratis anno 255. et 256. in causa rebaptizantium, eoque iure potitum Agrippinum, qui circa annum 215. regebat ipsam Carthaginiensem Ecclesiam, constat ex Cyprianica epistola 73. ad lubaianum, atque ex Augustini libro II. de baptismo contra Donatistas cap. 8. In provinciis autem Mauritaniae, et Numidiae ille Episcopus Metropolita dicebatur, qui senior erat in Episcopatu: siquidem Cypriano vivente Numidiae Metropolitanus fuisse invenitur Novatus Thamugadensis, tempore Caeciliani Secundus Tisigitanus, et aetate Augustini Xantippus Tagorensis. Quamobrem ex consuetudine potius Ecclesiastica, quam ex civili provinciarum divisione, ut supra dicebamus, metropolitica dignitas est

est repetenda. Partitio itaque Africae in sex provincias, quas memorat Sextus Rufus in breviario ad Valentinianum Augustum, commonstratque Constantinus Magnus in epistola ad Ablavium, auctorem habet ipsummet Constantinum. Sed de Ecclesiastica Africae geographia legendi Norisius initio historiae Donatistarum, et lib. II. H. Pelag. cap. 8. auctoresque additionum ad libros Oprati posteriorum editionum.

Hispania itidem constabat olim provinciis tribus, teste Solino in polyhistore cap. 26. et parum absimilis erat, in quattuor nempe provincias, Galliarum partitio, de qua supra cap. 20. sub Constantino tamen sex divisae fuerunt Hispaniarum provinciae, unde totidem metropolitanae Ecclesiae natae sunt, Narbonae, Bracarum, Tarraconae, Hispalis, Emeritae, Toleti. In Galliis vero antiquiores Metropolitanii fuerunt, in provincia Belgica Trevirensis, in Lugdunensi Lugdunensis, in Narbonensi Arelatensis, et in Aquitanica Bituricensis. At Arelatensis habuit cum Viennensi Episcopo de iure primatus contentionem magnam, ac diuturnam. Celebre est de hoc iure dissidium inter S. Hilarium Arelatensem, et Proiectum ac Celidonium provinciae Narbonensis Episcopos, quos ille e sede deiecerat. Verum S. Leo Magnus Hilarii acta reprehendit, litemque illam dirimere studuit, civitatibus oppidisque provinciae partim Arelatensi, partim Viennensi Episcopo attributis; quam definitionem confirmavit Symmachus epistola 9. ad Antistites Galliae.

Restat, ut de iure Metropolitum pro intelligentia eorum, quae dicta sunt, adiciantur perpauca. Si ad antiqua iura animum convertamus, pollebant olim Metropolitanii in alios provinciae Episcopos iurisdictione, sive loquamur de caussarum appellationibus, sive de visitatione dioeceseon, sive de convocatione synodi provincialis. Ob iurisdictionem illam, quam memo-

moravimus, poterant absolutionem impendere excommunicatis ab aliquo Episcopo suffraganeo, huiusque in collationibus beneficiorum, et institutionibus negligentiam supplere; et vacante Episcopatu, ac dioeceseos administrationem negligente capitulo, delegare visitatorem aliquem idoneum, aptumque regimini: quod etiam in 1. decretalium, in Sexto, tit. *de supplenda negligentia praelat.* legitur innovatum. Canones tamen Metropolitanis inhihent sine comprovincialium Episcoporum consilio alienas agere causas, prout legitur in decreto, IX. Q. 3. Ad dissensiones quoque tollendas ius visitandi provincialium dioeceses a Tridentina synodo sess. 24. cap. 3. de reform. coarctatum fuit ad causam aliquam cognitam, et in concilio provinciali probatam. Ipsum provinciale concilium, quod singulis annis iuxta canonem 5. Nicaenum, et 14. Chalcedonensem bis olim convocabatur, ipsa Tridentina synodo definiente 2. cap. praecit. sess. quolibet triennio debet a Metropolitanis indici. Metropolitanarum denique ius est pallio uti in tota provincia praescriptis diebus, atque coram, et ante se facere elevatam crucem gestari. Verum id est etiam Archiepiscoporum privilegium: immo pallium quibusdam Episcopis concessum legitur, ut Augustodunensi, epist. 3. libri VII. S. Gregorii Magni, Quinquecclesiensi in Pannonia, sive Hungaria, de quo cap. penult. *de praesumpt.* Ticinensi, cuius amplissima privilegia connumerat Benedictus XIV. in Apostolicis litteris, quarum vigore ipsi Ticinensi coniunxit Archiepiscopatum Amaseae urbis Cappadociae, et metropolis Helenoponti; Arterino demum, ne Erruriam nostram praetermitteramus, Clementis XII. privilegio. Verum de Metropolitanis dictum satis.

CAPVT VII.

Agitur de Patriarchis, ac primum de Romano, eique subiectis Ecclesiis suburbicariis.

Quinam Episcopi Patriarchae dicantur, et quinam inter Patriarchas habeantur celebriores, diximus capite praecedenti. Adserimus modo tres olim fuisse Patriarchas, Episcopum Romanum, Alexandrinum, et Antiochenum, quemadmodum tres urbes fuerunt sedes imperii, Roma, Alexandria, et Antiochia. Patriarchis enim, instar regum, multas subesse provincias, canonum et legum auctoritate demonstrant ICC. in caput *cum cetera*, de electionibus. Illustria habentur de tribus hisce Patriarchis testimonia in synodo Romana celebrata anno 494. sub Gelasio, Nicolai I. ad consulta Bulgarorum num. 92. Hincmari Rhemensis in opusculo 155. capitum num. 16. et Isidori lib. VIII. etymolog. cap. 12. Contendit Launoius ante quartum saeculum nullos fuisse in Ecclesia Patriarchas, horumque nomen fuisse prorsus inauditum. De nomine id quidem fatemur; coeperunt enim Patriarchae nominari sub tempore synodi Chalcedonensis: sed quantum ad rem attinet, constat antiquissima Patriarcharum institutio ex canone 6. Nicaeno, quo ex vetusta consuetudine adseritur Episcopo Alexandrino iurisdictio et potestas in Aegypto, Libya, et Pentapoli. Atque praedictum canonem de Patriarchis intellexere Ioannes Scholasticus, Zonaras, Balsamo, Petrus de Marca, necnon Innocentius I. et synodus VIII. act. 10. ut adversus Launoium demonstrat Henricus Valesius libro III. observationum Ecclesiasti-

carum in Socratem, et Sozomenum. Sed nulla alia probatione eget veritas, quum illum Patriarcham dicamus, qui pluribus provinciis praesit, eamque praeminentiam praedictus Nicaenus canon tam aperte vindicet Episcopo Alexandrino.

Id vero, quod de institutione Metropolitaram repetenda ab Apostolis superiori capite dictum est, adserendum de Patriarchis, quorum dignitatem non derivari ab his, qui Ecclesias fundarunt, ac primi rexerunt, putat se invicto argumento demonstrare auctor operis de antiqua Ecclesiae disciplina, propterea quod permultas Apostoli instituerunt et gubernarunt Ecclesias, quae tamen nec sunt, nec umquam fuerunt sedes Patriarchales, ut Corinthus, Ephesus, Thessalonica, Philippi, quas Tertullianus in libro de praescript. vocat *Ecclesias Apostolicas*. Immo, inquit, nec Ierosolyma, in qua Christus habitavit, et in qua non modo Petrus, sed et ceteri sederunt Apostoli, Patriarchalis fuit in primis Ecclesiae saeculis; et contra Patriarchalis semper fuit Alexandrina, quam non Petrus fundavit, sed Marcus; atque ad Patriarchatus dignitatem evehta postmodum est Ecclesia Constantinopolitana, honorem consequuta, quo certo caruit temporibus Apostolicis.

Verum fracta haec, et infirma sunt admodum, quippe nemo adeo desipit, ut Patriarchatus dignitatem deferat Ecclesiis singulis, quas Apostoli instituere; sed eas dicimus frui eiusmodi praerogativa, quibus hanc iidem Apostoli contulerunt, habita quidem ratione illarum urbium, in quibus sedes erat imperii; atque non ad primaevum, et Apostolicum institutum, sed propter causas inferius narrandas, Patriarchali iure donata fuit regia civitas Constantinopolis. Nam Ierosolyma, et civitates aliae, quarum sedes posterius dicta est Patriarchalis, appellationis potius honorem, quam rem, et quidem Ecclesiastico, non civili iure, sunt adsequutae.

Er.

Ergo Patriarchalium Ecclesiarum auctoritas a solo Petro, eiusque successoribus Romanis Pontificibus ortum duxit. Quod, praeter ea, quae diximus cap. praecedenti, munimenta alia demonstrant. Roma enim, definiente Gelasio in synodo Romana, quam paullo supra laudavimus, habet primam sedem Patriarchalem, quoniam ibi Episcopatum tenuit Petrus princeps Apostolorum. Alexandria secundum locum inter Patriarchales obtinuit, quia nomine ipsius Petri a Marco eius discipulo, et Evangelista fuit instituta; ac tertia sedes attributa Antiochiae, non tam pro civitatis magnificentia, quam quod illic sedit Petrus, antequam Romam veniret, ibique nomen accepit Christiana religio. Nec verum est, quod de Ierosolyma ait praecitatus auctor operis de antiqua Eccl. discipl. nempe Dupinius, ibi Petrum sedisse cum Apostolis, ceteris, si de sede Episcopali loquamur, non de mora, et quorundam annorum habitatione; quum certissimum sit primum Ierosolymorum Episcopum fuisse Iacobum, non Petrum: neque ex eo tantum Episcopus Constantinopolitanus adeptus est dignitatem Patriarchalem, quod in ea sedem imperii fixerit Constantinus, sed quoniam huius sedis, ac praesertim religiosissimi principis intuitu, hunc illi honorem detulerint, repugnantibus tamen legatis S. Leonis Magni, quidam synodi Chalcedonensis Antistites. Quare S. Gelasius in epist. 13. ad Episcopos Dardaniae irridens illorum sententiam, qui aiunt Patriarchatus honorem derivasse a politica urbium dignitate, simulque redarguens ambitionem Acacii: *Risimus autem (inquit) quod praerogativam volunt Acacio comparari, quia Episcopus fuerit regiae civitatis. Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Sirmium, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Numquidnam harum urbium sacerdotes, ultra mensuram sibi met antiquitatis deputatam, quidpiam suis dignitatibus usurparunt?*

F 2

Prf.

Primus itaque omnium Patriarcharum est Romanus Episcopus, quia, ut scribit Gregorius Magnus epistola 37. libri VI. *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritatem convaluit. Ipse enim sublimavit sedem, in qua etiam quiescere, et praesentem vitam finire dignatus est.* Sed gravis oritur quaestio, num idem Episcopus Romanus sit Patriarcha totius Occidentis, an vero solius vicariatus Urbis, ac decem illius provinciarum, Ecclesiarumque, quae vulgo dicuntur *suburbicariae*.

Subscribendum est viris illis doctissimis, qui propugnant prae laudatum Romanum Episcopum esse totius Occidentis Patriarcham, Petro nempe de Marca lib. I. concordiae cap. 5. Emmanuelli a Schelstrate dissert. 6. cap. 3. Henrico Valesio lib. III. observationum in Socratem cap. 7. Leoni Allatio lib. I. de consensione Oriental. et Occid. Eccl. cap. 12. Iacobo Sirmundo in adventoria, Christiano Lupo in canonem 6. Nicaenum, aliisque compluribus. Corroboratur enim haec sententia auctoritate concilii Arelatensis 1. celebrati anno 314. in cuius epistola ad Silvestrum Romanum Pontificem legitur, ab isto *maiores dioeceses teneri*, quandoquidem ex veteri notitia imperii perspicuum est, maiores illas dioeceses esse illas sex Occidentis, quae tunc solae numerabantur, Africam nempe, Illyricum, Italiam, Hispaniam, Galliam, et Britanniam. Hinc S. Basilius epist. 10. appellat Romanum Pontificem *ἡ δὲ τοῦ ὁριζήσαντος* Augustinus lib. I. contra Iulianum cap. 6. *Ecclesiae Occidentalis praesidentem*, et Hieronymus adversus Vigilantium distinguens limites Patriarchatuum, Antiocheni in Oriente, Alexandrini in Aegypto, et Romani in Occidente, istius Ecclesias quasi in unum corpus collectas, et ab Ecclesiis cum Orientis, tum Occidentis quodammodo distinctas commemorans inquit: *Quid facient Orientis Ecclesiae, quid Aegypti, et sedis Apostolicae?* Certum quo-

quoque ex epistola S. Innocentii I. ad Decentium Episcopum Eugubinum, a solo Petro, eiusque successoribus in praedictis provinciis Occidentalibus constitutos fuisse sacros Antistites, exercitumque ius Patriarchicum in ordinatione Metropolitaram, et in synodorum convocatione, ut cap. 4. praecitatae dissertationis luculentissime evincit Schelstratenus.

Huius sententiae consecrarium est apertissimum, non posse in Occidente alium Patriarcham constitui, Romano Pontifice repugnante. Testata id est Gallicana Ecclesia, proscribens anno 1640. in synodo Parisiensi paraeneticam epistolam *Optati Galli*, qui post editos in lucem libros Petri Puteani de libertatibus Ecclesiae Gallicanae, nescio quid mali praesagiens, omnes floridissimi illius regni Antistites hortabatur, ut ad evitandum schisma, consilium inirent creandi aliquem Galliarum Patriarcham, quod non schismatis remedium, sed incitamentum, atque structuram futurum fuisse nemo non videt. Sed merito damnatum est maleferiatum, et seditiosum opusculum. Enimvero in loco, ubi numquam Patriarcha constitutus fuit, a nemine potest institui, *quam a Pontifice sedis Beati Petri, a quo et Episcopatus et Apostolatus sumit initium*, ut inquit Nicolaus I. in resp. ad consulta Bulgarorum cap. 73. Ac ne aliunde, quam ab ipsa Gallicana Ecclesia repetamus exempla, scripsit Leo Magnus epist. 89. ad Episcopos per provinciam Viennensem constitutos: *Alienum ius alter sibi non audeat vindicare. Suis limitibus, suis terminis sit unusquisque contentus, et privilegium sibi debitum in alium transferre se posse noverit non licere.* Coëgit quoque Bonifacius Moguntinus anno 742. synodum, in qua statutum fuit, ut Metropolitani Galliarum pallia quaerent ab Apostolica sede: petieruntque re ipsa idem Bonifacius, et Carlomanus a Zacharia Romano Pontifice tria pallia pro Archiepiscopis Ecclesiarum

46 AD SACRAM GEOGRAPHIAM
 rum Rothomagensis, Remensis, et Senonensis. Quod non diffinitur libro VI. concordiae cap. 7. doctissimus Petrus de Marca. Neque alia ratione id factum est, nisi quoniam pallio conceditur plenitudo pontificalis officii, et potestas celebrandi synodum, et Episcopos consecrandi, quemadmodum loquuntur canones; eamque plenitudinem ac potestatem, ideoque et aliam quamlibet ampliorem nequeunt Gallicani, ceterique Antistites aliunde, quam ab Apostolica sede, obtinere. Ex quo autem Patriarchatus Romanus limites Occidentis comprehendat, percipere nequeo, cur Henricus Valesius praecitato libro III. observationum Ecclesiasticarum adserat, sententiam illorum, qui Romano Patriarchae universum Occidentem adscribunt, displicere Romanis, propugnantibus scilicet auctoritatis Pontificis maximi in Ecclesia universa amplitudinem. Sed nihil est, quod alicui displiceat, si quemadmodum eo loci Valesius coarctat Episcopatum Romani Pontificis ad solam provinciam Romanam, Patriarchatum vero eius extendi fatetur ad extrema Occidentis, ita hoc Patriarchatu limitibus istis concluso, primatus, sive, ut vulgo dicimus, papalis iurisdictionis incircumscriptam amplissimamque potestatem pervadere totum Christianum orbem affirmer. Oporter ergo in Romano Pontifice, quae Episcopi sunt, quae Metropolitani, quae Patriarchae, quae Primatis, quae successoris principis Apostolorum, cui universa Ecclesia a Domino commissa est, accurate diligenterque secernere. Nos enim eundem Pontificem, hac distinctione praemissa, Episcopum Urbis, Metropolitanum dioeceseon vicariatus Romani, Italiae Primatem, Patriarcham Occidentis, et universi dominici gregis supremum esse pastorem minime dubitamus. De hac vero suprema auctoritate, omniumque Ecclesiarum sollicitudine, nostrum non est in praesentiarum disserere.

Ex-

ISAGOGE. CAPVT VII.

47

Exponemus tantummodo Nicaenum canonem sextum, quem non haeretici tantum urgere solent adversus Papae primatum, sed etiam contra nos ii Catholici, qui Patriarchatum Romanum ad solas Ecclesias suburbicarias extendi autumant. Canon ille est huiusmodi: τὰ ἀρχαῖα ἔδει κρατεῖται, τὰ ἐν αἰγύπτῳ ἢ λιβίῃ, ἢ πενταπόλει, ὥστε τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπισκοποῖ πάντες τῶν ἐκείνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπειδὴ δὲ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τὸ αὐτὸ σύνδός ἐστι. Quem canonem ita Latine vertit Dionysius Exiguus: *Antiqua consuetudo seruetur per Aegyptum, Libyam, et Pentapolim, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem: quia et urbis Romae Episcopo parilis mos est.* Quoniam ergo eo in canone Alexandrinus Episcopus Romano Pontifici comparatur, abutuntur illo nonnulli ad Ecclesiae Romanae principatum labefactandum, et huic adaequandam, aut praefereendam Patriarchae Alexandrini iurisdictionem; quidam vero ex eodem canone inferri putant, Romani Patriarchatus limites comprehendere in vicariatu Romano superius descripto, ubi pertractavimus de imperii distributione.

Verum praedictus canon perperam producit contra Romanae Ecclesiae primatum. Perspicuum est enim editum illum fuisse ad reparanda Patriarchatus Alexandrini iura Meletiano schismate violata. Cum enim Meletius Lycopolitanus in Thebaide Episcopus, lapsus in persecutione Diocletiani, a S. Petro Alexandrino, eiusque synodo damnatus fuisset, Aegyptum finitimasque provincias complevit tumultu, et contentionum procellis, ubique instituens Episcopos, et presbyteros, atque Petri, huiusque successorum Achillae, et Alexandri iurisdictionem invadens. Ad hanc itaque reparandam Nicaeni patres decreverunt, non in Alexandrino tantum Episcopatu, verum etiam in Ecclesiis Aegypti, Lybiae, et Pentapolis frui Alexandrinum praesulem auctoritate consecrandi Episcopos, aliaque

que Patriarchalia munia exercendi, deprompto exemplo ab Episcopo urbis Romae, ceterorum principe Patriarcharum, qui non in Romana tantum provincia, sed ubicumque patriarchatus sui extenditur amplitudo, consimilem iurisdictionem exercet. Quae cum apertissima sint, constat praeaudato canone definiri, in exercenda Patriarchali potestate ab Episcopo Alexandrino perendam esse regulam a Patriarchatu Romano, ideoque non de *papali*, sed de patriarchali iure illic agi. Immo eidem canoni titulus iste adinvenitur praefixus: *de primatu Ecclesiae Romanae, et aliarum civitatum Episcopis*; atque in synodo Chalcedonensi act. 16. canon ipse perlectus fuit ex quodam codice cum hoc exordio: *quod Romana Ecclesia semper habuit primatum*. Non itaque sextus Nicaenus canon, contra Romani Pontificis in Ecclesia primatum, quidquam efficit.

Illi vero, qui eodem canone utuntur ad coarctandos inter Ecclesias suburbicarias fines Patriarchatus Romani, aiunt Rufinum ita canonem illum fuisse interpretatum: *ut apud Alexandriam, et in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Aegypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat*. Ac Rufini auctoritas non levis videtur ponderis, quippe qui vixerit eodem Nicaenae synodi saeculo, et optime noverit eorum temporum consuetudinem. Non est tamen haec ratio firma prorsus, et inconcussa, primum quia in canone nulla Ecclesiarum suburbicariarum fit mentio; deinde quia vidimus Romano Patriarchatui universum Occidentem subesse; rursus quia Rufinus ut solam Aegyptum commemorans non excludit Pentapolim et Libyam, ita laudans Ecclesias suburbicarias non excipit alias Occidentis Ecclesias; demum, etsi *suburbicariae Ecclesiae* servato verborum rigore sint illae, quae sunt urbi Romae subiectae, ratio tamen postulat, ut dum agitur de Romano Patriarchatu,

patriarchatu, Ecclesiae suburbicariae dicantur, quae ab Episcopo Urbis reguntur peculiari quadam sollicitudine, et subiectae sunt iuri Patriarchatus Romani, quemadmodum in dissert. 2. *de suburbicariis* contra Salmasium demonstrat Cl. Iacobus Sirmondus.

Quaeret forte aliquis, quatenus sint Ecclesiae passim appellatae suburbicariae. Salmasius, et Gothofredus illas Ecclesias provinciasque suburbicarias esse censent, quae intra centesimum ab Urbe lapidem continentur, Tusciae nempe suburbicariae, Piceni item suburbicarii, Latii, et Valeriae. Innititur haec opinio legi 1. *de calcis coctoribus*, in lib. XII. cod. Theodosiani, inscripta praefecto Urbis, qua lege Constantinus iubet, ut ad calcem vehendam trecenti boves ex quattuor provinciis eidem praefecto subiectis subministrantur. Eas autem provincias non excedere centesimum ab Urbe milliare, ex libro II. praeaudati codicis Theodosiani leg. 62. *de haereticis*; ex lib. I. Vlpiani *de officio praefecti Urbis*, et ex Dione lib. LII. res est admodum perspicua. Sed haec ratiocinatio infirmo tibicine nititur: neque enim aliud ex productis locis inferitur, nisi ad praefectum Urbis spectasse dare operam, ut ex quattuor provinciis proximioribus calx Romam deferretur, quas solas dici suburbicarias nequit inde concludi.

Suburbicariae itaque provinciae sunt illae, quae vicario Urbis parebant. Quousque vero vicariatus Urbis extenderetur, dictum est capite vicesimo. Haec de suburbicariis sententia constat ex codice Theodosiano lib. IX. tit. 30. num. 3. et lib. XI. tit. 16. num. 9. Ibi enim inter urbicarias provincias recensentur eae omnes, quae in vicariatu Urbis, prout distinguitur a vicariatu Italiae, comprehenduntur. Subscribit huic sententiae etiam Dupinius de antiq. Eccl. disciplina dissert. 1. §. ult. eamque erudite corroborat citato in loco Sirmondus. Du-Cangius in glossario ait *suburbicariae*.
Tom. II. G ur-

urbicarias regiones ac provincias dici, quae subiectae erant vicarii Urbis iurisdictioni, *urbicarias* vero, quae a praefecto Urbis administrabantur. At ex praecitatis legibus liquet provincias, quae suburbicariae sunt, appellari quoque *urbicarias*.

His de Romano Patriarchatu praemissis, lectorem admonemus non esse huius loci texere Romanorum Pontificum vitas, quae nostrarum dissertationum principem tenent locum. Adserimus tantum a Petro ad haec usque tempora, in quibus Catholicae Ecclesiae praeest Clemens XIII. numerari Romanos Pontifices 250. quorum 77. in fastis sanctorum celebrantur. Singulorum autem nomen, patriam, aetatem, annos Pontificatus, et characteres cum laudis, tum dedecoris, ad calcem historiae ipsorum Pontificum, quam conscripserunt Burius, et Sandinus, legi possunt. Quinam vero in eadem historia diligentiam adhibuerint, studiumque accuratius, praemonui in prioris dissertatione I. Ecclesiastici saeculi.

CAPVT VIII.

De Patriarchatu Alexandrino, et Antiocheno.

Sequitur post Romanum Patriarchatus Alexandrinus. Hunc enim secundo loco recensent Gelasius, Gregorius Magnus, Nicolaus I. et sextus canon Nicaenus, ut dixi cap. praecedenti. Rationem inde petendam arbitror, quod *sedes Alexandrina beati Petri nomine a Marco eius discipulo et Evangelista consecrata est*, ut in Romana septuaginta Episcoporum synodo inquit praeaudatus Gelasius. Patriarcham Alexandrinum non fuisse inauguratum Episcopum propria consecratione a tempore Marci usque ad Dionysium, id

id est, spatio annorum prope ducentorum, non ita tantum adseruerunt, qui presbyteros aequales autumarunt Episcopis, sed etiam eruditus Morinus exercit. 7. cap. 7. Quorum opinio praecipue innititur testimonio Hieronymi adserentis Alexandriae viguisse consuetudinem, ut presbyteri unum ex se electum in excelsiori gradu collocarent, et nominarent Episcopum. Verum Hieronymi testimonia expendimus lib. XXXVI. Theol. discipl. cap. 2. ubi diximus illa intelligenda esse de electione facta suffragiis presbyterorum, non autem de electi consecratione peracta ab Episcopis.

Profecto Patriarcham Alexandrinum ab Episcopis consecratum, et ordinatum fuisse, monumenta historica evidenter commonstrant. Etenim Eusebius in chronico ait post Marcum Evangelistam *ordinatum* fuisse Alexandrinae Ecclesiae Episcopum Anianum; idem legitur de Meliano successore Aniani, ceterisque usque ad Alexandrum decimum octavum Patriarcham. Solet autem ea *ordinatio* apud Eusebium, et in chronico Alexandrino, necnon in chronico Orientali edito ab Abrahamo Ecchellensi, designari verbo *χειροτονία*, quo exprimitur vera ordinatio, manuumque impositio. S. Athanasium successorem Alexandri consecratum fuisse manibus Episcoporum, ipsemet in 2. apologia demonstrat epistola encyclica synodi Alexandrinae celebratae anno 339. adversus Arianos obliantes eundem Athanasium clam, et aliis Episcopis insciis, a septem Episcopum inauguratum consecratumque fuisse. De qua Arianorum calumnia legendus etiam Sozomenus lib. II. H. E. cap. 17. Ex quibus infertur ad consecrationem Patriarchae Alexandrini, praeter populi vota, et presbyterorum suffragia, convenisse Aegypti, et finitimarum provinciarum Antistites.

Ex synodo Alexandrina nuper commemorata colligitur olim Patriarchatum Alexandrinum constasse

quattuor provinciis, AEgypto, Thebaide, Pentapoli, et Libya; praefigitur enim epistolae, ab Athanasio productae, haec inscriptio: *Ἡ ἀγία σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναχθεῖσα, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, ἔ τῆς Θεβαίδος, ἔ τῆς Λιβύης, ἔ Πενταπόλεως, sancta synodus Alexandriae congregata ex AEgypto., Thebaide, Libya, et Pentapoli.* Connumerantur eadem quattuor provinciae in synodo Ierosolymitana anno 350. in qua pertractatum est de recipiendis in communionem Episcopis, qui sententiae in S. Athanasium subscripserant, suumque fatebantur errorem. De iisdem provinciis, omissa Thebaide, quoniam idem est, ac Aegyptus superior, agitur in sexto canone concilii Nicaeni. S. Epiphanius hom. 68. inter provincias, quarum Episcopos Alexandrinus gerit sollicitudinem, connumerat etiam Mareotidem (*), et Amoniacam. At ex praecitata apologia S. Athanasii perspicuum est, Mareotidem fuisse agrum Alexandriae, ibique nec Episcopum, neque Chorepiscopum umquam fuisse. *Ἀμονιακή* vero fuit civitas Libyae inferioris, ut constat ex notitia provinciarum Hieroclis Grammatici num. 64. Quare fallitur vir alioqui doctissimus Petavius, qui in sua Epiphani editione Mareotidem, et Amoniacam recenset inter provincias.

Ex praedictis quattuor provinciis sub Theodosio Imperatore decem conflatae erant; nam idem Imperator ad synodum Ephesinam, quae *latrocinialis* vulgo dicitur, coactam anno 449. invitavit Dioscorum Alexandrinum cum decem sub eius dioecesi degentibus Metropolitanis Episcopis. Quinam hi Metropolitanii fuerint, non est adeo facile definire. In praecitata notitia provinciarum Hieroclis a Luca Holstrenio, et ab Emmanuele Schelstratio plurimum laudati, octo inveniuntur descripti. In provincia Aegyptiaca de-

(*) Eo loci Epiphanius duas Mareotides commemorat, etsi una dumtaxat Geographis nota sit.

designatur metropolis Alexandria, sita inter mare Aegyptum, et Mareotidem paludem. In Augustanica, seu provincia Augusta prima, *Ῥινοκορύρα*, *Rhinocorura*, in ipso limite Palaestinae, sed alibi Pelusium ad ostium Nili, nunc Belbais, vel Damiera. In Augustanica secunda *Λεοντᾶ*, *Leonto* ad Busiriticum Nili alveum. Provinciae autem Arcadiae metropolis Oxyrynchus, civitas sic appellata ab oxyryncho pisce, quem olim pagani colebant, non procul a Nilo. Metropolis Thebaidos Antino, quae nunc in ruinis iacet, Babylonem inter, et Copton, et Thebaidos superioris Prolemais, Rhodophoros etiam dicta a rosarum feracitate, ad sinistram Nili ripam, et prope lacum Moeridem. In Libya denique superiori Sozusa, atque in inferiori Darnes, quam urbem Baudrandus cum Xephyrio confundit.

Quas postmodum regiones occupaverit Patriarchatus Alexandrinus, constat ex tabula Geographica ad calcem historiae Eusebii illustratae ab Henrico Vallesio editionum Cantabrigiensis, et Taurinensis. Illic ante indicem exstat quoque catalogus Patriarcharum Alexandrinorum usque ad Alexandrum S. Athanasii praedecessorem. Sed plura de iisdem, ceterisque Patriarchis in sua historia Eusebius, Renaudotius, et continuatores operis Bollandiani in dissertatione praefixa quinto volumini mensis Iunii.

Sederunt Alexandriae Patriarchae sanctissimi, S. Marcus Evangelista, Anianus, Abilius, Heraclas, Dionysius, Maximus, Theonas, Petrus, Achilles, Alexander, Athanasius, Cyrillus, Eulogius, Ioannes Eleemosynarius, alii. Verum eandem sedem occuparunt quoque haeretici Eutychiani, Dioscori duo, Petrus Moggus, Ioannes Hemula, atque, ut alios praetermittam, Theodosius pulsus in exilium ab Imperatore Iustiniano anno Christ. 538. Tenuerunt insuper eandem sedem Monothelitae quidam, ut Cyrus, et

54 AD SACRAM GEOGRAPHIAM
Petrus, septimo vertente saeculo, necnon permul-
ti sectae Iacobitarum (genus Eutychianorum a Ia-
cobo monacho Syro trahentium) additi.

Nunc de Patriarchatu Antiocheno, cuius geogra-
phicam descriptionem, et Patriarchas ab Evodio us-
que ad Tyrannum habemus post Eusebium in praefa-
tis Valesii editionibus. Tertius olim Patriarchae Ale-
xandrino locus attributus fuit, non secundus, ob prae-
fecturam Alexandrinam magnificentissime ab Augusto
nobilitatam, et quoniam eiusdem urbis Ecclesia a Mar-
co instituta est Petri Apostolorum principis nomine:
ipse autem Petrus, suffecto Antiochiae Evodio, in-
de discedens sedem principem transtulit in urbem Ro-
mam. Ceterum civitas Antiochiae, condita a Seleu-
co iuxta Daphnem, et ad fluvium Orontem, cogno-
mento magna, et universae Syriae metropolis, ea est,
in qua primum discipuli appellati fuerunt *Christiani*,
ut legitur cap. XI. Act. Apostol. 26. eamque urbem
appellat synodus Chalcedonensis act. 7. *τῶν θρόνῳ τῆς*
Ἀντιοχείας μεγαλειότης, τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ, thronum Antiochiae,
magnae civitatis, Beati Petri.

Certum est Patriarchae Antiocheno subiectam fuis-
se totam dioecesim Orientis, illam nempe, quam
cap. 20. diximus praefecto praetorio Orientis paruis-
se. In ea dioecesi quindecim numerabantur provin-
ciae, videlicet Palaestina, Phoenice, Syria, Cili-
cia, Cyprus, Arabia, Isauria, Palaestina salutaris,
Palaestina secunda, Phoenice Libani, Euphratensis,
Syria salutaris, Osroena, Mesopotamia, et Cilicia
secunda. Hinc Patriarcha Antiochenus dicitur *Exar-*
chus dioecesis Orientalis, et Antiochia *civitatum sub*
Oriente positarum caput, et mater. In notitia provin-
ciarum Hieroclis hae distinguuntur metropoles: Pa-
laestinae I. Caessarea: Palaestinae II. Scythopolis: Pa-
laestinae III. Petra: Phoeniciae Tyrus: Phoeniciae Li-
bani Emissa: Syriae consularis Antiochia: Syriae Li-
ba-

ISAGOGE. CAPVT VIII.

55

banī Apamea: Ciliciae primae Tarsus: Ciliciae se-
cundae Anazarbus: Cypri Constantia: Isauriae Se-
leucia: Arabiae Bostra: provinciae Euphratensis Hie-
rapolis: Osroenae Edessa, et Mesopotamiae Ameda.
Harum tamen omnium civitatum Episcopos metropo-
litico iure fuisse praeditos non existimo.

Cyprii Episcopi, tametsi Cyprus contineretur in-
tra limites Patriarchatus Antiocheni, decreto Ephe-
sini concilii, immo ex antiquiori consuetudine a Me-
tropolitano Constantiae, non a Patriarcha Antiochiae
ordinabantur, et ipsius Metropolitae ordinatio com-
missa synodo illius provinciae, et Patriarchae veti-
ta fuit. Post exortam enim haeresim Arianam coepis-
se Episcopos excutere Patriarchae Antiocheni iurisdi-
ctionem adserit Alexander Patriarcha in epistola ad In-
nocentium I. Romanum Pontificem. Videsis eiusdem
Pontificis epistolam 18. Petrum de Marca lib. VI. con-
cordiae cap. 4. et Christianum Lupum in scholio ad
Ephesini concilii decretum *de Ecclesia Cypriorum.* Tan-
dem provincia Cypri declarata fuit autocephala, ob
honorem et reverentiam S. Barnabae Apostoli, *quod*
in ea inventus sit ad pectus habens Evangelium secun-
dum Marcum, ut legitur in notitia Leonis Sapientis
tempore Photii conscripta.

Tredecim Archiepiscopatus sub Patriarcha Antio-
cheno exstitisse suo tempore scribit lib. XIV. de bel-
lo sacro capite 22. Wilhelmus Tyrius. Duodecim alii
enumerant, Episcopatus autem supra centum et quin-
quaginta. At subacta a Saracenis Antiochia anno 1268.
caesis in ea hominum 17000. et inde 100000. abdu-
ctis, miserrime Patriarchatus Antiochenus discissus,
et laceratus est. Tres enim modo Patriarchae crean-
tur, Latinus et legitimus a Romano Pontifice, Grae-
cus schismaticus et segregatus a Romanae Ecclesiae
communione, et Iacobita qui eligi solet in coenobio
Barsumae, sedet autem Alepi, observatque ritum Sy-
ria-

riacum. Sunt inter fines Antiocheni Exarchatus et alii Patriarchae; unus Catholicus Maronitarum habitans in monte Libano; alter haereticus Nestorianus, qui sese nominat Patriarcham Chaldaeorum, seu Babylonium, sedetque prope antiquam Ninivem; tertius Patriarcha Armeniae maioris residens in Perside, et in monasterio prope civitatem Eruan; quartus Armeniae minoris, qui residet in Cilicia in civitate Sis. Ex his autem colligi potest, quantum numerus, et dignitas Patriarcharum ab antiqua nobilitate deciderit.

Floruerunt utique inter Patriarchas Antiochenos plurimi sanctitate conspicui, ac praeter principem Apostolorum Evodius, Ignatius martyr, Hero, Theophilus, Serapion, Asclepiades, Babylas martyr, Philogonius, Stephani duo, ac tres Anastasii, quorum memoria in sanctorum fastis recolitur. Sed occuparunt quoque praedictam sedem Paullus Samosatenus hostis individuae Trinitatis acerrimus, Petrus Fullo Eutychianus, et sex saltem Arianorum labe infecti, Paullinus, Eulalius, Flacillus, Leontius, Eudoxius, et Euxoius, omissis ceteris, quos, si claruerunt splendore virtutum, nolumus debita laude privari; si haeresibus, virtisque adhaesere, commendare, et celebrare non possumus; hoc interim gratulantes Romanae Ecclesiae, quod numquam adversus illam praevaluerunt portae inferorum, secus ac evenit duabus aliis Patriarchalibus, Alexandriae, et Antiochiae, de quibus haftenus.

CA-

CAPVT IX.

De reliquis Patriarchis.

Multiplicatio Patriarcharum in solo Exarchatu Antiocheno, quam multiplicationem paullo superius attigimus, evidens est argumentum complures denominari Patriarchas, qui vix Metropolitanis dicendi forent. Ac ne rursus commemorem Patriarchas Maronitarum, Armenorum, Chaldaeorum, Iacobitarum, habent Patriarcham suum Copti in Aegypto, et in Aethiopia Abyssini: Georgii quoque, inter Pontum Euxinum, et mare Caspium, Episcopum suum venerantur tamquam Patriarcham, et *ἀντιπάτριον*. Praeterea concilium Constantinopolitanum IV. anno 536. act. 5. Patriarchae nomen attribuit Episcopo Tyri Epiphonio; concilium Matisconense in Burgundia anno 585. Prisco Episcopo Lugdunensi; Nicolaus I. resp. 73. ad consulta Bulgarorum istorum primati; et codex Iustinianus saepe saepius Patriarchas appellat omnes dioeceseon Exarchos, ut novella 3. cap. 2. novel. 6. cap. 3. et epilogo novellae 123. cap. 22. Denique etiam haeretici Patriarchas suos iactitant, nomenque Patriarchae sibimet arrogavit in collatione Carthaginensi primus Episcopus Vandalorum, cum risu ab Orthodoxis exceptus, ut auctor est Victor Vitensis lib. II. de persecutione Vandalica.

Communiter tamen quattuor insigniores Patriarchatus, praeter Romanum, connumerantur, videlicet, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, et Ierosolymitanus. Hoc ordine recensentur apud Gratianum dist. 22. cap. 3. et 7. et a Iustiniano novel. const. 123. Ita vero Constantinopolitana Ecclesia, quae tribus prioribus saeculis subiecta erat Metropo-

Tom. II.

H

li.

58 AD SACRAM GEOGRAPHIAM
 litano Heracleae, ad Patriarchatus honorem eveſta
 est. Constantinopolitana I. synodus, sive II. oecume-
 nica anno 381. hunc tertium canonem edidit: *Con-
 stantinopolitanae civitatis Episcopum habere oportet pri-
 matus honorem post Romanum Episcopum, propterea quod
 sit nova Roma*: eundem tamen canonem, utpote con-
 trarium Nicaenae synodo, a qua canone 6. definitum
 fuerat, *ut suis privilegia servarentur Ecclesiis*, a Ro-
 mana Ecclesia non fuisse receptum, constat ex epi-
 stola 53. S. Leonis Magni ad Anatolium, et 55. ad
 Pulcheriam Augustam, atque ex testimonio Lucentii
 legati sedis Apostolicae in concilio Chalcedonensi
 actione 16. In hac eadem actione Episcopo Constanti-
 nopolitano confirmatus est honor Patriarchatus a Ro-
 mano Myrorum Episcopo, Seleuco Amasiae, et Pe-
 tro Gangrorum, quorum exemplum sequuti sunt alii
 plurimi, qui sponte sese sedi Constantinopolitanae
 subiecerunt.

Ante praeſtandam Chalcedonensem synodum con-
 gregatam anno 451. constat quosdam Constantinopo-
 litanos Episcopos Patriarchalia munia in aliorum or-
 dinationibus exercuisse. Nam S. Ioannes Chrysosto-
 mus quindecim Episcopos in Asia deposuit, et eo-
 rum loco alios ordinavit, depositoque Gerontio Epi-
 scopo Nicomediensi suffecit illi Pansophium: Sisinni-
 us consecravit Proclum in Antistitem Cyzicenorum,
 et Proclus ad sedem Constantinopolitanam eveſtus Epi-
 scopum Caesareensem Thalasium. De Chrysostomo pu-
 tat Ioannes Morinus exercit. 14. de Patriarcharum,
 et primatum origine, id praescripsisse, non propria
 auctoritate, sed Apostolicae sedis indulto. Sisinnius,
 et Proclus aut praecitati canonis tertii auctoritate, aut
 Chrysostomi exemplo, aut ratione alia nobis incom-
 perta, idem sibi ius arrogarunt.

Quam late post concilium Chalcedonense sese dif-
 fuderit Patriarchatus Constantinopolitanus, colligi pot-
 est

est ex notitia Patriarchatum Nili Doxopatrii in ap-
 pendice ad opus geographicum Emmanuelis a Schel-
 strate pag. 721. Recensentur in ea notitia sub Patriar-
 cha Constantinopolitano metropoles 65. et Archiepi-
 scopatus 34. Exstat eiusdem Patriarchatus accurata de-
 scriptio facta iussu Imperatoris Andronici Palaeologi
 senioris, apud Curopalatam in opere de officialibus
 palatii Constantinopolitani pag. 220.

Habuit Constantinopolitana sedes viros doctrina,
 et sanctitate praeclarissimos, Gregorium Nazianze-
 num, Ioannem Chrysostomum, Flavianum, Germa-
 num, Tharasium, Methodium, et Ignatium. At se-
 derunt et ibi homines perditissimi, et haereticorum
 antesignani, Eusebius Arianus, Macedonius oppugna-
 tor divinitatis Spiritus Sancti, Nestorius duarum in
 Christo personarum adsertor, Acacius, Timotheus,
 et Anthimus fautores Eutychianorum, Sergius, et
 Pyrrhus Monothelitae, Anastasius Iconoclasta, et
 Photius sedis inſor, et perniciosi atque diuturni
 conflator schismatis. Atque haec de Patriarchatu Con-
 stantinopolitano.

Ierosolymitanus, qui post illum censetur, exse-
 crandum habuit initium. Cum enim Iuvenalis in oecu-
 menica synodo Ephesina anno 431. obtinere Palaesti-
 nae provinciae principatum, et esse, ac dici Aposto-
 licae sedis Exarchum frustra tentasset, repugnantibus
 una cum Cyrillo Alexandrino legatis Romani Ponti-
 ficis; in latrocinio Ephesino anno 449. idem atten-
 tans contra septimum Nicaenum canonem, opera
 Dioscori, et Chrysaphii eunuchi, quorum scelera
 descripsimus in historia Eutychianorum, obtinuit
 pragmaticam sanctionem, qua tres Palaestinae, Ara-
 biae, et duae Phoeniciae ipsius iuri Patriarchico subii-
 ciebantur. Ea pragmatica sanctione consensu Marcia-
 ni Augusti abrogata in synodo Chalcedonensi actio-
 ne quarta, post magnam contentionem actione septi-

ma eiusdem synodi praedictus Iuvenalis, et Maximus Patriarcha Antiochenus ita concordi animo convenire, ut Ierosolymorum Episcopus tres regeret Palaestinas, Antiocheno autem cederent duae Phoeniciae, et Arabia. Id vero nec Maximus in praeiudicium Ecclesiae suae, et contra Nicaena decreta poterat exsequi, nec approbandum censuit Leo Magnus, qui epistola 62. admonet ipsum Maximum, ne tertiae sedis privilegia quodammodo minuat, et Iuvenalis insolentes ausus coërceat.

Nihilo tamen minus Iuvenalis, et successores eius Ierosolymorum Episcopi ius in tribus Palaestinis postmodum exercuerunt, ut a synodo Chalcedonensi firmatum erat, et Imperatoris patrocinio, quemadmodum scribit Liberatus in breviario cap. 13. Iamvero in superioribus dictum est, fuisse olim unicam Palaestinam subiectam Caesareae, seu Turri Stratonicae, ac postea in tres Palaestinas divisam, inter quas Ierosolyma, Aelia etiam dicta, nec iure Metropolitico fungebatur. Quare septimus canon Nicaenus sancivit, Aeliae Episcopum habendum esse in honore, sed *salva metropolis*, id est, *Caesareae dignitate*. Progressu temporis Patriarcha Ierosolymitanus Arabiam quoque, et utramque Phoeniciam invasit. In *notitia* enim Imperatoris Leonis VI., cognomento sapientis, qui parenti suo Basilio successit anno Christi 886. numerantur sub Patriarchatu Ierosolymitano metropoles quattuor. Aelia Ierosolymorum, Caesarea, Scythopolis, Petra, et Bostra; nec aliter legitur in *notitia* Nili conscripta anno 1143. et in codicibus Vaticanis, quorum titulus: Ἀρχιεπισκοπὴ τῶν ὁριζουμένων πατριαρχῶν τῶν ὁριζουμένων, *brevis descriptio finium sanctissimorum Patriarcharum*, habetur, Ierosolymorum throno subiaci πάντας τῆς παλαιστίνης χώρας ἄχρι Ἀραβίας, *totam regionem Palaestinam usque ad Arabiam*.

Ierosolymorum Episcopos XXXIV. a Iacobo Domini-

mini fratre usque ad Hermonem, circa annum 300. ad sedem illam evectum, habemus in chronico et historia Ensebii. De aliis legendus Papebrochius in *tractatu praeliminari* ad tom. III. mensis Maii. Horum Episcoporum Romana Ecclesia inter sanctos veneratur Iacobum, Simeonem, Zachaeum, Mathiam, Marcum, Maximum, Narcissum, Zambdam, Cyrillum, Macarium, et Sophronium. Haec tamen sedes habuit et ipsa sceleratos Antisrites, ut Herennium, et Hilarium Arianos, et Macarium, huius nominis secundum Origenistam, sed ad frugem anno 553. revocatum, quo anno in synodo quinta damnavit Origenem, Didymum, et Evagrium.

Praelaudata synodus V. et progressus Patriarchatus Ierosolymitani ad memoriam revocat meam Patriarchatum Aquileiensem. Episcopum Aquileiae, vetustissimae urbis, sitae ad Turri, et Alsaе confluentes, potitum circa tempora Damasi iure Metropolitico animadvertimus supra capite VI. Orto itaque occasione quintae synodi schismate, Macedonius Aquileiensis Episcopus iis adhaesit, qui eidem synodo refragabantur, Transpadanis scilicet, Istris, et Venetis. Hinc schismaticorum opera, et Longobardorum principum favore Antistes Aquileiensis coepit nomen et iura Patriarcharum arripere. Sedente autem Pelagio II. Romano Pontifice ad Petri cathedram adsumto anno 578. Elias Aquileiensis, annuente Pelagio, sedem suam metropolitanam transtulit Gradum, in ora litorali maris Adriatici, et sexto ab Aquileia lapide, ubi proximo anno 579. schismatici synodum collegerunt descriptam a Norisio in dissert. de V. synodo cap. 9. §. 4.

Hinc eruitur Patriarchatum Aquileiensem a schismate ortum traxisse, ut cum Baronio, Sirmondo, Bollandio, Christiano Lupo, aliisque viris clarissimis adserit contra Henricum Palladium praelaudatus Norisius

sus capite 10. eiusdem dissertationis. Cum vero anno 605. consentiente Agilulpho Rege Longobardorum, ad sedem Aquileiensem promotus esset Ioannes, ac per idem temporis in civitate Gradensi Episcopum creassent Candidianum, duae ex una sede, ac duo ex uno schismate prodierunt. Candidianus erga Apostolicam sedem obsequentissimus, ab ista condecoratus est pallio, et nomine Patriarchae. Collata deinde fuerunt eadem pallii, et Patriarchatus decora anno 719. Episcopo Aquileiensi a Romano Pontifice Gregorio III. Siquidem opera Sergii Pontificis, qui Romae sedit anno 687. Istricum schisma fuerat extinctum, et Aquileiensis Ecclesia in pristinam cum Romana communionem redierat. Habemus ergo Aquileiensis, et Gradensis Episcopatus a schismate initia.

Amplissimam Episcopi Aquileiensis iurisdictionem describit praecitato cap. 9. Cardinalis Norisius, et ex eo Sandinus in vita Pelagii II. *Extendebatur* (inquiunt) *a Pannonia secunda usque ad Abduam in Insabria. Continebat Raetiam II. cuius metropolis Sabio; Noricum, cuius primaria urbs erat Tiburnia ad Drauum; complectebatur Istriam, Forum-Iulium, ac Venetiam, quae provinciae uno Istriae nomine id temporis, ac in sexta synodo vulgo appellabantur.* Et haec quidem erat Aquileiensis Antistitis metropolitana iurisdicção, antequam ab Ecclesia Gradensi seiungeretur.

Duorum autem Patriarcharum divisione facta, Aquileiensi suffraganei Episcopi constituti sunt, Mantuanus, Comanus, Tridentinus, Veronensis, Paduanus, Vicentinus, Tarvisinus, Concordiensis, Cenetensis, Feltrensis, Belunensis, Polanus, Parentinus, Tergestinus, Comaclensis, Politanus, sive capitis Istriae, Patriariensis, et civitatis novae Aemoniae in Istria ad fluvium Nauportum. Patriarchae autem Gradensi Episcopo-

scopi Castellanus, Torcellanus, Equilensis, Capru-lensis, Closenius, et civitatis novae. Vide Baronium tom. XI. annalium ad annum 1057. ubi Episcopatus istos recenset ex autographo codice Vaticano.

Gradensis Patriarchatus Venetias translatus fuit a Nicolao V. Pontifice Maximo, qui anno 1447. indeptus est Romanum Episcopatum, et non a Leone IX. ut ad annum 1050. num. 3. scribit praelaudatus Baronius. Ac primus Venetorum Patriarcharum fuit S. Laurentius Iustinianus, quem Eugenius IV. Episcopum consecraverat. In hac Patriarchatus translatione nec explorata, nec postulata fuit Veneti senatus voluntas, ut scribit Bernardus Iustinianus in vita S. Laurentii cap. 3. apud Bollandum priori volumine Ianuarii.

E sede autem Aquileiensi, quam condecorarunt olim sanctissimi Episcopi Hermagoras, Hilarius, Quirinus, Cromatius, Niceas, atque e Patriarchis Paulinus, Fridericus, et Beltrandus, alique in sacris monumentis provinciae Fori-Iulii descripti ab erudito Patritio Vtineni, nuper a Benedicto XIV. duo constituti sunt Archiepiscopatus: unus in civitate Vtini memoratae provinciae metropoli, et post eversam Aquileiam sedes Patriarchatus: alter Goritiae, urbis inter Alpes sinumque Tergestinum, in dominio Austriaco, et quattuor leucis Germanicis dissitae ab Aquileia. Praeclusus est hac divisione aditus dissidiis non semel vel ob inaugurationem, vel ob visitationem Patriarcharum inter Austriacos Venetosque subortis, adeo, ut Patriarchatus inchoatus in schismate, concordiae et pacis causa cessaverit. Honore demum Patriarchatus anno 1716. a Clemente XI. P. M. cohonestatus est Archiepiscopus Occidentalis Vlyssiponensis, instar praelaudati Patriarchae Venetiarum, et quoad provinciam Archiepiscopatus Vlyssiponensis, eique Summus Pontifex usum pallii, praeco-

cedentiam supra Archiepiscopos Bracarensem, Vlyssiponensem Orientalem, Eboracensem, aliosque singulos illius regni Praelatos, necnon privilegia alia complura largitus est.

Haec sunt, quae *de locis* pro Ecclesiasticae historiae intelligentia duximus conscribenda. Neque enim propositum nostrum erat universam sacram Geographiam tradere, et explanare, sed, quemadmodum fecimus *de temporibus*, ita eiusdem Geographiae declarare elementa, eaque animadversionibus exornare, ac firmissima auctoritate fulcire. Quod si quis Geographiam illam adsequi modo peroptat, hisce praecceptionibus imbutus perlegat *notitiam Episcoporum orbis Christiani* Auberti Miraei, *Geographiam sacram* Caroli a S. Paulo, *Ecclesiarum notitiam* tempore Caelestini III. a Milone abbate conscriptam, et *Michaëlis Antonii Baudrand* opusculum inscriptum, *Archiepiscopatus et Episcopatus totius orbis*, impressum post lexicum geographicum, ne verbum faciam de geographico indice descripto ante historiam conciliorum Marci Battaglini, in appendice voluminis 2. antiq. Eccl. Emmanuelis a Schelstrate, et in fine historiae Ecclesiasticae Hyacinthi de Graveson; quos in praesentiarum commemorasse sat est.

V N D E C I M V M E C C L E S I A E S A E C V L V M.

C A P V T I.

*Romanae, et Apostolicae Ecclesiae
Pastores.*

Silvester II. anno 1003. V. idus Maias Ecclesiam Catholicam supremo pastore viduatam reliquit. Commissum est itaque illius regimen saeculo XI. post Silvestri obitum, *Ioanni XVII. Ioanni XVIII. Sergio IV. Benedicto VIII. Ioanni XIX. Benedicto IX. Gregorio VI. Clementi II. Damaso II. S. Leoni IX. Victori II. Stephano IX. Nicolao II. Alexandro II. S. Gregorio VII. Victori III. Urbano II. Paschali II.*

CXLIII. De Ioanne autem XVII. qui sex in Pontificatu menses non explevit, nam fatis cessit eodem anno 1003. VIII. idus Decembris, nil aliud scimus, nisi *Siccum* fuisse cognominatum, ex vetusta familia, patriciae, ac senatoriae *Paschalicorum* Venetorum coniuncta.

CXLIV. Successit alter *Ioannes* Romanus, huius nominis XVIII. cognomento *Fusanus*, summis laudibus a Fulberto Carnutensi Episcopo celebratus. Qui Romanam Ecclesiam Constantinopolitanae conciliavit; S. Brunonem Episcopum, deinde martyrem, ad Ruthenos misit Apostolum; et post quinque annos, ac totidem menses e vivis excessit anno 1009. Maio ex-
eunte.

CXLV. Hunc *Sergius IV.* excepit, Petrus antea vocatus (1), qui ob reverentiam Apostolici culminis Sergii nomen adsumsit, liberalitate in pauperes, ceterisque clarus virtutibus, nec immerito recensitus in menologio Benedictino. Obiit anno 1009. XV. cal. Septembris.

CXLVI. At Sergio successit *Benedictus VIII.* Tusculanus, antea Ioannes Episcopus Portuensis. A Gregorio quodam Pontificatus invasore in Germaniam fugere coactus est: sed a S. Henrico Rege sedi suae restitutus est omnium plausu, eundemque Henricum corona, aureoque globo gemmis et cruce distincto insignivit. Vt symbolum caneretur in Missa, ad Henrici preces mandavit. Saracenos Tyrreni maris litorea infestantes cohibuit: cantum promovit Ecclesiasticum; et naturae concessit post exactum annum Pontificatus XI. die 6. Iunii anno 1024. (2)

CXLVII. Sedit postea annis 9. Benedicti frater *Ioannes XIX.* a quo magna pompa anno 1027. coronatus est Imperator Conradus: posuitque vitam anno 1033. die 8. Novembris.

CXLVIII. Ioanni successit *Benedictus IX.* Theophylactus etiam dictus, filius Alberici comitis Tusculani. E sede a Romanis deiectus est, intruso *Silvestro*-

(1) Ditmarus, alique tradunt, ante Pontificatum fuisse illi nomen, *Os porci*. Quidam id narrant de *Sergio II.*, ut dixi saeculo IX. cap. 1. Vide Ven. Baronium ad annum 844. num. 1. et ad annum 1009. num. 3.

(2) Ego quidem non credo quod aliqui narrant de *Benedicto VIII.* hunc nempe post mortem cuidam Episcopo apparuisse insidentem equo nigerrimo, et defossi a se thesauri locum indicasse, ut suo nomine pecunias ibi reconditas, et ex rapinis partas pauperibus erogaret. Legi tamen Benedictum precibus S. Odilonis abbatis Cluniacensis, et sanctorum eius fratrum, cruciatus evasisse tartareos, et caelestis Ierusalem consequutum fuisse beatitudinem. Vide S. Odilonis vitam tom. I. Ian. Act. SS. Bollandi, et epistolam 9. S. Petri Damiani ad Nicolaum II. Rom. Pontif.

stro; at restitutus opera Imperatoris Conradi. Vendidit tamen Pontificatum Ioanni Gratiano anno 1044.

CXLIX. Ioannes *Gratianus* simoniace electus post biennium (1), id est anno 1046. in synodo Sutrii habita, sponte se abdicavit Pontificatu, quem sub *Gregorii VI.* nomine administraverat.

CL. Post Gregorii abdicationem electus est Pontifex *Clemens II.* Saxonicus, antea Suidgerus Episcopus Bambergensis, qui damnata Simoniaca labe diem clausit extremam anno 1047. VII. cal. Octobr. eiusque corpus Bambergam translatus est.

CLI. Adeptus tunc sacerdotium *Damasus II.* Germanus anno 1048. die Iulii 17. proximo mense Sextili obiit Praeneste, et, si Bennoni adhibenda sit fides, veneno sublatu a Benedicto IX. qui supremam Ecclesiae dignitatem venalem fecerat.

CLII. Splendorem autem pristinum Apostolicae cathedrae reddidit *S. Leo IX.* antea Bruno Tullensis Episcopus, electus in conventu (2) Vormatiensi. Qui Simoniacis pluries damnatis, Berengarii proscripta haeresi, amoto a sacerdotii honore Gregorio Vercellensi, reo adulterii ac periurii, devictisque hostibus religione potius, quam armis, dum ageret sextum Pontificii muneris annum, ad caeleste regnum migravit anno 1054. die 19. Aprilis.

CLIII. Diuturnum non fuit Pontificium onus *Victoris II.*

I 2

CLIV.

(1) Ioannes Gratianus sedit annos duos, et menses 8. ex *Desiderio* Cassinensi Abb. et Leone Ostiensi.

(2) *Leonis IX.* electio contigit anno 1048. sed ea condicione, ut eius electio approbaretur a clero, populoque Romano. Adveniens itaque Romam omnium consensu, plausuque thronum Pontificium conscendit proximo anno 1049. pridie idus Februarii. Fuit filius comitis Dasburgensis, natus anno 1002. Creatus est Tullensis Episcopus ex monacho ord. S. Benedicti anno 1026. Plura de illo Richerius in chronico abbatiae Senonensis, edito a Luca d' Achery tom. II. spicilegii.

CLIV. Stephani IX.

CLV. Atque *Nicolai II.* Enimvero *Victor* consiliarius Henrici III. inauguratus anno 1055. idibus Aprilis, Berengario rursus damnato, obiit in Etruria anno 1057. die 28. Iulii (1). *Stephanus IX.* antea Federicus filius Ducis Lotharingiae, abbas Cassinensis, et Cardinalis, electus anno 1057. IV. nonas Augusti, decessit Florentiae proximo anno 1058. cal. Aprilis, intruso post eius obitum Ioanne Mincio Episcopo Veliterno, qui sub nomine *Benedicti X.* Pontificatum decem fere mensibus usurpavit: et *Nicolaus II.* e Burgundia Episcopus Florentinus (2), admissio ad communionem laicam *Benedicto X.* veniam in synodo Sutrina petente, Florentiae item vita functus est, tertio Pontificatus anno labente, nimirum 1061. die 22. Iulii.

CLVI. Ultra annos XI. ac dimidium sedit postea *Alexander II.* Mediolanensis, dictus antea Anselmus Lucensis Episcopus; tametsi Agnetis Imperatricis, et Henrici IV. iussu (3) illegitime intruderetur *Gadolaus* Parmensis Antistes, sub nomine *Honorii II.* electus a duobus tantum Episcopis (4) Placentino, et Vercellensi. Aegrae tulerant augusti principes inauguratum *Alexandrum*, illorum non expetito consensu. At Pontifex iura propugnans sua, Simoniacos, et incontinentes

(1) *Victor II.* appellatur in scriptis huius aevi *Papa*, *Dux*, et *Marchio*; quoniam Henricus III. ducatum Spoletanum, et marchiam Camerini regenda illi commiserat.

(2) *Nicolaus II.* antea Gerardus appellabatur. Creatus est Senis, anno 1058. die 28. Decembris, inthronizatus autem Romae proximo anno 1059. mense Ianuario. Florentinam Ecclesiam etiam ad summum Pontificatum evectus administravit. Decessisse Florentiae tradunt fere omnes. Excipe Panvinium.

(3) *Henricus IV.* impuber erat, omniaque ad nutum *Agnetis* matris suae agebantur.

(4) Episcopus Placentinus erat *Dionysius*, de concubinato convictus, et sede postea deiectus a Gregorio VII. et Vercellensis *Gregorius*, excommunicatus a Leone IX.

tes clericos compescuit, communem clericorum regularium vitam instituit in aede Lateransi, Ecclesiam suam Lucensem, quam adamavit summopere, cruce coram Episcopo deferenda, ac si primas foret, aliisque privilegiis condecoravit, atque mortalitatem exsui XI. cal. Maias anno 1073.

CLVII. Sequitur *S. Gregorius VII.* antea Hildebrandus S. Rom. Eccl. archidiaconus, Soanensis, ut fertur, filius cuiusdam Bonicii, ad cuius ligna dolantis pedes dicitur parvulus et litterarum inscius formasse ex reiectis segmentis verba illa Davidica, *dominabitur a mari usque ad mare.* Attramen an Erruscus, an Romanus fuerit, et an fabri lignarii filius, an genere ortus nobili, controversatur. Fuit monachus Cluniacensis, et abbas monasterii S. Paulli extra muros Urbis, et S. R. E. Cardinalis. Pro Ecclesiastica libertate pugnavit acerrime, adeo, ut Henricum IV. Imperatorem anathemate obstrinxerit, et exauctoraverit, missa Rodulpho Sveviae duci, et creato Regi Germaniae, corona cum inscriptione, *Petra dedit Petro*, *Petrus diadema Rodulpho* (1). Simoniacos repressit: Ber-

(1) Sunt qui eundem versum ita legant, *Petra dedit Romanam Petro: tibi Papa coronam.* De *S. Gregorio VII.* nulla ratione credenda sunt, quae post Bennonem, qui se Archipresbyterum Cardinalem vocat, promotus ad purpuram a *Clemente III.* pseudo-pontifice, stilo mendacissimo, impudentissimoque scripserunt auctores citati a Sagittario, a Schmidio, a Christiano Mathiae, et postremo a Moshemio. Dum enim aiunt Gregorium vitiis omnibus fuisse inquinatum, addictum magiae, per vim inauguratum Pontificem, eumque appellare non verentur superbissimum atque turbulentissimum; aperte evidenterque suam palam faciunt nequitiam, audaciam, maledicentiam. At refutarunt obrectatorum calumnias S. Anselmus Lucensis Episcopus, Papirius, Massonus, Bellarminus, Greiserus, Vincentius Ludovicus Gotti, Lambertinus, et alii. *S. Gregorii VII. Disputum*, quem verum dicit Moshemius Gregorio autem abdicant Launoius libro epist. 7. ep. 13. Nat. Alex. dissert. 3. saeculi XI. et Franc. Pagius n. 16. am-

rengarium damnavit: obsidionem Romae urbis, eius expugnationem ab Henrico factam anno 1084. ceterasque aerumnas invicto pertulit animo. Inauguratus est adversus Gregorium pseudo-pontifex Guibertus Ravennas, *Clemens III.* nominatus. Ad Henrici vitandas insidias Salernum confugit, ibique sancto fine quievit, anno 1085. VIII. calendas Iunias.

CLVIII. Tres alii sederunt Romae saeculo XI. Pontifices maximi, scilicet *Victor III.*

CLIX. Urbanus II.

CLX. Et Paschalis II. *Victor* electus anno 1086. decessit anno 1087. XVI. cal. Octobris extinctus veneno calici opera Henrici IV. iniecto, ut scribit lib. XIX. Hist. Eccl. Ptolemaeus Lucensis. *Urbanus II.* Gallus vita functus est anno 1099. IV. cal. Augusti. *Paschalis II.* mortem oppetiit anno 1118. XII. cal. Februarii. Priorem Pontificatum dignum reddidit posterorum memoria insignis victoria ab exercitu cura *Victoris* ex universa Italia collecto, reportata de Saracenis in Africa, quorum caesi fuerunt 10000. Sedente autem *Urbanus* decretum est bellum sacrum ad liberandam terram

amplissimis scholiis illustravit Christianus Lupus. Caute etiam prudenterque legendi, qui S. Gregorii adversus Henricum IV. improbant acta, ut Barclaius contra Bellarminum, Dupinius de Ecclesiae disciplina, Bossuet lib. IV. et VII. defensionis declarationis cleri Gallicani. Quamquam aliud iudicium ferendum est de Catholicis scriptoribus pugnantibus pro Caesarum Regumque suprema dominatione; aliud de haereticis auctoritatem Romanae sedis conculcantibus, et maledictis conviciisque sanctissimos Pontifices proscindentibus. Nos quaestionem de summa regnantium potestate praetermittimus: sed nullo modo parimur, quae in S. Gregorium VII. eiulantur heterodoxi, illum appellantes cum Wilhelmo Cave in XI. saeculo, quod in beatissimi Pontificis irrisorem vocat saeculum *Hildebrandinum*, „falsum monachum, magum, divinaculum, somniorum coniectorem, male sentientem de religione, stupra, incestus, adulteria castro „praeferentem connubio,” et iis consimilia, quae me pudet referre.

ram sanctam, et praesertim sepulchrum Domini a Saracenorum tyrannide. *Paschalis II.* in menologio Benedictino, et a scriptoribus Cl. titulo *beati* insignitus, adversus tres pseudo-pontifices ab Henrico IV. unum post alium intruso, scilicet, *Albertum*, *Theodericum*, et *Magninulfum*, stetit impavidus; multaque ab Henrico V. perpessus, hunc tandem delinivit, et imperiali ornatum corona in templo Vaticano anno 1116. declaravit Augustum.

CAPVT II.

Synodi undecimo saeculo celebratae.

ADversus pseudo-pontifices, Simoniacos, incestuosos, et haereticos, plura saeculo XI. celebrata fuere concilia (1). Primi generis est coactum *Sutri* anno 1046. in quo Gregorius VI. Simoniacus Pontificatum, quem numerata Benedicto IX. pecunia illicite emerat, abdicavit: alterum in eadem urbe *Sutrina*, sive Colonia Iulia, anno 1059. in quo Mincius Veliternus, qui adsumto nomine Benedicti X. supremam occupaverat sedem, omni sacerdotali munere, et honore privatus est, et in ordinem laicorum redactus: *Mantuanum* anno 1064. in quo damnatus est Cado-la-us Parmensis antipapa, et Alexandri II. iniquissimus calumniator; et *Romanum* anno 1078. in quo

et

(1) Inter synodos saeculi huius XI. doctissimus Christianus Lupus tom. IV. pertractat de concilio Remensi S. Leonis IX. anno 1049. celebrato. Tom. autem V. illustrat concilium Tolosanum indictum anno 1056. sedente Victore II. Alterum Coloniense sub eodem Pontifice: Romanum iidem Stephani IX. quem idem Lupus *decimus* vocat: Nicolai item II. Romanum, Amalphitanum, Beneventanum, et Andegavense. Praeterea Romanum Alexandri II. et praecitatum *Distatum* S. Gregorii VII. Huius undecim concilia, et decreta prolixè explanat tomo VI.

et Guibertus Ravennas Episcopus, id est, antipapa Clemens III. et Theodorus Mediolanensis, alique Guiberto adhaerentes amoris fuerunt a communione fidelium.

Simoniaci vero damnati sunt in synodo *Romana* Clementis II. anno 1047. a multis praetermissa, sed memorata a S. Petro Damiani opusc. 6. cap. 35. in altera *Romana* anno 1049. sub Leone XI. ubi Kiliannus Sutrinus Episcopus negans iureiurando admissum a se crimen simoniae, cum omnium terrore divinitus percussus est: in *Remensi*, et *Moguntina*, eodem anno 1049., et in *Rotomagensi* proximo anno 1050. in *Lugdunensi* celebrata anno 1055. per Hildebrandum sedis Apostolicae legatum; in qua synodo Episcopus Simoniacus numquam Spiritus Sancti nomen proferre potuit, antequam suum palam fateretur errorem: in *Moguntina* altera anno 1071. in qua Episcopus Constantiensis Carolus simoniace electus, e sede deiectus est; ac in *Romana* 1078. S. Gregorii VII. in qua multa decreta fuerunt contra Simoniacos, bonorumque Ecclesiasticorum raptores.

Ad hanc classem referri possunt concilia contra *investituras*, sive rei beneficiariae possessiones auctoritate saecularium principum initas. Falso investiturae dicuntur Orthoni III. concessae ab Innocentio VIII. tametsi haec concessio a pseudo pontifice facta, esset irrita ac nulla. Damnatae fuerunt investiturae in synodo *Romana* S. Gregorii VII. anno 1075. et rursus anno 1080. qua in synodo etiam exauctoratus est Henricus IV. ablati ei Theutonicorum et Italarum gubernaculis, et corona imperii, ut diximus, collata Rodolpho. Quae contra Henricum, et investituras confirmatae fuerunt in synodo proximi anni 1081. In concilio item *Beneventano*, anno 1087. sub Victore III. investiturae fuerunt inhibitae, damnatis cum Guiberto antipapa Episcopis, abbatibus,

cun-

cunctisque clericis beneficium, vel dignitatem aliquam Ecclesiasticam e laicorum manu recipientibus. Idem in *Romana* synodo statutum fuit anno 1099. sub Urbano II. a quo Pontifice partim in Italia, partim in Gallia celebrata fuisse *duodecim concilia*, contra investituras, contra Simoniacos, contra pseudo-pontificem Guibertum, sive Clementem, et contra huius saeculi turpitudines, pestesque teterrimas, tradunt acta Pontificum Romanorum.

Teterrimas pestes voco turpitudines libidinum, et adulterina connubia. Ad haec vero coercenda in *Moguntino concilio* anno 1049. non solum simoniacae ordinationes, sed etiam coniugia clericorum fuerunt inhibita. In *Romano* anno 1051. depositus ob adulterium Episcopus Vercellensis, de quo cap. praecedenti. Gregorii VII. *synodo* anno 1074. decretum promulgatum est in clericis concubinariorum, et ipsum decretum eodem anno innovatum est in concilio *Erphordensi* congregato ab Archiepiscopo Moguntino. Urbanus II. anno 1095. in synodo *Claramontana* damnavit Nicolaitas, foedumque mulierum abusum, dirisque devovit Philippum Francorum Regem, qui Berta coniuge repudiata Bertradam, raptam Fulconi Comiti Andegavensi viro suo, pellicem habuit, deinde uxorem, vivente Berta, duxit, voluitque reginam inungi, rursus iterumque pro ea causa percussus anathemate. Idem Urbanus in synodo *Placentina* anno 1095. causam diiudicavit Adelaidis Praxedis Imperatricis, quam a se repudiatam, et detrusam in carcerem Henricus IV. ab alienis iusserat violari invitam: quare Praxedes absoluta est, et Henricus hoc etiam nomine anathematis subiectus.

Ad eliminandas haereses celebrata fuere, quae sequuntur, concilia. Anno 1017. *Aurelianense* contra Lisoium et Heribertum Manichaeos, Sabellianos, et Fanaticos: anno 1050. contra *Berengarium*, eodem anno

Tom. II.

K

no

no proscriptum tribus aliis synodis *Brionensi*, *Vercelensi*, et *Parisiensi*, quarum primae plurimi praeter Episcopos eruditi viri interfuerunt, alteri S. Leo IX. Papa, tertiae Rex quoque Francorum Henricus. Damata est pariter haeresis Berengarii anno 1059. sub Nicolao II. et anno 1079. in synodo *Romana* sub S. Gregorio VII. et in *Burdigalensi* sub Amato Apostolicae sedis legato. In concilio *Romano* sub Alexandro II. anno 1065. proscripta est haeresis incestuosorum: atque in *Barensi* anno 1097. statutum est, ac propugnatum, opera praesertim S. Anselmi Cantuariensis, dogma de processione Spiritus Sancti a Patre et a Filio contra errores Graecorum. De Nicolaitis dictum est paulo supra: de synodis vero pro reformandis moribus, et pro disciplina restituenda habitis, non opus est agere sigillatim.

CAPVT III.

Vndecimi saeculi haereses.

Heribertus et *Lisoius*, quorum supra meminimus, clerici Aurelianenses Manichaeorum aliorumque veterum haereticorum deliramenta sectantes, divinae utriusque Testamenti derogabant auctoritati, individuum Trinitatem irridebant, negabant Christum natum de Virgine, et vere passum, ac vere mortuum, caelum terramque semper exstitisse autumabant, aeternorum suppliciorum, praemiique sempiternae beatitudinis tollebant retributionem, et in baptismo deleri originale peccatum, in Eucharistia corpus Domini contineri tanta negabant perveracia, ut damnati in synodo Aurelianensi, flammis iubente Roberto Rege fuerint exusti. Flammis item in Oriente iussu Alexii Comneni viventes absumti fuerunt Manichaei alii.

con-

consimilibus erroribus implicati, quos *Bogomilos* dixere.

Novi huius saeculi *Nicolaitae*, et incestuosi secerari debent. *Nicolaitae* enim dicti sunt clerici in sacris ordinibus constituti, qui ut effusae in femineum sexum libidini velum quoddam honestatis obtenderent, fas sibi esse tradebant uxorem ducere, quorum tanta fuit multitudo, ut sedente Nicolao II. vix unus in Mediolanensi inveniretur Ecclesia, qui non esset vel turpi concubitu, vel Simoniaca labe pollutus. *Incestuosi* autem consanguinitatis gradus pervertebant, affirmantes quod germani fratres et sorores sint inter se in secunda generatione, filii eorum vel filiae in quarta, nepotes vel nuptae eorum in sexta; ac tali modo progeniem computantes, et in huiusmodi sexto gradu terminantes, aiebant viros ac mulieres deinceps inter se posse nuptialia iura contrahere. Vide Gratianum XXXV. 5. 2. *Simoniaci*, quorum pariter ingens numerus, contendebant posse a principibus laicis sine crimine emi Episcopatus, et abbas dummodo consecratio gratis acciperetur; quoniam hoc pacto non emitur Ecclesiastica dignitas, sed possessio praediorum, quae sunt venalia.

Berengarius archidiaconus Andegavensis dogmatizavit panem, et vinum in Eucharistia non converti in substantiam corporis et sanguinis Domini, saepe damnatus, ut diximus cap. praeced. interdum rediens ad vomitum, in Romana synodo sub Nicolao II. anno 1059. Catholicam fidei professionem emisit: postea virulenta edidit iterum scripta: rursus sub Gregorio VII. anno 1079. haeresim sollemni fidei confessione eiuravit, obiitque poenitens, et in communionem Catholica die 5. Ianuarii anno 1088. (1).

K 2

Duo

(1) Apud plurimos legi obiisse Berengarium die 9. Ian. sed in epitaphio edito ab eius discipulo Hildeberto Cenomanensi habetur, *Iani quinta dies abstulit ausa nefas.*

Duo alii prodierunt saeculo, in quo versamur, haeretici *Wecilo*, et *Roscellinus*. Primus pro Henrico Imperatore adversus S. Gregorium VII. decertans, contendebant saeculares nullatenus Ecclesiastico subiacere iudicio, nec pro quovis excessu posse excommunicatione perstringi. Ex clerico fugitivo ab Henrico acceperat investituram Archiepiscopatus Moguntini, et condemnatus fuit in conventu *Quintiliniburgensi*, prope Halberstadium Saxoniae urbem, anno 1085. *Roscellinus* vero dialecticus Compendiensis in Gallia Belgica, Petri Abaelardi magister, docuit tres in Deo reperiri personas substantia ad invicem distinctas, quomodo sunt tres homines, vel tres angeli, licet eadem potestate, et voluntate praeditas; omnes pariter eandem adsumsisse humanam naturam, nec incongruum futurum fuisse tres deos nominare, si invalesceret usus. Damnatus est autem anno 1092. in synodo *Suessionensi*.

Hoc demum saeculo Graeci ab Ecclesia Romana seiuncti sunt; dissidia enim sub Photio exorta, fuerant pridem sopita sedente Stephano V. et imperante Leone Philosopho. Renovati schismatis caussa *Michaël Cerularius*, qui renunciatus Patriarcha C. P. anno 1043. coepit voce, scriptisque debacchari in Romanam Ecclesiam, obloquens praesertim adversus eius primatum, adversus particulam *Filioque* insertam symbolo, et adversus usum azymi in Eucharistia conficienda (1). Concordiam frustra tentavit per legatos Apostolicos S. Leo IX. nam huius quoque nomen e diptychis Michaël abrasit, fuitque auctor, ut idem facinus auderent quidam alii Orientales Episcopi. Obiit *Cerularius* relegatus in Proconnesum Propontidis insulam ab Imperatore Isacio anno 1058.

CA-

(1) Noti sunt alii Graecorum errores circa purgatorium, quod negant, et circa animarum sanctarum beatitudinem, quam differri opinantur ad extremam usque diem universalis iudicii, cet.

CAPVT IV.

Ecclesiastici scriptores saeculi undecimi.

Aliquos saeculi huius scriptores inter sanctos veneratur Ecclesia. Hi sunt, *Petrus Damiani*, *Bruno*, *Ivo* et *Anselmus*. *S. Petrus* Ravennas, a fratre quem habuit loco parentis, Damiani appellatus, familia *de honestis*, et monachus ad fontem Avellanum, coelibatus clericorum strenuissimus vindex, et Simoniaci criminis hostis acerrimus, Faventiae piissimam efflavit animam anno 1082. die 22. (1) Februarii, cum plures sermones scripsisset, vitas S. Odilonis abbatis Cluniacensis, S. Romualdi Camaldulensium institutoris, aliorumque SS. necnon tractatus 52. *S. Bruno* Coloniensis patria, et canonicus Remensis, postea Carthusianorum institutor, in psalmos Davidis, et in omnes epistolas Pauli edidit commentaria, fideique confessionem, variaque opuscula. Secessit in Carthusiae eremum anno 1084. et in Calabriam anno 1095. ex hac autem vita anno 1101. die 6. Octobris. *S. Ivo* Bellovacensis, abbas primum in patria monasterii S. Quintini, deinde Episcopus Carnutensis in Gallia Celtica creatus ab Urbano II. anno 1092. praeter epistol. 287. breve chronicum Regum Francorum, sermones varios, aliaque huiusmodi scripta, edidit librum decretorum in partes 17. distributum, et *panormiam*, scilicet, decretorum summam divisam in partes octo. Decessit tamen proximo saeculo XII. nempe anno 1115. die 23. Decemb. *S. Anselmus* ex abbate Beccensi, in dioecesi Rothomagi, inauguratus Archiepiscopus Cantuariensis anno 1093. defensor processionis Spiritus Sancti. a Filio contra Graecos com-

(1) Aliis 23.

complurium Theologorum, et Asceticorum tractatum scriptor luculentissimus: quem caelum terris rapuit die 21. Aprilis anno 1109.

Permulti alii in omni scientiarum divinarum genere claruerunt. Sacras enim litteras exquisitis commentariis interpretati sunt, *Michaël Psellus* (1) Constantinopoli prosapia ortus consulari, de Aristotelis quoque Philosophia, ceterisque disciplinis egregie meritus, et iure appellatus σοφώτατος ἢ τῶν φιλοσόφων ἕκαστος, a quo Cantica Canticorum eleganti metro fuerunt exposita; *Thoros* Armenorum Patriarcha quattuor Evangeliorum scholiastes; *Lanfrancus* patria Ticinensis, Beccensis abbas, et Archiepiscopus Cantuariensis, qui non tantum Berengarii haeresim confutavit, et monachorum digessit statuta, verum etiam in omnes epistolas Pauli, et in psalmos Davidicos edidit commentarios; *Villeramus* Teutonicus, item monachus, qui patrio idiomate, et latino carmine Cantici Canticorum geminam scripsit paraphrasim; *Theophilactus* C. P. et Bulgarorum Archiepiscopus, qui IV. Evangelia, acta Apostolorum, epistolas Pauli, et XII. minores Prophetas, defloratis Chrysostomi aliorumque Patrum libris, explanavit; et *Bruno* in oppido Soleria apud Insubres ortus, deinde Canonicus Se-

nen-

(1) Distinguendus ab altero, de quo in appendice saeculi IX. Iste enim fuit praeceptor *Michaëlis Ducae*, quo a Nicephoro Botoniata exauctorato, Psellus coactus solum vivere obiit moerore confectus. *Pselli* plures fuere, de quibus Allatius, et in biblioth. Gr. Fabricius. Is vero σοφύτατος nuncupatus omni scientiarum genere excelluit, et carmina etiam elegantissima dictabat ex tempore. Versibus quoque politicis, iussu *Michaëlis Ducae*, conscripsit legum epitomen, quam tamen aliqua MSS. editam indicant, iubente Constantino *Duca* patre *Michaëlis*. Editam puto monente patre, et absolutam, dum imperaret *Michaël*, et huic nuncupatam. Non multum tamen illa *Pselli* synopsis ab Antonio Augustino I. C. praestantissimo aestimabatur.

nensis, postea Signiensis Episcopus, omnium fere Scripturarum divinarum interpres.

Praeter hunc Brunonem, et Lanfrancum, refutarunt haeresim Berengarii *Albericus* monachus Cassinensis, et S. Romanae Ecclesiae Cardinalis, *Hugo* e Cluniacensi monacho Episcopus Lingonensis, in finibus Burgundiae, *Theoduinus* Leodiensis Episcopus, et *Adelmannus* Episcopus Brixienis; qui omnes de veritate corporis, et sanguinis Domini in Eucharistia pertractarunt. Pro Romana autem Ecclesia calamum exercuerunt *Humbertus* e monacho Tullensi S. R. E. Cardinalis, a quo refutati sunt libri *Michaëlis Cerularii*, Leonis Achridani, Metropolitae Bulgarorum, et Nicetae Paftorati monachi, et presbyteri C. P. qui scripserunt contra usum azymi, ieiunium Sabbati, et coelibatum sacerdotum: *Guitmundus* item, *Albericus*, aliique professione monastica, Ecclesiasticis infulis sacrorumque dogmatum defensione percelebres. De Messiae quoque adventu contra Iudaeos disputavit *Samuel* e Marochio, ex Hebraica ad Christianam religionem conversus, in libro Arabice scripto ad R. Isaac, et latinitate donato, et inserto volumini XVIII. bibliothecae Patrum.

In Ecclesiastica historia tam universali, quam particulari, versati sunt plurimi. *Aimoinus* Aquitanus, monachus Floriacensis scripsit IV. libris historiam Francorum; *Ditmarus* Germanus res gestas quinque Imperatorum Saxonum, Henrici I. trium Othonum, et Henrici II. *Sampirus* Hispanus chronicum Regum Legienensium; *Leo* grammaticus chronographiam ab anno 813. in quo desiit Theophanes, ad annum 1013. *Ademarus* monachus Lemovicensis chronicon Francorum ab anno 829. usque ad annum 1029. *Hermannus* a contractione membrorum *contractus* denominatus, monachus Augiae maioris apud Constantiam, de sex mundi aetatibus ab initio mundi ad annum

num 1054. (1) *Nilo Doxopatrius* Graecus, sed patriae adhuc incertae, de sedibus maiorum Patriarcharum. *Gabriel Radulphus* monachus Cluniacensis historiarum libros V. ab anno 900. ad anno 1045. *Anselmus* Leodicensis historiam Episcoporum Leodicensium ab anno 666. ad anno 1048. *Georgius Cedrenus*, monachus Graecus, compendium historiarum ab orbe condito ad ann. Christi 1057. *Marianus Scotus* Hibernus chronicon ab initio mundi ad anno 1083. Bertholdus Constantiensis historiam suorum temporum ab anno 1053. usque anno 1100. *Ioannes Xiphilinus* Trapezuntinus in epitomen redegit historiam Dionis Cassii (2). *Amatus* monachus Cassinensis conscripsit libros IV. de gestis Apostolorum Petri, et Pauli, et libros VIII. historiae Normannorum. *Inghulphus* Anglus historiam monasterii Croylandensis ab anno 664. ad anno 1091. *Aiamus* canonicus Bremensis in Saxonia inferiori libros quatuor Ecclesiasticae historiae. *Ioannes Scylitzes* natus in Asia minori historiam rerum in Oriente gestarum ab anno 811. usque ad annum 1081. *Raimundus de Agiles* Episcopus Podiensis in Gallia Celtica historiam Ierosolymitanam.

Complures alii historias ediderunt peculiare, ut *Fulbertus* vitam S. Autberti Episcopi Cameracensis: *Adelboldus* S. Henrici I. Imp. *Berno* SS. Vldarici, et Magirandi: *Varmannus* S. Pirminii: *Theodericus* monachus Trevirensis inventionem et miracula S. Celsi: *Cerardus* monachus Corbeiensis vitam S. Adaihardi abbatis: *Vbertus* R. E. archidiaconus vitam S. Leonis

(1) *Hermannus* obiit eodem anno 1054. chronicum vero sub eius nomine editum a Canisio tom. I. antiq. lect. creditur esse diversum. Certe auctius est, et prolixius. Vide biblioth. PP. tom. XVIII.

(2) *Ioannes Xiphilinus* iste non fuit Patriarcha C. P. ut vulgo dicitur, sed Patriarchae nepos.

nis IX. *Alphanus* monachus, et Archiepiscopus Salernitanus passionem S. Christinae, et XII. fratrum martyrum Beneventi: *Osbernus* Anglus vitas SS. Odonis, Dunstani, et Elphegi Cantuariensium: *Gualfredus* Episcopus Senensis heroico descripsit carmine sacram Gothofredi Bullionis in Orientem expeditionem (1).

Res denique Ecclesiasticas, ad ritus, festorumque sollemnitatem spectantes, exposuerunt *Lupus* Anglo-Saxo, *Berno* paullo supra laudatus, *David* Syrius Maronitarum in monte Libano Episcopus, *Philippus Solitarius*, *Hildebertus* monachus Cluniacensis, et *Guido* monachus Aretinus, qui miram cantandi artem docuit in opere musico, quod appellavit *micrologum*, et inscripsit Episcopo Aretii Theobaldo. Adde saeculi huius scriptoribus *Alulphum* monachum Tornacensem, qui ex omnibus S. Gregorii operibus librum contexit, quem appellavit *Gregorialem*, et *Bonitium* Episcopum Sutrinum, qui praeter epitomen historiae Pontificum Romanorum a Petro ad Urbanum II. omnia opera, omnesque sententias S. P. Augustini in unum volumen collegit, divisum in libros VIII. cum titulo *paradisi Augustiniani*.

(1) Historici quidam plurimum laudant *Venericum* ex clerico Trevirensi electum anno 1075. Vercellensem Episcopum; cuius librum de discordia regni, et sacerdotii citat Trithemius. At sciendum est *Venericum* istum fuisse a partibus Henrici IV. et S. Gregorii VII. adversarium, fautorem quoque Guiberti, seu Clementis III. pseudo-pontificis, et conciliabuli Moguntini coacti anno 1085.

CAPVT V.

Occidentis, et Orientis Imperatorum, Sanctorumque multorum chronographia.

Maturabat in Germaniam reditum *Otho III.* Imperator post aedificatam Romae in insula Tiberina in honorem S. Adelberti Pragensis Ecclesiam, eamque S. *Bartholomaei* Apostoli, cuius modo titulum praefert, translatis Benevento exuviis decoratam, nisi Beneventani S. *Paullini*, vel alterius reliquias, pro Apostoli cineribus supposuerunt; quando Paterni decessit anno 1002. die 28. Ianuarii, veneno, ut fertur, in chirothecis ei propinato a concubina. Aquisgranum Othonis cadaver translatum fuit (1).

Post Othonem III. in comitiis Germanicis eodem anno 1002. inauguratus est *Henricus II.* Sanctorum factis

(1) *Otho III.* venenum hausit infectis chirothecis opera mulieris, qua familiariter utebatur. Ea fuerat uxor *Crescentii*, quem affectantem imperium, atque rebellem *Otho* ut alibi diximus, iusserat suspendi. Patravit femina tantum facinus, dum Imperatore reditum parante in Germaniam, excidit a spe coniugii, et augustalis, quam immodice concupierat, dignitatis. *Othonis III.* cadaver ex Italia in Germaniam aromatibus conditum deferri curavit S. *Henricus*, qui illi in imperio successit. Intestina viscera *Augustae Vindellicorum*, vulgo *Auxbourg*, fuerunt recondita in templo Sanctae *Afrae*. Reliquum corpus delatum fuit *Aquisgranum*. In laudata S. *Afrae* aede legitur epitaphium:

Romani imperii decus amplum, tertius OTHO;

Ossa in Aquis-Grani, hic viscera clausa tenet.

Nullam *Otho III.* reliquit procreatam ex se prolem; impletumque aiunt in *Othone I.* Graecum illum versiculum;

Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, ὁ παῖς οὗτος ἔστι βασιλεὺς,
sive Latinum.

Tu, natique tui, sed non stirps ulla nepotum.

stis adscriptus, aureo coronatus diademate anno 1014. die 22. Febr. a *Benedicto VIII.* Qui solos decoratos a Romano Pontifice, vocant Imperatores, S. *Henricum II. Germaniae Regem* et Imperatorem huius nominis I. appellitant. Quam nos distinctionem ad confusionem vitandam omittimus. Fuit *Henricus* filius ducis *Bavariae*, et nepos *Othonis I.* Vxor illi S. *Cunegunda* filia *Sigefridi* Palatini ad Rhenum, appellata *mater pauperum*: quam, etsi venit aliquanto in adulterii suspicionem, a se candentis ferri remotam experimento, *Henricus* moriens parentibus suis reddidit illibatam. Obiit S. *Henricus* anno 1024. die 14. Iulii, et S. *Cunegunda* anno 1040. die 3. Martii (1).

S. *Henrico II.* successit *Conradus II.* cognomine *Salicus*, inauguratus praedicto anno 1024. coronatus vero a *Ioanne XX.* anno 1027. Qui obiit repentina morte *Traiecti* in *Brabantia* anno 1039. die 6. Iulii (2).

L 2

Ar-

(1) Nomen patris S. *Henrici* fuit *Henricus* cognomine *Hezelo*: mater vero *Berta*, filia ducis *Lotharingiae*, matrona piissima, atque religiosissima. Hunc martyrologium Romanum pridie idus Iulii vocat *Henricum I.* Molanus vero in addit. ad *Vsuardum* appellat *Henricum II.* Caussam huius variationis nuper attulimus. Conversionis ad Christi fidem *Hungarorum*, et sanctitatis *Stephani* illorum Regis, *Henricus* auctor fuit, eidem *Stephano Gisela* sororem despondens ea conditione, ut susciperet baptismi lavacrum, regnumque suum ad Catholicam pertraheret religionem. Sepultus fuit *Bambergae* in aede S. *Petri*, eiusque sepulchro insculpta fuit iustitia libram manu tenens.

(2) Huius *Conradi* genus non satis compertum est, illud quibusdam deducuntibus ab *Eberhardo* fratre *Conradi I.*, quibusdam vero a *Conrado* sapiente duce *Lotharingiae*, qui uxorem duxit filiam *Othonis Magni* *Ludgardem*. *Conradi* pater *Hermannus*, mater *Adelbaida* vocabatur. Obiit *Traiecti*, *Mastricht*, in Belgio: at sepultus est *Spirae* ad Rhenum in templo B. M. V. a se constructo. En tumuli inscriptio:

Conradus Imp. obiit anno Domini 1039. pridie nonas Iulii.

Filius hic, pater hic, praevius iacet istic,

Hic

Arripuit autem tunc imperium *Henricus III.* filius ipsius Conradi, et Giselaë filiaë Lotharii Francorum Regis, qui imperavit usque ad annum 1056. diem vero 7. Octobris. Obiit Burdeldiae in Saxonia, afflictus septem dierum morbo, non suffocatus, ut quidam scripsere, panis fragmento. Illius cadaver Spiram ad Rhenum fuit adportatum. A capillorum colore appellabatur *Henricus Niger* (1).

Praecedenti anno 1054. die 21. Iunii eligi in Regem, et coronari curaverat Aquisgrani filium suum parvulum *Henricum* susceptum ex coniuge Agnete, filia ducis Aquitaniaë Wilhelmi. *Henricus* iste, huius nominis IV. in Ecclesiastica historia famosus, imperium indeptus est praedicto anno 1056. adhuc quinquennis, sub matris tutela. Is spiritalia vendidit, ius investiturarum nimia sibi audacia vindicavit, Agnetem parentem suam prudentissimam feminam, ne sano eius uteretur consilio, e tutela imprudens adolescentulus amovit: contra S. Gregorium VII. intrusit antipapam *Clementem III.* seu Guibertum Episcopum Ravennatem;

Hic proavi coniux, hic Henrici senioris.

Non unus tamen historicus Conradum obiisse tradit die 4. Iunii, forte in praedicto epitaphio legens, *pridie nonas Iunii.*

(1) *Henricus III.* cognomento niger, natus est anno 1017. Ex priori uxore *Cunilda* filia Canuti Regis Daniae, et Norvegiae, cum qua nuptias celebravit anno 1036. nullam suscepit prolem. Ex altera vero coniuge *Agnete* genuit *Henricum IV.* et *Conradum*, qui patri non diu supravixit, necnon tres filias, *Iuditham*, *Mathildem*, et *Ittam*. Prima filio Regis Hungariae, altera Svevorum duci, ac tertia Austriae principi in matrimonium iuncta fuit. Prior uxor *Cunilda*, aut *Chunelinda* biennio post contractas nuptias extincta est pestilenti febre, non ut quidam aiunt, a viro repudiata. Vna cum *Agnete Henricus III.* anno 1026. in festo Dominicae Nativitatis coronatus est a *Clemente II.* Illius annus; diesque emortalis constant ex inscriptione sepulchri Spirensis:

*Anno Dom. incarnationis MLVI. Henricus Imp.
Non. Ofebris obiit.*

tem; in Romanam urbem hostis truculentus irrupit. Cum *Rodolpho Sveviae* duce, a *Gregorio VII.* et a Saxonibus acclamato Imperatore, saepius confligit; at *Rodolphus* anno 1080. commisso praelio ad *Elystrum*, non procul a *Neoburgo*, vulnere discisso ventre, et dextera manu amputata, obiit 15. die Octobris. Bello pariter extincti sunt alii duo, qui se contra *Henricum* Imperatores dixerunt, *Hermannus* e *Lotharingia*, et *Ecbertus* Saxoniae marchio. Adversus autem *Henricum* anno 1093. rebellavit quoque filius eius *Conradus*, ac patrem privavit Italiae regno. Coronatus est *Mediolani*, fidemque suam *Vrbano II.* sacramento devinxit. Verum extinctus est repentino obitu, abdicatus a patre, nono post anno. Acclamantibus denique Germaniaë principibus anno 1105. alterum *Henrici IV.* filium, et hunc *Henricum* nomine, ei pater tradidit invitus imperii insignia; egitque postmodum vitam miserrimam, victa functus *Leodii* anno 1106. die 7. Augusti, cum regnasset a morte patris annis 50. Post mortem, utpote non semel excommunicatus, fuit e tumulo extractus: anno tamen 1111. a filio *Henrico V.* *Spirae* honorificentissime conditus est tumulo, annuente *Paschali II.* quoniam ante obitum poenitentiam egisse testimonio complurium fuerat confirmatum. De *Henrico V.* agendum proximo saeculo XII. (1)

In Oriente post *Basilium II.* extinctum anno 1028. imperarunt ab hoc anno usque ad annum 1034. *Roma-*

(1) *Henrico IV.* adhuc superstite imperium occupare tentarunt *Rodolphus* anno 1077. *Hermannus* a *Lotharingia* anno 1081. et *Ecbertus* e Saxonia. Perierunt omnes in pugna. *Rodolphus* anno 1080. *Hermannus* anno 1087. *Ecbertus* anno 1089.

Ad tantam egestatem *Henricus IV.* redactus fuerat, ut nullo clericorum stipem illi erogante, cum beato *Iob* gemebundus clamaret: *miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Videntur verba poenitentis. Vide libro IX. de regno Italiae Sigonium.

manus Argyrus : hinc *Michaël Paphlago* ad annum 1041. tum *Michaël V. Calaphatas* ad annum 1042. postmodum *Constantinus Monomachus* usque ad annum 1054. deinde *Theodora* soror *Zoes*, proximo anno defuncta : deinceps anno 1055. *Michaël VI.* cognomento *Stratonicus*, qui senio confectus insequente anno 1056. cessit imperio. Post *Michaëlis* abdicationem imperavit *Isaacius Comnenus* usque ad annum 1059. quo anno vitam amplexus est monasticam : ab anno autem 1059. sive 1060. ad annum 1067. *Constantinus Ducas*, ab anno 1067. ad annum 1071. *Eudocia* eius uxor, nupta Romano *Diogeni* : ab anno 1071. ad annum 1078. quo patrem sequutus secessit in monasterium, *Michaël VII.* filius *Constantini Ducæ* : ab anno 1078. ad annum 1081. *Nicephorus Botoniates*, et ipse tandem attonsus in monachum ; atque ab anno 1081. usque ad annum 1118. administravit Graecorum imperium *Alexius Comnenus* *Isaacii Comneni* filius minimus. Haec utriusque imperii Occidentalis, et Orientalis chronographia.

Regio tamen Augustorum principum diademate gloriosior est regnantium in caelis corona : quam consequuti sunt anno 1002. die 26. Sept. *S. Nilus* iunior, abbas monasterii *S. Agathæ Cryptaeferatae* duodecimo ab Urbe lapide : anno 1004. *Abbon* abbas *Florentiacensis*, martyrio affectus die 13. Novembris : anno 1007. *S. Petrus* fundator monasterii *Perusini*, nunc eius nomine nuncupati, die 10. Iulii : anno 1009. *Bruno* Ruthenorum Apostolus coronatus die 15. Octobris : anno 1011. *Elphegus* Cantuariensis Archiepiscopus, a piratis occisus die 19. Aprilis : anno 1012. die 10. Aprilis *Macarius* Antiochenus : eodemque anno die 4. Ianuarii *Libentius* Archiepiscopus *Bremensis* et *Colmanus* peregrinus, laqueo in Austria suspensus die Octobris 13. Migrarunt insuper ad superos anno 1021. die 16. Martii *S. Heribertus* Archiepiscopus *Coloniensis* : anno 1022. die 27. Ianuarii *Theodericus Aurelianensis* :

anno 1027. die 19. Iunii *Romualdus* abbas *Camaldulensium* institutor. (1) ; anno 1028. *Olavus* Rex *Norvegiae*, et martyr : anno 1029. die 10. April. *Fulbertus* *Carnotensis* Episcopus : anno 1031. *S. Wilhelmus* abbas *Divionensis* mortuus die 1. Ianuarii : anno 1035. die 1. Iunii *Simeon* monachus montis *Sinai*, deinde *Trevirensis* anachoreta : anno 1038. die 15. Augusti *Stephanus I.* Rex *Hungariae*, cuius etiam filius *Ermericus* inter sanctos colitur die 4. Novembris. Decessit eodem anno 1038. die 4. Maii Episcopus *Hildesiae Gothardus* : anno 1048. *Odilon* abbas *Cluniacensis* calendis Ianuarii : 1060. *Dominicus* eremita, dictus *Loricatus*, pridie idus Octobris (2). *Eduardus* Rex *Angliae* obiit nonis Ianuarii 1067. *Robertus* abbas in *Arverniam* VIII. cal. Maias, et *Maurilius* Episcopus *Andegavensis* idibus Septembris. *S. Ioannes Gualbertus* *Florentinus* auctor monachorum *Vallis Umbrosae* obiit anno 1073. die 12. Iulii (3) *S. Leo* abbas *Cavensis* anno 1075. eadem die Iulii 12. *S. Stanislaus* Episcopus *Cracoviae* in *Polonia* ab impio Rege *Boleslao* occisus est anno 1079. die septima Maii. *S. Anselmus* Episcopus *Lucensis* obiit *Mantuae* anno 1086. die 18. Martii. *S. Canutum* alterum, Regem item, ac martyrem laudat *Ven. Baronius* in notis ad martyrolog. *Roman.* VI. idus Ianuarias. Adhaec sanctorum fasti recolunt IV. idus Iunii *Margaritam* *Scotorum* Reginam, et V. cal. Iulias *Hungariae* Regem *Ladislauum* ; quorum illa obiit anno 1093. die 18. Novembris, et iste anno 1095. die Iulii tricesima.

CA-

(1) *Grandius* male refert *S. Romualdi* transitum ad annum 1037.

(2) *S. Dominicus Loricatus* eremita *Camaldulensis* anno 1060. pridie idus Octobris, non ut quidam scripsere, anno 1061. aut 1062. aut 1066. Vide annales *Camaldul.* tom. III. pag. 229. *S. Theobaldus* eiusdem ordinis anno 1066. cal. Iulii.

(3) *S. Petrus Igneus* eiusdem *Ioannis Gualberti* discipulus obiit anno 1094. iuxta brev. *Flor.* ; iuxta aliquos scriptores anno 1088.

CAPVT VI.

Saeculi undecimi dogmata, et disciplina.

VBi Berengarius coepit veritatem corporis et sanguinis Domini in Eucharistia negare, synodis, scriptisque refutatum fuisse, constat ex dictis: ac turpiter novatores allucinantur, tergiversatorem potius, quam communem Ecclesiae traditionem sectantes, maxime quod et ille in sententia non perstiterit, suamque abiuraverit haeresim. Vtriusque testamenti auctorem esse Deum, sacramento baptismatis originale noxam deleri, bonis operibus esse incumbendum, Christum de Virgine natum veram gestasse carnem, in qua subiit crucis patibulum, ac Spiritum Sanctum Patris Filiique consubstantialiorem amorem, ab utroque procedere, definitum est rursus contra novos Manichaeos, Graecosque fractarios. Promiscuos concubitus, foedasque libidines damnavit Ecclesia nullam habens rugam, vel maculam; in recentioribus Nicolaitis. Sacramenta poenitentiae, ac matrimonii, Sanctorum invocationem, purgatorium, et sepulturam Christiano ritu servandam, in quadam synodo Atrebatensi fuisse contra haereticum Gandulphum expresse corroborata, tradit in libro, 13. *spicilegii* Dacherius.

Diximus cantus Ecclesiastici facilem methodum docuisse *Guidonem* Aretinum: hunc Bened. VIII. ut clericos instrueret, Romam accersivit. Qui a laicis principibus accipiebant investituras, quae fieri solebant traditione baculi, et annuli, ac praesertim qui persolventes pecuniam acquirebant Ecclesiasticorum bonorum possessionem, pluries perculsi sunt anathemate. Etiam *Paschalis II.* negavit Henrico V. conferre imperialem consecrationem, nisi prius dominium illud

COR-

conferendi Ecclesiasticas dignitates ac possessiones dimitteret: quamvis tandem aerumnis pressus indulserit, ut electis regni sui Episcopis et abbatibus liceret illi baculum annulumque praebere, praeter omnem tamen violentiam ac simoniam. Pontifices maximi non exspectato Imperatorum adsensu canonice fuerunt electi: et qui fuere intrusi Imperatorum arbitrio, tamquam raptores, et adulteri, Ecclesia unius sponsa exsecrata est, ac despexit. Latini usum azymi, qui apud ipsos, mea quidem sententia, semper viguit, retinuerunt, frustra obloquentibus *Michaeli Cerulario*, ceterisque Graecis schismaticis. Gradus consanguinitatis canonicis sanctionibus ita sunt constituti, ut filii et filiae fratrum et sororum in secunda generatione numerentur, nepotes in tertia, pronepotes in quarta, et sic deinceps: qui vero germanos fratres et sorores in secunda, eorum filios et filias in quarta, ac nepotes vel neptes in sexta generatione locantes, inter hos postremos licita adserebant connubia, incestuosi, ut diximus cap. 2. appellati, ab *Alexandro II.* declarati sunt pro sua temeritate caelesti poena, et gladio perpetui anathematis puniendi.

Idem *Alexander II.* statuit, ut sacro presbyteratus ordine consecrati unam tantum singulis diebus *Missam* celebrarent, excepto die Dominicae Nativitatis. Definitum id fuit in synodo Romana anno 1063. ex qua depromptus est can. *sufficit*, de consecr. dist. 1. Olim quippe non una fuit in *Missis* agendis consuetudo. Nam fuerunt dies a Card. Bona lib. I. cap. 18. dicti *aliturgici*, in quibus non offerebatur sacrificium altaris, cuiusmodi est etiamnum *Parasceve* Paschatis, et apud Graecos quadragesimae tempus, quo utuntur *Missa praesantificatorum*. Caruit item apud Romanos, et Alexandrinos liturgia dies Sabbati, et quae modo viget in Sabbato maioris hebdomadae, ut ex divino liquet officio, ad insequentem spectabat

Tom. II.

M

no-

noctem. Contra consuetum fuit duas celebrare *Missas* prima die Ianuarii, in vigilia adscensionis Domini, in tribus diebus ieiuniorum post Pentecostem, aliisque, quos praelaudatus Card. Bona appellat dies *polyturgicos*. At de his plura tum scriptor ille doctissimus, tum Edmundus Martene, et ceteri de sacris ritibus pertractantes. Nam quantum ad quotidianam attinet oblationem, commendatam invenimus a Tertulliano de ieiunio cap. 14. a Cypriano epistola 54. ad Cornelium, a Petro Chrysologo, cet. Vnius vero a quolibet sacerdote sacrificii eadem die offerendi, congruam affert rationem Innocentius III. c. *consuluiti*, de celebratione Missarum.

Multiplicatae demum sunt saeculo undecimo mirum in modum religiosae familiae. Quidam a S. Ioanne Gualberto institutam aiunt anno 1010. congregationem *Vallis Umbrosae*, cuius originem nos retulimus ad annum 997. Instituti itaque fuerunt hoc saeculo monachi *Cavenses* in regno Neapolitano, sectantes consuetudines Cluniacensium, anno 1075. Ordo monachorum *Grandimontensium* a S. Stephano Arverno institutus in nemoribus Mureti in districto Lemovicensi, anno 1076. sed ita denominatus a generalibus comitiis ad *Grandem-montem* habitis anno 1267. in eadem provincia Lemovicensi. Canonici regulares *S. Quintini* Bellovacensis, quorum origo consignatur anno 1078. *Carthusiani* auctorem habuere anno 1068. vel, ut supra diximus anno 1084. (discrepant enim historici) S. Brunonem, et S. Hugonem Episcopum Gratianopolitanum in Gallia Narbonensi, nomen sortiti a *Carthusia* eiusdem dioecesis eremo. Institutus anno 1095. a Gastone Viennensi in Delphinatu equite ordo. *S. Antonii*, cuius alumni infirmis (1) inservientes in veste de-

(1) Laborantibus praesertim elephantia, et impetigine, vel potius erysipellate, quam *sacrum ignem*, seu *ignem S. Antonii*

deferunt litteram *Tau*. Anno demum 1098. S. Robertus abbas Molismensis in Gallia Celtica, B. Albericus, et S. Stephanus, qui Molismense coenobium successive gubernarunt, annuentibus Hugone Archiepiscopo Lugdunensi, Valtero Cabilonensi, et Odone duce Burgundiae, instituerunt sacrum ordinem *Cisterciensium*.

APPENDIX.

Rerum externarum.

FRancorum Rex *Robertus* F. Hugonis Capeti administravit rempublicam summa pietate et iustitia usque ad annum 1031. Regnavit postmodum *Henricus I.* Roberti filius usque ad annum 1060. deinde *Philippus I.* filius Henrici usque ad annum 1108. spatium scilicet annorum 48. primum ab Urbano II. ob repudiatam Bertam sacrorum usu interdictus, sed postea reconciliatus Ecclesiae.

In Hispania post Alphonsum V. anno 1028. regnum Legionis et Castellae auspicatus est *Veremundus III.* Anno 1038. *Ferdinandus Magnus*, cui etiam cesserunt Austriae. Anno 1065. *Sanctius II.* Ferdinandi filius natus maximus. Anno 1072. *Alphonsus VI.* Sanctii frater minor, qui regnavit annis 37. nimirum usque ad annum 1109. Dixi regnum *Castellae*; iam enim tria surrexerant in Hispania regna, id est, *Castellae*, *Aragoniae*, et *Navarrae*; et saeculo XI. in Navarra regnarunt *Sanctius* (1) *Garzias*, ac *Sanctii* alii

M 2

duo

nii dixerunt; et de qua Virgilius in fine III. libri *Georg.*
Nec longo deinde moranti

Tempore contactos artus saepe ignis edebat;
nisi mavis hoc in loco intelligere pestilentiam.

(1) *Adalior* appellatur.

duo (1): in Aragonia autem *Ramirus*, *Sanctius*, et *Petrus I.* (2)

Sub huius saeculi initia, ut libro VIII. de regno Italiae tradit Sigonius, tres originem habuerunt respublicae, Florentinorum, Pisanorum, et Genuensium. Saracenis hoc vertente saeculo, quae subiiciuntur, evenerunt. Anno 1005. Pisani eis eripuerunt Sardiniam, Genuenses Corsicam. Ipsi autem, anno 1007. Capuam, anno 1008. Ierosolymam, et anno 1009. Consentiam in Calabria, et Bituntum in Apulia expugnaverunt (3). At Michaeli Paphlago anno 1034. Saracenis, duce Marmace, eripuit Siciliam. Turcae anno 1045. adversus Saracenos arma vertentes paulatim totum pene Orientem occuparunt. Hi quoque Mahumetis receperunt Alcoranum, et anno 1048. tota devicta Perside, caesoque Saraceno Arvira, Regem suum Tangrolipicem *Sultanum* (quod idem sonat ac *Rex Regum*) primitus nominarunt. Calipha Aegypti anno 1056. Ierosolymis sepulchrum Redemptoris nostri claudi mandavit, inhibito Christianis ingressu. Tunetini Mahumetani anno 1074. fines ac litus Calabriae, et Siciliae infestarunt. Rogerius Siciliae Comes anno 1078. Tauromenio, et anno 1091. ex universa Sicilia Saracenos fugavit (4).

Ad-

(1) Nimirum *Sanctius V.* et *VI.* ac *Petrus* filius *Sanctii V.*

(2) Ad annum usque 1036. regnavit in Anglia *Canutus*. Ad annum 1040. *Araldus*. Ad 1042. *Harde Canutus*. Ad 1043. *Alfridus*. Ad annum 1066. *S. Eduardus*. Eodem anno *Eraldus*. Usque ad annum 1087. *Wilhelmus I.* Usque ad 1135. *Henricus I.* In Polonia *Boleslaus I.* regnavit usque ad annum 1025. *Micislaus II.* ad 1035. *Casimirus* 1058. *Boleslaus II.* 1079. *Ladislaus* 1102.

(3) Hoc anno 1009. die 6. Octobris feria 5. hora una ante mediam noctem, lunam coopertam teterrimo sanguine tradunt chronica Belgica.

(4) Poterant inter saeculi XI. calamitates commemorari incendium Papiae anno 1014. Terracinae ingens in Franconia, pra-

Adversus Saracenos et Turcas sedente Urbano II. et hortante *Petro eremita*, anno 1095. decretum est bellum sacrum, (*cruciatam* vulgo appellant seu expeditionem militarem) cui se addicentes cruce rubri coloris in dextero humero obsignabantur. Collectae multitudini, et in varias copias distributae dux et imperator anno 1096. constitutus est *Gothofredus Bulionus*, dux Lotharingiae. Quamvis multi perierint, non Turcarum tantum, verum etiam Graecorum insidiis; pervenerunt tamen Nicaeam, peditum 600. m. et equitum 100. m. Vrbs illa Solimani regia, cum aliis civitatibus 41. et oppidis, plus minus, 200. a Christianis expugnata fuit anno 1097. Fidelium 13. milia, Turcarum 200. m. vario certamine ceciderunt. Antiochia a nostratibus capta est anno 1098. valde Christianorum exercitu diminuto. Proximo anno 1099. Christiani obsidione cinxerunt sanctam civitatem Ierusalem die 5. Iunii: expugnaverunt autem et occuparunt die 25. Iulii, feria 6. Primus omnium moenia superavit miles (1), quem concivem suum Pisani opinantur, secundus *Gothofredus*, tertius eius frater Eustachius. Die a capta urbe octavo *Gothofredus*
Rex

praesertim Fuldae, anno 1013. Horribilis cometes, et pluvia sanguinis in Gallia anno 1014. Intolerabile frigus anno 1020. Rapta apud Anglos a diabolo mulier venefica cum vehementi eiulatu anno 1045. Colubrorum agmina in finibus Tornaci inter se conflictantia, et consequuta inde pestilentia, et fames anno 1059. Aquarum in Italia, et in Belgio talis inundatio, ut innumera aedificia corruerint, et gallinae, anseres, aliaeque domestica animalia in sylvas confugerint anno 1089. Erumpens fons sanguinis in Normannia, incendia, imbres, et locustarum agmina anno 1091. Pestis, quae apud Gallos, Germanosque anno 1093. desaevit: igneus draco per aërem volitans, iacula ignita, arma in caelo cruenta, monstrosi partus, pluraque id genus ostenta anni 1099.

(1) Brietius ait in muris omnium primum conscendisse *Raimbaldum Creconium* nobilem Picardum.

Rex Ierosolymorum cunctorum suffragiis fuit declaratus (1).

Quamquam plura dixi de Saracenis; alia tamen occurrunt commemoranda. Nam *Basilius* Graecorum Imperator anno 1014. Bulgaris superatis, crudelissime victoriam exercuit, iubens illorum 1500. oculo erui. *Bohemii* anno 1038. eripuerunt Polonis *Vratislaviam*, et *Cracoviam*. *Seythae* anno 1046. depopulati sunt *Thraciam*, *Macedoniam*, et *Graeciam*: at a Bulgaris anno 1066. internecione deleti sunt. *Henricus IV.* anno 1068. domuit Illyricos, quos appellant *Sclavos*. In ipsum Henricum anno 1073. arma converterunt Saxones et Thuringi, adeo, ut vix elapsus sit fuga. Anno 1081. rursus cum Rodulpho pugnavit, infausto huius obitu ex hac pugna consequente. In Italiam venit, urbemque Romam obsedit, et occupavit anno 1083. In ipsam Romam anno 1084. armis, incendio, et rapinis saeviit *Robertus Guiscardus* dux Calabriae; quem necessitate adactus ad expellendum Henricum vocaverat S. Gregorius VII.

Scriptoribus huius aevi adnumeremus oportet *Avicennam* Philosophum Arabem, Medicum praestantissimum,

(1) Procumbenti ad sepulchrum Domini Gothofredo, aureamque coronam abiicienti spinea imposita fuit. Hinc epigramma illud:

Laurea non hominem gestare, nec aurea Regem

Fas, ubi Rex Divum spinea sertis tulit.

Qui aiunt *Petrum* eremitam Ambianensem ad promovendum bellum sacrum ostentasse epistolam e caelo ad Christianum populum missam, id referunt ex *Dodechino* continuatore chronici *Mariani Scoti*. *Voltaire*, ceterisque obiicientibus, summa imprudentia susceptam expeditionem: ex qua Europa privata est incolarum suorum parte maxima, profusa immensa thesaurorum copia, extinctae nobilissimae familiae, exortae innumerae caedes, pestilentiae, et calamitates quammaximae; respondemus plura Deo auctore praecipui, et fieri bona, et utilia, quorum exitus, non ex Deo, sed ex hominum improbitate permultis exitiosus est, atque infelix.

num, qui numquam dormivisse fertur integram noctem, ut studiis vacaret, et anno aetatis suae 18. rotam absolverat *ἡκυκλωμένη* (1). Obiit Alcorano addictus, aut forte nullius religionis circa annum Christi 1050. Clauerunt praeterea in historia Germanica *Lambertus Schafnaburgensis*, ex quo plura exscripsit *Trihemius*, inter haereticos tamen 1. cl. reiectus in indice Hispanico anno 1067. atque in historia Regum Dalmatiae et Croatiae, auctor *Anonymus*, latinitate donatus a Marco Marulo Spalatensi. Ex antiquorum medicorum libris plura collegit *Constantinus Afer*, post universum fere orbem peragratum, omnemque Chaldaeorum, Persarum, Arabum, et Saracenorum comparatam sibi disciplinam insidiis elapsus, et inter Cassinenses monachos cooptatus. *Ioannes* Italus, atque, ut arbitror, Siculus, tantum in Philosophia excelluit, ut profectus Constantinopolim, *Michaëli Psello* suffectus, cum omnium admiratione Aristotelis, Platonis, Porphyrii, Iamblici, et Procli explanaverit libros; sed propugnans Pythagoricam *metempsychosim*, transmigrationem scilicet animorum, et sacrarum imaginum cultum everrens, tamquam haereticus damnatus est, et coactus iussu Imperatoris Alexii ex ambone anathematizare undecim pravae, quam tradiderat, doctrinae capita (2). Tres libros de Henrici IV. contra Saxones bello condidit carmine auctor, qui ne sibi conflaret invidiam, diraque

(1) *ἡκυκλωμένη*, quasi circularis scientia, ab *ἡκύκλιος*, circularis, et a *παιδεία* disciplina, vel eruditio, significat omnem fere scientiam simul compactam, et ductum quemdam multarum disciplinarum confertum.

(2) Rab. *Moses Ben-Maimon*, ab initialibus litteris appellatus *Rambam*, praecellens fuit in omni Hebraeorum literatura, in iure, in medicina, in mathesi, natus Cordubae anno communioris computi Hebraeorum 4891. aerae Christianae 1130. laudatus a Rabbiniis *Abraham Zochut*, et *Isaac*, necnon a *Ioanne Buxtorffio*, quem vide in praefat. ad opus Maimonidae inscriptum, *Ductor Perplexorum*.

que arcesseret, consulto nomen suppressit suum. Fertur pro Henrico scripsisse quoque *Sigbertum*, de quo proximo saeculo cap. 4. et qui tam prosa, quam carmine plura elucubravir. Sub huius saeculi exitum, id est, anno 1099. medici *Salernitani* versibus conscripserunt opusculum de conservanda valetudine (1) inscriptum Roberto Normanniae duci, illos de fistula brachii sananda consulenti. Incipit vero idem opus,
Anglorum Regi dicit schola tota Salerni,
 quoniam Robertus designatus fuerat Rex Angliae.

DVODECIMVM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Pontifices Maximi recensentur.

ITaque Paschalis II. anno 1118. mortem oppetiit: post quem XVI. sederunt in Petri cathedra Romani Pontifices, nempe *Gelasius II. Callistus II. Honorius II. Innocentius II. Caelestinus II. Lucius II. Eugenius III. Anastasius IV. Hadrianus IV. Alexander III. Lucius III. Urbanus III. Gregorius VIII. Clemens III. Caelestinus III. et Innocentius III.*

CLXI. Gelasius antea Ioannes Caietanus electus est, repugnante licet Imperatore Henrico V. Is ergo inaugurari Pontificem iussit Mauritium Episcopum Bracarensem, ei Gregorii VIII. nomine imposito. At
 Ge-

(1) Libri titulus pervulgatus, *schola Salernitana*. Auctor vero unus *Ioannes* Mediolanensis, qui omnium Medicorum nomine scripsit, sicut opus inscriptum *collegium Bononiense*, unius *Vlysis Aldrovandi* foetura est.

Gelasius damnatis in synodo Capuana Mauritio, et Henrico, in Gallias secessit, obiitque pleuritide in monasterio Cluniacensi IV. cal. Februarias anno 1119.

CLXII. Suffectus ei est Guido Burgundus Archiepiscopus Viennensis, electus Cluniaci suadente Conone Episcopo Praenestino, appellatus *Callistus II.* Qui rursus Henrico, et Mauritio damnatis, et in synodo oecumenica Lateranensi compositis circa investituras dissidiis, ad finem vergente 6. anno Pontificatus sui, anno scilicet 1124. idibus Decembris excessit e vivis.

CLXIII. Post Callistum sedit *Honorius II.* Bononiensis (1), antea Lambertus Ostiensis Episcopus, qui Henrico V. sine prole defuncto, per Apostolicae sedis legatos dedit operam, ut Imperator eligeretur Lotharius dux Saxonum, et Conradum Franconiae, ac Fridericum Sveviae duces filios Agnetis sororis Henrici, armis insectantes Lotharium, ut avunculi potirentur imperio, communione privavit, deposito quoque Anselmo Archiepiscopo Mediolanensi, a quo Conradus Modoetiae acceperat Italici regni coronam. Obiit vero Honorius sexto anno Pontificatus, aer. Christ. 1130. XVI. calendas Martii.

CLXIV. Electus deinde est, licet invitus, *Innocentius II.* antea Gregorius Card. S. Angeli: sed eadem die intrusus est factione seditiosa Petrus Leonis, nomine Anacleti II. usurpato. Roma Innocentius cedens ad Ludovicum VI. Galliarum Regem, deinde ad Lotharium, a quo Romam deductus est, et restitutus, perrexit summo ubique exceptus honore. Disscedente autem ex Vrbe Lothario imperii corona de-

Tom. II.

N

co-

(1) *Bononiensis* vulgo dicitur, et loco natus obscuro: at Platina Imolensem facit. Inter Bononiam vero, Imolamque, est oppidum nunc fere dirutum, vulgo *Signagnano*. Fertur hinc Lambertum, seu Honorium II. prodiisse, et annuo Iubilaei privilegio sacram eiusdem oppidi, patriaeque suae aedem locupletasse.

corato, Innocentius nondum exstincta Anacleti factione Pisas advenit, ibidem commoratus usque ab obitu Anacleti (1). Verum huic seditiosi substituerunt pseudo pontificem alterum, quem appellarunt Victor IV. Hic post tres menses deiectus est, ac Innocentius celebrata synodo secunda Lateranensi oecumenica, rebusque aliis praeclare, et magnifice gestis, anno 1143. humanis exemptus est rebus, die 24. Septembris (2).

CLXV. Administravit deinde Ecclesiam quinque dumtaxat mensibus, paucisque diebus *Caelestinus II.* Etruscus, vita functus anno 1144. die 9. Martii. Ab hoc Pontifice incipiunt vaticinationes, quae tribuuntur S. Malachiae Archiepiscopo Hiberno: quarum prima est, *ex castro Tiberis*. Nam Caelestinus erat Tiphernas e castro S. Felicitatis ad Tiberim, vulgo e civitate Castellana. Ingeniose Pontificibus ante Benedictum XIII. eadem vaticinia fuerunt aptata. Huic, et sequentibus Clementi XII. et Benedicto XIV. nescio quo iure conveniant. Vaticinatio de primo est illa, *miles in bello*: de altero *columna excelsa*: de tertio, *animal rurale*. Proxime futurus praenunciatus est eo symbolo, *rosa Umbriae*. Post hunc ad extremum usque iudicium supersunt dumtaxat XVIII. Sed nemo credat vaticinationes istas esse S. Malachiae, atque interpretamenta aliud esse praeter alicuius luxuriantis ingenii commentationes, aut alicui mortalium momenta innotescere, *quae Pater posuit in sua potestate*, ut inquit Dominus Act. I. 7.

CLXVI. Sequutus est *Lucius II.* antea Gerardus Caccianemicus Bononiensis, exstinctus post mensem II. icu lapidis anno 1145. V. cal. Martias.

CLXVII.

(2) Huius rei causa S. Bernardus ad Pisanos scribens urbem illorum summopere commendavit.

(3) De Innocentio II. in concilio Remensi anno 1131. sequenti capite laudando, ait S. Bernardus: *Plusquam Moyses hic, cet.*

CLXVII. Sedit postea ultra annos 8. *Eugenius III.* discipulus S. Bernardi, abbas S. Anastasii ordinis Cisterciensis (1), qui non sine sanctitatis fama obiit Tibure in Latio. Viget apud Pisanos traditio, Eugenii patriam fuisse Montem magnum sexto a Pisis lapide.

CLXVIII. Exstincto Eugenio anno 1153. Nonis Iulii successit *Anastasius IV.* Romanus, antea Conradus, et Episcopus Sabinensis, sublatus e vivis anno proximo 1154. die 2. Decembris.

CLXIX. Anastasio IV. successor datus est *Adrianus IV.* natione Anglus, cui Nicolai nomen erat. Romanos senatores conantes sibi pristinam vindicare libertatem ad officium redegit; multa passus a Federico Imperatore, quem decoraverat imperii corona, ob Wilhelmum Siciliae Regem, decessit Anagninae cal. Septembris anno 1159.

CLXX. Rexit deinde Ecclesiam 22. annis *Alexander III.* Senensis, appellatus antea Rolandus Paperonus. Diuturnum schisma invicta patientia compeccuit,

N 2

et

(1) Antea vocabatur Bernardus Pisanus. Mirabatur S. Bernardus hunc Pontificem fuisse a S. R. E. Cardinalibus electum. Vide Papirium lib. V. pagina 201. Ornatum ab Eugenio III. templum Virginis in Exquilis constat ex verbis, quae leguntur in vestibulo.

Tertius Eugenius Romanus Papa benignus

Obtulit hoc munus, Virgo Maria, tibi.

In prophetia Malachiae Eugenius III. praenunciatus eo symbolo, *ex magnitudine montis*, ob patriam *Montem magnum*. Anno 1148. Eugenius in Etruria versabatur: eodem quippe anno XI. cal. Decembris, templum oppidi S. Geminiani, adstantibus pluribus Cardinalibus, sollemniter consecravit. Proximo anno 1149. Pisis aedem S. Pauli ad Arni ripam dedicavit, ut constat ex adservato illic lapide. Etsi dicitur a S. Bernardo *rusticanus, pauperis homuncio*, et *evectus a securi, ab ascia, a ligone*; parentes tamen habuit nobilis prosapiae Bernardum Paganelli et Mariam Caietanam. Fuerat maioris templi Vicedominus, deinde monachus Camaldulensis, et abbas monasterii S. Zenonis, postea Cisterciensis, S. Bernardi discipulus, et abbas monasterii SS. Vincentii et Anastasii Romae ad Aquas Salvias.

et quattuor pseudo-pontifices, *Viſtorem V. Paschalem III. Callistum III. et Innocentium III.* temere se nominantes, percussit anathemate: atque omnes, teste Pandulpho Pisano, miserrime perierunt. Patrocinator est Thomae Archiepiscopo Cantuariensi, quem etiam Sanctis adscripsit: Venetis plura largitus est privilegia: Lateranense concilium III. oecumenicum XI. celebravit, ac Federicum Imperatorem ad pedes suos provolutum et veniam petentem elevans cum lachrymis excepit osculo, utut veritati, et huius Pontificis mansuetudini contraria tradant, qui aiunt hunc pede Imperatoris pressisse caput, eique insultasse verbis ex psalmo XC. petitis: *Super aspidera, et basiliicum ambulabis, et conculcabis leonem, et draconem.* Obiit Alexander III. Tipherni, III. calend. Sept. anno 1181. (1)

CLXXI.

(1) Mendacium esse, quod aliqui narrant, Alexandrum Venetiis anno 1177. in vestibulo S. Marci superba tyrannide, et pede super caput eius imposito, Federico insultasse, demonstrat Ven. Baronius ad praedictum annum num. 86. Sane Federicum I. humanissime receptum ab Alexandro constat ex Romaldo Archiepiscopo Salernitano, qui praesens adfuit, ex chronico Andreae Danduli, et ex epistolis ipsius Alexandri III. Vide Sandinum pag. 384. Oppositum tradunt Georgius Lackfeld de rerum German. scriptoribus pag. 175. Christ. Mathiae pag. 939. Gaspar Hedion. lib. X. hist. Eccl. cap. 8. Funcius lib. IV. chron. Aiunt nonnulli spectatorem fuisse huius facti Theodorum Marchionem Misniae, qui ad erigendum Imperatorem accurrerit. Mirum fabulae fidem adhibuisse pagin. 205. 2. Papirium Massonum! De Wilhelmo Cave in saeculo Valdensi, aliisque protestantibus eandem adstruentibus nil dicam aliud, nisi unius Theodori incerto testimonio illorum narrationem inniti, nostram vero notis integerrimis, et ocularibus testibus. Iniqua et illa de Alexandro III. Friderici ex-postulatio apud Christ. Mathiae praecit.

Ecce paterna fides, et magni Praeulii alma

Integritas, humilique Petri vestigia sectans.

Iam non ferre crucem Domini, sed tradere regna

Gaudet, et Augustus mavult, quam Petrus haberi.

Plura ibidem leguntur huius furfuris.

CLXXI. Deinde Romanam Ecclesiam rexit Lucius III. antea Humbaldus Allucingolus Lucensis, qui degessorum exemplo civili seditione exagitatus adiit Veronam, ubi anno quinto sui muneris inchoato persolvit naturae debitum anno 1185. VIII. cal. Decembris.

CLXXII. Non absolvit in Episcopatu Romano biennium successor Lucii *Vrbanus III.* antea Lambertus Cribellus Archiepiscopus Mediolanensis. Er enim Venetias migraturus ad classem adversus Turcas comparandam, Ferrariae tristi accepto nuncio de expugnatis a Saladino Ierosolymis, conceptoque ex maerore animi morbo, anno 1187. XIV. cal. Nov. occubuit.

CLXXIII. At brevior fuit Pontificatus *Gregorii VIII.* antea Alberti de Mora Beneventani, qui Ferrariae inauguratus, adveniens Pisas, huius urbis cives cum Genuensibus conciliaturus, ibi intempestivo confectus est morbo, anno ipso 1187. die a sui electione 57. et 17. Decembris.

CLXXIV. Vix tres Apostolici regiminis expleverat annos *Clemens III.* antea Paullinus Scholarius Episcopus Praenestinus, post obitum Gregorii electus Pisas; quando seditione Romanorum civium composita, e vivis excessit IV. calend. Aprilis anno 1191.

CLXXV. Etsi Hyacinthus Vrsinus, dum renunciatus est Pontifex, adsumto nomine *Caelestini III.* ageret annum aetatis suae 85. superstes fuit tamen annis fere septem, et de Christiana republica optime meritis fati cessit anno 1198. VI. idus Ianuarias.

CLXXVI. Christianam exeunte saeculo XII. moderabatur rempublicam *Innocentius III.* antea Lotharius comitis Signiae filius, electus statim ac Caelestinus reconditus fuit tumulto. Fuit in utroque iure doctissimus, potestatis, ac ditionis Pontificiae vindex acerrimus. Quaesitorum fidei adversus Albigenes primus

mus auctor, et pacis, atque incrementi religionis studiosissimus. Celebratum ab illo IV. Lateranense concilium, oecumenicum XII. Istud vero, et Innocentii obitus, qui contigit anno 1216. die 16. Iulii, ad saeculum spectant decimum tertium.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Superiori saeculo dictum est recuperatam fuisse a Christianis civitatem sanctam Ierusalem. Series itaque Patriarcharum eiusdem civitatis est iterum adsumenda. Eodem anno 1099. captae urbis electus est *Dai-bertus* Pisanus, Apostolicae sedis legatus, a Balduino depositus anno 1103. Deinde sederunt saeculo XII. *Ebremarus*, *Gobelinus*, *Arnulphus*, *Germundus*, *Stephanus*, *Wilhelmus*, *Fulcherius*, *Almaricus*, *Heraclius*, *Albertus* eremita, et monachus (1), qui decessit anno 1204. Antiochiae vero, quam Christiani expugnaverunt anno 1098. primus sedit usque ad annum 1136. *Bernardus* natione Gallus: postea vero *Rodulphus*, *Aimericus*, et *Rodulphus II.* qui ex hac vita migravit anno 1220.

CAPVT II.

Synodorum saeculi duodecimi elenchus.

Romae plura hoc saeculo celebrata fuere concilia, eaque praesertim ad abolendum ius a principibus laicis usurpatum conferendi Ecclesiastica beneficia, sive, ut aiunt, investituras, tot schismatum, anathematum, bellorumque originem. Nam eam ob rem superstitie adhuc Paschali II. anno 1102. et rursus anno 1104. 1110. 1112. et 1116. quinque celebra-

(1) Proprium nomen. Ortus in dioecesi Florentina.

brata fuere *Lateranensia concilia*; quorum primo Henricus IV. rursus sacrorum usu fuit interdictus; altero eadem poena multati regii consilarii, aliique in Anglia investituras exsequentes; in tertio item vindicantes sibi Ecclesiasticorum bonorum dispositionem, simulque diripientes res naufragorum diris devoti fuere; in quarto ius dandi investituras, quod per vim Henricus V. extorserat, revocatum est, promulgato in eundem Imperatorem anathemate; et in quinto proscriptis item investituris praecedentis concilii acta confirmata fuerunt. Lateranensibus hisce synodis definitione ac sententia concordēs fuere, *Ierosolymitana* anno 1111. celebrata praeside Conone Apostolicae sedis legato; *Ansana* anno 1112. collecta ab Archiepiscopo Lugdunensi Ioanne; *Bellovacensis* anno 1114. in Archiepiscopatu Remensi sub praelaudato Conone; *Capuana*, et *Coloniensis* anno 1118. et *Remensis* anno 1119. In his vero postremis una cum Henrico V. damnatus est Mauritius cognomento Burdinus, siue Antipapa Gregorius VIII. de quo praeced. capite num. 161.

Magna de *investituris* controversia componi coepit anno 1122. in concilio Constantiensi adstantibus legatis Callisti II. atque concordia firmata est, Henrico eique adhaerentibus ab omni censura absolutis, in concilio *Lateranensi I.* et generali IX. proximo anno 1123. Praefuit synodo idem Callistus, et interfuerunt Episcopi 300. In Pandulphi Pisani scriptis *non-genti* mendose leguntur. Restituit in his duobus synodis Henricus Catholicae Ecclesiae omnes investituras, quae per baculum et annulum fieri consueverant, omnemque liberam Ecclesiasticarum dignitatum electionem et consecrationem; et Callistus concessit Imperatori, ut electiones Episcoporum et abbatum regni Teutonici fierent eo praesente, absque simonia et violentia; et electi ab eodem Imperatore reciperent

regalia, id est feuda, per sceptrum, vel signum externum.

Pseudo-pontifices sequentibus synodis depositi et damnati fuerunt: Gregorius VIII. anno 1117. in concilio *Beneventano*, et in generali Lateranensi nuper laudato. Petrus Leonis, seu Anacletus II. anno 1130. in concilio *Aniciensi*, ad ripam Ligeris: anno 1131. in *Remensi*, cui adfuit Innocentius II. et Regi Francorum Ludovico regalem imposuit coronam: anno 1132. in *Placentino*: et anno 1134. in concilio *Pisano*, in quo etiam depositus fuit Alexander Leodiensis Episcopus simoniacus. Victor III. antipapa, et Fridericus Imperator, a quo fuerat intrusus, excommunicationis poenam subierunt in synodo Papiensi anno 1160. et *Lateranensi* anno 1168. In Venera anno 1177. in qua Alexander III. et Federicus Imperator reconciliati fuerunt, Paschalis III. deictus est.

Haereticos proscribere, quae sequuntur, concilia: *Florentinum* anno 1105. vanitatis errorisque redarguit illius urbis Episcopum Fluentium effluentem natum iam esse antichristum, et mundi interitum imminere. Concilium *Lateranense II.* et X. generale anno 1139. rescissis actis pseudo-pontificis Anacleti II. condemnavit haeresim Arnaldi Brixienis, Petri de Bruis, atque his adhaerentium. Praefuit concilio Innocentius II. et interfuerunt Archiepiscopi et Episcopi mille. Damnatae in hoc etiam concilio haeresis simoniaca, investiturae, et Nicolaitarum turpitudines; indictumque anathema iis, qui in clericum, aut monachum violentas manus iniiciunt. In Senonensi anno 1140. damnata sunt Petri Abaelardi nefaria dogmata; atque in *Ierosolymitano* 1142. proscripti Armenorum errores. Bogomilos damnavit anno 1143. *Constantinopolitanum* concilium collectum a Michaelē Oxita Patriarcha, et in *Parisiensi* anno 1147. reprobati fuerunt.

fuerunt errores, de quibus accusabatur Gilbertus Porreranus Episcopus Pictaviensis. Anno demum 1179. in concilio *Lateranensi III.* et oecumenico XI. sub Alexandro III. statutis iis, quae ad Ecclesiasticam attinent disciplinam, ab Episcopis tercentis damnati sunt Waldenses, et Albigenses haeretici.

E reliquis synodis notandae sunt, *Parisiensi* anno 1105. qua Philippus Rex, et Bertrada, ob incestas nuptias excommunicati, praestito iuramento omnimoda separationis, impetrarunt absolutionem; *Moguntina* anno 1105. in qua deposito Henrico IV. huius filius euectus est ad imperium; *Tarsensis* in Cilicia, in qua anno 1177. Graeci Armenique Eutychianam damnarunt pariter haeresim, et ad communionem redierunt; *Abrincatensis* in finibus Normanniae, ac Britanniae, quae a caede S. Thomae Cantuariensis anno 1172. absolvit Henricum II. Regem Angliae; et *Divionensis*, in Burgundia, in qua anno 1199. damnatae fuerunt illicitae nuptiae Philippi Francorum Regis, qui ducta altera uxore Ingeburgem legitimam coniugem repudiaverat (1).

CAPVT III.

Haereses saeculi duodecimi.

SEquitur, ut haereses describamus. Harum auctores fuere *Tanchelinus*, *Petrus de Bruis*, *Henricus Tolosanus*, *Petrus Abaelardus*, *Constantinus Gbrysomalus*,
Tom. II. O lus,

(1) Iure meritoque praetermissimus pseudo-concilium Moguntinum anni 1085. in quo statutum fuit obedientiam praestandam esse antipapae Guiberto; exauctoratus fuit S. Gregorius VII., et depositi quindecim Episcopi eidem Gregorio adhaerentes. Agunt de hoc concilio Conradus Vspurgensis, et Si-

lus, *Bogomilus*, *Arnaldus* Brixienſis, *Gilbertus Porretanus*, *Ioachim* Abbas, et *Petrus Waldo*. De Tanchelino perditissimo homine, tam deliro, ut se Dei Filium esse iactaret, ac tam impuro, ut virgines in conspectu parentum, nuptasque coram viris dixerit comprimendas, nil adserendum est aliud, quam illum Antuerpiam claram Brabantiae urbem, et emporium toto orbe celeberrimum corrupisse, sed opportune extinctam pestilentissimam contagionem opera S. Norberti, de quo capite proximo.

Petrus de Bruis, et *Henricus* eius discipulus circa annum 1140. errores spargebant suos. Nam ad illorum evertendam haeresim Eugenius III. anno 1147. Tolosam misit Albericum Episcopum Ostiensem. Hi vetus Testamentum reiiciebant, baptismum ante usum rationis administratum improbabant, adhaerebant Iconoclastis, crucesque frangebant, sacras demoliebantur aedes, psalmodiam, precesque ore prolatas irridebant, sacrificium Missae, et sacerdotum abiiciebant consecrationem. Petrus Anatiliae, sive ad fanum S. Aegidii crematus est. Henricus praedicto anno 1147. fuit coniectus in carcerem, ubi decessit.

Memoravimus superiori saeculo *Bogomilos*, quamdam sectam Manichaeorum, horumque ducem historici aiunt fuisse Basilium medicum, cum suis igni traditum iubente Alexio Comneno. Verum fuit quoque *Bogomilus* monachus, damnatus, ut superiori cap. diximus, anno 1143. in synodo C. P. cuius meminere perpauci. Ad Manichaeorum dogmata addebant daemones habitare in corporibus defunctorum; quos proinde relinquebat insepultos, effodiendo, et proliciendo extra Ecclesias ossa cineresque fidelium.

Fas

Sigebertus in chronicis; plura autem Leo Hostiensis lib. III. cap. 70.

Fas esse autumabat tondere in monachos etiam copulatos coniugio, et invitos quidem, ac reluctantes, nec verebatur Deo, quem nos colimus, maledicere. Fuit per id temporis *Constantinus Chrysomalus*, duas in homine commentus animas, baptismum parvulorum irridens, exhibendum principibus honorem, ac si diabolo conferretur, execrans, atque id genus ineptiarum nugarumque plenissimus.

Petrus Abaelardus ortus in oppido Palatii dioecesis Nannetensis, post consuetudinem cum Heloisia, ex qua filium suscepit, et cuius caussa a feminae consanguineis amputata fuerunt illi virilia (1), S. Dionysii monachus Parisiis effectus, nimis argute de divina Trinitate disputando, aliaque Theologiae capita pertractando, non evitavit supinos errores, dogmatizans Deum esse prorsus inadspectabilem beatis, castum Dei timorem non futurum in caelis, nullum dari ignorantiae peccatum, atque his consimiles errores alios, quos tamen morti proximus dicitur retractasse; immo in Senonensi concilio anno 1140. S. Bernardo erroris capitula designanti, et adserenti Abaelardum loquentem de Trinitate sapere cum Ario, agentem de gratia sentire cum Pelagio, et de Christi persona scribentem adhaerere Nestorio, ipse Abaelardus ad sedem Apostolicam provocavit, ad quam accessurus praepeditus est aegritudine, obiitque anno 1142. apud monachos Cluniacenses, a Pe-

O 2

tro

(1) Exsectus est *Abaelardus* procurante Fulberto canonico Parisiensi, cui Heloisia neptis erat. Haec ad preces Episcopi Trecentis praefecta fuit insigni virginum monasterio. S. Bernardi de Abaelardo iudicium confirmatur Innocentii II. epistola ad Episcopos Galliarum adservata Lutetiae Parisiorum ad S. Victoris coenobium. In ea etenim haec habentur: *Dolemus quod in Petri Abaelardi pernicioſa doctrina Arii, Manichaei, Nestorii, Eutychiani et Dioscori haereses pullulare coeperunt; unde universa ipsius Petri perversa dogmata cum suo auctore damnamus, cet.*

tro Venerabili cohonestatus amplo, splendidoque epitaphio (1).

Arnaldus e Brixia contendebat omnia bona temporalia esse laicorum, et iniustissime a clericis detineri, nec salutem consequi posse Episcopos regalia, et monachos possessiones habentes: quod postea Marsilius Patavinus, Ioannes de Ianduro ICC. Waldenses, Hussitae, et alii haeretici propugnarunt. Arnaldus vero Roma expulsus sub Hadriano IV. captus est in finibus Erruriae,

Appensusque cruci, flammaque cremante solutus,
ut lib. III. de gestis Federici inquit Gunterus.

Gilbertus Porretanus, cum Deum a Deitate, et relationes divinas ab essentia distingui affirmasset istorum articulorum damnationi factae anno 1147. in synodo Parisiensi, et sequenti anno in Remensi praesente Eugenio III. sponte libenterque subscripsit, Pictaviensi Ecclesiae ob hanc laudabilem demissionem honorifice restitutus. Etiam Ioachimus abbas Calaber de Trinitate non recte sensit; negavit enim divinas personas esse revera unum, et idem cum divina natura; sed post eius obitum, cui proximus scripta sua iudicio sedis Apostolicae subiecit, veruit Honorius III. Innocentii III. successor, ne haeresis nota infametur.

Waldensium secta erupit anno 1160. cum Petrus Waldus Lugdunensis, sociorum suorum uno repentina morte sublato, perterritus ceteros ad Evangelicam paupertatem sectandam hortatione exemploque perduxit. Hinc Waldenses appellati etiam sunt pauperes de Lugduno, Cathari, seu Puritani, in Sabaudiae autem et Pedemontii vallibus *les Barbets*. His coniun-

cti

(1) Epitaphium Petri Abaelardi, ut habetur apud Caveum in saeculo Waldensi, ita clauditur:

*Est satis in tumulo, Petrus hic iacet Abailardus,
Cui soli patuit scibile quidquid erat.*

Ibidem obisse dicitur XI. calendas Maias.

cti sunt Albigenses, nomen sortiti ab Alba Helviorum, seu Albiga Galliae urbe, in qua frequentissimi insederunt (1). Non divitiarum contemptus, sed haereseon portenta, in Waldensibus, et Albigensibus reprehenduntur. Etenim Ecclesiam Romanam a Sylvestri temporibus defecisse, ac modo esse vitiorum omnium sentinam, ieiunia, ritus, indulgentias, obedientiam Ecclesiasticis Praelatis exhibendam, iuramentum, res esse inutiles, et interdictas, nullum dari sacramentum praeter Baptismum, et Eucharistiam, hanc etiam a laicis confici sola recitatione orationis Dominicae, et sacerdotes in grave peccatum lapsos consecrandi amittere potestatem, sunt dogmata Waldensibus et Albigensibus communia. Fleurius ad annum 1184. scribit Waldenses initio errasse in eo dumtaxat, quod paupertatem desidem, et fanaticam profitebantur, spernebantque Ecclesiasticam potestatem. At paulatim excrescere errorum monstra, et facile improbos convenire, experimento compertum est. *Sabatatos*, et *Insabatatos* quidam dixere, non quod in sabbato iudaizarent, ut commenti sunt aliqui; sed quod ob nimiam paupertatem calceos deferrent ligneos, quos Galli vocant *sabots*.

In praeaudato concilio Remensi anno 1147. demeritiae potius, quam haeresis laborare malitia visus est Eudon quidam, Gallice Eon: qui saepe in Ecclesia audiens clausulam illum exorcismorum, *per eum, qui iudicaturus est vivos et mortuos*: se futurum esse universorum iudicem praedicabat: et quod nemo satis mirabitur, tam insana, et absurda vendicans, magnam Vasconiae atque Armoricae, sive Britanniae minoris partem corruperat. Quidam denique saeculo XII. ostentantes vitae integritatem, omniaque exercentes exterioris pietatis officia, et se Apostolicos nominantes, abhorrebant a nuptiis, et nihilo-

mi-

(1) De his rursus proximo saeculo XIII.

minus mulieribus turpi concubitu frequentissime miscebantur; quamobrem illos exagitat ac perstringit S. Bernardus sermone 66. in Cantica. Atque de haeresibus haecenus (1).

CAPVT IV.

Scriptores Ecclesiastici saeculi duodecimi.

CCXL. **C**irciter ennumerat saeculum, in quo versamur, scriptores. Digni sunt, quorum recolatur memoria, saltem XXIII. tribus additis lectissimis feminis, quamvis nec ceteri flocci habendi sint, ac spernendi.

Horum itaque primus est *Leo Marsicanus* a patria

(1) Erupit saeculo XII. nova haeresis *Catharorum*, longe ab ea diversa, quae emersit saeculo III., aliter vocata Novatianorum. Horum Catharorum meminit ad annum 1163. Trithemius in chronico Hirsaugiensi, ubi refutatos ait ab Ecberto abbate S. Florini, et a S. Hildegarde. Dicitur ab Vghello in Archiepiscopis Mediolanensibus ad annum 1173. Galdinum redi-vivae Catharorum haeresi bellum indixisse. At *Catharorum* nomen iis omnibus, qui se puros, probosque Christianos iactant, commune est. Hi Cathari, ut apud D. Acherium tom. I. spicilegii refert *Bonacursus*, qui Mediolani fuerat illorum magister, dogmatizabant, diabolum divisisse elementa, creasse hominem de limo terrae, vi in illum intrasisse angelum lucis, concubuisse cum Eva, et genuisse Cain, ex huius sanguine procreatos fuisse canes, omnia fere, quae in veteri Testamento narrantur, auctore diabolo evenisse. Addebant ad haec, aliaque veterum Manichaeorum deliramenta, crucis signum esse characterem bestiae, Silvestrum fuisse Antichristum, defecisse ab illius aetate Ecclesiam. Negabant Christum ea, quae de ipso narrantur, fecisse, nisi apparenter, eiusque cum Arianis impugnabant divinitatem. Omnes manducantes carnem animalium, ova, caseumque damnari adserebant. Hi *Cathari* videntur esse progenitores *Albigensium*, de quibus proximo saeculo XIII. et paullo supra in *Waldensibus*.

tria Lucaniae urbe ita appellatus, monachus Cassinensis, et S. R. E. Cardinalis; qui monasterii sui chronicon edidit, obiitque post annum 1115. Secerendus est autem ab alio *Leone Cassinensi* item monacho et Cardinali, a quo editum fuit epistolarum PP. RR. regestum. Sequitur *Sigebertus* monachus Gemblacensis (1), praeclari in Belgio, seu finibus Brabantiae coenobii, scriptor chronici ab anno 381. ad annum 1112. libri de scriptoribus Ecclesiasticis, et alterius de gestis abbatum Gemblacensium. E vivis sublatus est anno 1113. Tertium locum damus *Ruperto Abbati Tuitiensi* ad ulteriorem Rheni ripam, et e regione Coloniae Agrippinae: quem conscriptis in utrumque Testamentum commentariis plurimis, de divinis officiis, dialogis asceticis, aliisque libris multiplicis argumenti, rapuit inexorabile fatum anno 1135.

Quarto laudandus mihi foret, si facundia, ac tem-pus adesset, *S. Bernardus*, ortus anno 1091. in Gallia Celtica, seu Burgundia, non procul a Divione, amplexus cum adolescentibus aliis supra 30. institutum Cisterciense. Innocentii II. ad cuius obedientiam anno 1135. perduxit S. Wilhelmum ducem Aquitaniae, contra Anacletum invicte partes tutatus, Petri Abaelardi, Gilberti Porretani, Petrobruisianorum, et Apostolicorum strenuus impugnator; sermonum, epistolarum, variorum tractatum, moralium institutionum, hymnorum quoque, odarumque, quibus universam ferme sacram eruditionem complectitur, auctor egregius, atque a stili fluiditate, et dulcedine dictus *mel-*
li-

(1) Sigebertus Henrico IV. adversus Romanos Pontifices S. Gregorium VII et Paschalem II. dicitur adhaesisse. Scripsit et chronicon Otho Frisingensis, cuius urbis pars amplior igne conflagravit octavo post obitum chronographi mense anno 1159. Honorius itidem Augustodunensis chronicon usque ad annum 1159. perduxit: eiusque hoc eodem capite Ecclesiastica scripta recensimus.

liffius. Migravit ad superos anno 1153. post erecta ordinis sui monasteria 160.

Occurrunt modo duo Graeci, *Euthymius Zigabenus* monachus C. P. et *Nicetas Byzantinus*, quorum unus edidit commentaria in sacros libros, et panopliam adversus haereses; alter tractatum apologeticum pro synodo Chalcedonensi. Floruit autem uterque circa annum 1120. qua aetate Graece item annales, epistolas, variosque tractatus conscripsit *Michael Glycas* natione Siculus.

Tres ordine servato sequuntur inter Latinos per celebres, *Hugo de S. Victore*, *Honorius Augustodunensis*, et *Petrus Mauricius* cognomento *Venerabilis*. Atque *Hugo*, quem alii dixere Saxonem, alii Belgam, et Ipresem, canonicus ord. S. P. Augustini, et ipsius *Augustini lingua* vocatus, adnotationibus in sacros libros, sententiarum summa, institutionibus religiosae vitae, librisque compluribus Theologicis, et Philosophicis, et liturgicis praeclarissimus, obiit florida adhuc aetate anno 1140. *Honorius* dictus solitarius eodem tempore floruit, scripsitque *gemmam* animae, de officio et caerimoniis Missae, de luminaribus Ecclesiae, id est, scriptoribus virisque illustribus, de Romanis Pontificibus, synopsis mundi, ac de praedestinatione et libero arbitrio: et *Petrus Venerabilis* appellatus ob morum honestatem, abbas Cluniacensis, contra Iudaeorum perviciaciam, adversus Saracenos, haereticosque, et in statutis Cluniacensibus, in rhythmis hymnisque studium impendit, e vita excedens anno 1150.

Singulari commemoratione recolendus est *S. Norbertus* Praemonstratensium parens, et Archiepiscopus Magdeburgensis, quem diximus oppugnasse Antuerpiae haeresiarcham impurissimum Tanchelinum, quod contigit circa annum 1126. quamvis unum tantum sermonem Norberti exhortatorium ad fratres exhibeat

beat nobis vicesimum primum bibliothecae patrum volumen.

Recensendi nunc *Gratianus*, *Petrus Lombardus*, *Ioannes Sarisburiensis*, et *Hugo Etherianus*; primus patria Clusinas, sed monachus coenobii S. Felicis Bononiae, scripsit collectionem canonum, sive decretum in partes tres distributum. Complectitur pars una dist. 101. altera causas 36. quarum singulae varias continent quaestiones; et pars tertia agit de consecratione distinctionibus 5. Approbavit Gratiani decretum anno 1151. Eugenius III. atque iussit, ut publice in academiis legeretur: *Petrus Lombardus* patria Novariensis, et Parisiensis Archiepiscopus, a quattuor sententiarum libris, in quos tot commentaria ediderunt doctores scholastici, vulgo appellatus *magister sententiarum*, scripsit quoque glossas psalmodum, et epistolarum, ut inquit illius epitaphium. Emortualis ei annus 1164. (1) *Ioannes Sarisberiae* in Anglia ortus, de nugis Philosophorum, de omni re philologica, de epistolis S. Pauli, de rebus gestis SS. Thomae, et Anselmi Cantuariensium, ac supra 200. epistolas scripsit erudite, eleganterque; addidit venustum poema inscriptum *Eutheticon*; obiitque mortem anno 1182. *Hugo autem Etherianus* Etruscus labente sacculo Constantinopoli, ubi plurima Manue-

Tom. II.

P

nue-

(1) Addendus *Petrus Comestor* Trecensis, auctor historiae scholasticae, canonicus reg. S. Victoris Paris. Obiisse aliqui scribunt anno 1160. sed revera obiit anno 1198. Legitur eius epitaphium, quod sequitur,

*Petrus eram, quem petra tegit, diſſuique Comestor,
Nunc comedet vermis: docui, nunc cesso docere.*

Quod sumus, iste fuit, posthac erimus quod hic est.

Item addendus *Hildebertus* creatus Archiepiscopus Turonensis ab Honorio II. *Arnulphus* archidiaconus Sagiensis, qui scripsit de schismate orto post decessum eiusdem Honorii. *Anselmus* Episcopus Havelbergensis, qui pertractavit de Latinorum, Graecorumque controversiis, sedente Eugenio III. cet.

114 ECCL. HIST. BREVIARIUM
nuellis Imp. gratia fruebatur, ad Alexandrum III. scripsit contra errores Graecorum, et pertractavit quodque erudite de regressu animarum.

S. Thomas nuperrime laudatus, et coronatus martyrio anno 1170. scripsit epistolarum libros VI. quas edi curavit noster Christianus Lupus. Secernendus est autem a *Thoma Anglo*, qui conscripsit historiam coenobii Elvensis, vita functus circa annum 1195.

Laudandi nunc *Richardus a S. Viſtore*, et Petri duo, *Blesensis*, et *Cellensis*. Richardus Scotus canonicus regularis permulta scripsit ascetica, Theologica, et exegetica (1), obiitque Parisiis anno 1173. Petrus Blesensis Anglus soluta oratione de sacramento poenitentiae, et metro de Eucharistia, aliaque doctè sollerterque conscripsit, extinctus circa annum 1200. Ac Petrus Cellensis ex monacho Carnotensis Episcopus, epistolis ac sermonibus, aliisque spectantibus ad disciplinam claustralem conscriptis, naturae concessit anno 1187.

Complent praeſixum XXIII. numerum duo Latini, quos superiori memoravimus capite, *Petrus Abaelardus*, et *Gilbertus Porretanus*, ac duo Graeci, *Constantinus Manasses*, et *Theodorus Balsamon*. Constantinus historias in compendium redegit a mundi initio usque ad annum 1181. unde illius colligitur aetas. *Theodorus* vero C. P. collectis Ecclesiasticis constitutionibus, editisque commentariis in canones Apostolicos, et in nomo canonem Photii, ad annum usque 1203. quo Latini occuparunt Constantinopolim, vitam protraxit (2). Expletum tamen numerum

(1) *Exegetica* dicimus scripta, quibus divini libri explanantur, a Graeco vocabulo ἐξηγήματα, quod idem significat, ac interpretor, expono.

(2) *Theodorus Balsamon* confundendus non est cum *Antiocho Balsamone*. Is enim composuit πρόχειρον βίβλον, promptuarium legum, vixitque, ut fertur, superiori saeculo XI. circa eadem tem-

SAECVLUM XII. CAPVT IV. 115
rum amplificarent, si agendum foret de singulis, bene multi, *Guibertus* Normannus, *Theodorus* Syrus, *Theodericus* Episcopus Leodiensis, *Berengosus* abbas, *Laurentius* Veronensis, *Guido* Carthusianus, *Eadmerus*, sive *Edmundus* monachus Anglus, *Simson* item Anglus, *Wilhelmus* monachus Malmsburiensis, *Wilhelmus* Claraevallensis, *Philippus* Eleemosynarius abbas Bonae Spei in Hannonia, *Constantinus* Hermenopolus, *Arnoldus* Carnotensis abbas Bonaevallis, *Eustachius* Thessalonicensis, *Andronicus* Comnenus Byzantinus, *Ioannes Zonaras*, *Radulphus* decanus Londinensis, *Baldwinus* pariter Anglus, *Stephanus* Aurelianensis, cet.

Postremo tres mihi laudandae sunt feminae. Harum prima est *Anna Comnena* filia Alexii Comneni Imp. et Irenis, quae circa annum 1148. elegantissime scripsit libros XV. historiarum ab anno 1069. usque ad annum 1118. Altera *S. Hildegardes* abbatissa monasterii S. Ruperti ad Bingiam prope Rhenum, cuius revelationum libros VIII. approbarunt Eugenius III. alique Pontifices. Ad caelestem sponsum migravit anno 1180. Tertia est *S. Elisabeth* abbatissa Sconhaugensis in dioecesi Trevirensi; quae obiit anno aetatis suae 36., Christi 1165.; conscriptis per multis epistolis, librisque tribus revelationum.

P 2

CA-

tempora, quibus floruit Michael Psellus, de quo in adnotat. ad caput 4. eiusdem saeculi undecimi. At *Theodorus Balsamon*, vir proculdubio doctissimus, claruit imperante *Isacio*, de quo infra capite 5. Ex praeposito Ecclesiae B. Virginis ad *Blachernas* extra moenia C. P. electus est Patriarcha Antiochenus. Huius doctrinam commendans nullatenus ea approbo, nec laudo, quae scripsit adversus Latinos, et contra Romanam Ecclesiam.

CAPVT V.

Imperatorum, sanctorumque catalogus.

HENRICUS V. Henrici IV. (1) et Berthae filius, adsumto contra parentem imperio anno 1105. post illius obitum, qui contigit anno proximo, imperavit annis 19. et e vivis excessit anno 1125. nulla prole ex Mathilde coniuge, praeter filiam Christianam nomine, suscepta. Anno 1111. Romam profectus vi, et armis a Paschali II. investituram extorsit, et in Germaniam rediens patri iusta persolvit. Revocatis deinde in synodo Lateranensi privilegiis ei violenter concessis, Romam reversus est iratus et furens, et Gelasio II. a quo percussus est anathemate, subrogavit Mauritium Burdinum, hoc est, Gregorium VIII. pseudo-pontificem. Ab isto rursus, quod acceperat a Paschali, recepit imperiale diadema. Reconciliatus est tamen anno 1122. Apostolicae sedi.

Successit Henrico anno 1125. *Lotharius II.* dux Saxonum, quem anno 1133. coronavit Innocentius II. Rogerium Siciliae Regem eidem Innocentio adversantem, et antipapae Anacleto adhaerentem, semel iterumque devicit; sed vitare non potuit mortis arma, quibus prope Tridentum villi in tugurio, dum repeteret Germaniam, anno 1137. coactus est cedere die 3. Decembris (2).

Electus deinde est *Conradus III.* nepos Henrici V. ex sorore. Repressit rebelles, Henricum Saxoniae et

Ba-

(1) In quibusdam diplomatibus appellatur Henricus IV. a pluribus historicis V. inter Reges Germaniae, et IV. inter Imperatores. Vide praeced. saecul. cap. 5.

(2) Obiisse quidam aiunt die 4. Decembris; alii die 6. sed liquet dies emortualis ex eius epitaphio, in quo legitur in

Bavariae ducem, et huius filium Guelphum. Filium habuit Henricum ex Geltrude susceptum, ante parentes extinctum. Is contra Guelphum pro genitore pugnavit: et exortum fuisse *Guelphi*, et *Gibellini*, factio armigera et diuturna. Et Guelphi quidem a memorato Henrici filio, Gibellini ab urbe *Geblinga* (1), ubi Henricus Conradi filius fuerat ablactatus, nomen traxere. Conradus e Palaestina reversus Bambergae in Franconia obiit anno 1152. die Februarii 15. et in monumento S. Henrici I. recondi meruit.

Fridericus Ahenobarbus (2) Conradi nepos, electus est eodem anno 1152. die 4. Martii, coronatus primum ab Arnaldo Coloniensi Archiepiscopo Aquisgrani, deinde ab Hadriano IV. R. P. Verum huic offensus propter privilegia concessa Wilhelmo Siciliae Regi, pertinaciter adhaesit schismati, quod per annos duodeviginti turbavit Ecclesiam. Recole dicta cap. I. num. 170. Anno demum 1177. inter imperium ac sacerdotium Veneriis inita est concordia: ac

Fridericus

in monasterio prope Brucsuicum, quo illius cadaver Henricus cognomento *superbus* transculit; legitur, inquam,

Exiit membris, heu, trina luce Decembris.

Tugurium ubi decessit in valle Tridentina situm erat inter Oenum et Lycum fluvios.

(1) Ita historici quidam. Conradus autem in chronico Laurishamensi cognominatur *de Weibelingen*. Hinc puto Gibellinos nomen duxisse suum.

(2) Fridericus I. a rufa barba Ahenobarbus, Italis *Barbarossa* vocatus. Ita quoque appellabatur Cu. Domitius a barba aheni, seu aheni coloris. Huius emblema desumptum ex Thucydide: *Qui nescit dissimulare, nescit imperare*: ait enim Thucydides, καὶ δαλύνει τὸν δεινὸν ἀρχεῖν. Flumen, cuius frigore interiit, ab aliis dicitur *Serra*. Idem esse fertur cum *Cidno*, in quo post aestum Alexander Magnus se lavans vix periculum mortis vitavit. In urbe Tyro cadaver Friderici sepultum. Tyrum post duodecim obsidionis annos expugnavit delevitque Nabuchodonosor. Postea flammis Alexander consumpsit, alio tamen situ post expugnationem Regis Assyriorum aedificatam. Vide cap. XXVI. Ezechielis.

Fridericus ad sacram expeditionem contra Saladinum profectus, anno 1190. in amne, cui *Ferri* nomen, in Cilicia, sive Caramania, die 10. Iunii nimium fugiens calorem, mortifero exstinctus est frigore.

Eodem anno 1190. Imperium auspicatus est *Henricus VI.* Friderici et Beatricis filius. Coronatus est anno proximo a Callisto III. Is devicta Sicilia, aut veneno, aut vi frigoris attracti inter venandum apud gelidissimum fontem cubando, periit Messanae anno 1197. die 28. Septembris, invisus magnopere Siculis.

Ab hoc tempore usque ad annum 1208. incertus fuit Occidentis Imperator; in duas enim partes divisi Germaniae procures, alii elegerunt *Philippum* eiusdem Henrici fratrem, alii vero *Othone* filium ducis Saxoniae. At praedicto anno 1208. Philippus Bambergae ab Othone Palatino de Witelspach pugione per insidias confossus est: atque ex eo tempore solus imperavit *Otho*, qui est huius nominis IV.

In Oriente *Alexius Comnenus* imperium administravit usque ad annum 1118. Deinde usque ad annum 1143. Alexii filius *Ioannes Comnenus*. Tum ad annum 1180. *Manuel* Ioannis filius. Postmodum *Alexius* a Manuele genitus, puer annorum duodecim, ab Andronico illius tutore anno 1183. crudelissime trucidatus. Post Alexium imperium biennio tenuit ipse parricida *Andronicus*, anno 1185. a furente plebe affectus ignominia, excruciat, et caesus. Salutat tunc Imperator *Isaacius Angelus*, decimo post anno, nempe 1195. a proprio fratre Alexio Angelo excaecatus, et coniectus in carcerem. *Alexius Angelus* anno 1203. a nepote suo Alexio Iuniore, filio Isaaci Angeli, depositus est, et e throno deiectus.

Praeter S. Bernardum abbatem Claraevallensem, ac doctorem mellifluum, alii eiusdem nominis sanctitate conspicui claruerunt, maxime *S. Bernardus* Flo-

Florentinus ex nobili Vbertorum gente, septimus monachorum Vallis-Vmbrosae generalis, primus abbas coenobii S. Salvii prope Florentiam, S. R. E. Cardinalis, et Parmensis Episcopus; et *Bernardus* Tironensis in Gallia Celtica abbas, Regibus atque optimatibus acceptissimus, et magnae sanctitatis fama in Aquitania, in Burgundia, et in Anglia. In sanctorum autem Episcoporum coetu connumerantur *Anselmus* Cantuariensis, *Gothofridus* Ambianensis, *Otho* Bambergensis Apostolus Pomeraniae, *Anthelmus* Bellicensis in Sabaudia, *Bruno* Signinus in Latio, *Albertus* Leodiensis, *Hugo* Lindunensis in Anglia, *Benno* Misnensis in Saxonia, *Petrus* institutor congregationis Cellensis Episcopus Palaeocastri, *Bertradius* Episcopus Convenarum in Vasconia, *Laurentius* Archiepiscopus Dublinensis, *Petrus* Tarantasiae in Sabaudia, seu Fori Claudii, et *Galdinus* Mediolanensis.

E monasticae vero, et eremiticae vitae asperitate ad caelestia gaudia transierunt, *Stephanus* Grandemontensis familiae parens, *Malachias* monachus, et primas Hiberniae, *Famianus* Cisterciensis, *Wilhelmus IX.* dux Aquitaniae eremi cultor rigidissimus, *Wilhelmus* alter institutor Wilhelmitarum (1), *Hugo* Cluniacensis, *Gerardus* frater S. Bernardi, *Gilbertus*, et *Godricus* natione Angli, aliique complures. Nec praetermittendi sunt viri principes virtute magis, quam sanguinis claritudine celebrandi, *Henricus* nempe Rex Sveciae, *Leopoldus* pius Austriae dominus, *Canutus* alter Rex Daniae, et *Ida* Gothofredi Bullionis

(1) Hi *Wilhelmi* imperite a pluribus confunduntur. Quem Augustinenses colunt IV. idus Februarias, decessisse historici eiusdem ordinis, aliique tradunt anno vulgaris aerae 1157. Locus dormitionis eius in horrida Senensis ditionis solitudine, olim *Strabulum Rhodii*, nunc *Sancti Wilhelmi* appellatur eremus. Fama est silvam etiam incoluisse non procul ab Ausure, et a fano Herculis Etruriae oppido. De *S. Norberto* Episcopo Magdeburgensi seq. capite 6. *S. Galganus* civis Senensis obiit anno 1187.

nis parens sanctissima. Addamus martyribus tres pue-
ros a Iudaeis enecatos, nempe *Wilhelmum* anno 1146.
affixum cruci in Anglia, *Rishardum* anno 1179. in
Galliis eodem affectum supplicio, et *Robertum* an-
no 1181. item in Galliis a proprio patre suffoca-
tum. Addamus ex femineo sexu Hombelinam S. Ber-
nardi sororem, atque ex laicorum numero Cremonensem civem *Homobonum*.

CAPVT VI.

Huius saeculi dogmata, et disciplina.

NVllam esse *in re* distinctionem inter Deum et
Deitatis substantiam, adeo perspicuum est ex
ipsa divinitatis idea, ut non percipiam, quomodo
oppositum in mentem Gilberti venire potuerit. Gra-
dum discrimen in ipsa Deitatis natura tribus com-
muni personis, si affirmavit Abaelardus, huius do-
gma praedamnaverat in Arianis, sibi que semper con-
stans, recte iterum damnavit Ecclesia. Christus *fi-
lius hominis* sese appellavit, natum ex muliere, et
factum *ex semine David* tradit Apostolus; et qui
proprie non esse dicendum hominem autumarunt, ab
Ecclesiae incunabulis Ioannes appellavit antichristos,
eosque merito XII. saeculo execrabatur S. Bernardus.
Contrahi ab omnibus, qui carnali generatione pro-
creantur ex Adam, originale peccatum, huiusque
reatum solvi sacramento Baptismatis, ut quinto sae-
culo, ita duodecimo declaravit Ecclesia. Atque idem
statuit de gratia, sine qua liberum arbitrium vitare
nequit peccata. Dari ignorantiae peccata, quae sibi
non imputari orabat S. David, Romanam Ecclesiam
fidei servasse depositum, cunctaque eius dogmata, ut
singula verbo comprehendam, firmissima esse, Apo-
sto-

stolica, atque divina, suadet etiam atque etiam dam-
natio haereseon, quas tertio capite memoravimus.

Frequentes fuerunt hoc saeculo Episcoporum re-
cursus ad Apostolicam sedem; nam adversus investi-
turas ad Paschalem II. accessere Otho Bambergensis,
Anselmus Cantuariensis, et Ivo Carnotensis. Ab In-
nocentio II. pallium petiit S. Malachias Archiepisco-
pus Armachanus. Ad Eugenii III. iudicium delatus
fuit error Gilberti Porretani. Lucio II. Alphonsus Rex
Lusitaniae regnum suum reddidit vestigale. Colonien-
sis, et Moguntini Archiepiscoporum caussa apud Eu-
genium III. fuit actitata, et Alexandro III. Parisios
proficiscenti pedes osculatus est Rex Ludovicus: ei-
dem Venetiis subiecit se Imperator Fridericus; ad
eumdem confugit ob Ecclesiasticam libertatem tuen-
dam contra Henricum II. Regem Angliae S. Thomas
Cantuariensis. Habuit itaque inter tanta discrimina, et
schismata Romanus Pontifex debitam a principibus, et
a praesulibus venerationem.

Canonizationes Sanctorum ampliori, quam antea,
sollemnitate fuerunt peractae, Conradi Constantien-
sis a Callisto II. Gothardi Saxonis, et Hugonis Gra-
rianopolitani ab Innocentio II. Henrici Imperatoris,
Eduardi Anglorum Regis, Thomae Episcopi et mar-
tyris, et Bernardi abbatis, necnon Theobaldi eremi-
tae Vicetini ab Alexandro III. Stephani Grandemon-
tensis, et Othonis Bambergensis a Clemente III. Pe-
tri Episcopi Tarantasiae, Vbaldi Eugubini, Ioannis
Gualberti abbatis, Ladislai Regis aliorumque a Cae-
lestino III. Homoboni Cremonensis, et Cunegundis
Imperatricis ab Innocentio III. Canonizationem Ca-
roli Magni factam a Paschali III. pseudo pontifice
numquam approbavit Romana Ecclesia, ut diximus
saeculo IX. cap. 5. Colitur enim tantummodo inter
Beatos.

Fuerunt nonnulli, qui coeperunt aquam vino ad-
Tom. II. Q mi-

miscere ante Missae initium ob controversiam hoc saeculo exortam, an aqua immediate in vinum, an in Christi sanguinem convertatur: in qua priorem sententiam propugnant Thomistae; in alteram propendere videtur Innocentius III. de celebratione Missarum. Quidam putant opinionem hanc postremam comprobari miraculo, quod ad annum 1192. referunt Baronius, ac Pagius. Qui aquam in vinum verti negant, et solam adstruunt liquidorum permixtionem, non admodum quaestionibus huiusmodi commoventur. De baptismo autem, quod Agareni ad abigendum foetorem, et daemones expellendos, conferri infantibus suis petebant a presbyteris orthodoxis, quid quid Graeci in synodo CP. statuerint, tenendum est, modo baptizantes Evangelicis verbis illud contulerint, ratum fuisse, nec repetendum, quamvis recta non fuerit intentio parenrum. Secus dicendum de baptismo Turcarum, administrato absque formula in Evangelio praescripta. Vide ad annum 1148. venerabilem Baronium.

Incrementa habuit hoc XII. saeculo monastica disciplina, institutus enim fuit anno 1120. ordo canonicorum Praemonstratensium a S. Norberto (1); anno 1152. congregatio monachorum Montis Virginis in Regno Neapolitano a S. Wilhelmo Vercellensi; anno 1155. congregatio Wilhelmitarum; anno 1197. ordo SS. Trinitatis redemptionis captivorum a S. Ioanne de Matha, et a S. Felice de Valois; cuius instituti fratres in Gallia *Mathurini* appellantur (2). Plures item instituti fuerunt equitum ordines, inter quos Ierosolymitani S. Ioannis Eleemosynarii anno

(1) Obiit S. Norbertus anno 1134.

(2) Theodorus Balsamon, de quo supra capite 4. commemorat monachos Rasophoros. Etenim inter opera Theodori edita Gr. Lat. a Cotelerio, exstat tom. III. *epistola ad Theodosium abbatem de monachis Rasophoris*. Ita dicti sunt, quoniam panno raso, non hirta, aut villosa tunica inducebantur.

no 1104. Templarii anno 1118. aut sequenti; Calatravae in Hispania anno 1158. Teutonici in Alemania anno 1191. Sancti Spiritus Agathopolis, seu Montis-Pessuli anno 1198. Templariorum ordo in concilio Viennensi anno 1311. sub Clemente V. extinctus fuit. Ierosolymitani (1) S. Ioannis, expugnatibus anno 1187. a Saladino Ierosolymis, Marathon Syriae, deinde Acam, olim Ptolemaidem Phoeniciae urbem migrarunt, hinc autem anno 1290. Amathum, seu Limissum civitatem Cypri maritimam: insulam Rhodon anno 1310. occuparunt. Hinc discedentes anno 1523. Viterbii a Clemente VII. fuerunt recepti. Melitensem maris Africi insulam ab Imperatore Carolo V. anno 1530. acceperunt.

APPENDIX.

Externarum rerum synopsis.

VIta functo anno 1108. Philippo I. Galliarum Rege, successit patri *Ludovicus VI.* cognomento *Crassus*. Huic extincto anno 1137. successit *Ludovicus VII.* quo e vivis sublato anno 1180. regnavit usque ad annum 1223. *Philippus II.* cognominatus *Augustus*.

Post obitum Alphonsi VI. Castellae regnum ab anno 1109. administravit usque ad annum 1122. *Viraca* eius filia; tum usque ad annum 1157. *Viracae* filius *Alphonsus VII.* tum *Sanctius III.* ad annum usque 1158. uno nempe anno dumtaxat; postea *Alphonsus VIII.* usque ad annum 1214. In regno autem

Q2

Le-

(1) Confirmati fuerunt ab Honorio II. anno 1124. et primus ordinis magister fuit Raymundus Podius. Florentinus dicitur a quibusdam historicis. Lucensem fuisse puto. Lucae enim etiamnum viget Podiorum gens nobilissima.

Legionensi regnavit *Ferdinandus II.* usque ad annum 1188. cui successit filius *Alphonsus IX.* qui sceptrum tenuit usque ad annum 1231. In Navarra post Petrum filium Sanctii V. (1) regnaverunt saeculo XII. *Alphonsus, Garsias VI. Sanctius VII. Sanctius VIII.* atque in Aragonia post Petrum I. filium Sanctii I. *Alphonsus I.* idem ac Rex Navarrae, *Ramirus II. Petronilla, Alphonsus II. et Petrus II.* (2)

Gothofredus primus Rex Ierosolymorum, subacta Lycaonia, Cilicia, Cappadocia, Mesopotamia, atque ditione sua ad Arabiam usque protracta, decessit cum omnium moerore anno 1100. Ei in regno successit *Baldvinus* frater (3), qui anno 1104. potius est Ptolemaidis, auxilium ferentibus Genuensium triremibus. Anno autem 1109. et sequenti idem *Baldvinus* expugnavit Byblum, Tripolim, Berythum, et Sidona. Fatis *Baldvinus* cessit anno 1118. ei que successit *Baldvinus II. de Burgo*, illius affinis, et Comes Edessae. Caesus anno 1119. a Saracenis Rogerius praetor Antiochenus. At Rex *Baldvinus* hanc caedem ultus est die proxima, hostes Antiochia expulit, et principatum Antiochenum coniunxit regno Ierosolymitano. Veneti insequenti anno 1120. Saracenorum classem superarunt. Verum *Baldvinus* a Sultano *Barrac*, Solimani nepote, praelio superatus et captus, arctissimis constrictus est vinculis. Liberatus est anno pro-

(1) Vide appendicem superioris saeculi XI.

(2) In Anglia anno 1135. obiit *Henricus I.* Anno 1154. *Stephanus*. Anno 1189. *Henricus II.* Anno 1199. *Richardus I.* Regnavit tum *Ioannes* nuncupatus *Senzaterra*. Decessit in Polonia anno 1139. *Boleslaus II.* 1146. *Ladislav II.* 1173. *Boleslaus III.* Anno 1192. *Micislav.* *Caismirus* 1194.

(3) *Baldvinus I.* dono misit Genuensibus pretiosam patinam, in qua fertur Dominus postremum Pascha celebrasse. A quodam Syro, aut Graeco, magno pretio a *Baldvino* redemptam aiunt. At deceptum Regem fraude venditoris, post *Ioannem* Baptistam Labat ord. praedicat. *Morhemius*, alii que tradunt.

proximo quo MMM. Christianorum fuderunt exercitum Saracenorum LX. M. Opportune superveniens Venera classis Saracenos e portu Ioppe, nunc Zafae, anno 1123. fugavit; anno autem sequenti Tyrum amplissimam olim et munitissimam urbem expugnavit Veneti; atque ad Ierapolim, nunc Aleppum, Ioscellinus superavit, et occidit *Balac* Turcarum Regem. Apameam anno 1126. *Baldvinus* in suam redegit potestatem; aliisque onustus victoriis cessit fato anno 1131. et illi successit *Fulco* Andegavensis. Is obiit anno 1142. succedente patri *Baldvino III.* cum matre sua Melisenda. Duce *Sanguigno* Aleppi principe, et Armeni cuiusdam proditione, Turcae anno 1144. iuxta Baronium, et Pagium 45. Edessam nunc Orsam coeperunt, ingenti Christianorum numero trucidato. *Baldvinus* vero obsedit anno 1153. et subegit Ascalonem. Eidem Regi mortuo, iuxta Vossium et Pagium anno 1163. iuxta alios 1165. successit frater illius *Almericus*; qui anno 1167. Alexandriam et Damiatam expugnavit: decessit vero anno 1173. relicto regno *Baldvino IV.* filio suo adolescentulo annorum 13. Huic anno 1184. in regno Ierosolymitano successit, tamquam administrator et tutor, levir eius *Guido Lusitanus*, maritus *Sibyllae* ipsius *Baldvini* sororis, corona tamen imposita *Baldvino V.* filio *Sibyllae*, nato annos dumtaxat quinque (1). Puer an-

(1) Exstant etiamnum in Ierosolymitano templo ad sepulchrum Domini Gothofredi, *Baldvini I.* et *Baldvini V.* epitaphia. Prioris Regis epitaphium incipit:

*Francorum gentes Sion loca sancta petentes:
Mirificum idus dux hic recubat Gothofridus, cet.*

Alterius Regis:

*Rex Baldovinus, Iudas alter Machabaeus,
Spes patriae, vigor Ecclesiae, virtus utriusque, cet.*

Baldvini V.

Septimus in tumultu puer isto Rex tumultatus

anno proximo acerbo demersus est funere, vi, ut aliqui tradunt, veneni. Ita *Guido* regnum indeprus est, cum magna Christianorum principum indignatione. Quare ortis inter istos dissidiis, ingens Saracenorum numerus duce *Saladino* in Palaestinam anno 1187. irrupit, fuditque una die universum Christianorum exercitum: *Guido* Rex abductus est captivus, *Rinaldus* strenuus princeps eiusdem *Saladini* dextera confossus interiit, *Raymundus* comes Tripolitanus et proditor Christi fidem negavit; equites Ierosolymitani, et Templarii fere cuncti perierunt. Captae *Prolemais*, *Ascalon*, *Laodicaea*, aliae urbes, et quaedam certis deditae conditionibus, inter quas libertas *Guidonis* Regis, aliorumque principum quindecim. Capta demum eodem anno die 2. Octobris *Ierusalem*, id est, anno 88., ex quo in potestatem venerat Christianorum. Anno 1191. ab exercitu cruciferorum non semel Saraceni fuerunt devicti, et *Richardus* Rex Angliae Cypri potitus est; quam insulam vendidit *Guidoni Lusiniano*. Huius iccirco posterum per annos praeter propter 300. in Cypro regnarunt. Verum rursus discordia res Christianas pessumdedit: *Saladino Richardus*, turpiter e Palaestina pedem referens, reliquit pugnandi, et vincendi facilitatem. Eidem *Saladino* vita functo anno 1193. aut sequenti, suffectus est frater *Sphadinus* (1). Hoc principe anno 1198. captam Ioppen solo adaequarunt. Atque in Oriente haec omnia evenerunt.

Plura etiam in Occidente contigerunt non oblitteranda. Etenim Pisani anno 1114. in Mediterraneis insulis Balearibus gloriose contra hostes pugnarunt. Se-

*Est, Baldovini Regum de sanguine natus,
Quem tulit e mundo sors primae conditionis,
Et paradisi loca possidet regionis.*

(1) *Sphadinus* ut regnaret, novem filios *Saladini* fratris necavit, nno tantum ab amicis subtrahere patrii furori.

Sequenti anno Bondeni in ducatu Ferrariensi decessit comitissa *Mathilde*, cuius magna erat potentia et auctoritas, et quae semper Romani Pontificis adhaeserat partibus. Tumulata fuit in aede S. *Benedicti* prope Padum: sed anno 1635. sedente Urbano VIII. Romam eius ossa fuerunt translata. Pisani eodem anno 1115. occuparunt Maioricam, Balearum nempe maiorem; et Pisas adducta Regina Christianam amplexata est religionem (1). Anno 1128. obiit senex annorum 361. *Ioannes* nomine, qui militarem sequutus fuerat vitam *Carolo Magno* imperante (2). Anilis diceretur fabula, nisi fulciretur plurimorum historicorum testimonio. Pisani anno 1135. Neapolim liberaturi, captam superiori anno a *Rogelio Siciliae* Rege, expugnarunt *Amalphim* civitatem *Picentinarum*; ibique inventae fuerunt pandectae, quae ideo *Pisanae*, et postea dictae sunt *Florentiae*. *Irnerius* IC. eas recta disposuit methodo, suadente Imperatore *Lothario* (3). *Fridericus* Imperator anno 1155. *Derthonam*, anno 1158. *Mediolanum*, anno 1160. *Cremam* expugnavit. Rursus anno 1162. *Mediolanum* ei subiicitur. Hoc vel superiori anno Saraceni aedificaverunt ad fretum *Herculeum*, et montem *Calpem*, arcem munitam *Gibaltariam*, dictam a *Mauro* duce *Gibal-Tarif*, vulgo *Gibilterram*. Vehementi terraemotu.

(1) Epitaphium illi appositum:

*Regia me proles genuit, Pisae rapuerunt;
His ego cum nato bellica praeda fui.
Maioricae regnum tenui, nunc condita saxo,
Quod cernis, iaceo sine posita meo.
Quisquis es ergo, tuae memor esto conditionis,
Atque pia pro me mente precare Deum.*

(2) Appellatus *Ioannes de Temporibus*: de illo *Naclerus*, *Cromerus*, *Christianus Mathiae* in *Lothario II.* et alii. Eodem *Lothario* imperante, uno anno 1132. tres in Anglia occisi sunt Reges, *Ericus*, *Canutus*, et *Nicolaus*.

(3) *Irnerius* dictus fuit *Lucerna Iuris*, docuitque *Bononiae*.

tu anno 1184. concussa Calabria, parietum macerie oppressus fuit Rufus Consentinus Episcopus. Parmenses et Placentini anno 1199. pro Fidentia Iulia, quam vulgo appellant Burgum Sancti Domnini, belli simulacro, in quo multorum effusus est sanguis, hastis concurrentes hostili furore certarunt (1).

Reliquum est, ut scriptores addamus nonnullos. Iis, qui dicuntur Ecclesiastici, quamplurimi monachorum, ut cap. 4. praemonui, accessere. Videsis Vossium de H. Latinis lib. II. cap. 48. et seqq. Scripserunt praeterea de rebus gestis Regum Britanniae circa annum 1150. *Caradocus*, et de Regibus Anglo-Saxonum *Ioannes Marciannus*. Chiliades 13. variarum historiarum conscripsit *Ioannes Tzetzes* grammaticus praestantissimus, qui etiam edidit scholia in Hesiodum, et in Homerum. Floruit hoc saeculo *Averroes* (2) Philosophus Arabs, secta Mahumetanus. In Aegypto scholam erexit Rabbi *Moses Maimonides* (3), in Hispania Rabbi *David Kimchi*, et Rabbi *Aben-Ezra*, Iudaeorum doctissimi. De saeculo

(1) Alia contigerunt memorabilia. Ingens per universam Syriam terraemotus anno 1114. Veronae itidem et in Insubria anno 1117. Dira per Germaniam pestilentia famesque anno 1124. Exundatio maris, quo absorpta sunt in Sicilia hominum fere duodecim millia anno 1165. Ibidem eversa funditus terraemotu Catania anno 1169. die 4. Februarii, extinctis hominum 15000.

(2) Sive Aben-Roes, educatus in Africa, deinde Medicus Cordubensis, edidit in omnes libros Aristotelis commentaria, unde in scholas Philosophorum barbaries. AEmulus fuit Avicennae, et floruit circa annum D. 1149.

(3) Maimonidem hoc in loco iterum laudamus propter historicos adserentes floruisse illum hoc saeculo XII. Reliciendum arbitror in saeculum praecedens; tametsi potuit ad istud viram protrahere. Addi haec potest R. Salomon Iarchi, qui scripsit tabulas Astronomicas et Ephemerides, natus in Gallis anno 1150. Hebraici computi 4911. Eustachius Thessalonicensis Episcopus, qui edidit commentaria in Homerum, floruit hoc saeculo.

li huius poetis, quoniam non videntur admodum celebres, adeat qui plura expetit Lilius Gyraldus dialogo 5. et Gerardum Ioannem Vossium de poetis Latinis cap. 6.

DECIMUM TERTIUM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Summorum Pontificum series contexitur.

Innocentio III. humanis rebus exempto anno 1216. Romanae, et Apostolicae praefuerunt Ecclesiae tertiodécimo saeculo *Honorius III. Gregorius IX. Caelestinus IV. Innocentius IV. Alexander IV. Urbanus IV. Clemens IV. Gregorius X. Innocentius V. Hadrianus V. Ioannes XXI. Nicolaus III. Martinus IV. Honorius IV. Nicolaus IV. Caelestinus V. et Bonifacius VIII.*

CLXXVII. Honorius e nobilissima gente Sabelorum, Cincius antea vocatus, a die XV. ante calend. Augusti anno 1216. usque ad diem XV. calendarum Aprilium anno 1227. per annos nempe X. et menses 8. Romanam gubernavit Ecclesiam. Perusiae electus, et Romae summa civium exceptus gratulatione, ad opprimendam haeresim Albigenisium sollemnem nudis pedibus habuit supplicationem. Coronavit Corteniacum Imperatorem Graecorum, et Fridericum II. Imperatorem Occidentis. Pro cruce signatorum expeditione maximam gessit sollicitudinem. Genuensibus partem cessit insulae Corsicae: Cardinalium coetum magnopere decoravit. In eorumdem Cardinalium conclavi primum omnium fuisse

Tom. II.

R.

ele-

electum, falso quidam scripsere: id enim ante Gregorium X. non fuit in usu receptum. Ab huius Pontificis anno quarto coepisse fertur vicecancellariatus R. E. dignitas, praecipua post Apostolicae sedis auctoritatem (1).

CLXXVIII. Suffectus Honorio *Gregorius IX.* Antea Hugolinus dicebatur, Cardinalis, et Ostiensis Episcopus. Curavit, ut per S. Raymundum Pennafortium in unum corpus redigerentur decessorum suorum responsa, vulgavitque anno 1234. quinque decretalium libros. Fridericum II. compulit ad sacram, quam voverat, expeditionem, ac turpem cum Sultano pacem cum pactus foret, diris devovit (2). Indixerat concilium, quando partim captis, partim submersis ab Entio Friderici notho, et a Pisanorum (3) classe Episcopis, qui Genuensium ratibus profecturi ad concilium vehebantur, moerore confectus occubuit anno

(1) Honorii, et ab eo confirmati ordinis Minorum S. Francisci meminit quoque cantu XI. de paradiso Danthes Aligherius. Exstat in V. decretalium tit. 33. cap. 28. Honorii constitutio lata anno 1220. qua inhibetur lectio, studiumque iuris civilis, Parisiis, et in aliis locis vicinis, propterea quod in Francia et nonnullis provinciis laici Imperatorum legibus non utuntur.

(2) Gregorius legatos misit ad S. Ludovicum Galliarum Regem, Iacobum et Othonem Cardinales belli sacri causa: qui in reditu capti sunt temeritate Obriaci Genuensis. Contentione orta inter Biturigum, et Burdigalae Archiepiscopos, uter utri subesset, Gregorius Simplicium Metropolitanum constituit.

(3) Pisani anno 1296. absolutionem impetrarunt, et quorundam suam commemorant expiationem idibus Novembris. De Gregorio IX. eiusque cum Friderico II. dissidiis legendus Ricordanus historicus Florentinus, ceteris hac in parte accuratior. Eundem Gregorium ostendendo capita SS. Apostolorum Petri et Pauli avertisse Romanorum animos a Friderico, Fulgosus et Papirius scripsere. Obiisse anno 1239. ait idem Papirius, repugnantibus aliis. Idem Papirius appellat Caelestinum IV. decem et octo dierum Pontificem. Burius mortuum ait ante consecrationem, quod et affirmat cum aliis Sandinus.

no 1241. XII. cal. Septembris, annis 14. et mensibus 5. in Apostolico exactis regimine.

CLXXIX. Post Gregorium Ecclesiae praefuit diebus tantum 17. *Caelestinus IV.* Mediolanensis, antea Gaufridus Castilionaeus, exstinctus anno nuper citato, VIII. idus Octobris.

CLXXX. Post interpontificium mensium ferme viginti inauguratus est Pontifex anno 1243. VIII. cal. Iulias Sinibaldus Fliscus Genuensis, *Innocentii IV.* nomine adscito. Fertur omnium primus rosam auream sollemni ritu benedixisse. Verum id ante annum 1400. non obtinuisse, Pagius, aliique contendunt. Fuit canonum scientissimus, ut eius scripta declarant. Praefuit Lugdunensi I. concilio oecumenico, eiecitque a fidelium communionem Conradum filium Friderici II. affectantem imperium. Diem obiit Neapoli anno 1254. die 7. Decembris, in cathedrali Ecclesia sepultus, post annos 11. menses 5. diesque 15. Pontificatus.

CLXXXI. Huic pridie idus Decembris suffectus est Neapoli Raynaldus Episcopus Ostiensis, et Viterbicus, *Alexandri IV.* nomine adsumto. Patria illi Hernicorum caput Anagnia. Regularium ordines in pretio habuit, urbemque Paravium eripuit inmanissimo tyranno Eccelino. Compulit ad obsequia Bononienses, gymnasium illis, et sacra interdicens. Viterbii celebrato concilio, ut Genuenses Venetosque conciliaret, ibidem obiit, cum sexennium et menses quinque Episcopatus exegisset, anno 1261. VIII. calendas Iunias.

CLXXXII. Pontificatum deinde consequutus est *Vrbanus IV.* Augustae Treicarum in Gallia Celtica natus: qui cum esset Patriarcha Ierosolymitanus, Iacobus Pantaleon nuncupatus, et forte de rebus Palaestinis acturus Romam venisset, a Cardinalibus inter se Viterbii dissidentibus praeter spem creatus est.

Corporis Christi sollemni festum instituit : et post triennium , ac mensem naturae concessit Perusiae VI. nonas Octobris anno 1264.

CLXXXIII. Triennio , et mensibus novem post Urbanum Romanam rexit Ecclesiam *Clemens IV.* Gallus item , ac Narbonensis , iuris peritissimus , vir tantae probitatis , et tam a propinquis alienus , ut nulli horum permisserit ad Urbem accedere ; et duae quas ante sacerdotium susceperat , filiae non potuerint nubere ob dotis tenuitatem. Singulare in summo Praesule exemplum ! Exstinctus est Viterbii anno 1268. Novembri mense exeunte , humili sepulcro sibi in Ecclesia FF. Praedicatorum designato.

CLXXXIV. Dissidentibus tum Cardinalibus , horumque comitiis prorogatis in annum tertium , electus est tandem *B. Gregorius X.* antea Theobaldus Placentinus , et archidiaconus Leodiensis , ob res praeclare gestas in Syria plurimum commendatus. Hinc de inauguratione ista vulgatum est distichon :

Papatus munus tulit archidiaconus unus,

Quem patrem patrum fecit discordia fratrum.

Ne ad tantae dignitatis fastigium eveheretur , S. Philippus Benitius ordinis Servorum propagator , decusque Florentinorum , diu apud Tuniatum montem delituit. Gregorius Syriae rebus et sacrae expeditioni prospexit , Lugdunensem II. synodum celebravit , Guelphorum et Gibellinorum factiones studuit extinguere , recuperavit Romandiolam , et exarchatum Ravennae , et decessit Aretii IV. idus Ianuarii anno 1276.

CLXXXV. Quattuor deinde Romani Pontifices brevissimo temporis intervallo sederunt ; *Innocentius V.*

CLXXXVI. Hadrianus V.

CLXXXVII. Ioannes XXI.

CLXXXVIII. Atque *Nicolaus III.* Innocentius V. ex familia Praedicatorum adsumtus , ortusque Taranasiae , (civitas est Allobrogum in Sabaudia) Pisanos con-

conciliavit Lucensibus , et plura facturus illustrior , post quintum Pontificatus mensem , XI. calend. Iulias decubuit. *Hadrianus* vero , antea Otrobobus Flicus Genuensis XV. cal. Sept. , quae dies fuit 37. ab illius electione , nec sacra ordinatione , aut consecratione suscepta decessit. *Ioannes XXI.* genere Lusitanus octavo mense Episcopatus nondum exacto , idibus Maii camerae ruina percussus interiit anno 1277. Ioannes iste dicitur XXI. cum revera sit XX. non propter Ioannam Papissam , ut putat Ciaconius , sed quia in Pontificum catalogos irrepserunt quoque nonnulla pseudo pontificum nomina , ut Benedicti X. (1) Bonifacii VII. Ioannis XVI. et Leonis VII. Arbitror Ioannem intrusum esse illum , de quo diximus saeculo X. num. 142. quo catalogis inserto , Ioannes , de quo nunc agimus , erit XXI. *Nicolaus* autem III. Romanus Vrsina natus gente , tranquillitatis Ecclesiae , probatissimorumque virorum promotor , anno 1280. XI. calend. Septembris , regiminis sui anno altero , et nono fluente mense , diem obiit extremam (2). Simoniae redarguitur a Danthe cantu Inf. 19.

CLXXXIX. Post Nicolaum sedit ultra annos quattuor ac mensem *Martinus IV.* (3) antea Simon de Bria , angusta Galliarum provincia. Michaellem Palaeologum se a Romana segregantem Ecclesia anathemate perstrinxit ; damnavitque pariter auctores con-

(1) Benedictum X. verum fuisse Pontificem evincere studet vir cl. Stephanus Borgia.

(2) Nicolai III. obitum praecessit tanta Tibridis exundatio , ut ad pantheon quattuor supergrederetur pedes. Praesagium eiusdem obitus putarunt nonnulli , ut olim Iulii Caesaris illuvio Padi.

(3) Appellatus est *Martinus IV.* , quoniam *S. Martinus I.* inauguratus est Pontifex anno 649. *Martinus* autem II. idem est , ac *Martinus I.* electus anno 882. et *Martinus III.* idem cum *Martino II.* ad summum Pontificatum evecto anno 942.

iurationis, quae *Vesperis Siculis* nomen dedit, necnon Petrum Aragoniae Regem invadentem Siciliam. Vita functus est Perusiae IV. cal. Apriles anno 1285.

CXC. Sedit deinde biennio, et exstinctus est anno 1287. III. nonas Aprilis *Honorius IV.* ex nobilissima Romana gente Sabella, auctor, ut exoticae linguae Parisiis traderentur ad faciliorem Orthodoxae fidei propagationem.

CXCI. Huic successit *Nicolaus IV.* ex Minorum familia, patria Asculanus ad Truentum fluvium: quo auctore Tartari Christiana fide fuerunt imbuti, Veneri quaesitorem fidei exceperere, et instauratae fuerunt Romanae urbis basilicae; eoque sedente Nazarethana Deiparae domus fertur Tersactum (1) apud Dalmatas fuisse divinitus transvecta VIII. idus Maias anno 1291. quo anno Saladinus Rex Babyloniae Ierosolymam expugnavit. Nicolaus autem fatis cessit proximo anno 1292. inchoato, Pontificatus sui quinto, die Aprilis quarta.

CXCII. S. Caelestinus V. cognominatus antea a monte Aprutii, in quo agebat vitae genus asperrium, Petrus de Murrone, et Caelestinorum institutor, tanta praeditus fuit humilitate, ut ad summam dignitatem evectus in Cardinalium discordia, quae ultra biennium suo Romanam Ecclesiam destituerat pastore, anno 1294. die 5. Iulii, fessus dumtaxat precibus, invitatusque delatum honorem suscepit. Aquilam Vestinorum caput adierit vectus asello, ad frena Siciliae et Hungariae Regibus praeceuntibus; et post mensem 5. diemque octavam, eodem anno 1294. die 13. Decembris sese summo sacerdotio abdicaverit. De quo maximae virtutis exemplo haud recte sentire videtur Danthes Aligherius in *Inferno* cantu 3. quamquam aut de Esau, aut de aliis poetam fuisse lo-

(1) Hinc vero in agrum Lauretanum translata IV. idus Decembris anno 1294. sedente S. Caelestino V.

loquutum post Benvenutum Imolensem Victorellus, Barcellinius, alique contendunt. Sed legito Christophori Landini commentarium pag. 20. 2. necnon S. Antoninum 3. part. chron. tit. 20. cap. 8. Sane Caelestinus a Bonifacio VIII. in arcem Fumonis inclusus, illic anno proximo 1295. XIV. cal. Iunias obdormivit in Domino.

CXCIII. Quid de *Bonifacio* Caelestini successore senserint aetati eius proximiores, constat ex praelaudato Florentino poeta *Inferni* cantu 19. et 27. et comment. Landini et Vellutelli (1). Idem *Bonifacius* huius nominis VIII. Anagniam Latii urbem patriam habuit, primum illi nomen Benedictus Caietanus: infensissimus fuit Columnensibus Romanorum potentissimis. Libris quinque decretalium Gregorii IX. addidit *sextum*; seditque annis 8. m. 9. d. 18., exstinctus anno 1303. V. idus Octobris.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Occupata C. P. a Latinis anno 1204. sederunt ibidem usque ad annum 1261. quo civitas recuperata fuit a Michaële Palaeologo, Patriarchae Latini, *Thomas* Maurocenus, *Matthaeus*, *Nicolaus*, et *Pantaleon* Iustinianus. In concilio Lateranensi anno 1215. post Romanam Patriarchatus honor sedi C. P. collatus fuit. E Graecis vero sederunt *Germanus* Adrianopolitanus anno 1261. intrusus a Michaële, post ipsum vero *Joseph* monachus, *Ioannes Vecchus*, *Georgius* Cyprius schismaticus, *Anastasius*, et *Ioannes So-*
zo.

(1) Quantum Bonifacius oderit Gibellinos, et quae protulerit verba sacros imponens cineres Procheto Genuensium Pontifici, videsis apud Petrum Crinitum de *honesta disciplina* lib. VII. cap. 13. Italicum de Bonifacio VIII. proverbium, et illud quidem dedecoris et infamiae, refert P. Pompeius Venturi S. I. in suis adnot. in *Purgat. Danthis*, cant. 20. 90.

zopalites monachus, qui obiit anno 1300. Sederunt Antiochiæ post Radulphum II. *Petrus*, *Petrus* alter, *Raynerius*, *Albertus* Regiensis, *Christianus*, *cet.* Ierosolymis autem post Monachum *Albertus*, *Rodulphus*, *Lotharius*, *Gerondus*, *Iacobus* de Vitriaco, *Robertus*, *Iacobus*, *Pantaleo*, *Wilhelmus*, *Thomas*, *Thomas* alter, *Ioannes* Vercellensis, *Elias*, et *Nicolaus* de Anapiis, atque *R. dulphus* de Grandivilla, Episcopali exutus honore a Bonifacio VIII.

CAPVT II.

De conciliis saeculo decimotertio celebratis.

Inter saeculi huius concilia principem tenent locum tria generalia, sive oecumenica, nempe, *Lateranense IV.* *Lugdunense I.* et *Lugdunense II.* quamvis alia plura cum ad haereses profligandas, tum ad Ecclesiasticam disciplinam instaurandam fuerint indicta.

Ac primo Lateranense IV. inter oecumenica XII. convocatum fuit ab Innocentio III. anno 1215. Congregatum fuit, ut Albigenisium haeresis, erroresque Ioachimi Abbatis, et Almarici damnarentur, atque ut ageretur de Palaestina recuperanda. Episcopi (1) 412. inter quos Patriarchae Constantinopolitanus et Ierosolymitanus, oratores Christianorum principum, necnon supra octingentos coenobiarchae huic concilio interfuerunt. Statutum can. 3. ut haeretici magistra-

(1) In tabulis subiectis vol. II. rationarii temp. Petavii legitur adfuisse Patres 1283. inter quos Episcopi erant 673. Ioachimus Abbas Cisterciensis, genere Calaber, florebat saeculo XIII. ineunte. Permulti tamquam insignem prophetam eum habuerunt, praesertim Rex Angliae Richardus in Sicilia agens. Aiebat natum iam Antichristum, aliaque huius furfuris nugarbarur. Edidit futurorum Pontificum vaticinia. De illo rursus infra cap. 4.

stratibus civilibus puniendi tradantur; in 5. post Romanam Ecclesiam locus nobilior conceditur Constantinopolitanae, quae illum a concilio Constantinopolitano I. anno 381., ut alibi diximus, usurpaverat. Vicesimo autem primo fidelibus cunctis praecipitur, ut saltem semel in anno, recurrente Paschate, proprio sacerdoti peccata confessi sacrum Domini corpus accipiant. Decretum quoque, ut Iudaei et Saraceni inter Christianos commorantes, aliquo indumenti genere ab iis secernantur: praeter quae alia complura fuerunt saluberrime constituta.

Concilium vero *Lugdunense I.* seu oecumenicum XIII. indixit Innocentius IV. anno 1245. Huic adfuere cum ipso Innocentio Episcopi 140. plus, minus, praeter S. R. E. Cardinales, et Patriarchas C. P. Antiochenum, et Aquileiensem, necnon Balduinum II. Imperatorem, aliorumque Principum oratores. Condicti ibidem canones XVII. quorum XII. a Bonifacio VIII. inserti fuerunt VI. decretalium, cum pertractent de iudiciis Ecclesiasticis; reliqui spectant ad subsidia mittenda crucesignatis, et Latinorum imperio in Oriente periclitanti, arcendosque a Christianorum finibus Tartaros. Concessus in eodem concilio Cardinalibus pileus rubeus. Quod legitur apud Baronium ad annum 996. §. 64. nonnullos adserere in hoc ipso concilio septemviris collatum ius eligendi Imperatorem, opponitur iis, quae dicuntur de Gregorio V. Recole dicta saeculo X. cap. 2.

Alterum generale concilium *Lugdunense II.* celebratum fuit sub Gregorio X. anno 1274. Interfuere Episcopi 500., abbates 70., praelati alii 1000. Praefuit quidem Gregorius, sed cuncta eodem iubente Pontifice directæ sunt a S. Bonaventura. D. finita est processio Spiritus Sancti a Patre, et a Filio, ac rursus Graeci in communionem recepti sunt; statuta auxilia Christianis bellum in Syria gerentibus; pluraque

Tom. II.

S

con-

138 ECCL. HIST. BREVIARIUM
constituta canonibus 30. regimini Ecclesiarum per-
utilia.

Praeter haec vero concilia oecumenica ad haere-
ses extirpandas habita sunt anno 1201. *Parisiense*,
in quo damnatus est Eurandus miles infectus haere-
si Bulgarorum, qui et publice exustus est. In altero
Parisiensi concilio anno 1209. Almericus Carno-
tensis, atque in altero anno 1223. Bartholomaeus qui-
dam antipapa Albigensium damnatus est. Idem Al-
bigenses una cum Raymundo comite Tolosano ipso-
rum fautore synodali sententia proscripti fuerunt *Nar-
bonae* anno 1207. *Avenione* 1209. et 1210. *Tolosae*, et
Arelate eodem anno: *Vauri*, et *Mureti* in Occitania,
parva Galliae Narbonensis provincia, anno 1213. *Mon-
tispeliensis*, aut Maglone, anno 1214. *Tarracone* item
anno 1242. adstante Raymundo de Pennafort, ibique
rursus anno 1244. damnati fuere cum omnibus fau-
toribus suis Waldenses, qui irruerant in Arago-
niam. Expungimus nos Constantinopolitanum concil.
anno 1185. in quo adstantibus Imp. Andronico Pa-
laeologo cunctisque magnatibus, disputatum est de
processione Spiritus Sancti a Filio, et Vecchus pri-
dem Patriarcha Latinis adhaerens iterum in carcerem
infectus est: de qua synodo plura apud Pachimerem
lib. VII. hist. et Leonem Allatum lib. II. de cons.
Orient. et Occid. Eccl. cap. 2. Conciliis ad disci-
plinam spectantibus Ioann. Cabassutius in notitia Ec-
clesiastica accenset *Tolosanum* 1229. quo post revoca-
tum ad frugem Raymundum comitem editi fuere ca-
nones 45. *Narbonense* anni 1235. in quo certae quae-
dam leges inquisitoribus fidei fuerunt praescriptae; *Tu-
ronense* anno 1236. quo advocatorum muneri, con-
versorum nuper ad fidem institutioni, et hospitalita-
tis consuetudini provisum est; *Londinense* anno 1268.
in quo restituta fuit collapsa sacrorum rituum, mo-
rumque sanctorum ratio: *Avenionense* anno 1270. in
quo

SAECVLVM XIII. CAPVT II. 139
quo pertractatum est de bonis Ecclesiarum non alie-
nandis, et de puniendis Clericis, qui Episcopum, si-
bique praepositos laeserint; et *Regiense* 1285. in quo
preces pro Christianorum principum pace, 40. die-
rum additis indulgentiis, clero, ac populo fuerunt
indictae. His vir eruditus addidit S. Ludovici Fran-
corum Regis statuta XXV. edita Parisiis anno 1254.
eiusdemque Regis pragmaticam sanctionem (1). Sed
plura etiam concilia recenseri possent, cum histori-
ci circa 36. saeculo, in quo versamur, commemo-
rent (2), immo Caveus in saeculo *Scholastico* enu-
meret, 158. (3) et quaedam addat tom. III. concil.
Hisp. Card. de Aguirre: at eiusmodi non sunt mo-
menti, ut singula necessum sit numerare.

CAPVT III.

Haereseon saeculi decimitertii recensio.

Albigenses, quos nonnulli exortos aiunt sub hu-
ius saeculi initia, et Innocentio III. sedente,
cum Waldensibus dogmata habuisse communia dixi-
mus superiori saeculo cap. 3. Appellati sunt autem
Albigenses ab Albigensi civitate, seu Albia, aut Al-
biga provinciae Narbonensis in Occitania, ubi pluri-
mum invaluerunt regnantibus Philippo Augusto, et
Ludovico VIII. saecul. XIII. adolescente (4). Albi-
gen-

(1) Pragmatica sanctio est *regium rescriptum*, de quo Calv.
Lex. Iurid. Meminit et Aug. collat. 3. et concil. Chalced.
act. 5.

(2) Indice tom. II. rat. temp. Petavii edit. Ven. pag. 632.

(3) Cave tom. II. edit. Basil. pag. 342. cet.

(4) Apud Raynaldum ad anno 1223. legitur, Albigenses
in finibus Bulgarorum, Croatiae, et Dalmatiae creasse sibi
pseu-

gensium fautorem fuisse, et non semel damnatum Raymundum Tolosae comitem dictum est paullo supra. Is tamen saepe armis profligatus anno 1226. ad pedes legati Rom. Pontif. Card. S. Angeli, ac praesente S. Ludovico IX. Francorum Rege haeresim eiuravit, eamque insectari, et conterere iureiurando spondit. Tradunt aliqui ad Waldensium deliramenta Manichaeorum et Gnosticorum dogmatibus valde affinia, Albigensium nonnullos adeo turpia et probrosa addidisse, ut veriti non sint concubitus cum sorore, vel matre fornicationi cum alia qualibet femina comparare, et quod horrent audire Christianorum aures, intemeratam castissimamque Deiparam vocare scortum.

Meminimus paullo supra *Almarici*. Is Carnunti (1) in Gallia Celtica ortus, et dialecticae peritia tumidus commentus est, nullam futuram fore generationem, sexusque discrimen, si Adam in innocentia stetit; nullam aliam esse inferorum poenam praeter conscientiae vermem, quem omnis peccator gerit in corde; cessasse iam cum lege Moysis potestatem Patris, et ipsius Almarici aetate legem Christi, vigere autem modo legem Spiritus Sancti, per quam sacramentis, cunctisque exterioris cultus sublati officiis, unusquisque sola interiori gratia salvetur. Hos vero aliosque Almarici articulos refert tom. IV. Anecd. Edmundus Martene, et Fleury ad annum 1210. num. 59. Obiit Almaricus prae animi tristitia, atque post obitum exhumatus fuit, atque in sterquilinum proiectus.

Post Almarici obitum quidam eius discipuli dilatantes pomeria, praeter recensitos errores dogmatizarunt in Eucharistia nil praeter substantiam panis adinveniri, Romam esse Babylonem, et Romanum

Pseudo-pontificem Bartholomaeum nomine, et producuntur verba *Parisii* id in hist. Anglorum adserentis.

(1) Chartres.

Pontificem antichristum, sanctorum cultum esse idolatriam, eodemque pacto loquutum fuisse Deum ore Augustini, ac ore Ovidii Nasonis. Ex his Wilhelmus Augustoriti (1), Bernardus quidam subdiaconus, Wilhelmus faber aurarius huius sectae propheta, Stephanus parochus Corboli, seu Iosedi, Dudo Almarici clericus, Elimandus acolythus, Guarinus presbyter, et quidam alii, anno 1210. die 20. Decembris in campo extra Parisii moenia fuerunt combusti.

Contra Praedicatorum, Fratrumque Minorum ordines, ceterosque in religiosa paupertate viventes verbis scriptisque insiliit Wilhelmus de S. Amore, ita ab oppido comitatus Burgundiae cognominatus. Huic nonnulli academiae Parisiensis adhaesere, accessitque postmodum Laurentius Anglus, Wilhelmo in eadem academia succedaneus. In libro inscripto, *de periculis novissimorum temporum adversus mendicantes ordines*, qui etiamnum legitur inter eius opera in lucem edita anno 1632. tradidit religiosi nefas esse vivere ex elemosynis, docere laicos, praedicare, adscribi magistrorum collegiis, et excipere saecularium confessiones sacramentales. At Wilhelmi liber ab Alexandro IV. anno 1256. damnatus flammisque adiudicatus est: quin auctor proximo anno 1257. Parisiis ac toto Galliae regno discedere, et in posterum a docendo et scribendo abstinere iussus, extorris vixit, despectus, ac miserrimus, obiitque post paucos annos.

Erupit per idem tempus secta *Fratricellorum*, seu *Bizochorum*, auctore Hermanno Pongilupo Ferrariensi. *Bizochos* dictos arbitror a bisaccio quod manticiis victum ostiatim emendicarent: unde illorum nomenclatura, quomodo et *Pinsocherarum* apud Boccaccium quoque, vulgaremque sermonem, etiamnum permanent.

(1) Poitiers.

nent. *Bizzocco* apud Boccaccium legimus *Nv.* 24. *Pinzochere Nv.* 27. Parum his absimiles *Beguini*, de quibus proximo saeculo. Fraticelli autem, qui sectabantur Hermannum, hypocrisi, et falsa pietate orbem deludebant, pessime de Romana sentientes Ecclesia, quam apud se tantummodo servari autumabant. In abditis locis perpetrabant turpia, et nefanda (1). Hermannii autem ossa post mortem exhumata, et igni tradita fuere.

Proscriptus insuper fuit hoc saeculo XIII. ab Alexandro IV. liber blasphema dogmata continens, cui titulus *Evangelium aeternum* (2). Combustus Gerardus Segarellus Parmensis, de cuius erroribus agendum est rursus saeculo proximo.

Permulta iidem quorundam scholasticorum absurda damnarunt Archiepiscopi Parisienses Wilhelmus, et Stephanus Le. Tempier. Idem fatum quibusdam Aristotelis lucubrationibus, proscriptis in synodo Pariensi anno 1209. propter quorundam scholasticorum abusum. Vide huius synodi acta tom. XI. conc. part. 1. pag.

(1) His tamen longe turpior secta *Wilhelminae* Bohemae, a Bossio et Puricellio descriptae. Huius sectae viri, ac mulieres, non solum conventibus antelucanis cum presbyterorum indumentis post quasdam preces, sub modio lumine abscondito, ad fortuitos concubitus gradiebantur, ut Spondanus refert ad annum 1360. sed Wilhelminam quoque adserebant esse Spiritum Sanctum femineo sexu incarnatum, aliaque absurdissima effutiebant deliramenta. Obiit hypocrita et insana mulier anno 1281. et anno 1300. exhumata fuit et combusta. Vide Ioann. Mabilon. *Musei Ital.* p. 1. 20.

(2) Huius libri auctor Ioannes de Parma Minorita. Labente item hoc saeculo edidit *postillam* in Apocalypsim F. Petrus Ioannes Oliva eiusdem ord. provinciae de Boziers. Dogmatizavit Ecclesiam Catholicam esse Babylonem, et Rom. Pontificem anti-christum. Legi apud Baluzium auctorem vixisse circa annum 1400. sed alibi mortuum inveni anno 1297. Articuli autem eius LX. censura notati, et proscripti fuerunt anno 1318. sedente Ioanne XXII.

pag. 49. Ulterius David quidam Dinantius Belga, et ditionis Leodiensis, auditor olim Almarici, de quo supra, adeo delirus fuit, ut adsereret Deum esse materiam primam. *Stadingi* (ita appellantur populi siti in finibus Frisiae, et Saxoniae, inviis paludibus fluviisque circumdari) eo immanitatis propudiiq. devenerunt, ut sacros omnes ministros crudelissime necarent, sacra mysteria polluerent, promiscuam exercerent libidinem, et Christi corpus in Paschate tantum e manu sacerdotis recipientes in latrinam horrendissimo sacrilegio expuerent. Iudaei demum hoc saeculo ob execrabilem avaritiam, et aliquos Christianos pueros circumcisos, aliquos vero affixos cruci, adeo exosi, infamesque evaserunt, ut anno 1290. eiecti fuerint ex Anglia, anno 1296. e Gallis, et anno 1298. ex nonnullis Germaniae urbibus.

CAPVT IV.

Scriptores, qui tertiodecimo saeculo flourerunt.

Theologiam scholasticam, quam superiore saeculo ad certam methodum magister sententiarum perduxerat, plures lique clarissimi viri illustrarunt: quorum praecipuos, servato temporis ordine, recensbo. Claruit itaque initio huius saeculi, et commentaria edidit in quattuor libros sentent. (1) *Wilhelmus* e. Suilliniaco Burgundiae oppido, doctor Parisiensis academiae, deinde Episcopus Antissiodorensis, ac tandem Parisiensis Archiepiscopus: qui obiit anno 1223. eodemque tempore *Wilhelmus* alter, item Gallus, similia commentaria exornavit: qui tamen de iu-

(1) Potius *summam Theologicam*, editam Parisiis anno 1500. Caveus duos istos Wilhelmos distinguit.

iustificatione, quam videtur repetere potius a fide, quam a caritate, non censetur accurate pertractasse, nisi tamen illius scripta, ut putat Possevinus, fuerunt depravata. Sequitur *Alexander de Hales* natione Anglus ordinis Minorum appellatus *doctor inrefragabilis*, cuius praeter sacrorum librorum interpretationes, aliaeque scripta, habentur commentaria in quattuor sentent. libros, et summa universae Theologiae distributa in partes quattuor. Obiit autem Alexander Parisiis anno 1245. Floruit item hoc saeculo numquam satis laudandus *S. Thomas Aquinas*, regio ortus sanguine, puer eruditus a monachis Cassinensibus, sed postea FF. Praedicatorum institutum professus, merito *doctor angelicus* nuncupatus. Nam ut libros eius plurimos praetermittam tum Philosophicos, tum exegeticos, praeclarum illud nomen Thomae comparavit multiplex de re Theologica lucubratio, commentaria in quattuor sentent. summa contra Gentiles, et opuscula 73. ad Theologiam singula spectantia, maxime vero digna cedro, et aurea *summa* in partes tres divisa, in qua continentur quaest. 521. et art. 2654. Migravit ad superos *S. Thomas* nonis Martii anno 1274. in coenobio Fossae novae (1) non procul a Tarracina, cum rogatus a Gregorio X. Lugdunum versus ad synodum oecumenicam iter arripuisset.

Eodem anno 1274. idibus Iulii decessit *S. Bonaventura* (2) Balneoregiensis, appellatus *doctor seraphicus*, ord. Min. Cardinalis, et Albanensis Episcopus. Et ipse scripsit in quattuor sententiarum libros, opuscu-

(1) Ordinis Cisterciensis. Dies *S. Thomae* emortualis nonis Martii. Quidam scripsere *S. Thomae* propinatum fuisse venenum a medico Caroli II. Siciliae Regis. Vide *Danthis Purgat. cant. 20.*

(2) Ioannes in baptismo nuncupatus, *Bonaventura* autem puerulus dictus a *S. Francisco* FF. Minorum parente.

scula Theologica et ascetica 73. praeter expositiones divinatorum librorum, sermonesque sacros complures. Florebat item circa annum 1260. *Albertus Magnus* ordin. Praedic. cui memoria ingeniumque beneficio Dei parae collatum fertur, ablatumque triennio ante mortem, quae contigit anno 1280. Eius opera 21. amplissimis voluminibus comprehenduntur, et per omnem Philosophicam, sacramque eruditionem, pro saeculi huius genio, exspatiantur. Discipulus Alberti Magni fuit *Vlricus* de Argentina, et ipse de Theologia, prout in scholis traditur, optime meritis. Referendus ad eandem aetatem *Henricus* Gandavensis, seu Mudanus a patria, et doctor *sollemnis* a Parisiensi academia appellatus, qui et in quattuor sententiarum libros, et summam Theologiae conscripsit, obiit Tornaci in Belgio anno 1293.

In eremitana quoque *S. P. Augustini* familia clauerunt cum doctrina, tum sanctimonia morumque integritate *Augustinus Triumphus*, et *Aegidius* Romanus. Quorum primus Anconitanus patria summam edidit de *potestate Ecclesiastica*, et inedita plura, inter quae exstat opus in quattuor sententiarum libros. Interfuit autem Triumphus anno 1274. concilio Lugdunensi, tamen vitam protraxit usque ad annum 1328. aetatis suae 85. At *Aegidius* ex Columnensium familia, Bituricensium Archiepiscopus, Aquitaniae Primas, necnon *S. R. E. Cardinalis*, ut demonstrat *Lud. Dattichius* hist. Card. tom. I. pag. 372. naturae concessit Avenione anno 1316. cum ageret aetatis suae annum 69. posteaquam et in sententias, et sigillatim in varias Theologiae partes, et in sacras litteras commentaria exornaverat, necnon Philosophicos, et politicos libros conscripserat, atque adversus *Wilhelmum Lamerensem* ord. Min. professorem Oxoniae doctrinam *S. Thomae* strenue vindicaverat. Quare *doctor fundatissimus* dici meruit *Aegidius*, atque *Ca-*
Tom. II. T. veo

veo etiam testante vol. II. pag. 340. *Theologorum princeps*.

Praeterivi autem brevitatis causa alios permultos in Theologicis disputationibus egregie versatos, quemadmodum et sanctissimos viros, Dominicum, Franciscum, et Antonium Patavinum, qui licet in scriptorum recensiti albo, magis tamen ob sanctitatem, quam ob litteras celebrantur; missis pariter Romanis Pontificibus doctrinae laude praeclaris, Innocentio IV. Clemente IV. Gregorio X. et Bonifacio VIII. Scripto-ribus item adnumeratis: istorum quippe meminimus cap. I. neque modo fas est ceteros, saltem praestantiores, penitus praetermittere.

Claruerunt itaque hoc vertente saeculo *Ioachimus* Calaber abbas Cisterciensis, haud ignobilis Scripturarum divinarum interpret, et prophetiae fama clarus (1), qui obiit anno 1215. *Rodericus* Ximenius Archiepiscopus Toletanus de historia Hispanica, Romana, Ostrogothorum, Hunnorum, Arabumque bene meritus; qui decessit anno 1245. *Helinandus* monachus Cisterciensis auctor chronici ab orbe condito usque ad annum 1204. qui naturae concessit anno 1227. *Conradus* Praemonstratensis scriptor alterius chronici a Belo Rege Assyriorum usque ad annum Christi 1229. *Iacobus* de Vitriaco Cardinalis et Episcopus Tusculanus, scriptor historiae Orientalis et Occidentalis, a Mahumedis tempore ad suam usque aetatem, anno 1244. migravit e vita. *Wilhelmus* Arvernus Archiepiscopus Parisiensis, cuius obitus contigit anno 1249. praeter exegetica quaedam scripta variosque sermones, conscripsit de Theologicis quaestionibus libros, seu tractatus 25. Excelluit in historia, praesertim Anglicana, quam scriptis exornavit *Matthaeus Paris* Anglus, monachus S. Benedicti, cuius obitus consignatur anno 1259. Speculum unum hi-

sto-

(1) Vide tamen superiori saeculo cap. 3.

storicum, alterum doctrinale edidit *Vincentius* Bellovacensis ex ordin. Praedic. qui e vivis excessit anno 1256., aliis 1264. deditque operam per idem temporis exemplis rebusque similibus colligendis, scribendisque orationibus, etiam ad funera celebranda, *Ioannes* a S. Geminiano eiusdem ordinis. *Hugonis* de S. Caro eiusdem familiae vita functi anno 1260. est elaboratissimum opus concordantiarum Latinorum Bibliorum. Accedunt praeclaudati instituti *Raymundus Martini*, qui edidit *pugionem fidei* contra ludacos, scripsitque contra Saracenos, hortatu S. Raymundi Pennafortii sacrae illius familiae magistri: idem *S. Raymundus* collector librorum V. decretalium, ad superos evocatus centenarius anno 1275. et *Martinus* Polonus scriptor chronici, quod vocant *Martinianum*, a Christo usque ad annum 1277. defunctus Bononiae anno sequenti 1278. Diem obiit anno 1284. *Rogerus Baconus* Anglus ord. Min. vir omni scientia, praesertim philosophica exornatus, et *doctoris mirabilis* nomen adeptus, de magia insimulatus, et eam ob rem iubente Nicolao IV. coniectus in carcerem (1). Supremus fuit annus 1298. *Iacobi* de Voragine apud Ligures ord. Praed. chronici Ianuensis, et Legendae *aureae* de vitis Sanctorum, sermonum autem plurimorum, pii, sed fortassis nimium creduli concinnatoris. Omitto cum quibusdam aliis *Richardum* de Mediavilla Minoritam, qui floruit saeculo desinente, et appellatus fuit doctor *solidus et auctoratus*; ne

T 2

Grae-

(1) *Rogerus Baconus* ord. Min. Philosophus acutissimus, tamquam praestigiator et magus denunciatus Clementi IV. et a proprio quoque Generali damnatus, et coniectus in carcerem, per calumniam tamen nescientium arcana naturae, obiectum sibi crimen consortii cum malignis spiritibus exsufflavit, anno 1266. et 1278. obiitque Oxonii anno 1284. Vindicarunt virum doctissimum Wadingus, et Spondanus ad praed. annum 1278. necnon Naudeus in annalibus, et Caveus, etsi haesitanter, in saeculo scholastico. Plura in diction. Petri Bayle.

Graecorum scriptorum, quorum nullum haecenus commemoravi, videar oblitus.

Inter Graecos itaque oratoria enituit arte *Michaël Coniata*, atque in historia frater eius Nicetas saeculo XIII. ineunte. Claruerunt circa annum 1255. *Theodorus Lascaris*, et *Nicephorus Blemmida*; quorum tamen unus in quaestione de origine Spiritus Sancti a Filio, quam Theologi *processionem* vocant, scripsit contra Latinos, alter aliquando pro Latinis pugnavit; ideoque a Leone Allatio Orthodoxae Graeciae scriptoribus, et ab Oderico Raynaldo Ecclesiasticis annalibus istius scripta inseruntur. *Gregorius Acropolitēs*, quem vocat Ephremius ἀρχιεπίσκοπος ὁ πρῶτος. (1), Constantinopolitanam seu Bizantinam historiam condidit ab anno captae per Latinos urbis 1203. usque ad recuperatam a Michaële Palaeologo, nempe ad annum 1261. Ioannes autem Vecchus, invictus pro Latinorum *de Spiritu Sancto* dogmate athleta, cum ea de causa edidisset scripta, collecta citato in loco ab Allatio, veritus ne discerperetur a commota in ipsum plebe, relicta C. P. sede, quam ostentio. Michaëli Imperatori acceptissimus occupaverat, eo e vivis sublato confugit ad monasterium Panachranti; quod contigit anno 1283. atque inde relegatus fuit ad radices montis Olympi, postmodum in Bithyniam, ibique inedia, aerumnisque confectus interiit.

CA.

(1) Omnium principem, primique subrelli.

CAPVT V.

Quinam imperii corona, caelitumque gloria fuerint decorati.

OTho igitur huius nominis IV. extincto Philippo imperium occoeperit anno 1208. atque proximo anno 1209. eidem Innocentius III. augustalia contulit insignia. At spreto iureiurando invadentem Romanae Ecclesiae provincias idem Pontifex a communionem fidelium amovit: eundem anno 1214. *Philippus Augustus* Galliarum Rex apud Bovinum in Gallia Belgica ingenti clade prostravit: qua devictus etiam imperio deiectus est, tametsi vitam protraxerit ad annum 1218. quo poenitens, et absolutus ab Episcopo Hildeshemiensi (1) diem obiit.

Transiere interea temporis ad caeleste regnum *Wilhelmus* abbas in Dania VIII. idus Aprilis anno 1203. relatus inter Sanctos ab Honorio III. anno 1224. *Petrus* a Castro novo primus contra Albigenses quaestor fidei, martyrio affectus iubente comite Tolosano Raymundo anno 1208. *Felix* de Valois, et *Ioannes* de Matha institutores ordinis SS. Trinitatis redemptionis captivorum: quorum primus obiit anno 1212. XII. cal. Decemb. alter anno 1213. XII. cal. Ianuarias: et anno 1214. die 14. Septembris martyr occubuit *Albertus* Patriarcha Ierosolymitanus, ordinis Carmelitici propugnator.

Praedicto anno 1214. post exauctoratum Othonem imperium adsequutus est *Fridericus II.* filius Henrici VI. et Constantiae filiae Rogerii Regis Siciliae. Haec illum edidit in tentoriis prati Panormitani, ad omnem veri partus suspicionem amovendam, quoniam,

(1) Hildesheim in Saxonia inferiori.

niam, ut inquit Hospinianus, ad decrepitam pervenerat senectutem. Fridericus ab Honorio III. coronam accepit: at Ecclesiam vexando, et iniqua perpetrando non semel subiit anathema. Ab eodem Honorio propter defectos et iniuria affectos Episcopos, a Gregorio IX. ob non susceptam, quam pollicitus fuerat, expeditionem in Palaestinam, et post simulate susceptam, et pacem contumeliose initam cum Sultano, rursus ab eodem Pontifice ob Italiae regiones incendio et caede vastatas, atque ab Innocentio IV. ob perviciaciam in bonis Ecclesiasticis retinendis, excommunicatione multatus est. Privatus quoque fuit imperio in I. Lugdunensi concilio anno 1245. et derelictus a suis obiit anno 1250. in Arce Apuliae, aut Panormi; non enim consentiunt historici (1). Quorum etiam alii veneno peremptum aiunt, alii suffocatum a filio suo notho, alii gravissimo morbo correptum. Instituit academiam Neapolitanam, et iuxta scriptores aliquos Viennensem, quam tamen institutam alii tradunt ab Alberto III. archiduce Austriae anno 1365. Post mortem Friderici diuturnum fuit interregnum usque ad annum 1273. quamvis enim alii prin-

(1) Puto decessisse in Apulia in arce, quae *Florentina* dicebatur. Aiunt semper vitasse urbem Florentiam, quod ei fuisset praenuntiatum, moriturum in Florentino castro. Nothus eius filius, qui dicitur patrem iniecto in os decumbentis pulvino praefocasse, fuit Manfredus honore ducatus Tarentini insignitus, aegrae ferens quod ei pater praetulisset filium alium nothum Hensium Regem Sardiniae, qui postea Bononiae captivus obiit anno 1271. Fertur Manfredum ad amovendam a se paternae mortis suspicionem Friderici cadaver adportasse Panormum, ibique sepulcro porphyreico condidisse. Quidam id factum aiunt ab Archiepiscopo Panormitano. Melanchton, et haeretici alii celebrant illud epitaphium,

Si prebitas, sensus, virtutis gloria, census,

Nobilitas orti, possent obviare mortis

Non foret extinctus Fridericus, qui iacet intus.

Sed numquam viris principibus defuerunt adsentatores.

principes ad imperii coronam adspiraverint, maxime *Henricus* Turingiae Landgravius, *Wilhelmus* Brabantiae comes, *Richardus* comes Cornubiae in Anglia meridionali, et *Alphonsus* X. Rex Castellae; attamen nec coronam imperii consequuti fuerunt, nec eiusdem imperii administrationem auctoritatemque potiti.

Interim ad Beatorum translati sunt sedes septem fratres ord. Minorum martyrio coronati apud Marochium Africae civitatem anno 1220. Contigit et martyrium *Angeli* Carmelitae eodem anno in Sicilia interfecti, aliorumque Sanctorum septem martyrum Minoritarum Exsilissae (Ceutam vulgo dicunt), Mauritaniae Tingitanae urbis, interfectorum insequenti anno 1221. quo item anno Bononiae decessit *S. Dominicus* pridie nonas Augusti, qui anno 1216. (1) inclytum Praedicatorum ordinem instituerat, Albigenisium oppugnaverat haeresim, et anno 1234. a Gregorio IX. sanctorum catalogo fuit adscriptus. Idem autem Gregorius fastis sanctorum adscripserat seraphicum patriarcham *Franciscum* anno 1228. qui fratribus suis regulam tradiderat anno 1209. (2) in Arverniam Etruriae monte receperat crucifixi stigmata anno 1224. atque e vita migraverat anno 1226. IV. nonas Octobris. Superiori anno 1225. VII. idus Novembris pro Ecclesiastica libertate martyrium subierat sanctus Coloniensis Episcopus *Engelbertus*. Decessere anno 1231. *Antonius* Olyssiponensis, a loco dormitionis appellatus *de Padua*, idibus Iunii, virtutibus signisque conspicuus, anno sequenti a Gregorio IX. canonizatus; ac *Elisabeth* vidua filia Andreae Hungarorum Regis, cuius natalis colitur XIII. cal. Decembris,

(1) Aut 1027. anno enim 1216. confirmatus fuit, ut dicam proximo capite. Fuerat canonicus regularis Oxomensis; eiusque nobilissimam ex Guzmanorum gente prosapiam vindicavit *Antonius* Bremond ordinis Praedicatorum magister.

(2) Iuxta alios anno praecedenti. Primum ipsius nomen *Ioannes*.

bris, Sanctorum fastis ab eodem Gregorio anno 1235. adscripta fuit. *Hedowigem* Polonorum Reginam caelum terris rapuit anno 1243. idibus Octobris, retulitque inter sanctos anno 1267. Clemens Papa IV. (1) Diem obiit anno 1250. beatus *Simon Stock* Carmelita, at non huius ordinis habitusque, ut quidam autumant, institutor. Ab haereticis anno 1248. trucidatus est *Marcellinus* Albergotti Episcopus Aretinus, et anno 1252. occisus est *Petrus* martyr Veronensis ordin. Praedicat., cuius memoria recolitur III. cal. Maias. Innocentius IV. proximo anno 1253. Sanctorum numero illum adscripsit; eumque generalem fidei inquisitorem in ditone Mediolanensi anno 1232. constituerat Gregorius IX. *Clara* S. Francisci concivis ex hac vita decessit anno 1253. et anno 1255. ab Alexandro IV. inter Sanctas relata fuit. Colitur eius memoria pridie idus Augusti. Instituerat vero pauperum sanctimonialium ordinem, vulgo *Clarissarum* nuncupatum, anno 1212. Obdormivit in Domino in nocte vigiliae Nativitatis Domini *S. Petrus Nolascus* Carcassonensis, anno 1256. qui una cum *S. Raymundo* de Pennafort, et *Iacobo I.* Rege Aragoniae instituerat anno 1218. ordinem Beatae Mariae de Mercede redemptionis captivorum (2). *Hyacinthi* Poloni ordin. FF. Praedic. beata mors contigit anno 1257. XVIII. calend. Sept. et a Clemente VIII. adscriptus fuit Sanctorum catalogo anno 1594. (3) Anno denique 1267.

(nam

(1) Anno 1249. obiit *B. Ioannes Bonus* Mantuanus ordin. Eremit. S. P. Aug. propagator. *S. Albertus* Collensis ad superos migrasse dicitur anno 1202.

(2) *Humiliana* de Cerchiis Florentiana obiit anno 1246. *Verdiana* virgo Reclusa anno 1221. *Vbaldesca* monialis Fisana anno 1206. *Benignus* abbas Vallis-Vimbrosae anno 1236.

(3) *S. Raynerius* Pisanae civitatis patronus obiit anno 1261. die 17. Iunii, qua die colitur etiam in martyrologio Romano. *S. Peregrinus* Foroliviensis ord. Servorum B. M. V. decessit anno 1284.

(nam de Ecclesiae doctoribus *Thoma*, et *Bonaventura* vita functis anno 1273. egimus praecedenti capite) migravit in caelum *S. Silvester* abbas VI. calendis Decembris Fabriani in Piceno, a quo congregatio monachorum Silvestrinorum anno 1231. fuerat instituta. Ast ad annum 1273. quo diuturnum Augustorum Principum cessavit interregnum, redeundum est tandem.

Igitur anno 1273. pridie cal. Octobris inauguratus est Imperator *Rodolphus Magnus* comes Auspurgi, conditor imperii Austriaci, et Landgravius Alsaciae. A cultu SS. Eucharistiae repetuntur imperii eius auspicia. Commendatur quoque ipsius pietas, quoniam pro Caesarcis insignibus crucem arripuit. Ortocarum Bohemiae Regem implorato Deiparae nomine ingenti clade superavit, accessitque victori quasi praemium certaminis Austria, quam Alberto filio suo regendam commissit. Hinc Austriacae gentis origo, quam Alciatus accessit ex Aventino; alii repetunt ex vetustissimis Regibus Austrasiae. Felici etiam Marte cum Othone Burgundiae regulo, cum Thuringiae populis, aliisque hostibus decertavit, atque universa pacata Germania, obiit princeps piissimus atque invictissimus anno 1291. calendis Augusti.

Postquam vero imperium tenuit septennio, scilicet usque ad annum 1298. *Adulphus* comes Nassaviae, atque is ob avaritiam, crudelitatem, libidinem, aliaque flagitia proceribus cunctis visus est indignissimus principatu, electus est Rodulphi et Annae filius *Albertus* Austriacus. *Monoculum* dixere, quoniam oculum amiserat ex propinato sibi veneno; quamquam, ut olim Annibal, altero oculo amisso, ferocius irruit in hostes, et Adulphum, non procul a Vormatia superioris Germaniae urbe, illustri praelio fregit, et vulneravit, *Triumphatoris* cognomentum adeptus. Pugione tamen a coniuratorum manu confossus est ac tru-

Tom. II.

V

ci-

cidatus anno 1308. Auctor coniurationis Ioannes fratris filius (1), cum quo lis erat de hereditate paterna: atque ille stipatus Vlrico, Valtero, et Rodulpho proceribus in parricidii consortium adscitis, primus omnium Alberti iugulum pugione petivit. Patratum facinus calendis Maii.

In hac autem saeculi XIII. postrema parte oppetierunt mortem anno 1275. die 23. Ianuarii *Raymundus* Barcinonensis, de quo supra cap. 4.; in sanctorum album relatus anno 1601. a Clem. VIII. Anno 1285. *Philippus Benitius* Florentinus, cuius item mentionem fecimus cap. 1. in Gregorio X. Hunc quidam institutorem faciunt ordinis Servorum B. M. V. quum tamen hic ordo incoeperit anno 1233. auctoribus VII. beatis viris, Bonfilio Monaldio, Bonaiuncta Manetti, Manetto Antellensi, Amideo de Amideis, Vguccione Vguccionio, Sosteneo de Sosteneis, et Alexio de Falconeriis. Fuit itaque S. Philippus eiusdem ordinis propagator, et V. generalis, non institutor: eiusdemque festum diem recolimus X. calend. Septembris. Anno 1292. *Albertus* Carmelita Siculus, qui obiit Messanae VII. idus Augusti, et anno 1295. *S. Petrus Caelestinus*; de quo item cap. 1. *Margarita* itidem, Cortonensis vocata a dormitionis suae loco, et cognominata Etruriae, ac seraphici ordinis Magdalena, obdormivit VII. calendas Martias anno 1297. eodemque anno relatus est inter sanctos *Ludovicus IX.* Rex Galliarum, qui anno 1270. die 25. Augusti, inita contra Saracenos expeditione, pestilentia decessit. Ipsomet anno 1297. ad caelos migravit *S. Ludovicus* Epi-

(1) Quidam *Ioannem* dicunt Alberti patrum; sed falluntur. Ioannes enim filius fuit Rodulphi ducis Sveviae, quo extincto Albertus egit nepotis tutelam, unde seminarium dissidii. Ioannes tamen in Pisano Augustiniensium coenobio in monachum attonsus, poenitentia signisque clarus vita illic functus est anno 1313.

Episcopus Tolosanus ord. Min. huiusque nomen martyrologio Rom. inscriptum legitur XIV. cal. Septembris. Postremo denique anno, scilicet 1300. ad aram peracto sacro a Mahumetanis trucidatus est Episcopus Giennii, seu Oningis in Andalusia, *Petrus Paschalis*.

Reliquum est, ut Imperatorum Orientis subiiciamus chronologiam. Deiecto e throno anno 1203. Alexio Angelo ab Alexio Iuniore nepote suo, is anno sequenti 1204. vita imperioque excessit. Successit Alexius Ducas, cognomento *Murtzulphus*, seu *Myrtilus*, a coniunctis superciliis, qui propriis manibus Alexii fauces laqueo confregit: at idem scelestissimus parricida eodem anno extremo supplicio affectus est a Latinis, qui Constantinopoli positi sunt, et omnium foederatorum consensu Imperatorem Orientis crearunt Balduinum Flandriae comitem. Graeci vero imperii sedem laceratam atque divisam transtulerunt Trapezum Cappadociae, Nicaeam Bithyniae, et Adrianopolim Thraciae urbem. Quare usque ad annum 1261. quo anno Michael Palaeologus recuperavit C. P. regnarunt Adrianopoli, et Nicaeae *Theodorus Lascaris* filius Alexii Angeli, *Ioannes Ducas Vatacius* illius gener, *Theodorus Lascaris* iunior, Ioannis filius, ac prioris Theodori nepos, atque *Ioannes* filius Theodori iunioris, quem anno 1260. Michael Palaeologus excaecavit, atque Nicaeae ipse Michael arripuit imperium. Trapezi vero (*Trabisundam* vulgo dicunt) imperarunt ab anno 1204. *Comneni*, ab Alexio filio Emmanuelis, et nepote Adronici Imp. usque ad *Davidem Comnenum*, qui anno 1462. coactus est Trapezuntinum imperium cedere Mahumeto II.

Postquam igitur C. P. imperium tenuerat ex Latinis *Balduinus* anno tantum uno, captus et occisus anno 1205. a Ioannicio Rege Bulgarorum, *Henricus* Balduini frater inauguratus anno 1206. et vita functus

ctus anno 1216. *Petrus* comes Antissiodorensis gente *Cortiniacus*, extinctus proximo anno 1217. *Rupertus* Petri filius occisus anno 1228. *Baldwinus II.* *Rupertus* filius qui capta 1261. a Michaële Palaeologo C. P. fuga elapsus mortem evasit; Michaël Constantinopolitana urbe recuperata, ibique pulsus Latinis restituit imperium Graecorum, et illud administravit usque ad annum 1280. eique successit *Andronicus* Palaeologus ipsius filius sive *Andronicus II.* ab Andronico iunioris nepote suo deiectus, et carceri mancipatus anno 1327.

CAPVT VI.

Quaenam saeculo decimotertio in Ecclesia doctrina, et disciplina vigerint.

PRava haereticorum dogmata descripta superiori cap. 3. huius saeculi conciliis pariter enarratis 2. cap. fuerunt proscrip̃ta. Quare confirmata fuere quae de fide Trinitatis, et Dominicae oeconomiae, seu, ut aiunt, *Incarnationis*, tradidere maiores. Corroborata est Ecclesiastica hierarchia, Romani Pontificis auctoritas, sacerdotalis ordinis dignitas, ac potestas. Intemerata item Deiparae virginitas, cultus Sanctis exhibendus, sacrarum usus imaginum, psalmodiae, rituum, precumque vetusta consuetudo, atque sanctarum indulgentiarum concessio, aliaque tradita a magistra veritatis Romana Ecclesia, fuerunt iterum stabilita. Definitum est insuper non pugnare cum Evangelica paupertate ex quaestu vivere, etiam Christianis fas esse gubernare rempublicam, ac praeter conscientiae synderesim manere reprobis sempiterna inferorum supplicia. Quae omnia ex praecitat. cap. 3. et seq. perspicua sunt.

An-

Annuae Paschalis communionis ad fideles ab infidelibus discernendos, revocandosque ad frugem improbos, cum a Christo et ab Apostolis fuerit indicta perceptio, tempus recte novimus esse praescriptum. Recitandi Rosarii B. V., devotio utique, sive orationum qualitas, sive contemplanda mysteria attendantur, summo opere commendanda, usus promulgatus est a S. Dominico, quem illius auctorem esse, quidquid obganniant nonnulli, declararunt Romani Pontifices Leo X. Pius V. Gregorius XIII. et Sixtus V. Fertur primus omnium Innocentius IV. rosam auream musco et balsamo permixtam sollemnicaerimonia benedixisse, quod alii referunt ad Leonem IX. alii ad Urbanum II., alii reiciunt post annum 1400. Sed haec, et consimiles quaestiones obscurae facili negotio solvuntur, si antiqua dicatur institutio, huius aevi benedictionis sollemnitas, posterioris formula in ordine Romano praescripta. Fratribus mendicantibus, et nominatim ord. Praedic. facultatem excipiendi confessiones sacramentales indulserit Gregorius IX. Festum Corporis Christi, quod anno 1208. celebrari coeperat in dioecesi Leodiensi, ab Urbano IV. anno 1264. praescriptum fuit universae Ecclesiae, una cum officio edito a S. Thoma Aquinate. Obtinuerunt hoc saeculo hymnus, *stabat Mater*, et antiphona, *salve Regina*, necnon sequentia, *veni Sancte Spiritus*. De auctoribus haesitatur. Quidam enim hymnum illum, seu rhythmum compositum a beato Iacopono, quidam vero ab Innocentio III. editum affirmarunt: *antiphonam* alii S. Bernardo, alii Haimero Episcopo Podiensi, alii Petro Compostellano, alii Hermanno Contracto monacho Benedictino, de quo saeculo IX., adscribere: *sequentiam* Innocentio III. praelaudato. Inclusio Cardinalium in conclavi ad eligendum Summum Pontificem coepit anno 1276. in electione Innocentii V. ex praescripto constitutionis

la-

latae a praedecessore Gregorio X. cuius exstat decretum in 6. cap. *ubi periculum*, 3. de elect. Annus Iubilaei, cuius quaedam imago praecesserat in veteri lege Levit. cap. XXV. institutus est a Bonifacio VIII. ac primo celebratus anno 1300. Exstat Bonifacii decretum cap. *antiquorum*, extravag. comm. lib. III.

Praecedenti capite commemorans viros sanctissimos mentionem feci ordinum religiosorum ab illis institutorum. AEquum est, ut etiam ceteros, atque singulorum recenseam approbationem. Sacer itaque ordo Praedicatorum confirmatus fuit anno 1216. ab Honorio III. Idem Honorius confirmavit ordinem FF. Minorum, quem tamen oraculo vivae vocis approbaverat Innocentius III. anno 1209. Regulam quoque Carmelitae traditam ab Alberto Ierosolymitano idem Honorius confirmavit; quam tamen postea mitigavit Innocentius IV. Unionem eremitarum in unum Augustiniensium coetum ratam habuit probavitque Alexander IV. anno 1257. (1) Hi sunt quattuor ordines Mendicantium. A Gregorio autem IX. approbatus fuit ordo Beatae Mariae de Mercede anno 1235. Ab Innocentio IV. ordo Servorum B. M. V. et monachorum Silvestrinorum anno 1247. Caelestinorum institutum a Caelestino V. ante 1294. nomen traxit, ac firmitudinem. Instituit anno 1215. B. Eusebius Archiepiscopus Strigoniensis ordinem Eremitarum S. Pauli primi cultoris eremi, sed confirmatus tantum fuit a Ioanne XXII. anno 1328. Praetermittimus quarundam congregationum, ordinumque equestrium institutionem ad hoc saeculum referendam (2).

EX-

(1) Ordo eremitarum S. P. Augustini unionem istam praecessit: nam concilium II. Lugdunense celebratum anno 1274. declaravit eundem ordinem connumerandum non esse inter recentiores tum institutos, eo quod ille, sicut et Carmeliticus, praecesserit generale concilium Lateranense IV. celebratum anno 1215. Vide caput *Religionum*, de relig. Dom. in 6.

(2) Primo huius saeculi anno, id est 1201. institutus ordo S. Spiritus in Saxia Romae.

EXTERNARVM RERVM ACCESSIO.

Administraverunt Galliarum regnum post Philippum Augustum exstinctum anno 1223. *Ludovicus VIII.* qui decessit anno 1226. ; deinde *S. Ludovicus IX.* vita functus anno 1270. de quo etiam supra cap. 5. : inter Sanctos relatus anno 1297. a Bonifacio VIII. Regnavit postmodum *Philippus III.* cognomento *Audax* usque ad annum 1285. deinde *Philippus IV.* a formae elegantia dictus *Pulcher*, ad annum usque 1314.

Regnum vero Castellae post Alphonsum VII. vita functum 1214. tenuerunt *Henricus I.* qui obiit anno 1217. (1) *Ferdinandus III.* Rex etiam Legionis, qui sancte decessit anno 1252. *Alphonsus X.* cognomento *Sapiens* (2) a filio Sanctio pulsus e throno anno 1284. Idem *Sanctius* huius nominis IV. qui cessit e vita anno 1295. et *Ferdinandus IV.* qui regnavit usque ad annum 1312. Interea temporis regnarunt in Navarra *Sanctius VIII.* *Theobaldus*, *Theobaldus II.* *Henricus*, et *Ioanna*, quae decessit anno 1204. In Aragonia vero post Petrum II. defunctum anno 1213. *Iacobus I.* *Petrus III.* *Alphonsus III.* et *Iacobus II.* qui obiit anno 1327. Atque in Lusitania, cuius regnum incoepit superiori saeculo XII. in quo ab anno 1139. usque ad annum 1212. regnaverant *Alphonsus I.* et *Sanctius I.* post Sanctium regno potiti sunt *Alphonsus II.* et *Sanctius II.* *Alphonsus III.* et *Dionysius*, qui naturae concessit anno 1325. (3)

Quae

(1) *Alphonsus IX.* mortuus anno 1231. Rex Legionis.

(2) Anno 1252. *Alphonsus* Rex Hispaniarum fixit aeram suam cal. Iunii feria 7. et moruum caelestium tabulas, quas appellant *Alphoninas*, conquisitis Astronomorum exercitatissimis; expenditque eam in rem quatter centena millia aureorum.

(3) In Anglia Rex *Ioannes* anno 1216. *Henricus III.* 1273.

Eduar-

Quae in Oriente contigerunt hoc saeculo, ista praesertim sunt. In Syria anno 1202. ingenti terrae-motu, quem consequutae sunt pestilentia et fames, concidit Tyrus, omnesque urbes maritimae concussae sunt. Occupata a Latinis anno 1204. C. P. anno autem proximo pactae ab iis ad sexennium cum Saracenis induciae. Temiathem, vulgo *Damiatam*, apud Pelusium in Aegypto, Christiani anno 1219. expugnaverunt. Reddiderunt tamen anno sequenti, incensis a Saracenorum exercitu navibus illorum 750. et Nili haerentes paludibus. Theodorus Angelus anno 1221. occidit ad Dyrrachium (1) Macedoniae urbem Latinum Imperatorem Petrum Cortiniacum iuxta Vossianam historiae epitomen; quod tamen anno 1217. evenisse putamus. Aulicus, qui anno 1228. interfecit Rupertum Imp. Orientis, Imperatrici, cuius nuptias consequi non poterat, nares abscidit. Fridericus II. Imperator anno 1229. cum Sultano Babyloniae iniit foedus, eique, partem aliquam Ierosolymae adeptus, templum arcemque reliquit. Tartari anno 1244. ex Hungaria, et Perside pulsi sese in Christianos commorantes in Syria effuderunt, instigante Sultano, a quo in suam ditionem redacta Ierusalem, templique supellex in Mahometis aedem translata fuit. S. Ludovicus Galliarum Rex anno 1249. Temiathem recuperavit, quae tamen sequenti anno diruta est, caesis Christianis quamplurimis. Tartari Christianam amplexi religionem anno 1258. occupavere Babylonem; recepitque anno 1261. Michael Palaeologus C. P. ut dictum est alibi. Benedocdar Sultani dux anno 1288. expugnavit Antiochiam, caesis Christianorum XVII. M. et C. M. in captivitatem abductis. Anno 1289. Sultanus

Eduardus 1308. In Polonia autem *Micislaus* anno 1202. restitutus. *Lescus* 1226. *Boleslaus IV.* 1279. *Lescus II.* 1289. *Primislaus* 1296. *Venceslaus* anno 1305. facis cesserunt.

(1) Vulgo *Durazzo*.

nus cepit evertitque Tripolim, expugnavit deinde Tyrum, Sidona, et Berytum; ac Ptolemaidem quoque anno 1291. excidit (1), deletumque est regnum Christianorum in Syria. Sequenti tamen anno Sultanus cum invadere meditaretur Cyprum trucidatus fuit a suis. Palaestina, quam anno 1294. recuperavit Cassanus Rex Tartarorum factus Christianus, rursus anno 1300. proditione praefecti Damasceni rediit ad Saracenos. Hoc anno saeculi XIII. postremo fertur Othmen, vulgo *Othomanum*, praefectum Ciliciae, creatum fuisse mortuo Aladino Sultano, et Othomanicam condidisse familiam; quod alii ad annum 1298. retulerunt, alii ad annum 1302. seu 1303.

Videamus, an felicitiora in Occidente contigerint. Philippum Imperatorem anno 1208. parricidio necatum, dictum est supra. Germani duce Andrea Hungariae Rege anno 1216. in Palaestinam expeditionem instituerunt. Fridericus II. anno 1234. Hungaros superavit, addiditque imperio Viennam Austriae. Idem

Tom. II.

X

Fre-

(1) Ptolemais, seu *Aera*, dicta a nostratibus civitas S. Ioannis, quod fuerit olim sedes equitum S. Ioannis Ierosolymitanorum, ut diximus praeced. saeculo cap. 6. *Colonia Claudia* appellatur a Plinio. Olim *Acam* ab Aco Ptolemaci Regis Aegypti fratre dictam volunt. Expugnaverant illam ante adventum Domini Tigranes Armeniae Rex. Coloniam constituit Claudius Caesar. A Tigrae dirutam instauraverat Pompeius. Occupatam anno 1104. a Balduino diximus in appendice saeculi XII. Rursus illam post quinquennium tenuerunt Christiani. Rediit ergo anno 1291. die 3. Maii ad Saracenorum tyrannidem. Perierunt cum gladio fidelium 25000. in captivitatem abducti 20000. Nil modo, si percommodum portum excipias, vestigium pristinae amplitudinis illic apparet. In cruce signatorum expeditione, quae cepit anno 1095. suadente Petro eremita a Graecis appellato *Concopenetro*, usque ad annum 1291. perierunt fidelium militum circa 2000000. atque divisione principatuum, Christianorumque principum dissensione, victoria in luctum pertransiit: quae enim pepererat Christiana caritas et crucis humilitas, ea sustulit atrox discordia et turpis ambitio.

Fridericus anno 1249. Parmam occupavit. Wilhelmus acclamatus Imperator anno 1256. interfectus in Frisia (1): Manfredus apud Beneventum anno 1265. et Conradinus in Marsis anno 1268. a Carolo Andegavensi, Siciliae regnum indepto, fuerunt devicti. *Vesperae Siculae*, in quibus omnes Galli, quotquot in insula erant, interfecti fuerunt, consignantur anno 1282. III. cal. Augusti (2). Praelium ad Spiram, quo Albertus Austriacus interfecit Adolphum Nassavium Imp. contigit prostridie cal. Iulias anno 1298. Ultimo huius saeculi anno, id est 1300., exortae fuerunt Pistorii factiones, quas Nigrorum, Blancorumque dixere.

Ad litterarum incrementa plurimum contulerunt institutae hoc saeculo academiae, nempe saeculi initio Salmanticensis, Patavina anno 1222. Tolosana anno 1233. Neapolitana anno 1239. Aboensis in Suecia anno 1240. Cantabrigensis anno 1280. Monspensulana anno 1289. et Olyssiponensis anno 1290. Inter scriptores vero, praeter Ecclesiasticos commemoratos cap. 4. aliosque praestantissimos causa brevitate praetermissos, cuiusmodi fuerunt Stephanus Langtonus, Lucas Tudensis, Robertus Grossthead, seu Capito, Manuel Ephesinus, Ioannes Castor, Remigius Flo-

(1) Superiori anno 1248. *Victoriam* ligneam urbem, quam Fridericus in obsidione civitatis Parmae construxerat, Parmenses expugnaverunt, affixis illic in edito et conspicuo loco hisce versibus:

Per te, Rex alme, cessit victoria Parmae.

Antiphrasi dicta cessit victoria victa.

(2) Comes Hugolinus de Gherardesca anno 1288. Pisis ob patriae prodicionem in turre cum filiis fame necatus fuit. Historiam tamen a Ioanne Villani lib. VII. cap. 120. et 127. descriptam pluribus scaterere erroribus, iisdemque implicari viros clarissimos, qui commentaria ediderunt in Danthem Aligherium *Inf. cant.* 33. ex authenticis monumentis demonstrat vir praestantissimus Flaminius de Burgo eques, et IC. Pisanus, in patrio lyceo professor publicus.

Florentinus, alique complures, honestissimum sibi compararunt nomen in historia quidem Ioannes de Oxonio, qui res Anglicas scripto tradidit, Conradus cognomento Philosophus, cuius est chronicon inscriptum *Αὐτογγραφή*, Ioannes alter Anglus, et patria Eboracensis, vulgo *Holifax*, appellatus *de Sacro Bosco*, qui librum condidit de sphaera mundi, Rodolphus Niger, a quo item duplex chronicon editum fuit usque ad annum 1213. deductum, Sozomenus presbyter Pistoriensis, et Vincentius Cadlucius Polonus historici: atque de temporibus carmine, pro genio saeculi, haud ineleganti, scripsit Iustinus Lippiensis, ac de bello Troiano, segregatis ab historia fabulis, Iosephus Devonius Iscanus libros sex, quorum est initium,

Iliadum lacrimis, concessaque Pergama fati.

Adde poetis Philippum Gualterum Castellionum, quem ab Episcopatu *Magalonensem* appellant, qui carmine condidit *Alexandreida*, id est libros IX. de rebus gestis ab Alexandro Magno; exstatque illius epitaphium apud Vossium de poetis Latinis cap. 6.

Insula me genuit, rapuit Castellio nomen,

Perstrepsitque modis Gallia tota meis.

Excelluit demum in utroque iure Franciscus Accursius Florentinus (1), Acaeonis quondam auditor, et Glossatorum veterum coryphaeus; quem Cuiacius praefendum esse putabat cunctis Latinisque legum interpretibus.

X2

DE-

(1) Obiit Bononiae anno 1229. *Accursius* eius pater: distinguendi sunt enim. Is filiam habuit, quae ius civile Bononiae publice docuit. Vide Pancirol. lib. II. cap. 29. Francisci Accursii frater *Cervotius*; cuius Glossae *Cervotianae*, ineptae, a paternis dissitae, et passim reiectae. De Petro Vineo Campano, et optimarum epistolarum scriptore, eiusque infelici exitu, Ricordanus in historia Etrusca, Danthes Inferni cantu 13. Landinus et Vellutellus ibidem, et Ioann. Villani lib. VI. cap. 3.

DECIMUM QVARTVM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Qui saeculo decimo quarto sederunt in Petri cathedra.

ANno 1303. V. idus Octobris extinctum Bonifacium VIII. dictum est supra. Post obitum autem Bonifacii Ecclesiae praefuerunt Catholicae *B. Benedictus XI. Clemens V. Ioannes XXII. Benedictus XII. Clemens VI. Innocentius VI. Urbanus V. Gregorius XI. Urbanus VI. et Bonifacius IX.*

CXCIV. Benedictus XI. antea Nicolaus Boccasini Tarvisinus, supremum ordinis Praedicatorum magistratum indeptus, et a Bonifacio VIII. purpura Vaticana exornatus, decima ab huius obitu die inauguratus est Pontifex, sedemque Romanam tenuit mensibus 8. e vivis sublatus anno 1304. die 6. Iul. Ferunt extinctum veneno ei in ficibus propinato Perusiae. Quo auctore non constat. Virtutes omnes mirifice coluit, pacis studium praesertim, et humilitatem, adeo ut parentem suam nonnisi vili indutam habitu exceperit. Sanctorum fastis illius insertum est nomen.

CXCV. Sedit postea *Clemens V.* pridem Bertrandus Archiepiscopus Burdigalensis, electus die 21. Iulii Perusiae (1), et coronatus Lugduni die 14. Novemb.

(1) Bertrandus cognomento *Gothus* suae electionis nuncium accepit, dum visitaret prioratum de Lisinhaco in diocesi Pisiensi.

vemb. anno 1305. in Galliarum Regem beneficentissimus, sedem Apostolicam transtulit Avenionem (1), Templarios exstinxit, Viennense concilium celebravit, Clementinas in unum volumen coëgit, Henricum VII. Imperatorem aliosque invadentes regnum Neapolitanum diris coërcuit, S. Petrum Caelestinum adscripsit Sanctorum catalogo, obiitque non procul ab Avenione *Roquemaure* anno 1314. die 20. Aprilis. Vitia ei complura exprobat Ioannes Villani lib. LX. cap. 58. ambitionem praesertim, avaritiam, simoniacam labem, incestuosam consuetudinem, artemque magicam; nec dissentit 3. hist. p. S. Antonius: sed has criminationes Henricus Spondanus, Raynaldus, alii-que diluerunt.

CXCVI. Post diuturnum interpontificium ob Cardinalium dissidia, anno 1316. die 7. Augusti electus est *Ioannes XXII.* antea Iacobus Eusius Card. Episcopus Portuensis. Non ille semetipsum, ut quidam scripsere, nominavit, sed pleno electus est Cardinalium suffragio (2). Exortum eo sedente schisma *Petri de Corbaria* ord. Minorum (3), eruditque secta profanorum hominum, quos *Beguinos* et *Fratricellos* dixeret. Petrus Aprutinus opera Ludovici Bavarum intrusus, anno 1330. Pontificis personam deposuit, poenitentiam egit, ac post tres annos ac mensem Avenione de-

(1) Inter Pontifices, qui Avenione sederunt, plures vitae exstiterunt integerrimae, et mendacii redarguendi sunt, qui cum Petro *Giannone* scripsere, propter ipsorum Pontificum improbitatem dici a Petro Ioanne Olivi ord. Min. *comment. in Apoc.* Ecclesiam Avenionensem *Babylonem*. Iste enim auctor obiit anno 1297. et ante Clementem V. Vide saec. praec. cap. 3. not. Clementis V. thesaurus expilatus fuit, ac Bertrandus illius nepos sustulisse dicitur florenos 300000. ad sacrum bellum comparatos. Vide *Fleury* libro XCII. num. 11.

(2) Cardinales, qui elegerunt Ioannem XXII. fuerunt n. 23. Oldoinus 19. enumeravit.

(3) Petrus Antipapa *Nicolai V.* nomen adsumsit.

decessit. At Ioannes Cleri avaritiam ambitionemque compescuit, Marsilii Patavini, et Ioannis Gandaven-
sis proscripsit adserta, pro Sanctorum praesenti glo-
ria quaestionem, in qua erroneam partem falso dici-
tur sequutus, agitari curavit, *Clementinas* constitu-
tione vulgavit, addiditque *extravagantes*, atque e vi-
vis excessit Avenione die 4. Decembris anno 1334.
exacto Pontificatus sui anno 18. (1)

CXC VII. Successit Ioanni XXII. *Benedictus XII.* an-
tea Ioannes Furnarius Cardinalis S. Prisca ordinis Ci-
sterciensis, a cuius ordinis habitu albo Blancus ap-
pellabatur. Electus est die 20. Decembris anno 1334.
obiitque die 25. Aprilis anno 1342. octavo Pontifi-
catus sui. Beneficia Ecclesiastica sapientibus probis-
que tantum contulit: redditus ad Ecclesiae commoda
reservavit, sanguine coniunctis nil contulit, neptem-
que suam nulli viro nobili ac praediviti, sed mer-
catori tantummodo nubere indulsit, solitus dicere,
Pontificem debere esse, sicut Melchisedech, sine pa-
tre, sine matre, sine genealogia, atque interdum ea
verba repetere, Psalm. XVIII. *Si mei non fuerint do-
minati, tunc immaculatus ero* (2).

CXC VIII. Post Benedictum XII. sedit *Clemens VI.*
ord. S. Bened. antea Petrus Rogerius electus die 7.
Maii anno 1342. et vita functus anno 1352. die 6. De-
cembris: tenacis memoriae, atque in nepotes libera-
lis-

(1) Qui Ioannem XXII. Tabernarii filium dixere, illius
egregia celebrant merita, quibus ex infimo genere ad supre-
mam adscenderit dignitatem.

(2) *Benedictum XIII.* omnes laudant, etiam nuperus auctor
operis inscripti, *les vies des Papes*, aut *histoire des Papes*. Apud
Baluzium tamen num. 8. habetur huius Pontificis vita, cuius
scriptor illum iniquissime insinuat, tamquam scurram, imma-
nem, impurum, atque ebriosum, proferens nefarium distichon:
Ite fuit Nero, mors laicis, vipera clero,
Devius a vero, cuppa repleta mero.

Vide, quo progreditur temeritas calumniantium.

lissimus fuit. In parricidas Andreae Regis Neapolita-
ni, in Nicolaum Laurentium in urbe Roma nimia li-
bertate abutentem, atque in Flagellantium sectam edi-
dit constitutiones. Annum remissionis ad quinquage-
simum coarctavit. Egit cum Ioanne Cantacuzeno de
unione Graecorum: in Ecclesiae ditionem anno 1347.
redegit Avenionem; et grassante eo temporis pesti-
lencia, impendit fidelibus spiritualia, ac temporalia
remedia (1).

CXCIX. Inauguratus deinde Stephanus Aubertus
Card. et Episcopus Ostiensis, electus citato anno 1352.
die 18. Decemb. et sublatus e vivis anno 1362. die 12.
Septemb. *Innocentii VI.* nomen adsumsit. Commenda-
tur autem ob morum simplicitatem, peritiam cano-
num, et beneficentiam in pauperes. Vide tamen re-
vel. S. Birgittae lib. I. cap. 41. et not. Consalvi Du-
randi.

CC. Successit *Vrbanus V.* qui sedit a postrema die
Octobris anni 1362. usque ad diem 19. Decemb. an-
no 1370. Appellabatur antea Wilhelmus Grimoaldus
abbas S. Victoris Massiliensis ordinis Cluniacensis. Ve-
nit in Italiam anno 1367. rediitque anno 1370. Ave-
nionem, S. Birgittae, cuius tamen ordinem in oppi-
do Montis Falisci approbavit, spreto consilio. Seda-
vit Viterbiensium, et Bononiensium tumultus, Vice-
comitum pacato dissidio, Graecorumque Imperatoris
Ioannis Palaeologi abiurationem schismatis anno 1369.
excepit festa die Lucae Evangelistae recurrente.

CCI. Rexit deinde Ecclesiam *Gregorius XI.* nepos
Clementis VI. electus exeunte Decembri anno 1370.
et vita functus die 27. Martii anno 1378. Romae, in
quam urbem reduxit sedem Avenione discedens die 13.
Septemb. anno 1376. hortante S. Catharina Senensi,
Ro-

(1) Ad *Clementem VI.* iniquissimam epistolam nomine *diaboli*
homines quidam nefarii scripsere. De hac epist. plura apud *Fleury*
libro LXXXVI. num. 9. et *vies des Papes*, tom. III. pag. 461.

Romamque pervenit die 17. Ianuarii anno 1377. Damnavit eodem anno Ioannem Wiclefum.

CCII. Vbi fatis cessit Gregorius, inauguratus est Pontifex *Vrbanus VI.* seu Bartholomaeus de Prignano Neapolitanus, et Archiepiscopus Barensis, anno 1378. die 9. Aprilis, ingenti clamore minisque Papam Romanum, aut saltem Italum populo postulante. Illius tamen electionem, cessante quoque tumultu, Cardinales probarunt, id Leonardo Arretino, Flavio Blondo, Platina, aliisque licet liberioris calami attestantibus. Quare Vrbanum esse legitimum Pontificem nequit in dubium verti. Nonnulli tamen Cardinales, inter quos tres Itali, quamvis Romae Urbano VI. post electionem omnem exhibuissent honorem, numero 16. Fundis in Campania eodem anno 1378. die 19. Sept. elegerunt Antipapam Robertum Gebennensem Cardinalem, imposito ei nomine *Clementis VII.* Haec atrocissimi schismatis origo fuit. Cum magno fidelium scandalo, bullis, excommunicationibus, armisque Vrbanus et pseudo-Clemens invicem pugnarunt. Huic Galliarum, Castellae, et Siciliae Reges adhaesere: ceteri fere omnes Urbano; qui pluribus discriminibus superatis decessit Romae, non absque summi veneni suspicione die 15. Octobris anno 1389. At Clemens VII. naturae concessit Avenione anno 1394. die 16. Sept. correptus apoplexia.

CCIII. Post Urbani obitum Romae electus est eodem anno 1389. die 2. Novemb. *Bonifacius IX.* id est, Card. Petrus Tomacelli Neapolitanus; qui decessit anno 1403. cal. Octobris. Post mortem etiam pseudo-pontificis Clementis VII. Avenione anno 1394. die 28. Septembris electus est *Benedictus XIII.* Antipapa, scilicet Petrus de Luna Cardinalis Aragonensis, cui suprema dies fuit prima Iunii anno 1424. Frustra pro schismatis extirpatione adlaboratum est. Dicitur Bonifacius IX. instituisse reditus, quos vocant

cant *annatas*, vindicans Apostolicae sedi Episcopatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum proventus unius anni. Id contigit anno 1398. Exemplum tamen praecesserat anno 1306. in Clemente V. et anno 1319. in Ioanne XXII. Decessit Bonifacius, ut inquit, ne pudicitiam labefactaret: *λιδιάσει*, seu calcolorum morbo alii tradunt exstinctum.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Constantinopoli, quae anno 1261. a Michaële Palaeologo fuerat recuperata, post Ioannem Soropalitum vita functum anno 1300. sederunt *Nipho*, antea Metropoli Cyzicenus, *Ioannes XII.* *Glycys* dictus, *Gerasinus* monachus, *Esaias* item monachus, *Ioannes XIII.* *Callistus*, *Philothheus*, et *Antonius IV.* Is e vita migravit anno 1403. Ierosolymis vero post Rodolphum a Bonifacio VIII. exauctoratum, Patriarchali functi sunt munere ab anno 1305. *Antonius* Dunelmensis, *Petrus* Episcopus Ruthenus, *Raymundus*, et *Petrus de Palude* ordin. Praedicatorum. Post Petrum autem vita functum anno 1340. Qui consequuti sunt Patriarchae, hanc dignitatem solo nomine, ac titulo obtinere.

CAPVT II.

Concilia saeculi decimi quarti recensentur.

VNICUM est huius saeculi generale concilium, nempe *Viennense*, Viennae Allobrogum ad Rhodanum, celebratum: indictum quidem anno 1307. a Clemente V. sed habitum anno 1311. Interfuere huic concilio Patriarchae Alexandrinus, et Antiochenus, Episcopi 114. iuxta Ioannem Villanum 300. et aliorum

Tom. II.

Y.

prae-

praelatorum ingens numerus. Actum in ea synodo de recuperatione Terrae Sanctae, extinctus est ordo Templariorum, cuius nimia erat potestas, et affluentia divitiarum, his ordini S. Ioannis Ierosolymitani additis; ob ipsorum Templariorum flagitia, adeo nefaria, ut Christum abnegarent, turpissimasque exercerent libidines (1), non, ut quidam scripsere, opera Philippi Pulchri Galliarum Regis illorum opibus inhiantis. Dammati item fuerunt in Viennensi concilio Beguardi et Beguinae, Fraticelli, ac Dulcinistae, de quibus infra: larum decretum de festo Corporis Christi quortannis celebrando feria 5. post octavam Pentecostes; indictumque, suadente Raymundo Lullo, ut in Oxoniensi, Parisiensi, aliisque academiis, Hebraica, Chaldaea, et Arabica lingua traderentur. De Templariis actum fuerat in synodo Salmanticensi praecedenti anno 1310. ut refert Mariana lib. XV. cap. 11. et in conciliis Hisp. Cardinalis de Aguirre; necnon eodem anno Ravennae, et Moguntiae, ut liquet ex volumine XI. conciliorum.

Ad statuendam reformandamque Ecclesiasticam disciplinam plures habitae fuerunt synodi: apud Italos. *Romana* sub Bonifacio VIII. anno 1302. et *Ravennatenses* quinque sub Archiepiscopo Raynaldo: atque in priori de obedientia Romano praestanda Pontifici actum est; in aliis anno 1307. 10. 11. 14. et 17. coactis, de divino cultu reparando.

Celebravit et Hispania synodos plures, praeter Salmanticensem paullo supra commemoratam, nimirum *Pirtiae* vulgo *Pennafiel*, Castellae oppido, anno 1302. *Val-*

(1) Inter *Templariorum* flagitia quidam recensent, sacra peregrisse reiecto crucis vexillo, suum profitentes institutum initiatos ad simulacrum, cui superinduxerint hominis cutem, et pro oculis infixerint carbunculos duos: morientium cadavera in cineres redcgisse, et ceteris in potum propinasse: subiecto igne torrefecisse natos ex Templarii virginisque coniugio, foedissimoque masculorum amore exarsisse.

Vallisoleti 1322. *Toleti* 1323. 24. 39. 55. *Compluti* 1326. et 79. *Palentiae* 1388. Hae pariter synodi ob Dei cultum, moresque, maxime Clericorum, celebratae fuerunt. Omittimus synodum *Salmanticensem* anni 1381. et *Barcinonensem* anni 1387. in quibus praeside Petro de Luna Clemens VII. antipapa, non autem Urbanus VI. declaratus fuit verus Pontifex.

Accessere synodi Galliarum, *Compendiensi* in Gallia Belgica, sive in regione Vallesia, initio saeculi, et rursus anno 1303. celebrata; *Auscitana* in Armeniacis anno 1308. Senonensis in Gallia Lugdunensi anno 1320. *Rotbomagensis* in *Normandia* anno 1330. *Andegavensis* in Gallia Celtica anno 1336. *Narbonensis* anno 1374. aliaeque in collect. conciliorum tom. XI. apud Baluzium in conc. Galliae Narbonensis, Gravesonium in hist. huius saeculi colloquio 4. et Natalem Alex. cap. 6. art. 47. et seqq. Egerunt synodi istae de Ecclesiastica iurisdictione, et immunitate, de clericorum, et monachorum moribus, de Ecclesiasticis ieiuniis, de sacramentis, et casuum reservatione, de congrua parochorum portione, et aliis pluribus ad Ecclesiarum regimen pertinentibus. Expungendus est conventus Ecclesiastico-politicus Parisiensis anni 1303. in quo Bonifacius VIII. simoniae, haeresis, et homicidii iniquam subiit insimulationem: de quo decreta Ecclesiae Gallicanae, Puteani Fratres, de Marca, et Caveus.

Adversus haereses, praeter Viennense concilium, celebratum est anno 1341. *Constantinopolitanum* contra monachos Thessalonicenses montis Athi: de quorum errore Niceph. Gregoras lib. XI. historiae Iustelus ad calcem Nomocanonis Photii, ac Dionysius Petavius lib. I. Theolog. dogmarum cap. 12. et Natal. Alex. cit. in loco art. 14. sed vide proximo capite quae dicentur de Palamitis. In collectione concilior. Britanniae et in antiquitatibus Britannicis exstant duo

concilia *Londinensia* anni 1382. et 1396. indicta a Wilhelmo de Courtenay Archiepiscopo Cantuariensi: in quibus articuli Ioannis Wiclefi tamquam haeretici fuerunt proscripti.

CAPVT III.

De haeresibus saeculi decimiquarti.

Meminimus superiori saeculo sectae *Fratricellorum*, quos *Beguardos*, et *Beguinos*, nec non *Fratres spirituales* nuncuparunt. Qui ex ordine FF. Minorum apostatae, damnati anno 1297. a Bonifacio VIII. in Siciliam se receperunt, regulam S. Francisci specie tenus a se observari iactantes, duas fingebant Ecclesias, unam virtute decoram, et paupertate succinctam apud se commorantem, carnalem alteram et affluentem deliciis, cuius Romani Pontifices domarentur; pleraque e Waldensium venenato fonte haurientes, sacerdotes crimine pollutos iurisdictione et potestate excidisse, advenisse Anti-christum, aliaque garrientes divulgabant, partim haeretica, partim insana, partim fabulosa. Henricum de Ceva schismaticae suae congregationi praefecerunt: eandemque sectam in Galliis propagavit F. Petrus Ioannes Olivi Biterrensis eiusdem ordinis (1). Hos itaque Ioannes XXII. anno 1318. Const. *Gloriosam Ecclesiam*, post Bonifacium VIII. et Clementem V. damnavit.

Ve-

(1) *Fratricellorum* non unam fuisse sectam putamus: neque credimus omnes illicito concubitu fuisse pollutos. Indutos quosdam habitu tertii ordinis S. Francisci tradunt ad annum 1317. Raynaldus, et Bzovius. Haud dissentit Alvarus Pelagius lib. II. *de planctu Eccl.* cap. 52. Adversus Bzovium exstat apud Vadingum tom. III. annalium, *Nitela Franciscanorum*. Non sunt Minoritis attribuenda turpia, quae innuimus in not. ad cap. saeculi praecedentis.

Verum cum idem Ioannes XXII. edita extravaganti, cum inter nullos, anno 1323. tamquam haeticam proscripsisset sententiam adserentium Christum et Apostolos nihil in communi, vel in particulari possedisse; *Michael de Caesena*, ordin. Minor. generalis minister, necnon Wilhelmus Ochamus doctor insignis, alique eiusdem ordinis plures oppositum, tamquam a Nicolao III. definitum, propugnarunt. Michael anno 1328. suam coram Pontifice opinionem Avenione defendit, et anathemate cum Ochamo percussus, ac depositus, a Ioannis sententia ad Ecclesiam Catholicam, et ad futurum concilium appellavit. Vide ad cit. annum Vadingum, et Raynaldum. Michael iccirco anno 1329. damnatus est tamquam haesiarcha et schismaticus, et in capitulo generali Parisiis congregato omnibus ordinis sui muneribus expoliatus. Suam Michael anno 1330. Monachii edidit apologiam. Sed nihilominus damnatus est etiam in generalibus ordinis sui comitiis anno 1331. Perpiñani, pluribus ei oppositis erroribus, praesertim quod Imperator, et Clerus Romanus possint deponere Papam, et huic exhibere obedientiam idem sit, ac animam damnare, et se haeticum profiteri. Ad id Odoricum Raynaldum ad annum 1331. n. 15. Michael tamen obiit Monachii poenitens anno 1343.

Flagellantes, quorum cruenta poenitentia eruperat in Italia circa annum 1260. coeperunt et hoc saeculo in haesim et superstitionem degenerare. Aiebant enim neminem, nisi suae sectae nomen dedisset, absolvi posse a peccatis, quae sibi invicem, etsi laicis, confitebantur. De his scriptores agunt ad annum 1349. quo anno 200. Spiraе magno honore fuerunt recepti: 100. alii ad ipsos illuc accesserunt, Argenterati M. numerabantur. Damnavit illos eodem anno universitas Parisiensis, veruitque Philippus Rex, ne sub vitae discrimine Gallias pervaderent. Anathe-

ma-

mate pariter eos percussit Clemens VI. Refutati fuerunt a Ioanne Gersone. Illorum conscripserunt historiam Albertus Argentinensis, et Schorngen.

Combustum diximus supra *Geraldum Segarellum*, Parmensem: quod contigit Parmae anno 1300. die 17. Iulii. Illius errores propagabat anno 1308. eius discipulus *Dulcinus* Novariensis. Dogmatizabat Romanam Ecclesiam post Silvestrum defecisse; inde Pontifices omnes, excepto S. Petro Caelestino, fuisse seductores. Ordines regulares esse Fidei Catholicae detrimentum, laicos ad solvendas Ecclesiae decimas non teneri, perinde esse in sacra aede, et in stabulis Deum orare. Et ipse Dulcinus cum scorto, cui Margaritae nomen, sociisque, anno 1308. membratim caesus, et igne crematus fuit.

In Austria anno 1315. exorta est haeresis *Lolhardorum*, auctore quodam (1) *Lolhardo*: de qua haeresi Trithemius, Spondanus, Fleury. Luciferum et apostatas angelos commendabant: Michaëlem et sanctos angelos omni afficiebant iniuria: Salutem nomine diaboli apprecabantur: Deiparam Virginem hominem peperisse negabant: Sacramenta, omnesque Ecclesiae ritus spernebant: negabant Deum agnoscere patrata sub terram peccata, reiiciebantque ieiunia, sacrificium Missae, invocationem cultumque Sanctorum. *Lolhardorum* unus flammis Viennae in Austria damnatus, in Bohemia, ac Thuringia plusquam 8000. horum haereticorum adinveniri, affirmavit (2). *Lolhardi* etiam *Wiclefite* dicuntur.

Marsilius de Padua, et *Ioannes de Landun* Gandavensis potestatem Ecclesiasticam subiicientes temporali docuerunt penes Imperatorem esse Pontifices instituere, deponere, punire, et sede vacante regere Ecclesiam, addentes Christum ex debito persolvisse di-

(1) Ei proprium nomen *Valterus*.

(2) *Lensant* lib. II. hist. de la guerre des Huffites.

didrachma, Petri aliorumque Apostolorum parem esse auctoritatem, et Ecclesiam bona temporalia possidere non posse, omnia demum in hierarchia ad nutum Imperatoris peragenda esse: quae adserta proscripsit anno 1324. *Ioannes XXII*.

Turlupini, hoc appellati nomine, quod deserta loca colerent ad instar luporum, quamvis hanc etymologiam reiiciat *Beausobre*, nudi incidentes palam detegebant verenda, et exercebant concubitus, Deumque sola mente orandum esse tradebant. Confundi solent cum *Manichaeis* *Bulgaris*, aut cum *Waldensibus*. Forte melius cum *Adamitis*. Horum *Turlupinorum* quinquaginta sedente *Gregorio XI.* anno 1373. partim combusti sunt, partim viventes defosi. De his *Du Cange* in glossario, *Beausobre* de *Adamitis*, et ad praecitatum annum *Raynaldus*, et *Fleurius*.

Nec omitrendi sunt commemorati superiori capite *Palamitae*. Qui in monte *Arho* prope *Thessaloniam*, duce *Gregorio Palama*, iactabant se conspiceri divinum lumen ab aeternitate diffusum, illud idem, quod refulsit in monte *Thabor* in transfiguratione Christi. *Quiescentes* hi monachi appellabantur; ac refutati fuere a *Barlaamo*, qui imperante *Andronico Iuniore* e *Calabria* adierunt *Constantinopolim*, a *Gregorio Acindino*, et a *Ioanne Crysolora*, et damnati in concilio *Constantinopolitano* de quo supra.

Restat haeresis *Ioannis Wiclefi*. Complures enim alii, qui errores hoc saeculo disseminarunt, ut *Arnaldus de Villanova*, *Ioannes de Mercuria*, *Raymundus Lullus*, *Echardus Guido*, *Milicius*, vulgo *Millecxi*, et alii a *Nat. Alex.* descripti peculiarem sectam non constituerunt. *Ioannes* itaque *Wiclefi* ortus in Anglia circa annum 1324. anno vero 1367. expulsus a praefectura collegii *Cantuariensis Oxonii*, coepit regnante *Eduardo III.* venenata dogmata spargere. anno 1375. *Marsilii Patavini* et *Landuni* adversus

sus Ecclesiasticam potestatem adoptavit errores, substantiam panis et vini in Sacramento permanere cum accidentibus tradidit, Romanam Ecclesiam appellavit satanae synagogam, decretalium auctoritatem, studiumque damnavit. Monachorum institutionem, vota, et mendicitatem reprehendit, tamquam diabolo suadente adinventum. Omnia docuit ex necessitate contingere. Avaritiae praesulum deputandum esse ait, quod sibi confirmandi, et consecrandi Ecclesias, atque ordines conferendi reservaverint facultatem. Donationem Constantini, et dotes Ecclesiarum censuit deputanda esse peccato (1). Decem et novem huius generis articulos proscripsit anno 1377. Gregorius XI.; Quadraginta quinque proximo saeculo, id est, anno 1415. synodus Constantiensis. Patrocinia Ioannis Lancastriae ducis, et Henrici de Perci castrorum praefecti Wiclefum reddiderunt pervicaciorum. Exinctus est anno 1387. calendis Ianuarii (2).

CA-

(1) Eruditus editor *doctrinalis Fidei catholicae* Thomae Waldensis num. 2. praef. ait sectam Wiclefi appellatam fuisse *Lollardicam*, eiusque sectatores *Lollardos*, quoniam vox Anglica *Lollard* idem sonat, ac latina seminator *lolii*: eandemque sectam erupisse affirmat anno 1378. eosque omnes, qui Wiclefo dexteram porrexerunt, Lancastrium, Ballacum, ceterosque recenset. Vide Thomae Waldensis *doctrinale* Veneris typis anno 1757. procusum.

(2) Anno 1385. die 29. Decembris, dum concionaretur in parocchia de *Luttervorh*, correptus est apoplexia, qua post biennium occubuit.

CAPVT IV.

Theologi saeculi decimi quarti, alique scriptores Ecclesiastici celebriores.

EX ingenti scriptorum numero, qui saeculo decimo quarto floruerunt, de re Theologica optime meritus est *Ioannes Duns Scotus* ordinis Minorum, discipulus *Wilhelmi Varronis*, omnium aetatis suae Theologorum facile princeps, utriusque iuris peritissimus; qui florente adhuc aetate obiit Coloniae anno 1308. die 8. Novembris, festinato nimis, ut inquiunt, elatus funere. Floruerunt in eodem Minorum ordine *Petrus Aureolus* Archiepiscopus Aquensis, vita functus die 27. Aprilis anno 1322. *Antonius* item Aragonius, qui obiisse fertur anno 1320. *Franciscus Mayronis* Gallus, exinctus Placentiae anno 1325. *Wilhelmus Ochamus* Anglus, nimium ardens appellatus a Bellarmino, quod Ludovico Bavaro contra Ioannem XXII. adhaeserit, quem ferunt decessisse Monachii anno 1347. die 10. April. *Pelagius Alvarus*, qui in apologia, libroque de *planctu Ecclesiae* praedictum Ochamum confutavit, et naturae concessit Episcopus Sylvensis post annum 1340. sepultus Hispali apud Clarissas, et *Thomas Braduardinus*, qui edidit praecclarum opus de *caussa Dei* contra Pelagium; claruit autem in Anglia circa annum 1350. Hunc a Vadingo praetermissum *Ambrosius* de Altamura Dominicanis accenset, *griseis vestibus*, ut inquit supplem. in Bellarminum Philippus Labbe, in albas mutatis.

At non eget alieno splendore clarissimus ordo Praedicatorum: in quo hoc eodem saeculo claruerunt Theologi praestantissimi, nimirum *Nicolaus Trivet*
Tom. II. Z

vet Anglus circa annum 1307. Hunc a Theophilo Raynaudo lacesitum Vincentius Baronius, Casalas, et Graveson vindicarunt. Laudantur praeterea *Ioannes de S. Geminiano*, *Bertrandus de Trilla*, *Durandus a S. Portiano*, et magister ordinis *Herveus Britto* Aremoricus, quorum primus vivebat anno 1310. alter huius saeculi initio, tertius florebat anno 1320. quartus autem obiit Narbonae anno 1323. His accesserunt *Petrus Paludanus* Burgundus, *Bartholomaeus Albicius* Pisanus, *Henricus Suso* Suevus, *Rupertus Kolkot* Anglus, *Ioannes Schadland* Germanus, *Ioannes Tambacensis*, alique quamplurimi.

Florentissima quoque germina protulit Augustiniana familia. Ne etenim exscribamus Elsium, Pamphilum, Herreram, in solo III. volumine oper. Ven. Bellarmini postremae Venetae editionis, enumerantur *Iacobus Viterbiensis* Archiepiscopus Neapolitanus pag. 465. *Augustinus Triumphus*, de quo superiori saeculo, pag. 466. *Alexander de S. Elpidio* pag. 471. *Henricus de Vrimania* Germanus pag. 482. *Simeon Fidatus* a Cassia pag. 484. *Iacobus Tolosanus* pag. 487. *Thomas de Argentina* prior generalis pag. 489. *Bartholomaeus Vrbinas* eadem pagina, *Gregorius Ariminensis* itidem generalis pag. 490. (1) *Alphonsus Vargas* Toletanus, Archiepiscopus Hispalensis pag. 492. *Petrus de Paternis* pag. 493. *Iordanus de Saxonia* pag. 495. *Hugolinus Vibevevanus* pag. 498. *Augustinus Asculanus* pag. 502. et *Simon Cremonensis* eadem pagina, columna 2. Hi quan-

(1) *Thomas Argentinas*, et *Gregorius Ariminensis*, uterque Augustinianae familiae priores generales, summiq[ue] Theologi eodem Viennae Austriae conduntur tumultu, obiitque unus anno 1359. alter anno proximo. Cardinalis *Bonaventura Perageus* Patavinus occisus anno 1389. *Albertus* item Patavinus floruit hoc saeculo. *Ioannes Dunck* de Saxonia, etiam Astronomus celeberrimus, qui anno 1331. condidit canones tabularum *Alphonsii* Regis.

quanta praediti fuerint Theologiae scientia facile ex locis, quae indigitavimus, erui potest.

Si autem vacaret per alias vagari religiosorum virorum familias, quot nobis occurrerent Theologi sapientissimi? Exhiberet sacer Carmelitarum ordo *Cidonem* Catalanum, qui de omnibus haeresibus pertrastavit circa annum 1330. *Ioannem Bacconem* Anglum, qui obiit Londini anno 1346. *Philippum Ribotum*, qui decessit anno 1391. *Ioannem Angrianum*, cognomento *Incognitum*, vita functum Bononiae anno 1396. et *Ioannem Tolosanum* agnomine *Grossum*, labente saeculo electum generalem ordinis moderatorem; *Clementem* Florentinum celebrat cum Servorum B. M. V. annalibus Possevinus in apparatu. Quid monachorum congregationes? *Benedictini Wilhelmum* de Nangiaco, *Matthaeum* Westmonasteriensem, *Durandum* Normanum, *Hervaeum* Caenomanensem, *Bernardum* abbatem Cassinensem et S. R. E. Cardinalem, *Richardum* Cestrensem, *Ranulphum* Hidgen, *Petrum* Berchorium: Cistercienses *Petrum* monachum Claraevallensem, *Galum* abbatem Aulae Regiae in Bohemia: Carthusiani *Ludolphum* Bambergensem, *Henricum de Hassia*: et Canonici regulares *Ioannem Rysbrokium* Belgam, et *Raymundum Iordanum* cognomento *Idiotam* iure meritoque commendant. Atque hi omnes cum Theologiae studio sacram eruditionem sollertissime copularunt, praesertim sacrarum litterarum, canonum, historiarum peritiam. Quamquam in sacris exponendis litteris videtur diligentiores locasse operam *Idiota*, et *Incognitus* nuper laudati, *Nicolaus Lyranus* ex Iudaeo Christianus, et regulae Minorum professor, qui cessit e vita anno 1349. *Henricus* item de Hassia nuperrime laudatus, et *Nicolaus* de Gorham Anglus ordinis Praedicat. de quo vide Bellarminum de script. Eccl. ad annum 1350. Canonum vero exposuerunt doctrinam in *summa aurea* *Monaldus* Iustinopolitanus Dal-

mata, martyrio coronatus a Saracenis anno 1332. (1) *Ioannes Andreas* Bononiensis IC. doctissimus, qui scripsit commentaria in V. libros decretalium, in VI. et in Clementinas, perijtque pestilentia anno 1348. *Albericus* Bergomensis coevus Bartoli: et *Baldus Vbalus* Perusinus Bartoli auditor (2) et IC. clarissimus, qui praeter ea, quae spectant ad ius civile, edidit etiam commentaria in libros decretalium, obiitque Ticini anno iuxta Trithemium 1323. iuxta alios 1320. Ecclesiasticam historiam illustrarunt ex Latinis *Siffridus* presbyter Misnensis in epitome ab anno 458. usque ad annum 1307. *Berardus* Ratisponensis archidiaconus in chronico ab anno 1273. usque ad annum 1305. *Ioannes Beletb* Parisiensis (qui scripsit etiam de divinis officiis) in chronologia scriptorum Ecclesiasticorum, *Albertinus Mussatus* Patavinus defunctus Clodii exsul anno 1329. *Ptolemaeus* Lucensis ord. Praedicatorum Episcopus Torcellensis in annalibus impressis Lugduni, ab anno 1060. usque ad annum 1303. atque in XXIV. libris hist. Eccl. MSS. adservatis in bibliotheca Vaticana cod. 3766. Protrahitur haec historia usque ad annum 1341. Demum, (neque enim plures illos memorare fas est, qui historias condiderunt peculiares) annales conscripsit *Henricus* monachus Rebdofiensis Germanus ab anno 1295. usque ad annum 1372.

Dixi, ex Latinis; nimium enim prolixus forem, si etiam Graecorum facienda esset mentio. Celebriorum

(1) Fuit ord. Min. et Archiep. Beneventanus, nisi potius *Monaldus* Archiepiscopus a *Monaldo* martyre, et a *Monaldo* auctore summae sit discernendus.

(2) Ipsius tamen Bartoli praeceptoris sui nomen ob aemulationem, magno ingrati animi vitio, 45. annis, quibus superstes fuit, semper deprimere, et obscurare Baldus curavit. De illo quidam cecinit,

*Qui Baldum iuri negat accendisse lucernam,
Ille potest medio sole negare diem.*

rum dumtaxat recensenda sunt nomina. Sunt ii *Nicephorus* Callisti filius, *Nicephorus Gregoras*, *Gregorius Pachymeres*, *Ioannes Cantacuzenus* Imperator; adde, qui de variis Theologiae dogmatibus scripsere, *Theophanem* Archiepiscopum Nicaenum, *Nilum Cabasilam* Thessalonicensem (1), *Gregorium Acyndinum*, *Nicolaum Cabasilam* Nili nepotem, et in Archiepiscopatu Nicaeae successorem, *Matthaeum Blastarem*, *Manuelem Galecam*, et *Ioannem Cyparissiotam*.

Plures utique, at non omnes huius saeculi scriptores enumeravimus. Nam et feminae doctrina et virtutibus claruerunt. Eminent has inter *Birgitta* vidua, et *Catharina* Senensis. Illa Svecorum princeps regulam pro instituto a se ordine, librosque octo revelationum conscripsit. Obdormivit Romae die 23. Iulii anno 1373. eamque inter Sanctos retulit Bonifacius IX. anno 1391. Catharina vero ord. Praedicatorum epistolas 364. vernacula lingua, et dialogos sex literis tradidit. In schismate ferventi studio adhaesit Urbano VI. impulitque Gregorium XI. ut Romam sedem Avenione referret. Romae et ipsa decessit die 29. Aprilis anno 1380. Sanctis eam adscripsit anno 1461. Pius II.

CAPVT V.

Vtriusque imperii rectores.

Albertus cognomento *Monoculus* anno 1308. cal. Maii pugione ictus interiit, ut dictum est alibi. Quo perempto ad imperatoriam dignitatem eventus est eodem anno calendis Novemb. *Henricus VII.* Luxemburgensis, approbante Clemente V. ea condicio-

(1) *Nilus*, et *Nicolaus Cabasilas* fuerunt schismatici, hostesque Latinorum.

tione, ut Romam veniens coronam acciperet ab Apostolicae sedis legatis. Id anno 1312. peractum est, quum antea Mediolani ferream Longobardorum coronam accepisset. Huius urbis regimen vicecomitibus commisit, Gibellinis adhaerens, Guelphis infensus. Eam ob rem Cremonae muros disiecit, Florentiam cinxit obsidione, Rupertum Regem Neapolitanorum throno deturbare tentavit. Peperit id Henrico cum Pontifice Clemente V. simultatem. Occubuit septimo anno imperii sui, 1313. *Bonconventi* duodecimo a Senis lapide. Bernardum Politianum ordin. Praedicat. illi in die Adsumtionis B. M. V. in sacrosancta Eucharistia porrexisset venenum quidam aperto affirmarunt mendacio. Non tantum illius ordinis scriptores, sed etiam Raynaldus, et Fleury ad praecitatum annum hanc exsufflarunt calumniam (1).

Duo post Henrici mortem constituti sunt Imperatores, dissidentibus electoribus, *Ludovicus Bavarus*, et *Fridericus Austriacus*. Quinque illum, hunc tria designant numismata. *Ludovicus* Aquisgrani coronatus est, atque anno 1322. Fridericum superavit, et in carcerem coniecit. Post triennium iuri suo cedentem, liberum dimisit in Austriam. *Ludovicus* anno 1347. die 11. Octobris inter venandum praecipitatus ex equo: suprema Friderico dies decima tertia Ianuarii anno 1330. Sunt qui *Ludovicum* ex Augustorum albo dispungunt, quod approbatus non fuerit a Romano Pontifice, immo a Ioanne XXII. et a Clemente VI. communione privatus.

(1) *Naucerus* General. 44. auctor chronici Vspergensis alique tradunt revera Henricum VII. periisse veneno, et monachum id ausum Florentinorum instigatione: ei ut abiret Henricum morti proximum praecepisse, at postea captum excoiatum fuisse vivum. Henrici cadaver post biennium, anno scilicet 1315. Pisas delatum maiori in aede reconditum fuit in monumento cum inscriptione: *Hoc in sarcophago Henrici olim Lucelburgensis comitis, et post septimi huius nominis Romanorum Imperatoris, ossa continentur, cet.*

vatus. Redarguit enim anno 1324. Ioannem tamquam pacis inimicum, dissensiones foventem inter principes, haereticum et Evangelicae paupertati adversantem. Ecclesiastica beneficia contulit nullo habito personarum delectu, et a Pontifice collata cassavit. Eundem Pontificem anno 1328. deponere ausus est, constituitque antipapam *Petrum de Corbaria*. Recole dicta cap. 1. Clemens vero VI. diu monitum et obtemperare obtreçantem anno 1346. die 13. Aprilis Imperiali dignitate exspoliatum esse declaravit; deditque operam, ut in Regem Romanorum eligeretur *Carolus* maior natu Ioannis Luxemburgensis Regis Bohemorum per id temporis Avenione commorantis. Quidam propterea ab anno emortuali Henrici VII. usque ad annum 1346. thronum imperii vacasse tradunt, negantibus aliis, qui Augustalem principatum nolunt ab Apostolica auctoritate pendere.

Itaque *Carolus* huius nominis IV. renunciatus Romanorum Rex anno 1346. die 11. Iulii apud Confluentes, nempe inter Mosellam et Rhenum (Heleenopolis enim seu Francfurtum parebat *Ludovico* Bavarum) proximo anno 1347. imperare coepit post obitum *Ludovici*, quamquam electores quidam Francfurti convenientes primo Regem Angliae *Eduardum*, deinde *Fridericum* Lantgravium Thuringiae, Caesarem nominassent. Verum iis renuentibus sese turbis hisce immiscere, omnes demum in electionem *Caroli* conspirarunt. Is in Romanum Pontificem obsequen-tissimus fuit, et in clericos liberalis: coronam acceperat Romae anno 1346. die 25. Novembris, posteaquam declaratus fuerat Rex Romanorum: et ibidem imperii diadema suscepit anno 1355. die 5. Aprilis. Anno 1365. Avenionem adiit *Vrbanus* V. salutarurus. Cessit autem fatis die 19. Novembris anno 1378. Pragae in aede S. Vincislai tumulatus.

Ediderat *Carolus* IV. anno 1356. in comitiis No-

rim-

rimbergicis die 10. Ianuarii pragmaticam sanctionem de eligendo Imperatore, et de praeceminentia electorum, quam a sigilli forma *bullam auream* appellant. Praescripta ibidem ratione peracta est ab eo tempore electio Caesarum. At successor Caroli *Vincelaus* illius filius, qui vivente patre anno 1377. die 12. Iunii declaratus fuerat Rex Romanorum, nulla alia adhibita caerimonia, genitore defuncto, coepit Bohemiae regnum imperiumque administrare, electoratu Brandeburgensi Sigismundo fratri suo demando. Vincelaus autem iste, qui initio regni 17. agebat aetatis annum, adeo vino, voluptati, cunctisque vitiis sese dedit, ut illi *Inertis*, et *Ignavi* accesserit cognomentum (1). Reipublicae iccirco interesse arbitrati sunt imperii proceres, si a regimine ineptissimum hominem amoverent; quod praestitere anno 1400. die Augusti vicesima.

Substitutus in locum Vincelai *Rupertus* Palatinus dux Bavariae cognomine *Parvus*. *Fridericus* enim Brunswicensis, quem initio Imperatorem designaverant electores, dum in Hassia domum peteret, fuerat ab hostibus trucidatus. Coloniae *Rupertus* electus fuit anno citato 1400. mense Septembris, ibique coronatus anno 1401. die 6. Ianuarii. Neque enim aut electio Francofurti, aut coronatio Aquisgrani, iuxta consuetudinem fieri potuit, renuentibus civibus, qui Vincelaum adhuc viventem observabant. Is enim supervixit Ruperto; nam apoplexia peremptus est anno 1418. die 16. Augusti: et Imperator *Rupertus* de-

(1) Vincelaus etiam *Margites*, *Therites*, *Sardanapalus*, et *hominis monstrum* ludibrii causa appellabatur. Eodem modo, quo Constantinus *Copronymus* sacri fontis aquam foedavit. Norimbergensibus quattuor vini Rhenani plaustris vendidit immunitates, membranasque sigillo munitas, in quibus posset quisque pro suo lubitu privilegia describere, soluto pretio distribuit.

cessit Oppenheimii anno 1410. die 21. Maii (1). Haetenus de Imperatoribus Occidentis.

Antequam in Orientem nostra progrediatur narratio, celebriores Latinae Ecclesiae Sanctos commemoramus oportet. Ut a sanctis mulieribus exordiamur; laudavimus superiori capite *Birgittam*, et *Catharinam* Senensem. Addendae *Angela* de Fulginio, *Agnes* de Monte-Politiano, *Elisabeth* Lusitaniae Regina, et *Catharina* filia praeclaudatae *Birgittae*. Obiit *B. Angela* anno 1309. *Agnes* anno 1317. *Elisabeth* anno 1336. *Catharina* anno 1381. Sanctissimi quoque viri ad caelestem gloriam migrarunt, nempe *S. Ivo* presbyter Britannus anno 1303. (2): *Nicolaus* Tolentinas ordin. S. Aug. thaumaturgus anno 1309. (3) *Conradus* Eremita anno 1351. *Petrus Thomas* Carmelita anno 1366. *Andreas* Corsinius eiusdem ordinis anno 1373. Apud Indos a Saracenis anno 1322. martyrium perpassi sunt quattuor fratres ord. Minorum, scilicet, *Thomas* Tolentinas, *Iacobus* Patavinus, *Petrus* Senensis, et *Demetrius* laicus. Horum martyrium Vadingus narrat ad annum 1321. Quidam referunt ad annum 1319.

Nunc de Imperatoribus Orientis. Parricidii scelere, quo avum suum Andronicum Michaelis Palaeologi filium deiecit, arreptum imperium *Andronicus III.* rexit usque ad annum 1341. quo obiit die 15. Iunii. Deinde imperavit *Ioannes Palaeologus* eiusdem Andronici filius, dictus a pulchritudine oris *Calo Ioannes*, sub tutela (erat enim novennis) *Ioannis Cantacuzeni*.

Tom. II.

Aa

Is

(1) Scribunt quidam decessisse die 18. Maii, et sepultum fuisse Heildelbergae.

(2) *B. Clara* de Monte Falco ord. Erem. S. August. obiit anno 1308. *Humilitas* sanctimonialis ordin. Vallis-Vmbrosae anno 1310. *Michael* Arepinus eiusdem ordinis anno 1370. Eode anno decessit *Hugolinus* Cortonensis Augustinianus.

(3) Sunt, qui *Nicolaum* ad superos migrasse tradunt anno 1305. *B. Fridericus* Ratisponensis eiusdem instituti anno 1309. decessit.

Is autem ex tutore imperii arripuit statim insignia: et ulterius bis diadema sollemni ritu suscepit, Adrianopoli anno 1346. die 21. Maii, et CP. anno 1347. die 13. eiusdem mensis. Huius usurpationis causas proferebat plurimas, aetatem praesertim principis, imperiique discrimina. Vnionis Graecorum cum Latinis cupidissimus videbatur, uti et Ioannes Palaeologus, qui anno 1369. Romam ad Urbanum V. venit, auxilia adversus Turcarum aggressiones imploraturus. At Cantacuzenus adsumtum imperium anno 1355. deposuerat, indutus monachum, torusque litteris deditus. Ioannes autem Palaeologus exinde regnavit usque ad annum 1391. quo anno, quinquagesimo a morte patris, migravit e vita.

Ei successit filius *Emmanuel*, cuius imperium Biazethes, Turcarum Sultanus armis vexavit, cincta quoque regia C. P. urbe largiori obsidione, donec Themirlanc, sive, ut vulgo dicitur, Tamerlan in Balazethis ditionem irrumpens huius in se arma convertit. *Emmanuel* cognita rerum humanarum calamitate biennio ante mortem, quae contigit anno 1425. ad instar monachi vitam egit, litterasque magnopere excoluit.

CAPVT VI.

Saeculi decimi quarti doctrina, ac disciplina.

HAERESEON, quas cap. 3. memoravimus, condemnatio servatum in Ecclesia demonstrat perpetuum fidei depositum. Sacramentorum numerus, et ritus est comprobata: in Eucharistia praesentia Domini Corporis, et accidentium absque substantia panis, et vini, contra Wiclefium confirmata est per maiestatem, et adversus novos Adamitas sanctitas mat-

tri-

rimonii. Ecclesiastica hierarchia, manens in sacerdotibus impiis consecrandi potestas, atque in ipsa schismatum perturbatione. Definitum sub Benedicto XII. praesens sanctorum beatitudo, de qua sub predecessore Ioanne XXII. fuerat acriter disceptatum.

Celebrata est eorumdem sanctorum sollemni ritu canonizatio. Clemens V. anno 1313. *Petrum Caelestinum*, Ioannes XXII. anno 1317. *Ludovicum Tolosanum* Episcopum, et anno 1323. *Thomam Aquinatem*, Clemens VI. anno 1347. *Ioannem Britannum*, Urbanus V. anno 1369. *Eleazarum* comitem, et Bonifacius IX. anno 1391. *Birgittam* viduam fastis caelium adscripserunt. Confirmata, ut diximus, anno 1311. in Viennensi concilio dies festa Corporis Christi, et instituta anno 1389. festivitas Visitationis B. M. V. Annus Iubilaei coarctatus a Clemente VI. ad annum quinquagesimum, et celebratus anno 1350. ab Urbano VI. ad annum 33. et indictus pro anno 1390. celebratus tamen rursus anno 1400. sub Bonifacio IX.

Institutae sunt religiosorum virorum quae sequuntur familiae. Congregatio monachorum *Montis Oliveti* a Beato Bernardo Ptolemaeo Senensi anno 1313. *S. Birgittae* anno 1363. Monachorum *S. Hieronymi* anno 1374. Eremitarum *S. Hieronymi* a B. Petro Gambacurta Pisano anno 1380. Congregatio monachorum M. Oliveti confirmata est a Clemente VI. anno 1344. ordo *S. Birgittae* ab Urbano V. anno 1370. Hieronymianorum a Gregorio IX. anno citato 1374.

Hunc monachorum *Hieronymianorum* ordinem institutum circa praedictum annum a *Petro Ferrando* Hispano, olim Episcopo in provincia Baetica, tradiderunt historici plurimi. Ex chronico tamen Camporiensi, sive monasterii S. Mariae de Sepulchro, olim siti prope Florentiam in loco, quem vocant *Le Campanora*, adservato in archivio Florentinae Cassinensium abbatiae, D. Aloysius Gallerti, atque ex huius lu-

Aaa 2

cu,

cubrationibus. Cardinalis Quirinus in epistola ad Felicem Mariam Nerinium Hieronymianorum abbatem generalem, constare contendunt hunc monachorum ordinem institutum fuisse anno 1334. a quattuor fratribus Augustinensibus, Bartholomaeo Bonone Pistoriensi, Benedicto Theobaldo Florentino, Bartholo Thoma, et Antonio Lapi a S. Geminiano.

Institutus praeterea hoc saeculo, et anno 1355. a B. Ioanne Columbino Senensi ordo *Iesuatorum*: quem anno 1367. confirmavit Urbanus V. exstinxit autem post tria saecula, nempe anno 1668. *Clemens IX.*

Accedunt ordines equestres, *Montesiae* in regno Valentiae institutus anno 1317. a Iacobo II. Rege Aragoniae: Christi anno 1318. a Dionysio Rege Lusitaniae: *Aquilae Albae* anno 1325. ab Vladislao Rege Poloniae: *Periscelidis*, vulgo, *de la Farretiere*, sub invocatione S. Georgii, anno 1335. ab Eduardo III. Rege Angliae: *Stellae*, cum inscriptione, *monstrant regibus astra viam*, anno 1351. a Ioanne Galliarum Rege, vili tamen paullo post habitus, collatusque hominibus infimi quoque generis.

APPENDIX.

Sive aliarum rerum memorabilium additamentum.

GAlliae, Hispaniae, et Lusitaniae Reges initio sunt recensendi. Post Philippum Pulchrum, anno 1314. regnum indeptus est *Ludovicus X.* veneno exstinctus anno 1316. Huic successit *Philippus V.* Longus dictus a corporis proceritate, ex vita raptus anno 1322. Regnavit deinde *Carolus IV. Pulcher*, mortuus anno 1328. Postea *Philippus VI.* e gente *Valesia* ab anno 1328. ad annum 1350. tum *Ioannes Bonus* eius

ac-

APPENDIX.

nepos ad annum usque 1364. postmodum *Carolus V. Sapiens* ad annum 1380. ac tandem usque ad annum 1422. *Carolus VI.*

Castellae, et Legionis regnum post Ferdinandum IV. ab anno 1312. gubernarunt *Alphonsus IX. Crudelis* propter immanitatem cognominatus, *Henricus II. Ioannes I.* et *Henricus III.* vita functus anno 1407. Navarrae regnum post Ioannam administrarunt *Ludovicus Hutinus*, *Ioanna II.*, *Carolus Crudelis*, de quo dixi nuper, et *Carolus, Nobilis* denominatus, qui migravit e vita anno 1425. In Aragonia autem post Iacobum II. qui decessit anno 1327. regnaverunt *Alphonsus IV. Ioannes I.* et *Martinus*, sublati e vivis anno 1402. Regnum denique Lusitaniae, post Dionysii mortem, quae contigit anno 1325., rexerunt *Alphonsus IV. Petrus I. Fernandus Menesius*, et *Ioannes I.* qui exiit e vita anno 1433. regni sui quadragesimo octavo (1).

Sed addenda ceteris Turcarum monarchia, quam in Oriente fundavit exeunte superiori saeculo, id est anno 1299. quo, defuncto Aladino Iconii Sultano, occupavit Bithyniam, *Othmanus* ex *Ogyziorum* stirpe, ortus Machanae apud Parthos, filiusque Ertogrulis, qui obiit anno 1299. Hegyrae 687. Imperavit annis 28. et decessit anno 1326. Hegyrae 727. Regnavit deinde Othmani filius *Orchanes*, qui per Solimanum filium imperium Othomanicum longe lateque propagavit, humanis exemptis rebus Hegyra 761. et anno Christi 1359. Successit *Amurathes I.* filius Orchanis natu minor, in bellis gerendis felicissimus; at anno 1390. Hegyra 793. per insidias a transfuga milite occisus, sica, dum lu-

stra-

(1) Regnum Angliae auspici sunt, anno 1326. *Eduardus*, anno 1377. *Richardus II.* et anno 1399. *Henricus IV.* Poloniae vero regnum indeptus est anno 1306. *Vladislaus*, anno 1333. *Caesimirus III.* anno 1370. *Ludovicus Hungarus*, anno 1382. *Hedwigia.*

straret caesorum cadavera, in eius ventrem adacta. Arripuit tunc imperium *Baiazethes* filius *Amurathis*, dictus *Gilderum*, id est, *Fulmen*, quod fulminis instar ditiones alienas invaderet ac subrueret. Sed anno 1482. *Hegyra* 895. a *Tamerlane* Tartarorum Rege acie victus ad *Stellam* montem *Ancirae* (1), quam Turcae vocant *Enguni*, et in captivitatem reductus mortem sibi mer post aliquot menses conscivit. Tradunt Latini historici *Baiazethem* a victore cavea ferrea inclusum, et circumductum, necnon illius pedibus pro scabello fuisse, quod tamen ex narratione scriptorum Arabum negant nonnulli recentiores.

Graviora modo bella, et peculiares eventus memoria repetam. Equites Ierosolymitani anno 1308. obsederunt Rhodum insulam, quam anno 1310. die 15. Augusti occuparunt. *Andronicus* I. Imp. Graecorum anno 1312. Turcas in Chersoneso ad Hellespontum devictos fugavit e Thracia: eodemque anno *Ioannes* *Lucemburgius* obtinuit Bohemiae regnum. Rhodum anno 1322. Turcae frustra expugnare tentarunt; quo anno *Fridericus* *Austriacus* invasit Bavariam. In Sicilia anno 1324. intestinum ac truce excitatum est bellum. *Mauros* *Alphonsus* Rex *Aragoniae*, cruciferorum auxilio, anno 1330. prostravit: *Brixiam*, *Bergomum*, *Parmam*, *Mutinam*, *Regium*, *Lucam*que *Ioannes* Rex Bohemiae subegit *Ludovici* *Bavari* imperio. *Ladislaus* Rex *Poloniae* anno 1332. vastavit *Silesiam*: eodem anno Turcae adv. C. P. castra moverunt, insulamque *Euboeam* (*Negroponte* vocatur ab Italis) reddiderunt vestigalem; classis autem 33. triremium cruciferorum anno 1334. incendit naves Turcarum 250. et barbarorum quinque millia peremit. Mauri rursus anno 1343. trucidati fuerunt ad *Palnam* oppidum *Vandalitiae*. Christianorum copias Turcae anno 1345. apud *Smyrnam* *Ioniae* urbem vexa-

(1) Ibidem *Pompeius* vicerat *Mithridatem*.

xarunt, anno 1346. Galli ingenti clade caesi fuerunt ab Anglis ad *Cresciacum* inter *Suessiones* et *Laudunum* (1). *Solimanus* filius *Orchanis* anno 1357. expugnavit *Callipolim* urbem *Thraciae*, figitque in Europa sedem imperii. Quattuor tantum equitum Rhodiorum triremes anno 1359. XXIX. Turcas devicerunt. *Amurathes* anno 1382. occupavit *Thessaliam* et *Macedoniam*: *Tamerlani* *Scythae* Regisque Tartarorum anno 1386. quo anno occupavit *Babylonem*, fama percerebuit. Atque is, ut dictum est paullo supra, *Baiazethem*, qui anno 1390. magnam *Ciliciae* partem, anno 1393. *Armeniam*, *Graeciam*, et *Peloponnesum*, et anno 1396., quo *Tamerlanes* expeditionem movit in *Parthos*, aliam subiugaverat *Ciliciae* partem, clade affecit, abduxitque captivum anno 1402.

Prosequamur cetera. Anno 1306. *Philippus* Galliarum Rex regno Iudaeos expulit. Anno 1318. in potestatem *Estensium* concessit *Ferraria* (2). Anno 1348. *Ioanna* Regina *Neapolis*, quae fertur necasse virum suum *Andream* fratrem Regis *Hungariae*, ob caussam, quam pudor proferri verat, seipsam apud *Clementem* VI. purgare studuit, eique vendidit *Avenionem*. Coeprum anno 1351. supputari annos a Domini Nativitate in *Catalaunia*. Eo anno *Ioannes* vicecomes *Mediolanensis* *Bononiae* potitus est. Pax inter Gallos Anglosque an-

(1) Ceciderunt in hoc praelio *Ioannes* Rex Bohemiae pater *Caroli* IV. Imper. Principes XI. Barones LXXX. Equites MCC. et pedites triginta mille. Rursus anno 1356. Galli decertantes cum Anglis ingenti clade succubuerunt, et Rex *Ioannes* Bonus captus cum filio *Philippo* natu minimo in Angliam abductus fuit, obiitque *Londini*, redemptus tamen a captivitate, anno 1364.

(2) *Cicco* *Asculanus* anno 1327. *Florentiae* damnatus Magiae, addictus est flammis anno proximo, aetatis suae 70. Necatum invidia cuiusdam aemuli tradit in eius apologia *Sebastianus Antonellus Asculanus*.

anno 1360. firmata fuit. Scaligeri anno 1387. a Ioanne Galeacio vicecomite Mediolanensi Verona et Vicentia fuerunt expulsi. Tormenta bellica, quae dicuntur *Bombardae*, anno 1380. a quodam Germano monacho feruntur inventa, ac primum a Venetis usurpata (1).

Loquamur et de rebus aliis infaustis. Anno 1315. grassata est saeva fames (2). Ex Aetna Siciliae monte anno 1323. tantae eruperunt cum terrae concussionibus flammae, ut viciniam vastaverint, cinisque nigerrimus flante Borea in Melitam insulam fuerit delatus. Arbores plurimae anno 1334. ob nivis, et glaciæ intemperiem, frigusque hiemis perierunt. Fluminum exundationes maximae anno 1342. ingens terrae motus in Germania, pestisque terribilissima anno 1348. ab historicis adnotantur. Anno 1350. tempore lubilæ, grassante adhuc pestilentia, et irruente hominum multitudine, perierunt quamplurimi (3). Pestis anno 1400. rursus per Italiam grassabatur.

Re-

(1) Inventor tormenti bellici, quod *Bombardam* vocant, adhibiti anno 1380. a Venetis non procul a Clodia adversus Genuensium classem appellabatur *Beriboldus Niger*; eiusque nomen, atque eventus, quo sulphurei pulveris vim fortuito deprehendit, hoc epigrammate declarantur.

*Dum parat humano generi Chymista medelam,
Sulphura mulciberis dum sale mixta coquit;
Mulciber ostendit mortalibus acre venenum,
Quo nullum leto corpora plura dedit.*

*Quæ latuere alios, Munsterus nominis ponit,
Bertholdumque vocat nomine, reque Nigrum.*

Habes hic et epigrammatis auctorem.

(2) Ita huius anni egestas apud Calvisium adnotatur.

*Vi nullum lateat tempus famis, ecce Cuculum,
postremae dictionis literæ nota sunt temporis.*

(3) Die 28. Ianuarii anno 1393. quinque viri nobiles choreas agendo induti vestibus villosis pice illitis, ut viderentur satyri hominesque sylvestres, eis ioci causa admota face ab Aureliano patruo Caroli VI. Galliarum Regis, Lutetiae planè cremati miserrime perierunt. *Annal. Fland.*

Reliquum est, ut de litterarum fortuna addantur perpauca. Multae ad illas promovendas institutae fuerunt academiae. Avenionensis a Bonifacio VII. anno 1303. Aurelianensis a Clem. V. anno 1305. Dublinensis anno 1320. Pisana anno 1339. Andegavensis anno 1346. Heidelbergensis a Ruperto comite Palatino eodem anno. Pragensis a Carolo IV. 1358. (1) Arausicana, Viennensis (2), et Genevensis anno 1365. Senensis anno 1387. et Coloniensis anno 1388.

Post scriptores Ecclesiasticos, de quibus cap. 4. ut alios recenseam, temporis non sinunt angustiae. Plurimos iccirco praetermittimus; *Bartolum* quoque a Saxoferrato IC. clarissimum, qui publice Pisis docuit iurisprudentiam, Bononiae anno aetatis suae 21. consequutum doctoratus insignia: *Thomam* Florentinum cognomine *Del Garbo*, nemini in arte medendi secundum, qui florebat anno 1340., et *Emmanuellem Chrysoloram*, qui sedente Bonifacio IX. Venetiis, Florentiae, Romae, ac Ticini tradidit Graecas litteras, testimonio Leonardi Arretini, Raphaëlis Volaterrani, Paulli Iovii, aliorumque historicorum celebratissimum: *Maximum Planudem* Andronico Palaeologo acceptissimum, ab eo legatum ad Venetos, de quo Allatius, Cangius, Gesnerus: *Constantinum Harmenopolum* iudicem Thessalonicensem, auctorem promtuarum legum, cuius obitum Fabricius tom. II. biblioth. Graecae, et alii referunt circa annum 1380. Tres tamen nulla ratione ab Etrusco scriptore debent praeteriri silentio, *Danthes Aligherius*, *Franciscus Petrarcha*, et *Ioannes Boccacius*.

Danthes, cuius exstat poema elaboratissimum, cui titulus: *Divina comoedia*, et liber de monarchia, praeter eclogas, epistolas, aliaque scripta omnium

Tom. II.

Bb

ore

(1) Potius a Clemente VI. anno 1347.

(2) Viennensem nonnulli institutam tradunt ab Austriae duce Alberto circa annum 1390.

ore laudata, obiit exsul a patria Florentia anno 1321. et Ravennae in templo S. Francisci conditus sepulcro, cum inscriptione a seipso conscripta dum adhuc viveret:

*Iura monarchiae, Superos, Phlegetonta, Lacusque
Lustrando cecini, voluerunt fata quousque.*

*Sed quia pars cessit melioribus hospita castris,
Actoremque suum petiit feliciter astris.*

*Hic claudor Danthes, patriis extorris ab oris,
Quem genuit parvi Florentia mater amoris.*

Addidere Ravennates inscriptionem aliam longe ampliore, quae incipit, *Theologus Danthes nullius dogmatis expers*; ac monumentum, temporis edacitate consumptum, magnificentius erexit Bernardus Bembo pater Petri S. R. E. Cardinalis clarissimi, addita inscriptione altera, quae incipit,

Exigua tumuli Danthes hic sorte iacebas, cet. (1)
Fran-

(1) Inter ceteros, qui in Danthem commentaria ediderunt, ut Christophorum Landinum, Alexandrum Vellutellum, Benvenutum Imolensem, Bernardinum Danielelem, et Vincentium Bonannium, commemorat Lilius Gyraldus in hist. poetarum dialogo 5. etiam Augustinianum scriptorem Ioannem Stephanum Ferrariensem. Diversus is fuit ab Augustiniano altero Florentino, de quo in recentissima, et elegantissima Venera huius poetae editione. Nostras illic insertas dissertationes non recensimus. Breves, sed accuratae sunt P. Venturi, Vulpii, aliorumque recentiorum ibidem appositae adnotationes. Latino carmine Danthis poetica opera redita quoque sunt.

Fecerat olim Latinam versionem carmine Olivetanus monachus Pistoriensis, quam aetate sua diligenti custodia adservatam, sibi non absque ambitione ostensam tradit citato dialogo Gyraldus. *Danthes* ob librum *de monarchia* apud nonnullos tamquam haeticus audit. Vide Raphaelis Volaterrani *Anthrop.* lib. XXI. et sententiam Bartoli ibi productam super legem 1. cap. *Praesules*, lib. digestorum, *de inquirendis reit*, nec non Spondanum ad annum 1321. n. 7. Sed caute procedendum in damnandis tamquam haeticis iis, qui disserunt de monarchia, eamque adserunt ab Ecclesia non dependere.

Franciscus *Petrarcha* item Florentinus, sed natus Aretii, poeta laureatus, Philosophus, et historicus praestantissimus, post scripta cedro dignissima, quae simul collecta Lugduni, et Basileae prodierunt in lucem, seiunctim vero, carmina praesertim Italica, frequentissime procusa sunt, et quotidie fere sudant sub prelo, Arquati in dioecesi Patavina, anno 1374. e vita decessit; ibique iacet marmoreo in tumulo, quem sibi vivens paraverat.

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarchae.

Suscipe Virgo Parens animam: sate Virgine parces;

Fessaque iam terris Caeli requiescat in arce.

Tam demisse de se loquenti, apposita fuere, ut par erat, illustriora epitaphia.

Et Ioannes *Boccaccii* filius epitaphium sibi paraverat ante mortem, quae contigit proximo anno 1375. (1) Certaldi ad Elsam fluvium. Nullus eloquentiori stilo scripsit Italice, nec fabulas iucundiori contextuit. Praeter opera alia complura, id testatur opus, quod a decem dierum colloquiis inscripsit Graeco titulo *Decameronem*. Plurimum tamen valuit etiam Latina lingua, omnigena eruditione, et historia; et singulos eius libros, cum notissimi cuique sint, non opus est recensere. Praelaudatum vero epitaphium est huiusmodi:

Hac sub mole iacent cineres atque ossa Ioannis;

Mens sedet ante Deum meritis ornata laborum.

Mortalis vitae genitor Boccaccius illi:

Patria Certaldum; studium fuit alma poësis.

Bb 2

Ad-

(1) Insigni anachronismo labitur *Iulius Niger* S. I. in *hist. Script. Florent.* pag. 289. ubi ait, Ioannem Boccaccium fuisse auditorem Benedicti *Buonmattei*, ab eoque didicisse Etruscae linguae facundiam; nam Benedictus anno 1645. instauravit maiorum suorum monumentum in claustro S. Spiritus Florentiae, obiitque labente saeculo XVII. Agnomen Boccaccii patris fuit, *Gbellini*.

196 SAECVLI DECIMIQUARTI
Addidit *Collutius* (1), et ipse poëta atque orator elo-
quentissimus, elegans epigramma eidem tumulo in-
scriptum, cuius initium,
Inclyte cur vates humili sermone locutus, cet.

DECIMVM QVINTVM ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

† *Summi Romanae, et Apostolicae Ecclesiae
Pastores.*

Gubernarunt Romanam Ecclesiam saeculo deci-
moquinto post Bonifacium IX. qui animam ef-
flavit animo 1404. *Innocentius VII. Gregorius XII. Ale-
xander V. Ioannes XXIII. Martinus V. Eugenius IV.
Nicolaus V. Callistus III. Pius II. Paullus II. Sixtus IV.
Innocentius VII. et Alexander VI.*

CCIV. *Innocentius VII.* electus est die 17. Octob.
anno 1404. Patria ei Sulmo in Aprutio, ubi et na-
tus Ovidius, ut ipse ait lib. II. amorum eleg. 16.
nomen vero *Cosmatus Melioratus*. Ob utriusque iuris
doctrinam, probitatemque vere adsumto nomine di-
gnus, non tantum commendatur a Leonardo Arre-
tino illius aevi scriptore lib. I. cap. 7. verum etiam
a Theodorico Niem, Maimburgo, et a Neoserico
auctore operis *histoire des Papes*, qui tamen Pontifi-
cum vitia insectantur. Propter nequitiam nepotis sui
Ludovici, qui undecim Romanae urbis rectores frau-
de propria manu interfecit, nudosque proiecit e fe-
nestra, *Innocentius* Viterbum concitata Romana mul-
ti-

(1) *Pierius Petri Salutati* filius, ex oppido Stignani.

SAECVLVM XV. CAPVT I. 197
titudine fugit. Romam redux anno 1406. mortem op-
petiit die 6. Novemb. correptus apoplexia. Vulgatum
statim rumorem, Papam sublatum esse veneno, prae-
laudatus *Leonardus Arretinus*, qui praesens aderat,
diluuit in epistola ad Franciscum Principem Corto-
nensem.

CCV. Eodem mense Novembris, ac die 20. suf-
fectus est *Innocentio Gregorius XII.* Card. tit. S. Mar-
ci, dictus antea *Angelus Corarius* patritius Venerus.
Praestitit iuramentum abdicaturum sese Pontificatu,
si id necessum foret ad schisma abolendum. Se ad
idem paratum esse, impellente universitate Parisien-
si, et Carolo VI. Rege, etiam Petrus de Luna, id
est, antipapa *Benedictus XIII.* aiebat. Lucam proinde
Gregorius, ac *Benedictus* ad Portum Veneris atque
ad fines Etruriae, quasi colloquium instituturi acces-
serunt. At utroque tergiversationes spretis sacramen-
tis adhibente, Cardinales utriusque partis num. 22.
Pisis congregati anno 1409. die 26. Iunii (1), tam
Gregorio, quam *Petro* exauctoratis, elegerunt in
Pontificem *Alexandrum V.* Petrus autem de Luna
perculsus timore Avenione se contulerat *Paparianum*
arcem tum iuris Hispanici, in finibus Galliarum et
Aragoniae, semperque in schismate pertinax obiit
anno 1424. die 1. Iunii in Chersoneso, seu *Peniscu-
la Valentiae* oppido. *Gregorius* anno 1409. in Au-
striam, et inde *Caietam* se contulit; hinc *Arimi-
num* venit sub exitum anni 1412. ibique anno 1415.
Pontificatus deposuit insignia, summopere a PP. con-
cilii Constantiensis laudatus. Obiit autem *Recineti* an-
no 1417. VIII. idus Octobris.

CCVI. Ad *Alexandrum V.* revertamur oportet. Eius
electionem supra adnotavimus. Appellabatur *Petrus Pbi-
largius*, Card. et Archiepiscopus Mediolanensis, ordi-
nem

(1) Inchoatum tamen concilium die 25. Martii.

nem FF. Min. professor. Incerta eius patria, incertum genus, incerti parentes. Novariensem aliqui apud Ciaconium, quidam Bononiensem, permulti Crentensem faciunt. Inverisimile non videtur, natum *Candii* oppidi Insubriae, atque hinc postremam opinionem exortam. Vino mero delectatum scribit lib. C. Fleurius: describit virtutes eius Graveson, in quem invehitur recens auctor hist. Pontif. tom. III. pag. ultima. Aliquandiu Pisis, Prati, Pistorii, et Bononiae moram egit. Istic repentina morte sublatus est anno 1410. die 3. Maii. Hausisse in clystere venenum tradit S. Antoninus in chronicis: huius criminis accusatus fuit Balthassar Cardin. *Coscia* Neapolitanus, non autem convictus.

CCVII. Idem Balthassar Alexandro in Pontificatu successit, eodem anno die Maii 17. creatus in ipsa urbe Bononia. Est hic *Ioannes XXIII.* Confirmavit concilii Pisani contra Gregorium duodecimum et Petrum de Luna sanctionem. Summa illi cum Sigismundo Imp. concordia. Vbi Romani eius electionem intellexere, deiectis statuis Gregorii, illius erexerunt. Verum his, ceterisque ob immodicas exactiones, simonias, scandala invisus sessione 12. concilii Constantiensis anno 1415. die 29. Maii depositus fuit (1). Sententiae in se latae acquiescens in arcem, in qua Ioannes Hus detinebatur, deinde Heidelbergam abductus fuit. Ad pedes Martini V. electi in laudato concilio anno 1417. die 11. Novemb. provolutus, lacrymas ab omnium oculis expressit. Humaniter tamen exceptus Cardinalis decanus fuit constitutus. Id evenit anno 1419. quo anno die 22. Decembris Florentiae obiit, pompa parum Pontificali absimili in aede S. Ioannis Baptistae sepultus aeneo, marmoreoque monumento.

CCVIII. Quo die inauguratus fuerit Pontifex *Martini*

(1) Vide caput proximum.

tinus V. dictum nuper (1). Nobilissima Columnensium gente ortus erat, Cardinalis tit. S. Georgii, eiusque nomen Orho. Constantia discessit anno 1418. die 16. Maii. Audaces Florentiae pueri nimium licenter succlamarunt pertranseunti (2). *Gilius* (3) *Magnos* Aragonensis anno 1424. post mortem Petri de Luna creatus antipapa Cheronesi, nomine adsumto *Clementis VIII.* anno 1429. arrepta insignia deposuit, suamque Martino V. exhibuit obedientiam. Atque ita magnum schisma exstinctum est, incoepum anno 1378. in electione peracta Fundis antipapae Clementis VII. Decessit autem Martinus V. Romae anno 1431. die 21. Februarii (4).

CCIX. Sedit postea *Eugenius IV.* id est, nepos Gregorii XII. *Gabriel Condulmerus* Venetus Card. tit. S. Clementis. Pontificum calumniatores fuisse tradunt, non Gregorii ex matre nepotem, sed filium spurium. In eum Columnenses seditionem, Philippus dux Mediolanensis bellum excitavit. Roma discedens unio-

(1) Dicitur *Quintus*, cum sit huius nominis III., quoniam etiam Marinus I. et Marinus II. a pluribus *Martini* nomine designantur.

(2) Videatur Poggius hist. Florent. 32.

(3) Id est, Aegidius, quem Martinus V. declaravit Maioricensem Episcopum. Hinc in conclavi Vaticano exstat haec optimi Pontificis memoria: *Martinus V. Columna exstincto schismate pacem Ecclesiae peperit.*

(4) Martinus V. tam patienti fuit animo, ut cum fratres duos, unum peste, alterum fortuito incendio sublatum amisisset, nullum dederit abiecti animi indicium. Obiisse die 20. Februarii cum sedisset annos 13. menses 3. et dies decem, Papebrochius, Pagius, alique tradunt. At in basilica Lateranensi exstat huius Pontificis aeneum sepulcrum commemoratum, quoque a Raynaldo, a Ciaconio, a Caesare Raspono, cet. cum inscriptione: *Martinus Papa V. sedit annos 12. menses 3. dies 12. obiit anno 1430. die 21. Februarii, temporum suorum felicitas.* Nos arbitramur, ut inquit Papebrochius, hoc epitaphium tempore attritum, fuisse ab aliquo infelicitate renovatum.

unionem Graecorum, utinam diuturniorem, Florentiae convocato concilio curavit (1). Concessit autem naturae anno Pontificatus XVI. Christi 1447. vigesima tertia die Februarii. Concilium Basileense anno 1439. sessione 34. die 25. Iunii in eum depositionis iniquam sententiam promulgavit, die 5. Nov. in pseudo-pontificem elegit Amadeum Sabaudiae ducem, eremiticam vitam ducentem ad lacum Lemani. Huic *Felix V.* nomen impositum.

CCX. Rexit deinde Ecclesiam *Nicolaus V.*, seu Thomas Card. Sarzanensis Bononiae Episcopus, Bartholomaeo medico, matre Fivizanensi in lucem editus (2). Nicolai Cardinalis Albergati, nunc inter Beatos relati, caussa nomen ipsum adsumsit. Principes Regesque omnes illum tamquam supremum Ecclesiae caput agnoverunt, eique etiam sese subiecit *Felix V.* anno 1449. ad pristinam reversus eremum. Cathedram Lunensem in patriam suam Nicolaus transtulit; decubuitque IX. cal. Apr. anno 1455. Dotes eius refert nobile basilicae Vaticanae epitaphium:

*Hic sita sunt Quinti Nicolai Antistitis ossa,
Aurea qui dederat saecula, Roma, tibi.
Consilio illustris, virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.*

Ab-

(1) In bibliotheca Vaticana sub concilii Florentini pictura legitur: *Eugenio IV. Pontifice Gracci, Armeni, Aethiopes ad fidei unitatem redeunt*; atque in valvis aeneis basilicae hi versus 2 Panvinio, Oldoino, et Bonannio relati:

*Vt Gracci, Armeni, Aethiopes hic adspice ut ipsam
Romanam amplexa est gens Iacobita fidem.
Sunt haec Eugenii monumenta illustra Quartii
Excelsa haec animi sunt monumenta sui.*

(2) Familia Nicolai V. Parentumcella, nomen matris *Andreola Calderina*. Est tamen in nummo inscriptio *Thomas Lugano di Sarzana* 1447. unde quidam ei fuisse inferunt parentes humilis fortunae, et cognomen *Lugano*. Reseravit, clausitque Iubilaeum anno 1450.

*Abstulit errorem, quo schisma infecerat orbem,
Restituit mores, moenia, templa, domos.
Tum Bernardino statuit sua sacra Senensi,
Sancta Iubilaei tempora dum celebrat.
Cinxit honore Frederici coniugis auro:
Res Italas ictu foedere composuit,
Attica Romanae complura volumina linguae
Prodidit: en tumulo fundite tura sacro.*

CCXI. Die Aprilis octava electus est eodem anno 1455. Pontifex Maximus *Callistus III.* vocatus antea *Alphonsus* Cardinalis *Borgia* Valentinus. Huic S. Vincentius Ferrerius praedixerat supremam Ecclesiae dignitatem, quam tenuit usque ad diem 6. Augusti anni 1458. Nijmii in nepotes suos, quorum duos purpura ornavit eodem die, notatur amoris (1).

CCXII. Euectus tum ad sacerdotii fastigium Pius II. *Aeneas Sylvius Piccolomineus* patria Senensis. Incidit huius electio in anni 1458. diem 27. Augusti atque obitus in diem 14. eiusdem mensis anni 1464. In eius exaltatione Roma exultavit. Excelluit litteris; damnavit appellationes ad futurum concilium; acta concilii Basileensis cassavit; bello adversus Turcas gerendo incubuit ardentem (2).

CCXIII. Successit Pio II. *Paullus II.*, scilicet, *Petrus Barbus* Venetus Card. S. Marci viva voce creatus, dum vix annum 48. (3) excessisset, anno 1464.

Tom. II.

Cc

ope-

(1) *Callistus III.* moriens reliquit 15. millia nummorum aureorum, quos comparaverat in usus bellicos adversus Turcas.

(2) *Victoria Fortiguerra* *Aeneae* mater, cum in somnio sibi visa foret parere infantem cum mitra, diu ex eo timuit familiae ignominiam, propterea quod improbis imponi aliquando soleant mitrae chartaceae, neque hanc expulit suspicionem, nisi quando filius creatus est Episcopus *Tergestinus*. Decessit Anconae, sed Romam delatus primum in Vaticano conditus fuit, deinde anno 1623. in aede Theatinorum S. Andreae a Valle honorifice rumulatus.

(3) Auctor *Hist. Pap.* tom. IV. proximum fuisse ait anno 83. Men-

opera Cardinalis Bessarionis. Iuramenta, quae tunc ab electis Pontificibus fieri solebant, noluit emitte-
re. Abbreviatores, inter quos Baptista Platina, amo-
vit; unde huius scriptoris acerbior stilus, et conci-
tator. Subita exstinguitur apoplexia die 26. Iulii an-
no 1471.

CCXIV. Sedit postea *Sixtus IV.* ordinis Min. No-
men ei Franciscus, familia *della Rovere*, patria Al-
bixola (1) oppidum Liguria. Bononiae, Papias, Se-
nis, Florentiae, Perusii publice tradiderat Theolo-
giam: omnes in ordine suo consequutus fuerat gra-
dus, et Vaticanam denique purpuram. Per summam
iniuriam *Iurieu* minister Calvinista ei exprobrat, quod
libidinem permiserit praeposteram. Citat conviciator
testem Balaenum, et Vesseum, utrumque hominem
haereticum et mendacem. Sixtus anno 1484. die 13.
Augusti migravit e vita.

CCXV. Ioannes Baptista *Cibo* Card. S. Caeciliae
ex clarissima Genuensi familia electus est eodem men-
se, die 29. nomine adsumto *Innocentii VIII.* Pacis in-
ter magnos principes auctor, insecutor Hussitarum,
propugnator Ecclesiasticae libertatis, Turcarumque
hostis acerrimus fuit. Occasione Zizimi fratris Baia-
zethis II. quem Innocentius captivum tenebat, ad
eumdem Baiazethem litteras dedit, ac dono lanceam
accepit, qua Redemptoris nostri transfixum fuit latus.
Id contigit anno 1492. quo itidem anno Romae in-
ven-

Mendum irrepsisse puto. Arrisise Paulo II. *Formosi* nomen, et
ad instar mulierum se ornasse, quod nimium de sua pulcri-
tudine sibi plauderet, Platinae non est credendum. Huic ta-
men aures praebuit praedictus auctor, et qui scripsit histo-
riam conclavium, necnon Ameliorius notis in lib. I. Ann. Ta-
citi.

(1) Natum *Cellae*, quinto a Savona milliaro, scribit in
suo *thesauro* part. 2. pag. 93. Ghilinus. Haud secus Panvinius,
qui in eiusdem Pontificis vita Roboreae gentis originem ac no-
bilitatem describit.

ventus est titulus Dominicae Crucis. Naturae persol-
vit debitum VIII. calend. August. anno 1492.

CCXVI. Alexander VI. post Innocentium praefuit
Ecclesiae. *Roderici Borgiae* S. R. E. Cardinalis can-
cellarii pristinum illi nomen. Quemadmodum nequit
satis laudari Borgiae familiae nobilitas, ita dici ne-
quit quantum Alexandri vitia ab historicis amplificen-
tur. Immodicum in filios amorem, incestam libidi-
nem, ambitionem, avaritiam, flagitia reliqua cuncta
describunt, praesertim Du-Chesne, Gordonius, Guic-
ciardinus. Videsis satyricam in Alexandrum epistolam,
versusque improbos in hist. Pontificum tom. IV. Ma-
leficii etiam, et propinati veneni, quo incaute hausto
ipse perierit, culpant Alexandrum plerique. Id ta-
men criminis diluere nititur Raynaldus. Lege conti-
nuatorem hist. Fleury libro CXX. num. 6. et seq.
Nos chronologiam adnotamus solummodo. Creatus
est anno 1492. III. idus Augusti, et sublatus e vi-
vis anno 1503. XV. calend. Septemb. (1).

Cc 2

PA-

(1) Quod est in proloquio, *genus irritabile vatum*, praes-
sertim in *Alexandro VI.* vidimus adimpletum. Nam de eodem
Pontifice Maximo legitur inter Iacobi Sannazarii carmina li-
bro II. epigrammatum num. 29. satyricum epitaphium, quod
incipit:

Fortassis nescis, cuius hic tumulus siet.

Habetur ibidem et duplex distichon, quorum unius hexame-
ter est,

Mirum si vomuit nigrum post fata cruorem!

alterius vero, nam pentametros exscribere nolumus,

Nomen Alexandri ne te fortasse moretur.

Exstat, et aliud,

Visuram se iterum Sixtum cum Roma putaret,

Pro Sixto Sextum vidit, et ingemuit.

Tribuitur eidem in tumulum Lucretiae inscriptio, a nonnullis
falso attributa Pontano.

Hoc iacet in tumulo, cet.

Circumfertur et epigramma, cuius initium, *Vendit Alexander, cet.*
Haec adnotamus, tum quia vulgatissima sunt, et etiam a Pa-
pi-

PATRIARCHARVM NOMINA.

Quintodecimo Ecclesiae saeculo usque ad annum 1453. quo anno Turcae Constantinopolim expugnarunt, sederunt post *Antonium IV.* qui anno 1403. decessit, *Callistus II.* *Joseph II.* Exmetropolita Ephesus, *Metrophanes* Cyzicenus, *Gregorius III.* Hieromonachus, et *Georgius Scholarius* appellatus etiam *Gennadius* eodem electus anno, quo *Mahumetes* Constantinopolim occupavit. Praeterruntur ceteri extorres, et vix Patriarchali charactere insigniti.

CA-

prio in vita Pontificis Alexandri producta lib. VI. pag. 373. tum etiam, ut novatores percipiant, a nobis vitia quorundam Romanorum Pontificum non denegari: quamquam, nisi iidem novantes dicteris, et cachinnis ubique patefacerent, honestius videretur ea praeteriri silentio. Verum etsi Pontifices etiam homines sunt, et circumdati infirmitate, nullus tamen illorum a recta fide descivit, et plurimum Romanae Ecclesiae firmitatem, auctoritatemque commendat, quod numquam eam Spiritus Sanctus deseruit, etiamsi aliquando improbo gubernatam pastore. Vitiis, quae Alexandro VI. exprobrantur, egregia eius facta opponimus; cohibitam severioribus poenis sicariorum licentiam, statutos dies ius unicuique dicendi, decretum visitationis aegrotantium tempus, contententium de novi orbis dominatione Regum, Ioannis Lusitaniae, et Ferdinandi Hispaniarum Monarchae concordiam, innovationem consuetudinis inductae a Calisto III., salutandi in meridie Deiparam, inflictum anathema librariis typis mandantibus scripta ab Episcopis non impetrata facultate, lata sanctione, quam ad annum 1501. num. 36. refert Raynaldus. Praeterritto comitatem, qua principum legatos ad se missos excepit, et praesertim Angelum Policianum, qui Senensium nomine orationem ad ipsum habuit, gravissimamque eius ad omnes Reges exhortationem, ut pacem colerent, nec de gerendo bello cogitarent, nisi adversus Turcas spoliis Christianorum superbientes. Profecto iniqui dicendi sunt, qui sumorum virorum, tenentium maxime sacerdotii, aut regni imperii fastigium, carpunt vitia, recte autem gesta praetereunt.

CAPVT II.

Synodi decimoquinto Ecclesiae saeculo celebratae.

Plenaria huius saeculi concilia sunt *Pisanum*, *Constantiense*, *Senense*, *Basileense*, et *Florentinum*. Num priora quattuor generalia dicenda sint, controversitur: nulla de postremo haesitatio.

De Pisani concilii convocazione facta anno 1409. dictum est capite superiori. Vtriusque communionis Cardinales, Gregorii nempe XII. et Benedicti XIII. ad hanc synodum convenisse, depositum in illa Gregorium, electum Alexandrum V. exauctoratum Benedictum, eo loci narravimus. Nulla Gregorio illata iniuria, siquidem iuramentum emiserat abdicandi se Pontificatu, si id necessum fuisset ad schisma abolendum, demissisque precibus invitatus ad synodum numquam voluit accedere. Interfuere tamen Cardinales XXII. (1) Archiepisc. XXIV. Episcopi CLXXXII. Abbates ac Theologi plusquam CCC. Frustra adversus Pisanum concilium depositi Pontifices reclamarunt. Qui generale fuisse negant, in hanc abierunt sententiam, quoniam non fuit a Pontifice convocatum, nec concilio ipso absoluto schisma cessavit. Verum quia Alexandrum V. omnes tamquam legitimum Pontificem agnoscunt, atque in schismate aliis, quam capiti, de cuius auctoritate controversitur, committi debet synodi congregandae facultas, non potest Pisani conventus firmitas oppugnari (2).

Per-

(1) Alibi numerantur Card. XXI.

(2) De concilii Pisani auctoritate dispar, et opposita est clarissimorum scriptorum sententia. Vide *Ital. Sacram* in Arch. Pisanis sub *Alemanno Adimario*, etc.

Perseverante schismate, Ioannes XXIII. Alexandri successor indixit concilium *Constantiense* die 20. Martii anno 1414. Inchoatum est die 5. Novembris anno proximo, praefuitque sessioni 1. idem Ioannes Romanus Pontifex. Adfuerunt Patriarchae IV. Archiepiscopi XLIII. Episcopi CLX. abbates ac Theologi supra CIX. necnon Romanorum Imperator Sigismundus. Damnatus Wiclefus, et cremati Ioannes Hus, et Hieronymus Pragensis, de quibus infra. Ioannes Pontifex, qui primum humiliter scripto et iureiurando spoponderat dimissurum se Ecclesiae regimen, si ad extirpationem schismatis videretur necessarium, id postea exsequi detrectans, et clam e synodo discedens, delectus est adnotata superius die. Constitutum Martinus V. ac synodus absoluta anno 1418. die 22. Aprilis. Concilium istud dicitur continuatio Pisani a Card. Turrecremata. An fuerit *oecumenicum* post Ioannis XXIII. discessum, vigeatque robur sessionis quartae et quintae, quibus Papa subiicitur concilio, haud levis est controversia. Adversus Ven. Bellarminum et Christianum Lupum adfirmantem partem strenue propugnat Cl. Bossuetius p. 2. defens. decl. Cler. Gallic. lib. IX.

Martinus V. sess. 44. concilii Constantiensis habita anno 1418. die 19. Aprilis indixerat concilium pro reformatione morum celebrandum Papiae, urbis in Insubria vetustae. Inchoatum illud est anno 1423. mense Maio: sed paucis advenientibus ob pestiferam illic grassantem luem, post menses duos translatum est Senas. Confirmata ibidem Wiclefistarum, Hussitarumque damnatio, et depositio Petri de Luna, actumque de Graecorum cum Latinis unione. Verum temporis calamitas impulit Martinum V. ut hac synodo abrupta, proximo anno 1424. die Februarii 19. indiceret *Basileensem* anno 1431. celebrandam. Senense concilium in litteris quoque Martini V. et Eugenii

nii IV. dicitur *oecumenicum*; fuit vero quaedam Constantiensis synodi appendix.

Sublato e vivis Martino V. Eugenius ei suffectus ratam habuit indictionem concilii Basileensis in finibus Helvetiorum. Inchoatum fuit eodem anno 1431. die 19. Maii, indictaque prior sessio pro 14. Decembris. Initio concilium fuisse legitimum, non ambigitur: sed nimiam sibi quibusdam arrogantibus auctoritatem, et cogitantibus pseudo-pontificem intrudere vivente Eugenio, bello insuper inter duces Burgundum et Austriacum fervescere, idem Eugenius anno 1432. constitutionibus, litteris, legatisque synodum studuit dissolvere, indixitque anno 1437. concilium Ferrariense. Ab eo tempore degenerans synodus in conventum illegitimum ac seditiosum inique in Eugenum se gessit, sessione praesertim 31. anno 1438. die 24. Ianuarii. De Felice V. pseudo-pontifice dictum supra. Solutum denique hoc concilium anno 1443. mense Maio.

Ferrariense concilium generale anno 1438. die 9. Aprilis inchoatum est, Florentiam vero anno sequenti translatum, ubi prima sessio habita fuit die 26. Februarii, postrema die 22. Novembris eiusdem anni 1439. Ferrariensi et Florentino concilio praefuit ipse Eugenius IV. et interfuit Ioannes Palaeologus Imperator Graecorum cum Ioseph Patriarcha C. P. ac permultis cum Latinis, tum Graecis. Inter quos de Purgatorio, de primatu Papae, de azimo adhibendo in Eucharistia conficienda, de praesenti gloria Sanctorum, ac praesertim de *processione* Spiritus Sancti a Filio, et de additione facta symbolo *particulae filioque*, longa fuit disceptatio. Sed inita tandem concordia, cui et Graeci omnes subscribere, uno excepto Marco Ephesino, qui in Graeciam redux complures ad schisma instaurandum permovit. Subiicitur synodo Florentinae *decretum pro instructione Armenorum*,

rum, non synodi, sed solius Eugenii IV. nomine inscriptum, utpote editum post discessionem Graecorum X. cal. Decembris. Sed de conciliis oecumenicis, pro nostro instituto, satis multa.

Cetera ad disciplinam spectantia commemorabo tantummodo. In Galliis celebrata fuere *Remense* anno 1408. *Senonense* 1429. *Bituricense* anno 1438. *Rotomagense* anno 1445. *Senonense* alterum 1485. In Hispania *Dertosa* anno 1429. *Matriti* 1473. *Toleti*, et *Raudae* eodem anno, et *Compluti* 1479. In Germania *Coloniae* 1423. et 1452. *Pragae* 1405. *Salisburgi* anno 1420. *Frisingae* in Bavaria anno 1440. In Anglia *Oxonii* 1408. *Londini* 1420. et 1486. et *Haphniae*, vulgo *Copenhagen*, in Silandia, vel Dania, anno 1425. Ad clericorum, et monachorum disciplinam, ad beneficiorum collationem, morumque probitatem, necnon erumpentium errorum pravitatem eliminandam, singula pertinent.

Conciliabula *Benedicti XIII.* pseudo-pontificis, seu Petri de Luna, Perpiniani anno 1408. et *Salmanticae* 1410. ubi ille verus Ecclesiae pastor fuit declaratus. *Vitinense* anno 1409. quo *Gregorius XII.* seu Angelus Corarius, etsi Pisis exauctoratus, cum paucis Episcopis schisma fulcire curavit; atque Constantinopolitanum, in quo imperante Constantino Palaeologo anno 1450. proscriptis actis synodi Florentinae Graeci ad vomitum redierunt; haec, inquam, pseudo-concilia omnino a nobis reiiciuntur.

CAPVT III.

*De Hussitis, ceterisque haereticis saeculi
decimiquinti.*

PRaeter nefaria Wiclefi dogmata in concilio Constantiensi damnata sess. 8. anno 1415. die 4. Maii, *Ioannes Hus*, et *Hieronymus de Praga* eius discipulus eadem fere omnia dogmata propugnantes, vivi fuerunt combusti. Sumtum de Ioanne Husso supplicium eodem anno 1415. die 6. Iulii, ac de Hieronymo Pragensi anno 1416. die 30. Maii. Queruntur haeretici, hos sectarum suarum patriarchas, quos tamquam martyres venerantur, rogo fuisse impositos, et exustos, etsi Constantiam accesserint obtenta securitatis fide, quam vocant *salvum conductum*. Sed queruntur iniuste, et iniuste. Nam Ioannes Hus neque a Pontifice, neque a concilio, ut ex eiusdem Hussi litteris constat, securitatem illam obtinuerat, sed tantum a Sigismundo, coarctatam ad iter, huiusque incommoda, ad solutionem tributi, vel telonii, ut apparet ex litteris Imperatoris datis Spirae anno 1414. die 18. Octobris. Cum autem contra promissa, et pacta, quibus spoponderat se iudicium concilii subiturum, discessisset Constantia, et in haeresi post damnationem evasisset pervicacior ipsius Sigismundi iussu coniectus in carcerem, merito pertulit poenam perfidiae suae. Hieronymus vero, tametsi a synodo, non a Sigismundo, obtinuerat *salvum conductum*, quia tamen damnationi Wiclefi, et Ioannis Hussi consensit, horum haeresim eiuravit sessione decimanona, palam postea testatus se fraude et mendaciter id egisse, ac in pristinos prolapsus errores, frui non poterat ea securitate, quae ipsi concessa fuerat ea apposita condi-

tione, *ut iustitia semper salva maneret*, quantum fides exigeret orthodoxa. Videatur in historia Hussitarum Ioannes Cochlaeus, et dissert. 7. huius saeculi Nat. Alexander.

Dogmatizavit Ioannes Hus, Ecclesiam constare ex solis praedestinatis, carere visibili capite, haereticos tradi non posse saeculari iudici puniendos, et neminem sacerdotum a praedicatione verbi Dei posse ab Episcopis, vel a Pontifice removeri, aliaque his affinia XXXIX. comprehensa articulis (1) proscriptis a PP. Constantiensibus. Circa Eucharistiam tamen, confessionem sacramentalem, invocationem Sanctorum, et Purgatorium Ioannes Hus numquam oppugnavit doctrinam Catholicae Ecclesiae, ideoque frustra illius concordiam iactant posteriores haeretici.

Orti ex Hussitis *Thaboritae*, *Orphani*, et *Calixtini*. Primi ita appellati sunt a monte, in quem dux Ioanne Zischa homine aequae impio, ac strenuo, sese receperunt, et cui *Thabor* nomen dederunt. Horum quidam *Orphani* dicti sunt, quasi orbatii patre, post mortem ipsius Zischae: qui obiit pestilentia anno 1424. die 6. Octobris in castro *Prison*, mandans ut e pelle sua ad terrendos hostes tympanum conficeretur. *Calixtini* denominati fuere qui communionem sub utraque specie necessariam putantes, calicis formam ubique pingebant, unde pervulgatum distichon:

*Tot pingit calices Bohemorum terra per urbes,
Vt credas Bacchi numina sola coli.*

Prodierunt pariter ex Gallia Belgica, et in Bohemiam irrupere novi *Adamitae*, nudi incedentes, ad dicti promiscuis connubiis, in omnem exardescentes libidinem, atque adeo inverecundi, ut memoratus Zischa dux Hussitarum illos gladio, flammisque ul-

1) Vid. continuat. hist. Fleury lib. CIII. num. 74. Sessione tamen concilii XV. redacti sunt ad XXX.

tricibus deleverit. Quorum dux *Pichardus* nomine se Adam ac Dei filium audacter nominabat. Paullulum modestiores *Fossarii*, qui adinstar brutorum promiscuam explebant libidinem in abditissimis locis fossisque, unde sortiti sunt nomen. Quidam demum e Wiclefi secta erumpentes coeperunt adversus *Paedobaptismum* insurgere, adserentes regenerationis lavacrum parvulis inutiliter conferri, neque illo indigere filios e fidelibus procreatos.

Haec de haeresibus tantum; nam errores a pluribus hoc saeculo absque pertinacia adsertos, quoniam non coaluerunt in sectam, licet proscriptos, non est loci huius singulatim exponere (1).

CAPVT IV.

Recensentur scriptores praecipui, qui saeculo decimoquinto pertractarunt de rebus Ecclesiasticis.

Inter plurimos illos, qui vertente saeculo decimoquinto sapientia honestissimum sibi nomen compararunt, Theologica claruerunt eruditione ex Latinis

Dd 2

nis

(1) Errorum, quos praetermittimus, auctores sunt Matthaeus Grobon ord. Praed. V. Nat. Alex. cap. 2. art. 4. Manfredus eiusdem ord. V. S. Ant. III. P. tit. 22. cap. 7. n. 8. Alphonsus Tostatus V. Rayn. ad annum 1443. num. 24. FF. nonnulli Carmelitae, Spond. ad annum 1473. num. 13. Ioannes Parvus (Petit) de quo Gerson tom. V. edit. Dupinii. Augustinus de Roma Aug. de quo *assa conc. Basil. sess. 22.* Laurentius Valla, apud Dominicum Berninum saec. XV. cap. 6. cet. Accedit Pomponius Laetus, quem, si revera, ut aiunt, abiecto Christiano nomine Petri Pomponius dici voluit, et si colebat Romulum, arque celebrabat natalem diem Urbis, non a fide extorrem dumtaxat, veram etiam idolatram vocemus oportet.

nis quidem *Petrus de Alliaco* Ambianensis Card. S. R. E. qui pro fide Catholica in concilio Constantiensi egregiam navavit operam, editisque exquisitis lucubrationibus diem obiit in urbe, cui praeerat Antistes, Cameracensi anno 1425. *Ioannes* a pago agri Remensis, ubi in lucem editus est, cognominatus *Gersonius*, ipsius Petri de Alliaco discipulus, cum sapientia, tum pietate conspicuus, humanis exentus rebus anno 1429. Augustinenses duo (1), *Paullus* Vtinensis, a concilio *Venetus* nuncupatus, et *Andreas Bilius* Mediolanensis: quorum ille anno 1428. iste vero anno 1429. naturae persolvit debitum. *Thomas Valdensis* Carmelita, cuius mors contigit anno 1431. celeberrimus fidei Catholicae propugnator, atque a nonnullis inter beatos connumeratus. *Ioannes* S. R. E. Card. de *Turrecremata*, et *Ioannes Capreolus* ord. Praed. unus 1468. alter hoc quidem saeculo, sed incerto anno defunctus. *Nicolaus* S. R. E. Card. de *Cusa* (2), qui decessit anno 1464. *S. Ioannes a Capistrano* ord. Min. cuius beata mors contigit anno 1456. et *Gabriel Biel*, qui, e vita migravit circa annum 1495.

Ex Graecis vero claruerunt *Bessarion* Archiepiscopus Nicaenus et S. R. E. Card. qui obiit anno 1472. (3) Is pro Latinis decertavit invicte: nam *Simeon Thessalonicensis*, *Macarii* duo, unus monachus montis Atho, alter Episcopus Ancyranus, et *Georgius Scholarius*, vel

(1) *Wilhelmus Beccius* Flor. Episcopus Fesulanus obiit anno 1401. *Henricus* vero de *Langestein* florebat initio saeculi. Augustinensis uterque.

(2) Calumniantur quidem heterodoxi Cusanum in *coniektura de novissimis diebus* adserere Pontificem Romanum esse *Anti-christum*. Mentiuntur plane; capite enim 7. aperte loquitur de Anti-christo venturo paullo ante universale iudicium, de quo agitur proximo cap. 8.

(3) Falso quidam obliisse tradunt anno 1437. Fuerat monachus S. Basilii, quemadmodum *Ildorus Ruthenus* Patriarcha C. P. qui obiit Romae anno 1463.

Gennadius C. P. studiose Graecorum schisma foverunt; atque *Georgius Trapezuntinus* (1), qui steterat pro Latinis, ad Mahumetis insanias defecit, luitque morte repentina poenam perfidiae.

Illam vero Theologiae partem, quae spectat institutionem morum, et vitam asceticam, magnopere illustraverunt *S. Antoninus* Archiepiscopus Flor. ord. Praed. *S. Bernardinus Senensis* ord. Minorum, *S. Laurentius Iustinianus* Venetorum Patriarcha, *Iacobus Magnus* Tolletanus ord. Eremit. S. P. August. et *Thomas a Kempis* canonicus regularis. E vivis autem primus excessit anno 1449. alter anno 1444. tertius anno 1455. quartus anno 1462., ac postremus anno 1471.

Sacras conciones verbis, scriptisque illustrarunt *S. Vincentius Ferrerius* ord. Praedicatorum, ad superiores translatus anno 1419. *Nicolaus Auximanus* ord. Minorum sublatus e vita paullo post annum 1442. Augustinenses duo Florentini, *Onuphrius Stecutus* patriae Archiepiscopus, et *Simeon Tornaquinci*; quorum ille sublatus est anno 1493. ac iste 1429. Nec praetermittendus *Hieronymus Savonarola* ord. Praed. in magna temporum calamitate combustus Florentiae anno 1498. quamvis etiamnum disceptetur, an Christi martyr, an pseudo-propheta sit nuncupandus (2).

At commentariis Sacras Scripturas illustrarunt, praeter *Alphonsum Tostatum* Episcopum Abulensem mortuum anno 1454. de quo illud profertur,

Hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne,
Thomas Anglicus ord. Praed. *Dionysius Carthusianus*,
et

(1) Alius a *Georgio Trapezuntio*, qui obiit Romae anno 1486. de quo in app. De isto Caveus in *saeculo synodali* ad annum 1461. Ille, qui anno 1486. decessit, ante obitum omnium quae dixerat memoriam nonagenarius amissit. Adde Theodorum Gazam Thessalonicensem, extinctum anno 1478.

(2) Adversariis Savonarolae adhaesit quoque Marianus a Genazano Aug. vir summus, ac praestantior, quam ad annum 1482. vi-

et *Iacobus Perez* Augustinensis : quorum, aliis praetermissis, contigit obitus, prioris anno 1403. alterius (1) anno 1471. et tertii anno 1490.

In historiis insudarunt plurimum qui sequuntur. Ineunte enim saeculo chronicum ad sua usque tempora deduxit *Iordanus* de Argentina Aug. De schismate inter Urbanum VI. et Clementem antipapam, et vitam Ioannis XXIII. luculenter conscripsit *Theodericus de Niem*, qui aetate illa florebat. *Flavius Blondus* Foroliviensis Romae triumphantis libros decem et Romae instauratae libros tres edidit, praeter decades tres historiarum Romanarum, et librum de origine et gestis Venetorum. Florebat circa annum 1440. siquidem meminit *Felici V.* antipapae (2). Ipsius Flavii abbreviationes, cosmographiam universam, et Bohemorum elucubravat historiam *Aeneas Silvius Piccolomineus* Senensis, postea *Pius II.* de quo 1. cap. De Florentino concilio pertractavit adversus Marcum Ephesium historice, ac Theologice circa annum 1440. *Ioseph* Episcopus Methonensis. Res sui ipsius tempore gestas mandavit litteris circa annum 1460. *Ioannes Gobelinus*, a secretis praeaudati Pontificis Pii II. *Baptista Platina* Cremonensis, quem *Trithemius Bartholomaeum* (3) appellavit, scripsit de vitis Rom. Pontifici-

visum sit *Bzovio*. Prior fuit *Marianus* Florentini coenobii S. Galli, nunc diruti, obiitque *Suessae* eodem, quo *Hieronymus* crematus est, anno.

(1) *Nat. Alex.* ait floruisse saeculo decimoquinto ineunte, et distinguendum ab alio *Thoma* Eboracensi : ac nullatenus illius commentaria cum iis confundenda sunt, quae scripsit *S. Thomas* Doctor Angelicus.

(2) Obiit Romae anno 1458.

(3) *Bartholomaeum* item dixerunt *Vossius*, *Baelus*, alii. De *Iolo Sannazarius* :

Ingenia et mores, vitaeque obitusque notasse

Pontificum, argutae lex fuit historiae.

Tu tamen hinc laetae trahas pulmenta culinae.

Hoc, Platina, est ipso pascere Pontifices.

tificum a Petro ad sua usque tempora : sublatus est autem pestilentia anno 1481. Permulta circa id temporis e Graeco vertit, et sanctorum vitas, aliaque plura exaravit *Ambrosius Camaldulensis* Florentinus, sui ordinis decus. *Iacobus Philippus* Bergomensis ord. S. P. Augustini supplementum chronicorum primo in lucem emisit anno 1485. non semel postea ampliavit atque obdormivit proximo saeculo, anno scilicet 1520. Florebat circa saeculi decimi quinti exitum *Marcus Antonius Sabellicus*, et *Ioannes Trithemius* monachus Benedictini instituti. Ille universam historiam, et plura ad Venetos et Aquileienses spectantia quattuor voluminibus complexus est, obiitque Venetiis anno 1506. *Trithemius* de illustribus viris Germanis, et ord. S. Benedicti, de scriptoribus Ecclesiasticis, variaque monasteriorum chronica, misso stegonographiae opere proscripso; ac decessit anno 1519. (1)

Addamus nonnullos ex illorum classe, qui ius Canonicum excoluerunt, saltem *Ioannem de Ligniano* Mediolanensem, *Petrum de Ancharano* Bononiensem et *Baldi* auditorem, *Antonium* a Butrio, *Franciscum Zabarelam* Patavinum, ex Archiepiscopo Florentino S. R. E. Cardinalem, *Ioannem* de Imola. *Felinum* Ferrariensem, et *Andream Barbatium* Siculum, *Ioannem* Cardinalem de *Turrecremata*, qui iuris etiam Canonici peritissimus fuit, commemoravimus paullo supra.

CA-

Nimirum scripsit quoque libros X. de tuenda valetudine, et *popinae scientia*. Exstat in edit. Lugdunensi anno 1541. post libros *Caelii Apicii de re culinaria*. Scripsit et alia plura.

(1) *Ioannes Annius* Viterbiensis, de quo plura *Nat. Alex.* art. 6. num. 32. videtur permultis edidisse falsa commenta. Vide *Vossium* de hist. Lat.

S. Antonini Arch. Florentini, qui scripsit summam historiam in tomos tres distributam, paullo antea meminimus.

CAPVT V.

Imperatorum series, Sanctorumque natalis dies.

EXstincto Imperatore Occidentis Ruperto (1), electus est Sigismundus filius Caroli IV. et frater Vinceslai. Diximus Rupertum vita functum anno 1410. XII. calend. Iunias: electio autem Sigismundi contigit anno 1411. XIII. calend. Apriles. Interfuit concilio Constantiensi, ac diuturnum adversus Hussitas bellum gessit, interdum sinistro eventu. Iis tamen anno 1436. devictis, suum Bohemiae regnum ingressus effusissima populi laetitia et acclamatione, diruta ab haereticis templa instauravit, exspoliata sacra suppellectili instruxit, et violata, restituto Dei cultu, purgavit. Solo haereticos in perfidia manentes iussit excedere. Ipse occubuit die 9. Decembris anno 1437. Varadini tumultu conditus (2).

In-

(1) Diximus superiori saeculo Rupertum fati cecidisse Oppenheimii in inferiori Rheni Palatinatu, sepultum vero Heidelbergae, in aede S. Spiritus, quam ipse crexerat, et ubere proventu dotaverat, ubi hoc illi appositum epitaphium: *Rupertus Dux Bavariae Comes Rheni Palatinatus, Romanorum Rex, iustus pacis et religionis amator, dignus Deo virus, qui pro iustitia pateretur, huius sacrae aedis, et collegii institutor, hic cum castissima coniuge Elisabetha, Norici montis Burgravia, quiescit; vita functus anno Christi 1410.*

(2) Sigismundum iniisse foedus cum Helvetiis anno 1474. traditur in additamentis ad Cluverii Geographiam lib. II. capite 17. a Ioanne Bunone. Mendum fortassis irrepsit, et legendum puto anno 1454. Foedus illud a Maximiliano I. abruptum, renovatum est anno 1511. ab eodem Imperatore. Znoymae, Znaim, in Moravia defunctus, illuc profectus ad filiam, Bohemorum genti diffidens. Obiit vero praedicta die 9. Decembris (quidam aiunt

Inauguratus deinde Sigismundi gener, et filiae eius Elisabethae maritus *Albertus II.* Austriacus, qui anno 1438. ter accepit coronam: calendis Ianuarii tamquam Rex Hungariae, die 20. Martii tamquam Imperator Occidentis, et die Maii sexta tamquam Rex Bohemorum. Polonos superavit: Turcas ex Hungariae finibus expulit; et Bohemos, qui Casimiro fratri Regis Poloniae se dederant, revocavit ad officia. At recedentibus e Servia Turcarum copiis, Albertus Buda reversurus Viennam anno 1439. die 26. Octobris in itinere dysenteria exstinctus est.

Imperavit diutius, nempe annis 52. *Fridericus III.* Austriacus, electus Francofurti anno 1440. die 30. Martii. Natus erat Ernesto Austriae duce, Imperatoris Alberti II. fratre patruelis. Quoniam a bello abhorrebat, eoque imperante regnavit summa in eius imperio pax, quamquam Marte alibi fervescere, adeptus est *Pacifici* cognomentum. Eleonoram filiam Regis Lusitaniae anno 1452. sibi in matrimonium copulavit, ac simul cum augustissima coniuge imperiale diadema suscepit a Nicolao V. eodem anno die 17. Martii (1). Friderici adscribitur monitis, quod Felix V. antipapa sponte Nicolao sese subiecerit, eique reconciliatus creatus fuerit S. R. E. Cardinalis, et Apostolicae sedis in Sabaudia legatus. Operam dedit, ut Maximilianus eius filius constitueretur Rex Romanorum die 17.

Tom. II.

Ee

Fe-

aiunt 8.) anno aetatis 70., Hungarici regni 51. Bohemici 17. Romani 27. Inde magnifico regioque apparatu Varadinum translatus est.

Quidam Germaniae scriptores inter Rupertum et Sigismundum recensent Imperatorem *Iodocum* Moraviae Marchionem filium Ioannis Henrici fratris Caroli IV. At is a solis Episcopis, et a Sigismundo patruelis suo suffragia retulerat, neque corona insignitus est umquam. Ineptum fuisse ad res gerendas, ac sexto mense a morte Ruperti functum vita Brunae, vulgo *Brina*, Aeneas Sylvius, alique scripserunt.

(1) Platina inquit, die XV.

Februarii anno 1486. et anno ipso die Aprilis decima redimeretur Aquisgrani corona Caroli Magni, Segoduno, id est, Norimberga, adsportata. Suprema autem Friderici dies fuit Septembris septima (1) anno 1493. Lentiae in Austria superiore, Viennam inter, ac Ratisponam.

Successit itaque patri *Maximilianus*, qui tenuit imperium usque ad annum Christi 1519. Anno 1494. cum Carolo VII. Galliarum Rege pacem firmavit: anno 1496. in Italiam irrupit animo expugnandi Neapolim: Liburno classem admovit: sed iactatis tempestate navibus, rediit re infecta in Germaniam. Huius Caesaris bella consignanda sunt saeculo decimosexto. Obiisse enim anno 1519. nuper diximus. Dies eius emortualis duodecima Ianuarii: locus mortis Lentia, sepulcri Neostadium (2). Ex priori uxore Maria filia Caroli ducis Burgundiae (alteram enim post illius mortem duxit, Blancham filiam Galeatii ducis Mediolanensis) susceperat Philippum Austriae archiducem, patrem *Caroli V.*

Quid vero de imperio Graecorum? Obierat *Emmanuel Palaeologus* anno 1425. die 20. Iulii. Imperium tum accepit Ioannes Palaeologus II. filius Emmanuelis, et Irenes. Is cum Amurathe Turcarum Sultano pacem iniit anno 1426. Ioannes iste Palaeologus, qui interfuit Florentino concilio, mortem oppetiit die 31. Octobris anno 1449. Ei successit *Constantinus Dra-*

ga-

(1) Ita in hist. Rom. M. De Chrares tom. II. pag. 275. Continuator Fleury lib. CXVII. num. 66. et alii. Calvisius tamen mortuum inquit die 19. Augusti.

(2) *Lentia*, seu *Lentium*, vulgo *Lintz*, metropolis Austriae superioris, duabus munita arcibus, et anno 1741. a Gallis expugnata, recuperata autem anno 1742. ab Imperatore Francisco I. Neostadium, *Neustad*, quo nomine aliae quinque notantur urbes, in Austria, praevalida arce, armamentario, vivarioque insigni exornatum, capum anno 1485. a Mathia Corvino, sed iterum ad Austriacam ditionem redactum.

gases Ioannis Palaeologi frater (1), et e Manuele natus anno 1403. Imperante Constantino regia civitas C. P. expugnata fuit ab Amurathe II. Hegyra 857. anno 1453. die 29. Maii. Caeso Constantino, dum strenue pugnabat, a gregario milite Turca, funditus deletum est imperium Graecorum. Quod si tempora supputentur ab anno dedicationis urbis C. P. facta a Constantino Magno, videlicet, ab anno aer. vulg. 330. invenietur imperium Constantinopolitanum stetisse annis 1023. a Constantino fundatum, in Constantino altero extinctum (2). Imperium quoque Romanum, quod incoeperat in Augusto, in Augusto alio fuisse eversum, dictum est in historia saeculi V. cap. 5.

Ad regnum, quod manet in aeternum, et contemnit, ut Daniel cap. II. praenuntiavit, omnia alia regna, perpetuo obtinendum transierunt saeculo decimoquinto permulti. SS. *Antonini Arch. Florentinorum*, *Vincentii Ferrerii*, *Bernardini Senensis*, *Ioannis a Capistrano*, et *Laurentii Iustiniani*, annum emortualem praecedenti capite commemoravimus. *Carolus* institutor Eremitarum S. Hieronymi in montibus Fesulanis mortem obiit anno 1419. et anno 1463. *Alexander Oliva* Augustinensis. Martyrii vero palmam consequuti sunt anno 1458. *Eugenius* Hibernus ordin. SS. Trinitatis: anno 1460. *Antonius de Ripolis* ord. Praed. anno 1465. *Andreas Chiensis*: anno 1475. *Simon* puerulus Tridenti a Iudaeis crudelissime excruciat (3): et an-

Ec 2

no

(1) Graveson in VI. tabula chronol. success. Imp. Orientis num. 129. ait *Constantinum* fuisse filium *Ioannis Palaeologi*, non fratrem, ceteris historicis repugnantibus.

(2) In expugnatione C. P. caesa sunt quadraginta hominum millia: caput Constantini abscissum, et infixum lanceae. Senes, matronae, virgines, puberes, impuberes trucidati, proceres optimatesque immanissime dissecti: Caesaris coniux et filiae pertractae in convivium, palam constupratae et in frusta concisae. Vide *Sabellicum*, *Dresserum*, *Leonclavium*.

(3) Huius martyrium ad versus Vangenseillum et Basnagium

vin-

no 1479. fideles complures Bohemi ab Hussitis, quorum et annis insequentibus fuit saevitia, in odium Catholicae fidei enecati. Sanctorum confessorum adepti sunt aureolas *Nicolaus Albergati* Carthus. S. R. E. Card. et Episcop. Bononiensis anno 1443. *Ludovicus* Card. et Archiepiscopus Arelatensis anno 1450. *Ambrsius* Florentinus Aug. anno 1456. Didacus ord. Minorum anno 1463. *Iacobus* Picenus eiusdem ord. anno 1476. *Ioannes* Sahagunensis ord. S. P. Augustini anno 1479. eiusque confrater *Antonius* de Amandula anno 1480. *Casimirus* dux Lithuaniae anno 1484. *Nicolaus* Helvetiae anachorita anno 1487. *Antonius* Aquilanus Augustinensis anno 1494., aliis 1480. sed hic fuit annus emortualis *B. Andreae* de Monte Regali eiusdem instituti. Choros virginum procedentium ad Agni nuptias duxerunt anno 1433. *Lidvina* Batava: anno 1447. reformatrix Clarissarum *Coletta* Corbeiensis; et anno 1463. *Catharina* Bononiensis (1): anno 1497. *Veronica* de Binasco Augustinensis. Matronis, viduisque praebuere praeclarum sanctimoniae exemplum *Francisca* Romana terris erepta anno 1440. et *Rita* de Cassia sanctimonialis Augustiniana, quae ad superos evolavit anno 1443. In libro vitae aliorum complurium scripta sunt nomina.

CA-

vindicavit eruditus anonymus dissertatione apologetica in lucem edita Tridenti anno 1747.

(1) S. *Catharina* Bononiensis scripsit librum revelationum, aliaque commemorata a Vadingo.

CAPVT VI.

Ad Ecclesiae doctrinam, ac disciplinam spectantia.

EX condemnatione haereseon, de quibus egimus cap. 3. colligitur quatenus fuerint saeculo decimoquinto confirmata fidei Catholicae dogmata: Ecclesiam non constare ex solis praedestinatiis, esse visibilem, habere constitutum a Christo, non a Caesare caput, id est, Pontificem; hunc, licet perditis moribus, esse successorem Petri, habere potestatem clavium, et facultatem concedendi indulgentias, Sacramentorum septenarium esse numerum, in Eucharistia fieri adsertam a Catholicis *transubstantiationem*, in Missa verum offerri Deo sacrificium, necessariam non esse singulis communionem Calicis, promiscuum concubitus esse illicitum, aliaque Romanae Ecclesiae statuta ad fidem, moresque spectantia esse inconcussa ac firmissima, praecipua haeresum proscriptio iterum, iterumque suadet.

Abusus plurimi decreto synodi Basileensis anno 1444. fuerunt sublatis, et eradicatae quaedam fratrum Mendicantium opiniones, adserentium parochos non teneri festis diebus Missas in suis paroeciis audire, vel celebrare: morientes in habitu fratrum Minorum Purgatorii poenas evadere: Mendicantibus fas esse confessionem omnium audire, et poenitentibus impendere absolutionem, facultate nec obrita, nec petita ab Episcopis; atque his nefas esse aliquorum criminum, praeter casus in iure expressos, absolutionem sibi reservare. Cum multorum scandalo audita sunt intempestivae quaestiones, nimio exagitatae fervore, ut Ioannis Parvi de licita tyrannorum

oc-

occisione, et quae diu vixit inter fratres Praedicatorum ac Minoritas de separatione divinitatis a Christi sanguine in Parasceve e corpore effuso.

Verum institutis regularium amplitudo, et decor accessit. Etenim anno 1419. (1) S. Bernardinus Senensis ad rigidiorum vivendi formam revocavit fratres Minores, unde nuncupati sunt *Observantes*. Cisterciensibus non procul a Toletis anno 1425. pristinum indidit spiritum *Martinus Vargas*. Franciscana Romana moniales, quae Romae vocantur *Turris speculorum*, instituit anno 1433. sub regula monachorum montis Oliveti. Ordinis Minorum anno 1435. fundamenta posuit S. *Franciscus de Paula*. In Augustiniana familia anno 1444. (2) instituerunt congregationem Insubricam *F. Ioannes Rochus* Papiensis, et *B. Georgius* Cremonensis, curante *Gerardo* Ariminensi priore generali. Congregationem alteram, S. Mariae Consolationis nuncupatam instituit anno 1473. *B. Ioannes Baptista Podius* Genuensis. Clerici Regulares, quos *Barnabitas* vocant, propagari coeperunt anno 1484.

Ex pluribus ordinibus equestribus duos nobiliores commemorabo dumtaxat, nimirum *Velleris Aurei*, et *S. Mauricii*. Primus auctorem habuit Philippum II. Burgundiae, et Brabantiae ducem anno 1430. alter *Ama-daeum VIII.* ducem Sabaudiae, de quo in superioribus plura, anno 1434.

Relati sollemni caerimonia inter sanctos fuerunt ab

(1) Duae congregationes brevitatis causa praetermittuntur, Canoniorum regularium, ab Ecclesia S. Donati in *Scopeto* nomine *Scopetiorum*, saeculo ineunte instituti a F. Stephano Senensi ord. Erem. S. P. Augustini; et congregatio *S. Iustinae* ord. S. Benedicti, sub initio pariter huius saeculi instituta Patavii. Eremitarum montis Fesulani meminimus superiori capite.

(2) Dominicus Ant. Gandolfi pag. 231. diss. Hist. de CC. Script. initia huius congreg. refert ad annum 1439. *Georgium* Cremonensem auctorem principem facit. Hunc plures (*Graverson* etiam, ac noster *Florez*) falso appellant Gregorium.

ab Eugenio IV. anno 1446. (1) *Nicolaus Tolentinus*: a Nicolao V. anno 1450. *Bernardinus Senensis*: a Callixto III. anno 1455. *Vincentius Ferrerius*, et anno 1457. *Osmundus* Episc. Sarisberiensis: a Pio II. anno 1461. *Catharina* Senensis: a Sixto IV. anno 1481. *Berardus*, alique fratres Minores, anno 1420. martyrium perpassi *Marochii*: anno 1482. Ecclesiae doctor *Bonaventura*, atque ab Innocentio VIII. anno 1485. *Leopoldus Austriacus*.

Annum Iubilaei, quem Bonifacius VIII. singulis annis centenis, Clemens VI. quinquagesimis, et Urbanus VI. trigesis tertis, ut alibi diximus (2), statuerant esse celebrandum, Nicolaus V. rursus ad annos quinquagesimos revocavit, et Sixtus IV. ad XXV. ut servatur haecenus, coarctavit. Celebratus est itaque anno 1475. Rosarii B. M. V. devotio auctore *B. Alano* circa annum 1473. coepit ardentius exerceri, et propagari, ut constat ex laudati Pontificis Sixti IV. constitutione 18.

APPENDIX.

Sive rerum aliarum historicarum complexio.

A Regum nominibus, et ab imperio Turcarum hanc syllogen auspicamur, bellorum exitus, eventus alios, et litterarum fortunam subiicientes. Galliarum Rex *Carolus VI.* anno Christi 1422. migravit e vita. Huic successit *Carolus VII.* anno 1461. Tum regnavit *Ludovicus XI.* ad annum usque 1483. Deinde *Ca-*

(1) Nicolaus inter Sanctos relatus est die 5. Junii in festo Pentecostes. Sumtum ab Augustinianis factum excessisse summam aureorum quinque mille scribe quoque Ciaconius. Exstat inter Eugenii IV. numismata unum cum inscriptione, *Nicolai Tolentinensis sanctitas celebris redditur. Sic triumphant electi.*

(2) Saec. XIII. et XIV. cap. 6.

rolus VIII. usque ad annum 1498. regnum administra-
vit. Successor eius *Ludovicus XII.* anno 1515. cum
mortali vita terrenum regnum absolvit.

In Hispaniis post Henricum III. qui obiit an-
no 1497. Castellae, et Legionis regnum gubernarunt
Ioannes II. et Henricus IV. Eo autem absque virili
prole defuncto, soror ipsius *Isabella* nupta Ferdinan-
do V. principi Aragonensi, et Regi Siciliae. Ita ex
duobus regnis Castellae et Aragoniae una Hispania-
rum monarchia facta est anno 1474. *Ferdinandus* au-
tem V. migravit e vita anno 1515. Regnaverant ve-
ro in Aragonia ab anno 1410. *Ferdinandus, Alphon-*
sus, et *Ioannes* frater Ferdinandi V. cui nuptam di-
ximus Isabellam: atque in regno Navarrae post Ca-
rolum *Nobilem Blanca Eleonora* nupta Gastoni Comi-
ti Septimanorum, sive Occitaniae, *Franciscus Fu-*
xiensis nepos Gastonis cognominatus *Phoebus*, atque
Catharina item Fuxiensis, qua nupta Ioanni Alberto,
etiam regnum Navarrae anno 1512. coniunctum est
monarchico Hispaniarum principatui. Lusitaniae re-
gnum post obitum Ioannis I. administrarunt *Eduar-*
dus, Alphonsus V., Ioannes II. et Emmanuel I. cui an-
no 1521. successit *Ioannes III.* (1)

Baiazethe a Tamerlane devicto anno 1402. die 28.
Iulii, Turcae attriti, et principe destituti a Graecis
Constantinopoli, quam obsidione vallaverant, fuerunt
expulsi: atque Tamerlane ad Indos reverso, praefici-
tur *Isa* Baiazethis filius. At is a fratre *Emir-Soleimane*,
seu *Solimano I.* bello vincitur, et occiditur. *Solimanus*
a Mousa fratre laqueo perimitur anno 1412. Eodem
mortis genere ab altero fratre, nempe Mahumete,

Mou-

(1) Coeperunt regnare in Anglia anno 1413. *Henricus V.* An-
no 1422. *Henricus VI.* Anno 1483. *Eduardus.* Eodem anno *Ri-*
chardus III. Anno 1485. *Henricus VII.*, et anno 1509. *Henri-*
cus VIII. auctor schismatis. In Polonia autem anno 1434. *Vla-*
dislaus V. Anno 1444. *Casimirus IV.* Anno 1492. *Ioannes Albertus.*

Mousa tollitur e vita. *Mahumetes* huius nominis I. an-
no 1422. debitum naturae persolvit. Ei successit *Amu-*
rathes II. qui non semel a *Schanderbeio* bellis laces-
situs, anno 1450. vitam, imperiumque dimisit. Im-
perium deinde occupavit *Mahumetes II.* dominator
Asiae, duorum imperiorum, CP. ac Trapezuntini
eversor, anno tandem 1481. et ipse fato peremptus.
Huius filius, et imperii heres *Baiazethes II.* a pro-
prio filio *Selimo* armis coactus cessit imperium, et
eiusdem filii opera veneno exstinctus est anno 1512.

Memorato Turcarum imperio, gesta ab iis con-
tra Christianos bella sequuntur. Itaque anno 1425. ir-
ruperunt in regnum Cypri, illud vastarunt, Veneto-
rum Imperatorem Ragonettum Priulium crudelissime
interfecerunt; proximo anno occuparunt Nicosiam cap-
to Rege, quem anno 1427. restituerunt, vectigalem
tamen ac subiectum. Thessalonicae cum ingenti Ve-
netorum clade anno 1431. potiti sunt. Antigoniam ur-
bem Epiri anno 1434. *Amurathes II.* expugnavit. In
Hungariam anno 1437. truculentus irrupit. Captam
a Mahumete II. anno 1453. capite 5. C. P. dictum
supra. Corinthum anno 1458. in sui potestatem rede-
gerunt, et ad vectigalia pendenda compulerunt Pe-
loponnesum. Bosna excoriato Stephano Rege, Tur-
cis cessit anno 1463. Theodosiam, vulgo Caffam, eri-
puerunt anno 1475. Genuensibus, iam Stiria, et Ca-
rinthia incursionibus non semel vexata. Capta an-
no 1480. civitate Hydrunti, Episcopum serra lignea
sciderunt. Venetis anno 1499. urbem Aegoliae Nau-
pactum, vulgo *Lepantum*, abstulere, inde caedibus
ac rapinis Forum-Iulii usque irruentes. Illud adnota-
re sat erit, solum Mahumetem II. praeter imperia
duo, duodecim regna urbesque supra ducentas im-
perio suo subiecis. Longe minora sunt quae Tur-
cis contigerunt adversa. Frustra anno 1428. Cretam
insulam, et anno 1444. Rhodum aggressi sunt. Non
Tom. II. ff una

una tantum vice cum Schanderbeio adverso Marte pugnarunt, anno praesertim 1465. Recuperato Hydruntum ab Alphonso Calabriae duce anno 1481. in captivitatem redacti sunt quotquot illic aderant.

Sunt quaedam res post cruenta bella narrandae. Verona Scaligerorum sedes anno 1405. venit in potestatem reipublicae Venerae. Ladislaus Rex Apuliae anno 1408. Romam hostili manu aggressus ad fugam a Paulo Vrsino compellitur. Exorta anno 1418. seditio in Parisiis, interfecta fuerunt a populo fere duo milia studiosorum adolescentium. Genua anno 1423. expugnata fuit a Philippo duce Mediolanensi. Veneti cum Florentinis anno 1427. iuncti sunt foedere. Ioanna puella Lotharingiae arma induens anno 1428. et Gallis auxiliares copias adducens, strenue pugnavit adversus Anglos, sed ab his capta anno 1429. viva combusta fuit Rothomagi (1). Genuenses anno 1434. sese vindicarunt in libertatem. Galli anno 1436. receperunt Lutetiam Parisiorum, quam occupaverant Angli (2). Laurentius Mediceae gentis decus, litterarum Mecoenas et princeps patriae (3) obiit Florentiae anno 1492. quo anno Christophorus Columbus Ligur novum orbem Hispanis et Lusitanis aperuit. Americus item Vesputius Florentinus anno 1497. quare-

(1) Anno potius 1430. capta Compendii, vulgo Compiègne. Dicta Ioanna d' Arch, et puella Aurelianensis. Eius patria Domremy.

(2) Quibusdam in Vestphalia deficientibus ab Episcopo Coloniensi anno 1446. ad Adolphum Clivensem Principem, ingeniose adnotatum tempus versu 9. Psalmi XXXI.

NoLre fieri SICVT eQVVS, et MVLFVS, qVtVVS non est InteL-LeCVVS.

(3) Laurentius filius fuit Petri II. Medicei, et frater Iuliani in factione Pazzorum interfecti anno 1478. discipulus Gentilis Aretini, ac pater Petri, qui ei successit in patriae regimine, et Ioannis, qui ad summum Pontificatum ascendit assumpto nomine Leonis X.

tam illam orbis partem invenit, quae ab illius nomine nun cupatur America.

Addamus de litterarum incrementis perpauca. Patrocinio praeclaudati Laurentii Medicei complures suffulti, ingenii sui vires exerere studuerunt. Hos inter celebrantur Christophorus Landinus, Angelus Politianus, Laonicus Chalcondylas, Marsilius Ficinus, Ioannes Lascaris, aliique. Christophori ignoratur annus emortualis, sed eius in Danthem commentaria primo in lucem prodierunt Venetiis anno 1487. Obitus Politiani consignatur anno 1494. Florebat Chalcondylas circa annum 1484. Ioannes Lascaris a Laurentio missus in Graeciam, ut rariora MSS. perquireret, magnopere in Etruria per idem tempus Graecarum litterarum cultum promovit. Marsilii Ficini immortalis spiritus ex angustiis corporis exiit anno 1499. Ad Mediceas aedes, tamquam ad Musarum asceterium, etiam convolarunt vir summus Ermolaus Barbarus Venerus, et ingeniorum phoenix (1) Ioannes Picus Mirandulanus, ambo extincti anno 1494. Atque hi eruditione claruerunt omnigena. Adde Ioannem Aventinum, Gerardum Mercatorem, Iulium Caesarem Scaligerum, Ioannem Sleidanum, Ioachimum Camerarium, Georgium Fabricium, Raphaellem Volaterranum, Volphgangum Lazium, cet.

Quaslibet autem facultates exornarunt peculiari ratione viri doctissimi. Nam quis de Latina lingua, et de eloquentia plus meruit Ambrosio Calepino (2), et

Ef2

(1) Ioannes Picus natus anno 1463. obiit anno aetatis suae 32. nondum exacto, eique inscriptum epitaphium:

Ioannes iacet hic Mirandula. Cetera norunt

Et Tagus, et Ganges, forsitan et Antipodes.

Obiit Picus die XV. Cal. Decembris, quo die Florentiam ingressus est Carolus VIII. Rex Galliarum.

(2) Ambrosii Calepini dictionarium in lucem primum prodit anno 1504. unde editio anni 1509. dicata Aegidio Viterbiensi est 2. non prima.

et *Laurentio Valla*? Ambrosius Augustinensis, auctor dictionarii, quod omnium teritur manibus, ex Bergomensi familia Comitum Vallis Calepiae, ex qua cum ipsi, tum Latinis lexicis deprompta est appellatio, ad annum 1511. pervenit. Florebat eruditione, et eloquentia circa annum 1460. et toto deinceps vertente saeculo *Ioannes Iovianus Pontanus*. Laurentius Valla decessit Romae anno 1465. sequenti epitaphio in aede Lateranensi cohonestatus:

Laurens Valla iacet, Romanae gloria linguae:

Primus enim docuit, qua decet, arte loqui.

Excelluere oratoria arte *Iannotius Manetti* Florentinus, *Bartholomaeus Facius* Genuensis, et *Augustinus Dathus* Senensis, de quibus agit etiam Caveus ad annos 1440. 1450. et 1460. Sola Florentia tres historicos percelebres prae ceteris produxit: *Poggium Bracciolini*, *Matthaeum Palmerium*, et *Benedictum de Accolti*; Aretium *Leonardum Brunum*; Chiensis insula *Leonardum Iustinianum*. Contigit Poggii obitus anno 1459. Palmerii anno 1475. Benedicti anno 1466. Brunus decessit anno 1443. aut sequenti: Iustinianus post annum 1453. Notatur autem Poggius epigrammate Sannazarii (1), quod Florentinorum discordias praeterierit silentio; et Palmerius (2), quoniam docuit Pythagoricam animarum transmigrationem. Leonardo Bruno in Florentino S. Crucis templo erectum fuit cum epitaphio (3)

mar-

- (1) Actii Sinceri San. de Poggio epigr.

*Dum patriam laudat, damnat dum Poggius hostem,
Nec malus est civis, nec bonus historicus.*

- (2) De Palmerio Hugolinus Verinus lib. II. Illust. FL.

*Tu quoque, Palmeri, quamquam te ceperit error
Spirituum haud parvo es celebrandus honore.*

- (3) Inscriptio ad Leonardi Aretini sepulcrum in templo FF. Minorum Conventualium Florentiae:

*Postquam Leonardus e vita migravit, historia luget, eloquentia
muta est, ferturque Adulas, tum Graecas, tum Latinas lacrimas
tenere non potuisse.*

marmoreum sepulcrum, atque in eius funere eloquentissimam habuit orationem praeclaudatus Iannotius Manetti. Synchronus iis fuit *Hugolinus Verini*, qui Florentiam perpolitum carmine illustravit, aliaque plurametro conscripsit (1). Hoc demum saeculo de rerum inventionem scripsit *Rodolphus Agricola*, qui libros suos absolvit anno 1480. Excelluerunt postremo *Ioannes de Imola* Iurisprudentia, et eodem fere tempore *Baldus Mathesi* *Ioannes* Regiomontanus: Latinitate *Pomponius Laetus*, de quo vide supra cap. 3. Excelluit inter rhetores *Bartholomaeus Fontius* Florentinus eodem tempore, quo memoratus Angelus Politianus; atque de illo scriptum reperi:

Fontius est rhetor, pubis moderator Etruscae,

Iudicio, et nulli morum pietate secundus.

Ad scientiarum ornamentum haud mediocriter contulerunt institutae aut restauratae hoc saeculo academiae. Herbipolensis in Franconia initium habuit anno 1403. Basileensis anno 1459. Friburgensis anno 1460. Ingolstadiensis anno 1472. Moguntina anno 1482. Melioribus legibus anno 1452. formata schola Parisiensis, et elegantioris doctrinae praeceptoribus instructa Monasteriensis in Vestphalia anno 1490. (2)

Con-

(1) De poetis *Maphaeo Vegio*, *Angelo Politiano*, *Francisco Philelpbo*, et *Michaele Marullo*, qui periit submersus in Caccina Etruriae amne, vide Vossium de poetis Latinis cap. 7. Inter Florentinos excelluit quoque *Paullus Paulli F.* de quo Hugolinus Verinus:

Quid Paullum memorem? terram qui norat, et astra,

Qui Perspectivae libros descripsit, et arte

Egregius Medica multos a morte reduxit.

(2) Institutae ulterius fuerunt academiae Taurinensis anno 1405. Lipsiensis anno 1408. Lovaniensis anno 1426. Lovaniensem academiam, quam Ioannes dux Brabantiae instituit anno 1426. Eugenius IV. confirmavit anno 1431. Codaniae vulgo *Copenhagen* in Dania, initium habuit anno 1479. auctore Christiano I. Andreapolitana anno 1431. Valentina anno 1452. Nannerensis anno 1460. et Rostochiensis anno 1490.

Contulit demum quamplurimum ad litterarum splendorem, et studiosorum commodum artis typographicae inventio. Hanc historici referunt ad annum 1440. et auctorem faciunt *Ioannem Gotteburgen* Argentoratensem, commorantem Moguntiae. Hanc artem *Sixtus Rusinger*, et *Vldaricus* quidam Germanus circa annum 1470. Romam, ac Neapolim traduxerunt. Exercuerunt illam primitus *Ioannes Fust*, et *Petrus Schoeffer* item Germani. In Gallias primum intulit circa annum pariter 1470. *Ulricus Gering* Constantiensis. Ad perfectionem adduxere Venetiis circa annum 1500. *Aldus Manutius*, et Parisiis *Robertus Stephanus*. Antiquiores libri, qui absque loci, et typographi nomine inveniuntur impressi, sunt *Psalmorum codex* anno 1457. *Rationale divinorum officiorum* *Wilhelmi Durandi* anno 1459. *Catholicon* *Ioannis Bladi de Ianua* anno 1460. *Decor puellarum* anno 1461. *Biblia* Latina anno 1462. Moguntiae autem cum nomine *Ioannis Fust*, et *Petri Schoeffer* impressum fuit anno 1465. opus *Cicero- nis de officiis*. Qui artis tam praeclarae inventionem Germanis invident, aiunt apud Sinenses, et Mexicanos ante plures annos obtinuisse: sed iis, quos laudavi, artem litterarum fusoriam, formam notasque, et dictiones, ac pagellas coniungendi facilitatem, non possumus denegare (1).

DE

- (1) De artis typographicae inventore Aprutinus Episcopus.
Imprimis ille die, quantum non scribitur anno,
Et quidam illius aevi Teutonicus:
Nuper ab ingenio Rhenanae gentis et arte
Librorum emersit copia larga nimis,
Et qui e divitibus vix regi obvenerat olim,
Nunc liber in tenui cernitur esse casa.
Quae doctos latuit Graecos, Italosque peritos,
Ars nova Germano venit ab ingenio.

DECIMVM SEXTVM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Pontifices, qui saeculo decimo sexto praefuerunt Romanae Ecclesiae.

Obitum Alexandri VI. Rom. Pontificis consignavimus anno 1503. die 18. mensis Augusti. Quo extincto usque ad saeculum decimum sextum successive Romanae praefuerunt Ecclesiae, *Pius III. Iulius II. Leo X. Hadrianus VI. Clemens VII. Paullus III. Iulius III. Marcellus II. Paullus IV. Pius IV. S. Pius V. Gregorius XIII. Sixtus V. Urbanus VII. Gregorius XIV. Innocentius IX. Clemens VIII.*

CCXVII. *Pius III.* antea *Franciscus Card. Piccolomineus Senensis*, filius *Laudimiae* sororis *Pii II.* atque singulari doctrina praeditus prout eius apud *M. Ant. Sabbellicum* declarant epistolae, XV. cal. Nov. anno 1503. quae erat Pontificatus sui vicesima sexta dies, exsequi res, quas meditabatur maximas, praeveniente morte, non potuit.

CCXVIII. Suffectus *Pio III. Iulius II.* seu *Iulianus Cardin. Roboreus Ligur*, et nepos *Sixti IV.* De illo *Erasmus* interpretatur adagium, *de remo ad tribunal*, et *Hadrianus Iunius* alterum proloquium, *de scapha in triumphalem quadrigam*; quod adolescentulus navicula *Arbizuola* Genuam caepas detulerit. Priusquam clauderetur conclave, summo omnium adsensu electus est Pontifex; neque praecedentis alicuius Pontificis, sed, *Iulii Caesaris*, inquit *Papirius*, ob bellicam virtutem celeberrimi, nomen adsumsit. De illo praef-

praecitatus Erasmus Bononia anno 1506. ad Hieronymum Buslidianum scripsit: *In praesentia quidem in Italia mire frigent studia, fervent bella. Summus Pontifex Iulius belligeratur, vincit, triumphat, planeque Iulium agit.* Perusia expulit Balliones, Bononia Benivolos. Magnificentissimae Vaticanae aedis, architecto Bramante, fundamenta proiecit, ad stipem colligendam apertis indulgentiarum thesauris. Savonae item templum Virginis, et Episcopium splendido sumtu ampliavit. Adversus conciliabulum Pisanum indixit synodum V. Lateranensem oecumenicam; sed nondum absoluta obiit anno 1513. IX. cal. Martias, clarus elogio Hieronymi Fracastorii, et carmine Hadriani Cardinalis; notatus tamen (1) epigrammate Gilberti Ducherii.

CCXIX. Ioannes Cardinalis Mediceus Flor. successit Iulio, nomenque *Leonis X.* adsumsit. Pontificatum, quem consequutus fuit anno 1513. V. idus Martii, repentina morte dimisit anno 1521. cal. Decembris (2). Lateranensem V. synodum absolvit: Luther-

(1) Epigramma.

*In Gallum, ut fama est, bellum gesturus acerbum
Armata educit Iulius urbe manus;
Accinctus gladio claves in Tibridis amnem
Proiecit, et saevus talia verba facit:
Quum Petri nihil efficiant ad praelia claves,
Auxilio Pauli forsitan ensis erit.*

Hadrianus S. R. E. Cardinalis S. Chrysogoni eleganti carmine narravit Iulii II. iter, quo Roma Bononiam adiit. Incipit carmen illud,

*Augusti memoranda dies vicesima sexta
Pontificem magna Roma dimisit Iulium,
Pene omni patrum, et procerum comitante sinatu.*

(2) A cubiculario suo Bernabò Malespina propinatum Leonis venenum suspicati sunt nonnulli. Vide Guicciard. lib. XIV. Leo filius fuit Laurentii Medicei, et Claricis Vrsinae, discipulus Angeli Politiani, et Bernardi Michelotti, Graecis Latinisque litteris imbutus, creatus Cardinalis anno aetatis suae 13. Summus Pontifex 37.

theri in Romanam Ecclesiam debacchantis proscripsit articulos: Henricum VIII. qui eundem Lutherum impugnavit (1), titulo decoravit *defensoris fidei*. Litteras magnopere coluit, atque magno habuit in pretio sapientes viros, poetas praesertim, necnon musicos, ac pictores, inter quos Raphaellem Urbinate. Veterum MSS. diligentissime perquiri curavit, lusitque et ipse aliquando ex tempore festivis versibus (2). Qui illum infectum lue venerea, simoniaca labe, magicis praestigiis, vitiisque plurimis scripserunt, caecutientes non viderunt operum, ac virtutum ipsius magnitudinem. Ille autem, qui aiunt fabulam reputasse Evangelium, falsidici omnino sunt existimandi, ducti unius Balei in Apostolicam sedem iniquissimi testimonio, ut fatetur etiam in *DiCTION.* Petrus Bayle. Miramur et Sannazarium a dicacitate non temperasse (3), scriptitantem de Leone epigramma.

CCXX. Sedit post Leonem *Hadrianus VI.* Traiecti ad Rhenum humili loco natus, doctor Lovanien-sis, et praeceptor Caroli V. creatus praeter omnium opinionem anno 1522. V. idus Ianuarii, pacis amator, rerumque omnium contemtor, Berni tamen, Pie-
Tom. II. Gg rii

(1) Henricus VIII. librum *de Sacramentis VII.* misit ad Leonem X. cum disticho,
*Anglorum Rex Henricus, Leo decime, mittit
Hoc opus, et fidei testem, et amicitiae.*

(2) Istiusmodi versus occurrunt nonnulli apud Bayle in dict. V. *Leo X.* et tom. IV. *Histoire des Papes.* Leonem X. oculis caligasse tradunt, et annos Pontificatus sui ita non recte cernendo signasse MCCCCCLX. quorum numerorum lepida fertur explicatio: at non credo caecutientem numeros Romanis litteris tam eleganter pinxisse.

(3) Sannazarii epigramma:

*Sacra sub extrema si forte requiritis hora
Cur Leo non potuit sumere, vendiderat.*

Exstat eiusdem Sannazarii epigramma aliud, quod incipit
Sumere maternis titulus cum posset ab ursis, cet.

234 ECCL. HIST. BREVIARIUM
rii Valeriani, et Sannazarii (1) notatus carmine, adeo, ut verissimum illud sit, *genus irritabile vatum*, quod memoravimus superiori saeculo cap. 1. pertractantes de Alexandro VI. Obiit anno 1523. XVIII. calend. Octobris.

CCXXI. Deinde Ecclesiae praefuit *Clemens VII.* antea Iulius Card. Mediceus, patruelis Leonis X. Electus est anno praedicto 1523. XIII. cal. Decembris, et decessit anno 1534. VI. cal. Octobr. Sedente illo contigit depopulatio Urbis, de qua in appendice. Plura de Clemente VII. Pallavicinus Hist. conc. Trid. lib. III. cap. 15. Sanderus lib. I. de schismate Anglicano, et Nat. Alex. art. 5. quae legenda sunt, ut ab imprudentiae nota Pontifex iste purgerur.

CCXXII. Creatus postea sacrorum comitiarum initio *Paullus III.* (1) antea Alexander Card. Farnesius: qui virtute, fideique zelo fervens in Henricum VIII. Angliae Regem spiritualia arma convertit, ad comprimendas haereses oecumenicum indixit concilium, decennales inducias inter Carolum V. Imp. et Franciscum I. Regem Galliarum firmavit, persolvitque naturae debitum anno 1549. IV. idus Novembris.

CCXXIII.

(1) Sannazarii:

*Classe virisque potens, domoque Oriente superbus
Barbarus in Latias dux quatit arma domos:
In Vaticano noster latet; hunc tamen alto,
Christe, vides caelo, (proh dolor!) et pateris?*

Hadrianum veneno sublatum tradunt aliqui. Aedificato a se magnificis sumtibus collegio Lovaniensi, iussit vestibulo aureis litteris inscribi:

Traiectum plantavit, Lovanium rigavit, Caesar incrementum dedit.

(2) *Paullus III.* omnium primus anno 1536. edidit Bullam, quae legitur Romae feria 5. maioris hebdomadae, et appellatur iccirco *in coena Domini*. Incipit, *Consueverunt Romani Pontifices*. Ampliata fuit a S. Pio V. anno 1567. rursus a Paulo V. anno 1610. item ab Urbano VIII. anno 1627. Ea nunc obviat, et incipit, *Pastoralis Romani Pontificis vigilantia.*

SAECVLVM XVI. CAPVT I. 235

CCXXIII. Rexit tum Ecclesiam *Iulius III.* a die 8. Februarii anno 1550. usque ad diem 23. Martii anno 1555. quo fatis cessit. Romae natus, sed ex oppido Etruriae montis S. Sabini oriundus obscurissimo genere fuit (1). In eius vituperationem narrant, quod adolescentulium perditae famae, et custodem simulae ornaverit purpura; et illud carpunt, quod sculpi iusserit numisma cum sui imagine, ense appposito, inscriptisque verbis Isaiae cap. LX. v. 12. *Gens, et regnum, quod non servierit tibi, peribit*. Verum cur potius in Iulio non commendemus intermissi Tridentini concilii instaurationem, Hebraici Thalmud, librorumque haereticorum damnationem, et reducendi ad gremium Ecclesiae regnum Angliae studium maximum atque ardentissimum?

CCXXIV. *Marcelli II.* Cervini Politiani, quem ad Pontificatum anno 1555. V. idus Apriles boni quique gratulabantur evectum, obitum post dies 21. apoplexia acceleratum Romana civitas, et universa Ecclesia deflevit (2).

CCXXV. *Paullus IV.* successor Marcelli inauguratus est Pontifex praedicto anno 1555. X. calend. lunias, obiitque anno 1559. XV. calend. Sept. Vocabatur antea Ioannes Petrus Card. Carafa, Episcopus Theatinus, a quo clerici regulares, quorum cum S. Caetano fuit institutor, *Theatini* cognominantur. Pro fide orthodoxa irrequiere pugnavit, et sanctissimae Inquisitionis tribunal privilegiis amplissimis communivit. Improbi homines eam ob rem Paulli statuam in Capitolio erectam, capite abscisso deiecerunt, quam anno 1708. restituit *Clemens*.

Gg 2

(1) Illius Cognomen *de' Ciocchi*.

(2) *Marcellus* pristinum nomen retinuit in venerationem S. Marcelli I. Adeo fuit humilis, ut absque sollemni pompa, et bellicorum tormentorum strepitu, imponi sibi iusserit Pontificis Maximi tiaram.

mens XI. (1) Appositi ad fractum gladiatoris simulacrum, quod Pasquillum vocitant, foedissimi verus, cuiusmodi est impudentissimum distichon.

Hic Carafa iacet superis invisus et imis;

Styx animam, tellus putre cadaver habet.

CCXXVI. In Pio IV. successore Pauli, eique suffecto die 26. Decembris anno 1559. ex Medicea familia Mediolanensi, quum laudare possimus Tridentinae synodi complementum, et confirmationem, cum Ferdinando I. Imp. ceterisque Christianis principibus concordiam maximam, tantaque Urbis ornamenta, ut de hoc Pontifice dictum sit,

Marmoream me fecit, eram cum terrea, Caesar,

Aurea sub Quarto sum modo facta Pio;

illud commemoramus tantummodo, utique faustissimum, quod morienti eius ex sorore nepos Carolus Borromaeus, et Philippus Neri, viri sanctissimi adstiterint. Decessit IV. ante idus Decembris anno 1565.

CCXXVII. Rexit deinde Ecclesiam a die 7. Ianuarii anni 1566. usque ad calendas Martias anni 1572. S. Pius V. ord. Praedicat. Insuper, dictus antea Michael Ghislerius. Huius in propugnanda fide sollicitudinem, in Deiparam Virginem devotionem, in comparanda adversus Turcas expeditione curam studium-

(1) Eidem statuae apposita inscriptio, Paulo IV. Pont. Max. scelerum vindicti integerrimo, Catholicae Fidei acerrimo propugnatori. Haud bene moratos nepotes Roma excedere iussit. Haereticorum libros gravi anathemate legi, et retineri prohibuit, illorumque, et ceterorum noxiorum indicem fieri, et publicari mandavit. Subtulit ad sublevandam plebem annonae penuriam: dedit operam, ut in Urbe artes omnes quodammodo reviviscent: Iudaeis synagogas excidit, septa coarctavit, usuras inhibuit, glauci coloris pileum indixit: in actu quolibet, in verbis, in incessu, in gestu nihil umquam ostendit non decorum, non honestum, non grave. Nil mirum, si Petrus Paulus Vergerius apostata impudentissimus, aut huius furfuris homines in tam excelsi animi Pontificem fuerint debacchati.

diumque, in devovendo diris Elisabetham Anglorum Reginam Apostolicum zelum, in solando Mariam Stuartam Scotorum Reginam paternum amorem, in iuvando auxiliariis militibus pecuniisque Christianissimum Regem Carolum IX. contra Huguenotos pugnantem liberalissimum animum, ceteraque omnium virtutum decora, mirari quidem, ac celebrare satis non possumus. Id in eius funere omni eloquentiae vi praestare tentavit Marcus Antonius Muretus orator percelebris.

CCXXVIII. Promotus postea ad supremum Ecclesiae regimen Gregorius XIII. id est, Hugo Boncompagnus Bononiensis. Contigit eius electio anno 1572. III. idus Martias, obitus anno 1585. IV. idus Aprilis. Praecipua eius merita complectitur inscriptio ad illius statuum erectam in Capitolio. Ea hisce concepta est verbis: *Gregorio XIII. Pontif. Max. Ob farinae v. Etigal sublatum, Urbem templis, et operibus magnificentissimis exornatam, H. S. obtingentes singulari beneficentia in egenos distributum, ob seminaria exterarum nationum in Urbe, ac toto pene terrarum orbe, religionis propagandae causa, instituta, ob paternam in omnes gentes caritatem, qua ex ultimis novi orbis insulis Japoniorum Regum legatos triennii navigatione ad obedientiam sedi Apostolicae exhibendam primum venientes Romam pro Pontificia dignitate accepit, S. P. Q. R. (1)*

CCXXIX.

(1) Calendarium, quod ab eius nomine dicitur Gregorianum, anno 1582. emendarum prodiit, publico diplomate in toto orbe Christiano servandum, quamquam illud Graeci, et Novatores reiiciunt, levi ratione ducti, quod nempe calendarium reformare munus sit laicorum Principum, propterea quod illud opera Sosigenis confecerit Iulius Caesar, correxerit Augustus, alique Imperatores immutaverint. Vid. Blondi, *Histoire de Calendrier Romain*. Futilis ratio: quae enim ad festorum immobilium spectant celebrationem, decernere Ecclesiastici est iuris: definitus a PP. Nicaenis celebrandi Paschalis dies; statuae ab aliis synodis, Ecclesiarumque pastoribus, et de uno in alium diem translatae sollemnitates complures.

CCXXIX. Sequitur *Sixtus V.* antea *Felix Peretti*, ord. Min. in Piceno ortus humili loco, sed animi magnitudine, rebusque praeclare gestis nulli fere secundus. Debet illi plurimum Romana civitas, aedificiis, fontibus, obeliscis, Vaticana bibliotheca, templis, stratisque viis exornata; debet Ecclesiasticae ditionis amplitudo latronibus, improbisque hominibus expurgata; debet Apostolica sedes ob vindicatam iurisdictionem, ob aerarium summopere adauctum, ob Quirinales aedes instauratas et ampliatas. Lauretum iure civitatis donatum, Picenum universum, et Mendicantium ordines, ex quibus ad Vaticanam purpuram saltem quattuor Theologos adsumi constitutione decrevit, Sixto plurimum debent. Pontifex iste litterarum patronus, sapientum Mecoenas, insectator vitiorum, cunctis etiam summis Principibus aequè diligendus, ac formidandus creatus fuit anno 1585. VIII. cal. Maias, et lenta febri, non absque suspiratione veneni, exstinctus anno 1590. VI. cal. Septembris (1).

CCXXX.

(1) Praeter numismata, et inscriptiones plurimas, quae Sixti egregia facta declarant, exstant in bibliotheca Vaticana haec de illo disticha:

- I. Omnia tuta vides, caput orbis praeside Sixto;
Astrea est terris reddita, paxque mari.
 - II. Sicarios Sixtus zelo auspice perdidit, inde
Vbertas campis reddita; paxque gregi.
 - III. Quae fuit a parco congesta pecunia Sixto,
Turcae erit exitium, praesidiumque Petri.
 - IV. Ob erectam, et Apostolo Paulo consecratam Antonini
columnam,
Iure Antoninum Paulo vis Sixte subesses
Nam vere hic pius est, impius ille Pius.
 - V. Ob aquas ad Centumcellas deductas,
Urbs vicina mari mediis iriebat in undis,
Nunc dulces Sixti munere potat aquas.
 - VI. Pontinas Sixtus potuit siccare paludes,
Fontibus ut potuit sicca rigare loca.
- Cetera praetermitto.

CCXXX. Urbani VII. antea Ioannis Baptistae Card. Castanei, patria Genuensis, erogatum in puellarum doctes universum patrimonium (1) commemorabo dumtaxat; nam ad sacerdotii culmen provectum XVI. calend. Octobris cit. anno 1590. VI. calendas eiusdem mensis,

Abstulit atra dies, et funere mersit acerbo.

A.Fn. XI. 28.

CCXXXI. Nec diuturnus Pontificatus Gregorii XIV. an-

(1) Adscendit hereditas illa ad triginta aureorum millia: doctesque illae adauctae distribuuntur virginibus Romae in aede S. Mariae ad Minervam nuncupatae, VIII. cal. Aprilis, a sodalicio instituto a Ioanne S. R. E. Card. Turrecremata ord. Praed. cuius institutionis causa significatur versibus in sacratio eiusdem aedis ad Minervam marmore insculptis:

*Ne male patrandis stupris, quod avara merendo
Forma puellaris, saepe coegit inops,
Annua praeperibus stips est, hic pensa viritum
Dusque maritandis condita virginibus.
Murus et officium sancti celebrate Quirites,
Cum vicena venit Martia quinta dies;
Terrestri ut censu caelestia regna pareatis,
Pollicita et vobis centupla messis erit.*

De obitu autem eiusdem Pontificis Urbani VII. et decessoris sui Sixti V. legimus morale, quod hic subiicitur, epigramma editum a quodam Petro Lindebergio:

*Pontificum properata volunt quid funera bina?
Vult certe bis aliquid significare Deus.
Vix magnae matri Sixtus sua tradidit ossa,
Mox est Urbanus consumulatus humo.
Ille ubi complexisset clarus diademate lustrum:
Hic ubi regnasset quinque novemque dies.
Vera loquar; veniam da, lector, vera fatenti,
Non odium ut dicam, nec facit illud amor,
Si mihi tam subito mors vellet demere vitam,
Essem qui nunc sum, non cuperem esse Papa.
Vos, o Card'nei patres, hinc discite, quid sit
Pontificis summi, et totius orbis honor.
Orbis honor vanus plane est, a'que omnia vana,
Omnibus at vanis vanior omnis homo.*

240 ECCL. HIST. BREVIARIVM
antea Nicolai Sfondrati Mediolanensis, a quo Cardinales regulares birretum rubrum acceperunt, regimen quippe Ecclesiae sibi commissum anno 1590. die 5. Decembris, migrans ad plures dimisit proximo anno 1591. die Octobris decimaquinta.

CCXXXII. Quid *Innocentius IX.* subrogatus Gregorio die 29. Octobris? Vocabatur antea Ioannes Antoninus Fachinetti Card. Bononiensis omnibus integritate, eruditione ac prudentia acceptissimus. Miserrus egenorum multiplicavit annonam, sed utiliora meditantem die 29. Decembris citissima mors exstinxit.

CCXXXIII. At decennium ac mensem in Pontificatu exegit *Clemens VIII.* Florentinus ex nobili Aldobrandina familia, cui nomen pridem Hippoliti. Etenim consequutus est summum Ecclesiae imperium anno 1592. III. cal. Februarias, ac deposuit morte anno 1605. die 3. Martii. Henricum IV. Galliarum Regem adhaerentem haereticis deponi curavit, sed professum postea Catholicam fidem solvit anathemate, et in Ecclesiae sinum recepit. Alphonso II. Estensi absque liberis mortuo, recuperavit Ferrariam, eandemque urbem adiit XXVII. Cardinalium comitatu. Ob excitatas circa doctrinam Ludovici Molinae de concordia liberi arbitrii cum donis divinae gratiae gravissimas contentiones, instituit congregationes de auxiliis, mandans, ut ad mentem S. P. Augustini, cuius sententias Pontifex ipse accurate collegit, tota dirimeretur controversia. Indixerat autem Clemens, quando decubuit, earum congregationum disputationem tricesimam octavam.

CA.

CAPVT II.

Enumerantur concilia saeculo decimosexto celebrata.

DVo hoc saeculo celebrata fuere concilia oecumenica, Lateranense V. et Tridentinum. Quoniam vero illud ad abolendam pragmaticam sanctionem, atque rescindenda conciliabuli Pisani coactum fuit, horum aliqua praemittenda est notitia.

Sanctio itaque *pragmatica* est constitutio edita in synodo Bituricensi anno 1438. sub Carolo VII. Gallicae Rege, qua auctoritas concilii praefertur auctoritati Pontificis, Episcoporum electio committitur collegio canonicorum, *expectativis* gratis locum esse non sinit, prohibet beneficiorum reservationem, declarat possessionem triennalem esse sufficientem ipsorum beneficiorum titulum, numerum Cardinalium ad XXIV. coarctat, aliaque Apostolicae sedi iniuriosa, et in 23. articulos distributa definit. Pragmaticam hanc sanctionem Eugenius IV. Pius II. alique Romani Pontifices frustra delere tentarunt, donec per *concordatum* inter Leonem X. et Franciscum I. anno 1516. concessa Regi nominatione Episcoporum, reservata Pontifici confirmatione, aliisque articulis aut omissis, aut emendatis, sedata est controversia: vide Petrum de Marca lib. VI. *concordiae* cap. 9. Sedente itaque Iulio II. atque in se praelatorum ac principum, praesertim Ludovici XII. Galliarum Regis indignationem commovente spiritualibus ac temporalibus armis, idem Ludovicus habitis apud Turones comitiis, de indicendo concilio nationis Germanicae et Gallicae, haud dissentiente Maximiliano Imperatore, deliberavit, per litteras quibusdam erga

Tom. II.

Hh

Iu.

Iulium male affectis Cardinalibus ad hoc exsequendum permotis.

Istis itaque auctoribus conciliabulum Pisanum celebrandum anno 1511. cal. Septembris indictum fuit ab Episcopo Gurgensi Matthaeo Lango Caesaris in Italia vicario: ac stata die Pisis convenere quattuor Cardinales, et quorundam aliorum procuratores, ac plures, praesertim Galliarum, Episcopi, necnon Maximiliani et Ludovici oratores. Celebrata synodus in Ecclesia S. Michaelis Camaldulensium; praefuitque Bernardinus *Caravajal* Card. Hispanus. At Iulius ut conventiculum illud dissolveret, Lateranense concilium indixit, inchoandum proximo anno 1512. die 19. Aprilis, lata quoque in eos, qui Pisis convenerant, Bulla. Post tres sessiones concilium istud Pisanum translatum est Mediolanum, ibique lata in Iulium depositionis sententia anno 1512. die 21. Aprilis post sessionem 8. fuit absolutum.

Igitur *Lateranense* concilium V. sub Iulio II. inchoatum est anno 1512. tertia die Maii, eloquentissima oratione Aegidii Viterbiensis tunc Augustinensium magistri: absolutum fuit autem sub Leone X. anno 1517. die 26. Martii. Episcopi huius concilii quinquennio numerum 120. numquam excesserunt. Conciliabuli Pisani acta in eo fuerunt rescissa, proscripta sanctio pragmatica, Cardinales schismatici veniam petentes, et quae in Pisana synodo gesta fuerunt damnantes dignitati suae restituri, montes pietatis approbati, electiones Pontificis simoniacae declaratae irritae et nullae, aliaeque ad fidem moresque spectantia saluberrime statuta fuerunt (1).

Tri-

(1) Prior huius Lateranensis concilii sessio habita est die 10. Maii. Acta concilii Pisani rescissa fuerunt sess. 2. habita die 17. eiusdem mensis. Pragmatica sanctio proscripta in sessione 4. decima die Decembris. Huic synodo generali interfuerunt initio cum Pontifice Iulio Cardinales XV. Patriarchae Alexandrinus

et

Tridentinum concilium praecedentium omnium generalium corona, indictum a Paulo III. anno 1542. XI. calendas Iunias, celebrari coeptum est anno 1545. idibus Decembris. Interfuerunt autem Cardinales 6. legati 4. Patriarchae 3. Archiepiscopi 32. Episcopi 228. abbates 5. generales regularium ordinum 7. Theologi cuiusque instituti quamplures. Habita sub Paulo III. sessiones 10. octo Tridenti, duae vero Bononiae, quam in urbem translatum fuit ob aeris infectionem anno 1547. Revocatum sub Iulio III. Tridentum anno 1551. eodemque Pontifice sex celebratae fuerunt sessiones: in quarum postrima, seu concilii XVI. habita die 28. Aprilis anno 1552., decreta fuit concilii ob incurrentia bella suspensio. Retradsumtum postea anno 1562. sub Pio IV. aliisque novem sessionibus additis, absolutum est anno 1563. firmatum subscriptione patrum 255. atque anno proximo 1564. constitutione eiusdem Pii IV. edita Romae VII. cal. Febr. confirmatum, et publicatum. Profecto quidquid inter nos, et haereticos controvertitur, praemissis pluribus discussionibus, haec sacrosancta synodus declaravit ac definivit, nimirum canonem divinarum Scripturarum, Apostolicas traditiones, doctrinam de peccato originali, de iustificatione, et de gratia, numerum et effectus SS. Sacramentorum,

Hh 2

par-

et Antiochenus, XXII. Archiepiscopi cum adsistentibus Pontificio solio, et Episcopi alii LV. generales ordinum Mendicantium, et oratores Regis Hispaniarum, Venetorum, et Florentini Ducis. Accesserunt anno 1513. dum haberetur sessio 7. oratores quoque Sigismundi Regis Poloniae. Advenerunt tandem et oratores Christianissimi Regis, quorum unus scilicet Claudius Scrisellus Episcopus Massiliensis sessione 9. causam egit Antistitum Galliarum, qui accusabantur propterea quod ad synodum non convenerant. Sessione undecima die 19. Decembris anno 1516. promulgatum, prolaturumque *concordatum*, de quo paullo supra, cui tamen non omnes Galliarum Antistites, procerumque senatus statim praebuerunt assensum.

partes poenitentiae, transubstantiationem Eucharisticam, sacrificium Missae, quae pertinent ad matrimonium, sacrarum imaginum, et reliquiarum usum, venerationem, et cultum; iis quae ad reformationem Episcoporum, clericorum, monachorum, cunctorumque fidelium videbantur necessaria, luculenter expositis et constitutis.

Praeter duo generalia concilia, de quibus pertractatum est modo, alia complura saeculo decimosexto celebrata fuere ad fidem orthodoxam confirmandam, moresque sancte recteque instituendos, videlicet, anno 1528. *Parisiense*, ac *Bituricense*: anno 1536. *Coloniense*: anno 1549. *Coloniense* alterum, *Moguntinum*, ac *Trevirense*: anno 1565. *Toletanum*, *Cameracense*, et *Mediolanense* I. S. Caroli Borromaei: anno 1569. *Mediolanense* II.: anno 1573. *Mediolanense* III.: anno 1576. *Mediolanense* IV.: anno 1579. *Mediolanense* V. et anno 1582. *Mediolanense* VI. Quae *Mediolanenses* synodi sex celebratae studio praeaudati sanctissimi Cardinalis et Archiepiscopi Caroli, una cum aliis dioecesanis, de quibus legenda sunt *acta Ecclesiae Mediolanensis* Ecclesiastici regiminis perfectissimam normam, Sacramentorum exactam administrationem, clericorum irreprehensibilem honestatem, Christianae vitae rudimenta, rationemque integerrimam tradunt, declarant, praescribunt. His adde concilium *Mechliniense* anno 1570. *Rotomagensis* anno 1581. *Burdigalense*, et *Remense* anno 1583. *Bituricense* anno 1584. *Aquense* anno 1585. *Tolosanum* anno 1590. *Aventionense* anno 1594. et *Aquileiense* anno 1596. cet. His vero, de quibus omnes agunt historici de synodis pertractantes, adiciamus oportet *Diamperitanam* apud Indos, nuncupatos Christianos *S. Thomae*, celebratam anno 1599. ab Alexio de Menezes Augustinensi, et Romanis typis editam, notisque illustratam anno 1745. a Ioanne Facundo *Raulin* eiusdem ordinis.

CA-

CAPVT III.

In quo haereseon monstra exponuntur, et Anglicanum schisma describitur.

NVlla aetas saeculo, in quo versamur, haereticorum hominum, errorumque fuit umquam feracior. Prodierunt enim hac tempestate Lutherus, Melancthon, Flaccus Illyricus, Carolstadius, Zuinglius, Oecolampadius, Bucerus, Petrus Martyr, Ochinus, Ioannes Agricola, Osiander, Stancarus, Musculus, Brentius, Smidelinus, Storkius, Munsterus, Ioannes Leydensis, Calvinus, Castalion, Servetus, Blaudrata, Socinus, Marotus, Theodorus Beza, Arminius, et alii.

Ac *Martinus Lutherus* ceterorum antesignanus, natus Islebii anno 1483. ingressus monasterium Erfordienae Augustinianae congregationis Germaniae anno iuxta Floremundum 1504. iuxta Calvisium vero 1506. coepit contra indulgentias primum bacchari anno 1517. in alia errorum portenta exinde prolapsus, maxime circa iustificationem, et efficacem virtutem Sacramentorum. Ad generale concilium anno 1518. audacter provocavit, et anno proximo celebrem habuit Lipsiae cum Eckio disputationem de primatu Romanae Ecclesiae. Articuli eius 41. a Leone X. anno 1520. fuerunt damnati (1). Addidit postmodum alios nequiores, affirmans post Adae lapsum in hominibus existin-

(1) Coeperunt anno 1522. inter Lutheranos etiam mulieres contra monitum Pauli praedicare verbum Dei. Princeps harum mulierum Argula non obscuro exorta genere. Etiam Montanistis suas fuisse prophetissas Priscillam, et Maximillan alibi diximus. Idem de Pepuzianis tradit S. Epiphanius h. 49. et de Collyridianis h. 79. Irrupit in haec tempora omnium fere superiorum haeresum colluvio.

stinctum esse liberum voluntatis arbitrium, impossibilia esse praecepta Dei, peccata dum remittuntur non deleri, sed dumtaxat non imputari, omnia iustorum opera esse inquinamenta, et peccata, timorem gehennae reddere hominem magis hypocritam, et peccatorem, Romanum Pontificem esse anti christum, in Eucharistia permanere cum Domini corpore substantiam panis, Purgatorium commentum esse Papisticum, fere omnibus Wiclefi, et Hussitarum instauratis deliramentis. Quibus ab Ecclesia, et a Catholicis universitatibus Theologorum, semel iterumque proscriptis, adeo pervacior evasit, ut religionis pudorisque iugo prorsus excusso, anno 1525. uxorem duxerit Christo ereptam, id est, monialem, Catharinam de Borè nuncupatam, apud Erasmus, suosque sectarios, contemptum et derisionem maximam sibi comparans. Pluribus demum accitis discipulis, qui Lutheranae sectae variam formam, ac diversum nomen dedere, scelestissimam efflavit animam Islebii anno 1546. die 18. Februarii, eiusque cadaver translatum fuit Wittembergam superioris Saxoniae metropolim.

Philippus *Melanchthon*, quem Montacutius vocat *Theologiae corculum reformatae*, et litterarum ac litteratorum decus Henticus Stephanus, fuisse autem eloquentem virum et nos ingenue fitemur, natus est Solicinii (vulgo *Bretten*) ad Rhenum anno 1497. obiitque Wittembergae anno 1560. die 19. Aprilis. Is *confessionem Augustanam* conscripsit, exhibitam Carolo V. in comitiis Augustae anno 1530. fuitque dux Lutheranorum, qui *molliores* dicuntur, propterea quod non adeo crude sentiunt de interitu liberi arbitrii, et de necessitate peccandi. Illum propterea ad Religionis ineundam concordiam Franciscus I. Rex Galliarum arbitrabatur idoneum, eumque videre optabat Henricus VIII. Anglorum Rex. At non discessit e Germania.

nia. Ibi vita functum diximus supra. Exhumatum illius cadaver, et combustum Monachii scribit Romualdus monachus Foliensis; quem tamen falsitatis quidam redarguunt. Falsum quoque videtur quod narant (1), Melanchthonem mortui proximum matri interroganti quatenam melior esset religio, respondisse, novas esse plausibiles, Catholicam tamen certam tutamque; nam Melanchthonis mater anno 1529. e vita migraverat. Aiunt denique Melanchthonem prodigiis, insomniis, et astrologorum vaticiniis nimiam fidem adhibuisse, atque inclinasse ad Pyrrhonismum, ad eorum nempe sensum, qui putant de qualibet re suspendendum esse iudicium. Nos hoc unum affirmamus, quod idem Melanchthon suum ante obitum scribens epitaphium pronuntiavit de semetipso:

Ita brevis tumulus miseri tenet ossa Philippi,

Qui qualis fuerit, nescio, talis erat.

Mathias *Flaccus Illyricus* in oppido Istriae Albona ortus anno 1520. obiit Francfurti anno 1576. die 11. Martii. Venetiis litterarum posuit tyrocinia, Egnatio tradente. Profectus inde in Germaniam, Lutheri et Melanchthonis fuit auditor. Horum vero dogmatibus addidit affine alterum Manichaeismo, tradens originale peccatum esse animae rationalis substantiam. Eius propterea asseclae *substantialistae* vocantur. Ut liberius contra doctrinam orthodoxam insaniret, Parthenopolim, id est, Magdeburgum concessit; et anno 1557. coepit in Ienensi academia palam docere. Magdeburgi moram agens *centuriis* Ecclesiasticae historiae colligendis applicuit animum: quarum priora 4. volumina prodiisse in lucem anno 1560. tradit Spondanus; at tria praecedenti anno 1559. fuerunt impressa. Suis displicuit magnopere, quoniam Illyricus in lucem edidit *ordinem Missae Latinae*, quae in usu fuit circa annum Domini 700. Id enim abrogantibus Missam op-

po.

(1) Floremundus lib. II. cap. 9.

ponitur. Acerrimus turbarum incensor a Thuano, furiosus Theologus a Montacutio, praeiudicatis opinionibus imbutus a Ric. Simone Illyricus nuncupatur.

Andreas *Carolstadius* cum Zuvinglio et OEcolampadio *Sacramentariorum* est auctor. Fuit ille eiusdem cum Luthero aetatis, apud Francones natus. Negabat Christum in Eucharistia reperiri, irrisorie affirmans non esse quemquam fidelium *anthropophagum*. Dogmatizabat imagines Sanctorum confringendas esse: quae duo Luthero adversantur. Hinc inter utrumque iurgia ac dissidia. Excedere Wittemberga coactus anno 1524. Orlemundum Thuringiae urbem se contulit, ad quam Lutherus accedens, auctore Carolstadio, lapidibus eiectus fuit. Fertur omnium sacerdotum primum inter sacramentarios iniisse connubium; atque in huius commendationem facinoris legitur apud Floremundum lib. II. cap. 7. *Missa* ad ludibrium conficta. Ceterum Carolstadius haud fama doctrinae apud sacramentarios ipsos celebris fuit, sed eum longe superavit Zuvinglius, a quo Zuvingliani appellantur.

Huldericus *Zuvinglius* in Helvetia natus anno 1487. obiit in praelio religionis causa a Tigurinis, et Bernensibus contra finitimos Catholicos inito anno 1531. Apud Tigurinos enim mos est, ut dum exitur ad pugnam, primarius minister simul cum milite procedat. Illius cadaver commissa pugna die 11. Octobris inventum a Catholicis dissectum fuit, et combustum. Diximus supra propugnasse in verbis, quibus conficitur Eucharistia, *Metonymiam*, illic nempe adesse autumans signum Dominici corporis, non substantiam. Negavit ulterius originale peccatum, post Iulianum, Pelagianorum deterrimus. In sua ad Franciscum I. subdola *confessione* Paganorum salutem temere adseruit. Valuit patria, id est, Helvetica eloquentia, necnon linguis Latina, Graeca, Hebraica, et Germanica.

Ioan-

Ioannes *OEcolampadius* Winspergensis, natus in Germania anno 1482. obiit Basileae eodem, quo Zuvinglius anno 1531. mense Novemb. eiusque obitum Munsterus carmine Hebraico, Beza Latino Hendecasyllabo deplorarunt. Laudatur quoque a Paulo Iovio, ab Erasmo, a Sadoletto ob eruditionem; in eo tamen recte dicitur perniciosissimus, quod Christianae Hostiae repudiato sacramento, infecit plurimos Zuvinglianae impietatis veneno.

Martinus *Bucerus* Selestadii in Germania natus anno 1491. in ordine Praedicatorum vixit annos quindecim; deinde anno 1521. cum Petro Martyre, et Paulo Fagio in Angliam profectus est, atque anno 1549. Cantabrigiae palam docuit. Ibidem decessit anno 1551. eiusque ossa regnante Maria, cum ossibus Fagii anno 1555. effossa et concremata fuerunt. Vtrique tamen Elisabetha anno 1560. monumentum erexit. Non unam, sed tres Bucerus successive duxit uxores: ex priori, quae monialis fuerat, filios tredecim suscepisse affirmat Melanchthon. Hermannus de Wida Archiep. Coloniensem anno 1542. perlexit in haeresim. Eius, et Petri Martyris opera, Anglia fere universa corrupta est. Studuit, sed irrito conatu, Sacramentarios et Lutheranos revocare ad concordiam; habuit cum Calviao epistolare commercium, ac videtur agnovisse merita bonorum operum; unde ab aliis sectariis redarguitur, quasi *Papismum* non oppugnaverit, sed converterit in *Bucerismum*. Possevius, Prateolus, Lindanus, et Surius narrant Bucerum morti proximum dixisse, nondum advenisse Messiam in lege promissum, et obiisse in pervicacia Iudaica. Plura hac de re in diction. P. Bayle (1).

Tom. II.

II

Pe-

(1) Insani quidam homines hac aetate inchoandum putarunt regnum Chiliarcharum a Cerintho confictum. Ita opinari sunt Augustinus Weber anno 1530. Thomas Muntzerus anno 1525. in Westphalia, atque Ioannes a Leyden anno 1534.

Petrus *Martyr Vermilius*, cuius supra meminimus, Florentiae natus anno 1500. adolescens ordini canonicorum regularium se addixit in Fesulano coenobio. In Angliam transmigravit anno 1547. labente, cum antea Tigurum cum Bernardino Ochino petiisset, inde vero Argentoratum. Istic, atque Oxonii sacras litteras tradidit; variaque fortuna, et peregrinationibus iactatus, ut inquit Thuanus, obiit Tiguri anno 1562. idibus Novembris. Lucae cum Emmanuele Tremellio, et Hieronymo Zanchio familiariter usus, singuli consilium discedendi ex Italia coeperunt. *Tremellius* Ferrariae natus erat patre Iudaeo: Heidelbergae docuit Hebraicam linguam, Syriacam N. T. versionem latinitate donavit, et V. Testamentum cum Francisco Iunio Biturigiae, qui pestilentia obiit anno 1602. Lugduni Batavorum, ad Hebraicos fontes aggressus est emendare. Horum versionem, quae primum prodit anno 1575. Ecclesiae protestantium summo plausu exceperunt. At *Zanchius* Alzano Italus paullo post Vermilii discessum, eandem ob causam concessit Argentoratum, obiitque Heidelbergae anno 1590.

Quid de *Bernardino Ochino*? Is Minorum, quos Observantes vocant, professus antea institutum, ordinem FF. Minor. *Capuccinorum* ingressus anno 1534. magna in eo vixit austeritate usque ad annum 1542. Fuit concionator celeberrimus, eiusdemque ordinis generalis minister, non tamen, ut quidam dixerunt, institutor. Ab anno enim 1525. F. Matthaeus Bassius Capuccinorum auctor exstiterat. Porro Ochinus a Ioanne Valdesio I. C. Hispano Neapoli seductus, et in haeresis suspicionem veniens, Florentiae cum Petro Martyre de capessenda fuga deliberavit. Genevae mulierculam duxit uxorem; inde Augustam, hinc in Angliam anno 1547. migravit. Ex Anglia redux anno 1553. adiit Argentoratum, Argentorato Basileam, Basilea in pagum Tigurinum concessit. Expulsus hinc

est

est anno 1563. ob editionem *dialogorum*, quos eodem anno typis commissit Basileae, absque Tigurini magistratus licentia; in quorum *dialogorum* 21. approbavit polygamiam. Vbi ex finibus Helvetiorum excessit, Macedonii haeresim dicitur innovasse, et adhaesisse Anabaptistis. Annales Capuccinorum, martyrologium Franciscanorum ad diem 4. Ianuarii, et alii tradunt Ochinum poenitentia ductum Genevae martyrem occubuisse. Apostatam nihilominus periisse Morerius, alique plures testantur.

Ioannes *Agricola* Islebii natus anno 1492. patria, ac perfidia Luthero coniunctus fuit. Falso dicitur rediisse ad Pontificios; quando Carolus V. *Interim* vulgavit. E Saxonia enim concessit Berlinum, qua in urbe anno 1539. Ioachimus II. elector pseudo evangelicam religionem recepit, Romana reiecta. Berlini autem obiit *Agricola* anno 1566. homini Epicureo similior, quam pio Theologo, inquit ad praecit. annum Osiander. Ab hoc *Agricola* diversus *Michael Agricola* Aboensis, qui omnium primus ad haeresim propagandam transtulit novum Testamentum in linguam Germaniae vernaculam. *Osiander Andreas*, Bavarus, nuper commemoratus, novam circa Christi mediationem ac redemptionem commentus sententiam, adseruit Dominum esse humani generis reparatorem, et iustificationis nostrae efficientem causam, *secundum solam divinam naturam*, humana penitus seclusa, et hominem iustificari ipsa iustitia, *qua Deus essentialiter iustus est*.

Pugnavit adversus Osiandrum *Franciscus Stancarus* Mantuanus: qui ex Italia discedens Hebraicas litteras tradidit in academia Cracoviensi anno 1570. Scripsit *L. canones*, quibus uterentur Ecclesiae Poloniae a Romana discedentes. Vt Osiandrum refelleret, dogmatizavit primum, Christum esse hominum redemptorem spectata *sola natura humana*, nihil ad salutem con-

li 2

fe.

ferente divinitate personae, tum in Arianismum prolapsus Blandratae, aliisque Antetrinitariis, qui in Poloniam confugerant, perfidiae suppeditavit munimenta. Obiit apud Polonos anno 1574. eique fuit impietatis heres, filius, et is *Franciscus Stancarus* nuncupatus, natus anno 1562. mortuus anno 1621.

Andreas *Musculus* Stancaro et Osiandro se opponens, docuit ita Christum esse mediatorem *secundum humanam divinamque naturam*, ut hanc in cruce cum humana mortuam, et illam cum divina ubique esse contenderet. Quo in dogmate Ioanni Brentio, et Iacobo Andreae ab Hospiniano dicitur succenturiatus. *Musculus* in Misnia ortus, Brandenburgensium Ecclesiarum Lutherana labe corruptarum rector fuit, et curator, obiitque anno 1580. Distinguendus est ab Andrea *Wolfgangus Musculus* Benedictinus excucullatus, inter Lutheranos doctissimus. Duodeciani in Lotharingia *Wolfgangus* natus anno 1497. monachalem vestem induit quindennis; eaque abiecta, Margaritam *Barth*, quam et monachus deperierat, anno 1523. Argentorati duxit uxorem. Cum elegantissime litteras pingeret, suam Bucerio libros conscribendo locavit operam. Postea Theologiam docuit Bernae, ubi decessit anno 1563. die 30. Augusti, splendido cohonestatus epitaphio (1). Plura edidit Patrum Graecorum opera, et e Graeca lingua vertit *historiam Eusebii*, quam postea elegantiores reddidit Christoforus. Scripsit sermones adversus *Missam*, anti-Cochlaeum, et in sacras litteras commentaria permulta.

Ioanni *Brentio*, et Iacobo *Andreae* *Musculum* succenturiatum in doctrina *Ubiquistarum*, dixi nuper. *Brentius* autem Willae, in Svevia ortus, colloquiis circa fidem habitis Marburgi, Ratisponae, et Vormaciae in-

(1) Epitaph. *Wolfgangi Musculi*.

*Musculus hic situs est, doctrina clarus, et ingens
Nomen in orbe manet, spiritus astra tenet.*

interfuit anno 1529. 1546. et 1557. Fuerat canonicus Wittembergensis, fatisque cessit anno 1570. Filium habuit, *Ioannem Brentium* pariter vocatum, professorem Tubingensem in Svevia; ac decessit is anno 1596. *Iacobus Andreas* Weiblingae patre fabro ferrario natus, unde illi cognomen *Schmidlini* accessit, vita functus est anno 1590.

Nicolaus *Storchius*, ac *Thomas Muntzerus* (1) una cum *Marco Stuber* instituerunt sectam *Anabaptistarum*, qui negant pueros esse baptizandos, adfirmant licitum non esse iurare, et nefas Christianis subire magistratus, et gerere bellum. Non tantum Catholicis, sed etiam haereticis Principibus exosi, tamquam seditiosi multati sunt. *Muntzerus* audacior *Storchio* decollatus est anno 1525. cum in Germania truce rusticorum bellum excitasset. *Bernardus Rothmannus* post *Muntzerum* *Anabaptismum* anno 1530. Monasterii propagavit. Tam ingenti numero creverunt, ut etiam sibi Reges eligerent. Primum *Ioannes Leidensis*, tum *Ioannes* alter, quidam postea *Cornelius* nomine, postremus *Ioannes Wilhelmus* infausto potiti sunt regno. Nam *Ioannes Leidensis*, urbe Monasteriensi, quam *Anabaptistae* occupaverant, recuperata a principe Episcopo anno 1535., ineunte anno proximo forcipibus ignitis discerptus, et adacto per pectus mucrone, miserrime interiit. *Ioannes* alter Bruxellis, *Cornelius* Ultraiecti plexi sunt capite, *Ioannes Wilhelmus* in Cliviae districtu cum primaria uxore *Elisabetha* quam *Reginam* vocabant suorumque multitudine captus, anno 1574. lento crematus est igne. Martyrologium sectae suae prae grande in folio *Anabaptistae* conscripserunt; quum tamen magistratus in ipsos *Anabaptistas* poena capitis animadverterint causa potissimum seditionis; propter quam senatus quoque Tigurinus anno 1530. in illos eandem poenam sancivit, ap-

(1) Ant. *Muncerus*.

approbato *Paedobaptismo*, atque ex Angliae regno anno 1560. Elisabetha iussit illos excedere.

Inter Anabaptistas connumerantur *Mennonitae*, ita a quodam Menno appellati: de quibus Georgius Cassander praef. in tract. *de Baptismo infantium* ait, miseratione dignos videri, quoniam Anabaptistis aliis meditantibus restitutionem regni Christi per deletionem impiorum factam vi externa, hi docebant in sola cruce consistere illius regni instaurationem et propagationem.

Ioannes *Calvinus*, a quo Calvinistae, Novioduni in Picardia natus anno 1509. e Galliis anno 1517. discessit, et contulit se Basileam, ubi Hebraicas litteras didicit, ediditque annos natus 26. opus *institutionum* Francisco I. Galliarum Regi nuncupatum. Nihil opus illud a sectariis extollitur (1), cum nihil sit aliud, quam complexio errorum Melanchthonis, Hyperii, Sarcerii, et Oecolampadii. Latina dictione Calvinus superavit Lutherum; is patria et Germanica excelluit eloquentia. Meditatus iter Argentoratum versus, et bello praepeditus Genevam divertit. *Wilhelmus Farellus* illum sub Dei maledictione obtestans ne Geneva discederet, impulit ad exercendum illius Ecclesiae ministerium. Contigit id anno 1436. *Farellus* in Delphinatu natus erat anno 1489. atque in haereticorum castra defecerat. Proximo anno 1437. Genevenses Domini et Catholicae Religionis iugum, sollemni petitorio, penitus excusserunt, postquam anno 1535. sese a Romani Pontificis obedientia ausu temerario, et curiae aenea tabula ad perpetuam infamiam appensa (2), subtraxissent. Cum *Farello* ta-

(1) De Calvini Institur. Paullus Thurius.

Praeter Apostolicas, post Christi tempora, chartas, Huic peperere libro saecula nulla parem.

(2) Ea in tabula legitur,

Quum anno Domini MDXXXV., profligata Romani Antichristi

men Geneva anno 1538. Calvinus expulsus fuit, quod se opponerent coenae Eucharisticae celebrationi. Argentoratum profectus cum *Bucero* et *Capitone* familiariter vixit. De Bucero dictum supra. *Capito* unus erat Sacramentariorum. Calvinus Genevam rediit anno 1541. magistratu, et populo plaudentibus. Obiit autem anno 1564. die 27. Maii. Calvini dogmata, praeter ea, quae universis *protestantibus* (1) communia sunt, nempe canonem Scripturarum corrumpere, traditiones reicere, Papam vocare *anti christum*, SS. imagines cultumque proscribere, iustificationem in sola fide statuere, impugnare Sacramentorum numerum, et effectus, ritusque Romanae Ecclesiae irritare; Calvini, inquam, dogmata sunt, in Eucharistia signum, non rem ac substantiam Corporis Christi contineri, et hanc sola fide apprehendi, humanam voluntatem non habere ullam boni, vel mali electionem, Deum esse auctorem peccati, gehennam improbis, nullius culpa intuitu decernere, millenariorum circa dilationem beatitudinis sententiam sectari, aliaque huius generis doctrinae monstra, abscondita, nefaria, blasphema.

Sebastianus *Castalio* Lugduni Allobrogum natus anno 1515. Calvino Argentorati innotuit, cum illo Genevam venit, sed Geneva contulit se Basileam ad

lit-

tyrannide, abrogatisque eius superstitionibus, sacrosancta Christi Religio hic in suam puritatem, Ecclesia in meliorem ordinem singulari beneficio reposita, et simul pulis fugatisque hostibus urbs ipsa in suam libertatem non sine insigni miraculo restituta fuit: S. P. Q. G. monumentum hoc perpetuae memoriae causa fieri atque hoc loco erigi curavit, quo suam erga Deum gratitudinem testatam faceret.

(1) Protestantium nomen inde ortum, quod in conciliis Spira anno 1529 quibusdam statutis, quae haereticorum opponebantur libertati, illic XIV. imperii urbes exhibitio scripto die 19. Aprilis protestatae sunt nolle se iisdem decretis obtemperare ad Caesarem, et ad concilium appellantes. Deinde illud nomen ad Lutheranos et Calvinistas omnes pertransiit, ut quasi communi foedere adversus Ecclesiam pugnarent.

litteras Graecas in eadem urbe tradendas. Ibidem extinctus est anno 1563. die 29. Decembris. Semina illum sparsisse *Arminianismi* tradit Hofmanus in lexico. Eius Gallicanam Sacrorum Bibliorum versionem etiam novatorum plurimi parvipendunt. Pro lubito eligi posse religionem, quae arrideat cuique, autumabat. Castalio, ut inquit Vossius part. 2. Instit. Orat., pro *baptismo* substituit *lotionem*, pro *Angelo genium*, pro *fide confidentiam*, pro *Ecclesia rempublicam*, pro *synagoga collegium*.

Vnitariorum, qui unam in Deo personam agnoscunt, et individuam denegant Trinitatem, post veteres Sabellianos, auctor fuit *Michael Servetus* Tarraconensis: qui variis orbis partibus peragratis, ex Anabaptista Sacramentarius, e Sacramentario Antitrinitarius evasit, conscripto editoque libro omni impietate referto, *de Trinitatis erroribus*. A Calvino hac de re accusatus, decreto senatus Genevensis vivus combustus fuit anno 1553. die 27. (1) Octobris.

Ne eodem afficeretur supplicio, se Geneva subduxit *Georgius Blandrata*, qui et Ticino antea discesserat, S. Inquisitionis metu. In Pedemontio apud Salutas ortus fuerat. Geneva profugus in Poloniam concessit anno 1558. Illic quoque Calvini epistolis exagitatus in Transilvaniam profectus est anno 1563. invitatus a principe Ioanne Sigismundo; disputavit adversus Trinitatem cum *Francisco David* (2), reformatae, ut vocant, Ecclesiae Theologo, apud Albam Iuliam urbem Transilvaniae primariam anno 1566. Refutavit etiam scripta *Georgii Maioris* anno 1569. Vivebat adhuc anno 1585. ut constat ex bibliotheca Antitrinitariorum. Maimburgus in hist. *Arianismi*, in insaniam versum affirmat, atque ab uno nepotum suorum,

(1) Calvisius, die 17.

(2) Franciscus David, relictis postea aliorum novatorum sectis, et ipse ad Vnitarios pertransiit.

rum, ipsius inhiante pecuniis, fuisse interfectum. Memoratus *Franciscus David*, etsi Blandratam et Faustum Socinum passus est adversarios, tamen Christum non esse adorandum aiebat; unde tamquam novator in carcerem coniectus fuit, ubi animam anno 1579. efflavit.

Inter Vnitarios memorandus praesertim *Socius*, a quo appellatio *Socinianorum*. Ac duo fuerunt *Socini* novorum Ebionitarum parentes, *Laelius*, et *Faustus*. *Laelius* filius Mariani celebris IC. natus Senis anno 1525. coepit contra Trinitatem, et Christi satisfactionem disserere in Veneta ditione circa annum 1546. sed caute, interrogans scilicet, et quasi cupiens doceri. Reliquit ideam quamdam *Socinianismi* in paraphrasi primi capitis Evangelii S. Ioannis scripta anno 1561. ediditque librum contra Calvinum *de haereticis capitali supplicio non afficiendis*. Praeconceptum tamen haereseos systema explosit, produxitque *Faustus Socinus* filius Alexandri natus Senis anno 1539. cui *Laelius* patruus erat, nam et Alexandrum genuerat Marianus. Morabatur *Faustus* Lugduni, quando *Laelius* obiit Tiguri anno 1562. Rediit itaque in Erruriam: unde rursus discedens Germaniam petiit anno 1574. Basileae explicandae Theologiae, quae cum Samosatensibus negat Trinitatis mysterium, cum Ebionaeis vero Christi ante Incarnationem praeeexistentiam, praeformatae, ut diximus, ab eius patruo, totus incubuit. Edidit hunc in finem librum *de Christo Salvatore*, et acerrime anno 1578. cum *Francisco Puc-ci* Florentino Tiguri disputavit. Adiit Poloniae latebras anno 1579. Ibi plurium incurrit indignationem propter librum scriptum contra Iacobum Palaeologum, *de magistratu*. In rus itaque nono a Cracovia milliaro secedens a Polono quodam patritio exceptus est, ibique obiit anno 1624. die 3. Martii.

Sociniana haeresis omnium pestilentissima est; nam
Tom. II. Kk ad

ad Paulli Samosatēni, Arii, Macedonii, Photini, aliorumque Antitrinitariorum blasphemias, addit haeresim Ebionis, Christum purum hominem adstruens, et cum novatoribus de Sacramentis, de iustificatione, de Romana Ecclesia, de originali peccato, de gratia Christi pessime sentit. Quare apud Socinianos adagium est pervulgatum,

*Tota urbis Babylon destruxit tecta Lutherus,
Muros Calvinus, sed fundamenta Socinus.*

Quot vero nefandae huic haeresi adhaeserint, constat ex *bibliotheca FF. Polonorum*, et in hac annotationibus Ioannis Fabricii (1).

Repetita Calvini memoria monet, ut de Maroto, ac Theodoro Beza nonnulla dicamus. *Clemens Marotus* pœta Gallus Franciscum I. Regem suum anno 1521. in bellum sequutus, et Ticini captus ob haeresis suspicionem, in carcerem coniectus fuit. Inde patrocini Regis ereptus, modo in Gallias rediit, modo in Italiam; ac tandem Genevam se contulit. Ibi ob patratum adulterium extremo plectendum fuisse supplicio, sed intercedente Calvino flagris dumtaxat vapulasse, tradit Maimburgus hist. Calvinistarum lib. II. Sane *Marotus* Geneva in Pedemontium concessit, ibique anno 1544. (2) interiit. Magno illum in pretio ha-

(1) Haec FF. Polonorum bibliotheca prodit anno 1656. Irenopoli, fictitio nomine Amstelodami. Comprehendit opera Fausti Socini, Ionaë Slichtingii, Ioannis Crellii, et Ioannis Ludovici Wolzogenii. Plurium illic inserta sunt scripta eorum, qui Socinianis adhaeserunt, inter quos Francisci Pucci nobilis Florentini, qui ad Anabaptistas transiens cum Socino postea pugnavit. Cum pestilentissima illa bibliotheca connexionem habent tractatus Samuelis Przypcovii equitis Poloni. Hieronymus Moscorovius, Petrus Statorius, Stanislaus Lubieniccius, item Poloni, necnon Franciscus Davidis Hungarus, Ioachimus Stegmannus Transilvanus, Michaël Gittichius Venerus, alique plures pro Socinianorum et Unitariorum secta pertinacissime decertarunt.

(2) Augustae Taurinorum.

habent Calviniani, propterea quod psalmos Davidicos verterit rythmo Gallico, qua versione Genevenses utuntur. Omnes ante se poetas superasse felicitate ingenii, sed omnis scientiae et cognitionis litterarum fuisse expertem, testatur Beza.

Theodorus *Beza* Vezeliaci in Burgundia natus anno 1519. Aureliae sub disciplina Melchioris Wolmar litteris operam dedit. Genevam fugit anno 1548. Proximo anno coepit Lausonii (1) Graecas litteras palam docere; et nondum exacto decennio, aut vix exacto, rediit Genevam. Calvino anno 1559. insolubili amicitiae nexu copulatus, eiusdemque collega effectus in satanae ministerio, concionibus scriptisque illius errores propagavit. Cum Iacobo Andrea, cuius supra meminimus, gravissimam anno 1586. de *Eucharistia* habuit disputationem. Triumphum tam Lutherani, quam Calvinistae iactant: habitamque contentionem illam aliquot dierum intervallo *absque ullo prorsus fructu*, fatetur in vita Bezae Antonius Fayus. Tres Bezam duxisse uxores inquit Stephanus Pasquier, de illo festivum pangens epigramma (2), sed habuisse duas tantum scribunt alii. Decessit anno 1605. dum praesentium memoriam, debilitata mente evanidam, amisisset, ut inquit libro CXXV. historiarum Thuanus.

Pugnavit adversus Bezam circa divinam praedestinationem *Iacobus Arminius*: nam Arminius nullam aliam Dei electionem agnovit, praeter illam, quae pendet a voluntate obtemperantium divinae vocationi. Hanc Arminius stabilire conatus est, hortante *Martino Lydio*, praeveniente gratia reiecta. Theolo-

Kk 2

gi-

(1) Id est, *Lausannae*.

(2) Steph. Pasquier.

Uxo es ego tres vario sum tempore nactus,

Cum iuvenis, tum vir, factus et inde senex.

Propter opus prima est validis mihi iuncta sub annis,

Altera propter opes, tertia propter opem.

gicam cathedram Lugduni Batavorum (Leyden vocant) ab anno 1603. exercuit, post *Franciscum Iunium*, qui pestilentia decesserat anno 1602. Eadem in urbe Arminius occubuit anno 1609. aetatis suae 49. natus enim erat in oppido Hollandiae Oude-Watter anno 1560.

Dixi de haereticis, quos initio huius tertii capituli memoravi: sed plures alios hoc in saeculo affirmavi existisse. Huius sunt generis *Hadrianus Iunius* Belgae, Medicus, historicus, et poeta, qui obiit in Zelandia anno 1575. *Sebastianus Munsterus* Germanus, apostata ord. S. Francisci, in Hebraica lingua et Mathesi doctissimus, qui peste correptus periit anno 1552. *Ioachimus Camerarius* ob eloquentiam a Turnebo, a Lipsio, a Casaubono laudatus, et mortuus anno 1574. *Georgius Buchananus* I. C. historicus et poeta, qui obiit Edimburgi anno 1582. *Conradus Gesnerus* Tigurinus, polyhistor, qui fato cessit anno 1565. *Ioannes Balaeus* Anglus Romanorum Pontificum impudentissimus insectator (1), extinctus anno 1563. *Ioannes Mercerus* Vticensis in academia Parisiensi post Vatablum professor litterarum Hebraicarum mortuus anno 1570. *Martinus Chemnitius* auditor Melanchthonis, qui scripsit adversus concilium Tridentinum, et excessit e vivis Brunsvicae anno 1586. Mitto *Ioannem Paullum Alciatum* Mediolanensem ex Antitrinitario Mahumetanum; *Valentinum Gentilem*, Calabrum, ob denegatam Trinitatem in Helvetia capite plexum, ceterosque a fide extorres, ac tanto digniores vituperatione, quanto praediti fuerunt ingenio, ac multiplici litterarum notitia (2).

Con-

(1) De Balaeo Laurentius Humfredus:

Purina Lutherus patefecit, Platina multa,
Quaedam Vergerius, cuncta Balaeus habet.

(2) Complurium haereticorum obitum saeculo XVI. ita recenset Calvisius; Bruxellis duo monachi Lutheri adseclae, marty-

Constat autem ex dictis praecipuas saeculi XVI. haereses esse *Lutheranorum*, *Sacramentariorum* sive *Zuvinglianorum*, *Anabaptistarum*, *Vbiquistarum*, *Calvinistarum*, *Antitrinitariorum*, *novorum Ebionitarum*, scilicet *Socinianorum*, et *Arminianorum*, seu *Remonstrantium*, *novorumque Pelagianorum*. Hisce autem sectis singuli fere, quos commemoravimus, peculiarem aliquem addiderunt errorem, ut facile ex dictis eruitur. Semel enim vera fidei regula contemta, privatoque probato spiritu, nullum haereseon illuvioni poterit adinveniri remedium.

Non recensuimus in serie haereticorum *Huguenotos*: sunt enim hi Galliarum Calviniani. Derivatum hoc nomen *Huguenot* ab *Eignot*, quod idem significat, ac *foedere iunctus*. Nam Genevae anno 1518. orto dissidio, an Duci Sabaudiae subiecta deberet esse,

eorum suorum primitiae a sectariis vocati, flammis anno 1523. exusti fuerunt. *Leonardus Renser* in Bavaria anno 1527. die 16. Augusti crematus igne. *Ioannes* elector Saxoniae eorum caput, qui anno 1529. die 16. Aprilis sollemniter protestati fuerunt adversus conventum Spirensem, unde *Protestantium* exortum est nomen, decessit anno 1530. die 22. Septembris. *Zuvinglius* anno aetatis suae 44. cecidit in bello Tigurino, anno 1531. die 12. Octobris; eodemque anno cal. Decembris obiit *Oecolampadius* annos natus 49. *Petrus Brulius* Tornaci lento igne consumtus fuit anno 1545. die 19. Februarii. *Martinus Lutherus* vita functus Islebii anno 1546. die 18. Februarii, humatus autem Wittenbergae. *Michaël Serveus* exustus Genevae anno 1553. die 17. Octobris. *Annas Burgius* crematus Lutetiae anno 1559. die 20. Decembris. *David Georgius*, anno post obitum tertio, exustus Basileae eodem anno 1559. die 3. Maii. Obiit *Philippus Melanchthon* anno dieque praecitatis: *Sebastianus Castalio* anno 1563. die 29. Decembris: *Conradus Gesnerus* anno 1565. die 13. Decembris: *Ioannes Brennius* anno 1570. die 11. Septembris: *Iacobus Andreas* anno 1590. die 7. Ianuarii, *Hieronymus Mancelius* eodem anno die 15. Februarii, atque *Ioannes Avenarius* die 30. Octobris. Haec ex Sethi Calvisii *chronologia* usque ad annum 1602. obitumque *Friederici Wilhelmi* Saxoniae ducis, producta.

se, an libera et sui iuris civitas, qui pro libertate steterunt, appellati sunt Alemaniae lingua *Eignots*, nempe *Confoederati*, ob foedus initum cum Friburgensibus. Ceteri Sabaudiae Duci additi *Mamelus* vocati fuerunt, quo nomine appellabantur populi subiecti Sultano Aegypti. *Eignoti* superarunt adversantes sibi *Mamelus*; erant enim tum omnes Catholicae religionis sequaces. Etiam Helvetii nobilium excusso principatu nuncupati sunt *Eignots*. Ita hoc nomen vindicatae libertatis, foederisque ab initio tessera videbatur, non haeresis. At ubi Zuvingliani Geneva Catholicos eiecere, retinuerunt *des Eignots* appellationem, honestumque olim nomen factum est turpe Calvinianorum signaculum. Quos autem Genevenses *Eignots*, hos Galli pronuntiatione paululum immutata dixerunt *Huguenots*.

Contulit plurimum ad haeresis incrementa schisma Anglicanum. Indulserat Iulius II. post maturam discussionem, ut Henricus VIII. sibi in matrimonium copularet Catharinam filiam Ferdinandi, et Elisabethae Regum Hispaniarum, viduam Arturi fratris sui. Hanc Iulii dispensationem non adversari legi naturae demonstrant Scripturarum sanctarum praecepta, et exempla. Vide Genes. XXXVIII. Deuter. XXV. Ruth IV. Accedit quod Arturum inter, et Catharinam nullum intercesserat carnale commercium. Celebratae fuerunt Henrici et Catharinae nuptiae anno 1509. die 3. Iunii. Tres Henricus e Catharina mares suscepit, duasque femellas; omnes acerbo extincti sunt fato, praeter Mariam anno 1515. in lucem editam. Henricus ob morum disparitatem animo ab uxore alienus, facto praeter fas, iusque divorcio duxit *Annam de Boulens*, cuius etiam matrem deperierat. Incertae et sacrilegae nuptiae sollemni apparatu celebratae fuerunt anno 1533. Illas eodem anno Clemens VII. caussa Romae discussa, damnavit.

Hen-

Henricus pervicacior factus adduci non potuit, ut Annam dimitteret, atque in omnes matrimonium illud improbantes crudelissime saeviit. Horum aliquos capite 5. laudabimus. Nata ex Anna praecitato anno 1533. *Elisabetha* die 7. Septembris, post nuptiarum celebrationem mense quinto. Haec regis excerpta cunabulis: Maria Catharinae filia annum 18. tunc agens habita tamquam spuria. Eo deinde processit Henricus, ut se *Anglicanae Ecclesiae caput* constitueret, et *Papae* nomen sibimet arrogaret. At *Anna Boulens* non tantum Regis, sed et aliorum pellex, anno 1535. die 9. Maii capite truncata est. Duxit Henricus proxima die *Ioannam Seimer*, ex qua anno 1537. natus est *Eduardus*, difficili partu, qui mortem attulit matri. Alias quoque Henricus habuit uxores, quae misere perierunt. Ipse decessit Londini die 28. Ianuarii anno 1546. eodem quo Lutherus, et Franciscus I. Rex Galliarum.

Henrico VIII. regnante plura fidei dogmata retenta sunt, *Missae* celebritas, *Transubstantiationis* fides, unius speciei in communione perceptio, coelibatus sacerdotum ministrorum, et Sacramentalis ad aurem sacerdotis confessio. Rex tamen, tamquam foret Ecclesiae caput, omnia beneficia conferendi, et Ecclesiasticos distribuendi redditus usurpavit auctoritatem. Huius violentia diruta sunt Templorum decem millia, et monasteria 366. cum bonis omnibus uno tantum anno 1538. addita regio fisco; inter quae amplum Londini Augustinensium Thomae Cromuelio pessimo Regis consiliario cum omni sacra suppellectili dono datum. Tanta vero conculcatus est Apostolicae sedis primatus impietate ac perfidia, ut in publicis precibus haec funderetur oratio: *ab Episcopi Romani tyrannide, et detestandis enormitatibus libera nos Domine*. In hanc prolapsus est iniquitatem Rex ille, quem Leo X. Pontif. Max. *defensorem fidei* vocaverat.

In

In deterius abierunt sub *Eduardo VI.* (1) Henrici, et Ioannae Seimer filio, res Ecclesiae. Auspicatus est ille regnum sub tutela *Eduardi Seimer* avunculi sui, et coronatus die 27. Februarii anno 1546. Eduardus Seimer Zuvingliana haeresi infectus, Sanctorum reliquiis, imaginibus, aedibus, sacris vasis, mysteriisque, quibus Henricus pepercerat, indixit bellum. Hoc regni moderatore, *Thomas Grammerus* Archiepiscopus Cantuariæ in matrimonium duxit concubinam, quod ausus non fuerat vivente Henrico qui clericorum statuerat coelibatum. Hugoni Latimero, alteri Luciano, et sacra quaeque irridenti, quem *primum Anglorum Apostolum* vocant haeretici, facta haeresim promulgandi potestas. Vocati e Germania et Helvetia *Ioannes Hopper*, *Milo Coverdal*, praeter Bucerum, Ochinum, Vermilium, de quibus supra. Novum editum est rituale, nova Bibliorum Latinorum peracta versio, ubique Ecclesiae, Presbyterorum, Sacramentorum, et Catholicorum abasis nominibus. Ita praevalere apud Anglos coepit secta Zuvinglii, scilicet *Sacramentariorum*. Istorum opera anno 1549. combusti fuere *Georgius Paresius* Arianismi innovator, et puella *Ioanna Boucher*, Valentinianorum simul, et Lutheranorum imbuta haeresibus. Talis erat religionis in Anglia status sub Eduardo: is *caput Ecclesiae* simul et regni: corrupta Biblia, Sanctorum cultus sublati, abrogata Missa, novi ritus inducti, liturgia vern-

(1) Revera inter Angliae Reges huius nominis *Offavus*. At *Sextus* dicitur, quoniam *Eduardus* huius nominis *Quartus*, qui regnum consecutus est anno 1273. obiitque anno 1308. cum fuerit primus, qui ex familia Comitum Andegavensium appellatus est *Eduardus*, dicitur *Eduardus I.* non *Eduardus IV.* Atque ita *Eduardus* inter Reges huius nominis *Offavus*, (immo *Nonus*, si nominetur quoque *Eduardus* filius *Eduardi VII.* qui duobus mensibus regnavit cum patre) vocatur passim *Eduardus VI.* non vero *Eduardus VIII.* quamquam hoc etiam numero in quibusdam tabulis chronologicis adnotetur.

maculo idiomate peracta, coena indicta sub specie utraque, omnes demum receptae novatorum consuetudines. Malorum causa *Eduardus Seimer* suorum scelerum luit poenam, capite ob assassinii suspicionem amputato, anno 1552. Rex autem *Eduardus* septimo regni anno, aetatis suae 16. mortem obiit, anno 1553. mense Iulio.

Reviviscere visa est Catholica religio apud Anglos sub *Maria* Regina, filia Henrici VIII. et Catharinae. Hanc, quam pater connubio sibi iungens *Bolenzum* declaraverat illegitimo toro natam, proximus morti debito decoravit honore, eique ante *Elisabetham* filiam *Bolenzae* ius ad regnum competere declaravit. Vita itaque functo *Eduardo*, *Maria* Angliae regno potita est, atque ut custos semper fuerat religionis atque pietatis, princeps illi cura fidem Catholicam restituere, instaurare templa, ritus omnes haereticos abolere. Ambitosum *capitis Anglicanae Ecclesiae* nomen sibi convenire negavit. Verbi Dei praedicones, perperam furentibus haereticis, selegit, reditum *Reginaldi* Cardinalis Poli cum munere legati a latere a *Iulio III.* impetravit, sua religiosi viri restituit coenobia, pulvis heterodoxis, Theologos in corruptae doctrinae, inter quos doctissimum *Petrum Soto* ord. Praedicatorum, academiae Oxonii praefecit, *Buceri*, et *Fagii*, ut supra diximus, exhumari iussit flammisque absumi cadavera, ossibus item coniugis *Petri* Martyris in agrum proiectis. Ut fideles validiori fruerentur praesidio, cum *Phillippo* filio *Caroli V.* contraxit coniugium. Verum in tanta Christianae felicitatis spe, Regina absque prole anno 1558. die 17. Novembris migravit e vita. Eodem die post paucas horas mortem obiit praeaudatus Cardinalis *Polus*, eximia virtute, et singulari doctrina exornatus.

Elisabetha, *Annae Bolenae* filia, *Mariae* in Angliae
Tom. II. II gliae

gliae regno successit, tametsi Henricus II. Rex Galliarum proclamasset Anglorum Reginam *Mariam Stuartam* Francisco II. filio suo nuptam eodem anno 1558. Aprili mense. Ad Mariam quippe Stuartam regnum illud spectabat, posteaquam Bullis Pontificum, et decreto parlamenti abiudicatum fuerat Elisabethae procreatae incestis irritisque connubiis. Erat enim Maria filia Margaritae sororis Henrici IV. et Iacobi IV. Regis Scotorum, ideoque Henrico proximior, et regni utriusque, Angliae nimirum, et Scotiae, heres legitima. Maria tamen in Scotia morante, insidiisque Darlaei ad thronum aspirantis circumventa, Elisabetha, plaudentibus haereticis, Anglicanum solum conscenderat. Spreto iuramento quod emiserat, servandi religionem Catholicam, statim se *Anglicanae Ecclesiae caput* nominavit, praedicatores orthodoxos ad silentium coëgit, omnes occupavit Ecclesiarum redditus, sanctorum imagines et cultum inhibuit, abolevit incruentum Missae sacrificium, deposuit Episcopos, presbyteros mancipavit carceribus, Ecclesiasticos omnes subiecit laicorum iudicio, novam instruit hierarchiam, novosque ritus, martyrologia item, et calendaria, in quibus in martyrum numero recensentur Ioannes Hus, Wiclefus, Cramnerus, Cromellius, atque in Sanctorum confessorum albo Lutherus, Petrus Martyr, Henricus VIII. Eduardus VI. Erasmus: dicam verbo, quidquid detrimenti inferri poterat, id Catholicae religioni ab Elisabetha illatum est. Nul-li Catholicorum immanitas eius pepercit, nec Mariae Scotorum Reginae, quae in Angliam anno 1567. confugerat. De hac iterum quinto capite. Merito iccirco Pius V. anno 1570. diris Elisabetham devovit. Periit tandem anno 1603. die tertia Aprilis (1). Haec de haere-

(1) Obiit Elisabetha anno aetatis suae 69. Graecis litteris operam dederat, et quasdam tragoedias Sophoclis, duasque De-

resibus saeculi XVI. et de schismate Anglicano fusiori fortasse stilo, quoniam adhuc perseverant descripta fidei contagia (1): sed revoco nunc me ad institutum.

CAPVT IV.

Scriptores saeculi decimisexti percelebres.

SI aliud umquam, sane XVI. saeculum scriptores peperit praestantissimos. Inter Theologos recentibus nobis celebriores occurrit primo *Thomas Card. Galetanus* ord. Praed. creatus S. R. E. Card. a Leone X. et vita functus anno 1534. Cuius praeter Philosophicas lucubrationes, habentur in *Summam Doctoris Angelici*, atque in N. T. commentaria, atque Theologici tract. permulti. Sequitur *Ioannes Driedo* doctor Lovaniensis, moderatus Lutheri insectator, et in fidei controversiis usus validioribus armis, et sacris litteris, et PP. auctoritate depromtis, atque in iis quae spectant ad gratiam, et liberum arbitrium magnopere commendatus, qui obiit Lovanii anno 1535. *Aegidius Viterbiensis* commemoratus 2. cap. magister ord. Augustinensis, et S. R. E. Cardinalis, vir eloquentissimus, et Graecarum litterarum scientissimus, praeter XII. saeculorum historiam perpolito stilo Theologiam exornavit, et naturae concessit anno 1532. *Dominicus Soto* Segoviensis ord. Praedicat. primus Ca-

ro.
Li 2

mosthenis orationes latinitate donavit. Fertur etiam Graeca scripsisse epigrammata.

(1) De insanissimo ac superbissimo homine, qui serio affirmabat futurum se Regem, et Pontificem Maximum, necnon mundi redemptorem, ut aiebat, *quoad efficaciam*, tradebatque Apostolicam sedem in Peruense regnum transferendam, abrogandum ordinem Ecclesiasticum, aliaque absurda numero cuncta 110. in Quitensi urbe combusto, historiam narrat lib. II. de temp. noviss. cap. 11. Ioseph Acosta Soc. Iesu.

roli V. in concilio Tridentino Theologus electus anno 1545. et academiae Salmanticensis institutor praeclarus, de omnibus Theologiae partibus, praesertim de natura et gratia, ac de iustitia et iure disseruit. *Petrus* item *Soto*, et eiusdem ord. Praedicat. primus, qui Theologiam tradidit in universitate Dilingae, instituta anno 1549. profligator haeticorum, et Augustiniana ac Thomisticae sententiae propugnator acerrimus, inique a *P. Duchesne* insimulatus, quasi in litteris ad Ruardum Tapperum Baii et Iansenii errorum ovum ac semen emisit. *Nicolaus Eymericus* edidit directorium Inquisit. primo in lucem editum Barcinone anno 1503. deinde Romae anno 1578. et 1585. Auctor tamen videtur antiquior, vixitque saeculo decimoquarto. Nec a Theologorum coetu expungendus est idem *Baius*, qui cum *Ioanne Hesselio* anno 1563. missus fuit ad praedictam synodum Tridentinam; quamquam illius articuli fuerint ab Apostolica sede proscripti. Inter Tridentinos Theologos doctrina et eloquentia enituit *Melchior Canus* Episcopus (1) Canariensis, cuius mors contigit anno 1560. Toleti, testaturque viri eruditionem et facundiam *opus de locis Theologicis*, quod omnium teritur manibus (2). Sed nequeunt in brevi epitome vel sola Theologorum huius saeculi nomina recenseri. Quare silentio praeterimus *Ambrosium Catharinum*, *Franciscum a Victoria*, *Bartholomaeum Medinam*, *Dominicum Bannes* ordinis Praedicatorum: *Aloysium Legionensem*, *Aegidium Lusitanum*, *Basilium Poncium*, *Gasparum Casaliium* Augustinenses (3): *Cornelium Mussum*, *Andream*

(1) Ord. Praedicat.

(2) Bartholomaeum Carranzam ord. Praed., quem nonnulli haeresis accusarunt in Catholica fide, et religiosissime obiisse Romae anno 1576. narrant historici. Fuit Archiepiscopus Tolitanus, scripsitque *summam conciliorum*. De ipso et infra.

(3) Obiit anno 1569. vir praestantissimus *Christophorus Patavi-*

Andream Vegam, *Franciscum Titelmanum*, *Franciscum Fervardentium* ordin. Minorum: *Ludovicum Molinam*, *Ioannem Mamelium*, *Leonardum Lessium* (1), *Franciscum Turrianum* Societatis Iesu: *Augustinum Steuchum*, et *Basilium Zanchium* canonicos regulares; atque ex saecularium coetu *Thomam Stapletonum*, *Wilhelmum Estium*, *Ioannem Driedonem*, ceterosque quamplurimos.

Verum praetermittendi non sunt, qui data opera haereses hoc saeculo exortas exagitarunt; praeser-

vinus FF. Augustinensium magister. Angelus Postenari eiusdem ordinis primus omnium Regularium in Patavino lyceo anno 1595. coepit palam tradere physiologiam. Augustinum Musaeum Tarvisinum, ceterosque eiusdem ordinis scriptores brevitate item caussa praeterimus.

(1) Leonardi Lessii 34. propositiones, quarum praecipuae pertinent ad *praedestinationem*, et ad *Christi Gratiam*, Lovanii expositas anno 1586. censura sacra ibidem facultas praestrinxit proximo anno 1587. die 9. Septembris. Idem praestitit sequenti anno 1588. die 20. Ianuarii sacra facultas Duacensis. Cum Lessius respondisset Lovaniensibus Theologis, hi anno ipso 1588. die 3. Septembris censuram suam confirmarunt, addideruntque illius *iustificationem*. Doctrinam illic expositam esse eam, quam maiores sui constantissime propugnauerant, iidem Theologi declararunt anno 1611. 1648. 1649. 1679. 1690.

Sedente quoque Innocentio XI. anno praedicto 1679. et sub Innocentio XII. anno 1691., eadem censura suam nata est firmitatem. Videatur historia *de auxiliis* lib. I. cap. 6. et seqq. Complures Belgii Episcopus reprobasse Lessii doctrinam tamquam Pelagianis cohaerentem, fatentur PP. Societatis Iesu in *Leimagine I. saeculi* lib. VI. cap. 4. pag. 448. Idem fatetur *P. Letellier* in suo opere inscripto *defense des nouveaux Chretiens*, damnato tamen a praeclarato Pontifice Maximo Innocentio XII. anno 1694., die vicesima tertia Martii. Falsissimum est itaque censuras Lovaniensem et Duacensem fuisse damnatas, et Lessii propositiones approbatas ab Apostolica sede, quemadmodum publicis in thesibus Rothomagi adseruerunt anno 1598., die 10. Ianuarii patres Societatis Iesu religiosissimi. De censura autem Duacensi postrema, et opposita praecedenti, vide adnotationem (2) ad cap. 6. saeculi decimi octavi.

sertim Augustinenses duo, qui omnium primi confutaverunt Lutherum, *Ambrosius Flandinus*, et *Ioannes Hoffmeisterus*. Italus unus, Germanus alter. Adde *Glichoveum* Parisiensem, et *Echium* Svecum, utrumque anno 1543. defunctum. Quid de *Ioanne Cochlaeo* Nerobergensi, cuius opera, quo rariora, eo pretiosiora sunt aestimanda? Nec *Alberti Pighii* (1) Campensis controversiarum librum, nec Panopliam Evangelicam *Wilhelmi Lindani* Ruremondensis ignorant studiosi. Quantum inuper verbis scriptisque pro eliminandis erroribus insudarunt tres S. R. E. Cardinales amplissimi, *Stanislaus Hosius* Polonus, et *Hieronymus Seripandus* Augustinensis, ambo Tridentini concilii praesides, atque *Reginaldus Polus*, quem laudavimus supra de Anglicano schismate pertractantes? Iure his coniungimus *Franciscum Card. Toletum* S. I. et *Alphonsum Salmeronem* eiusdem societatis, viros summos ac sapientissimos. Insudavit praeterea in componendis circa religionem dissidiis *Georgius Cassander* Burgensis, podagra exstinctus anno 1566., et in refellenda Iudaeorum pervicacia *Ioannes Reuchlin* mortuus Tubingae anno 1522. doctissimus utique, et eloquentissimus, quamvis ob *epistolas obscurorum virorum* scholasticis parum acceptus. Adversus autem omnes haereses acuit stilum *Alphonsus a Castro* ord. Minorum, electus Episcopus Grigantii, vulgo Compostellae. Iudaeos confutavit Petrus Galatinus eiusdem ordinis Reuchlini apologista.

De sacris litteris optime meriti sunt *Franciscus Vatablus* Ambianensis peritissimus Hebraicae linguae; cuius tamen in V. T. notae a *Roberto Stephano* editae anno 1545. ob insertas ab eodem Roberto Calviniana infecto labe notas alias haereticas, perniciosae

(1) *Pighium* mortuum Bononiae anno 1530. fortuita pontis ruina, scribit in descriptione Belgii Ludovicus Guicciardinus: sed obiit Ultraiceti anno 1542. die 26. Decembris.

sae sunt, ac prohibita, *Felix* Pratensis Aug. a quo sacri libri ex Hebraea in Latinam linguam conversi sunt, *Sanctes Pagninus* Lucensis ord. Praed. qui idem praestitit plenius et accuratius, *thesauro* linguae sanctae adiecto, *Isidorus Clarius* Benedictinus, qui in Sacris Bibliis supra octo millia loca emendavit, et explanavit, *Arias Montanus* omnium fere linguarum scientissimus, in Bibliis polyglottis iussu Philippi II. exornandis, et corrigendis, et in Iudaicis antiquitatibus explanandis diligens, assiduus, eximius, *Franciscus Card. Ximenius* ordinis Minorum Biblia Complutensis polyglotta in lucem sub auspiciis Leonis X. emisit, sexcentis millenis millibus ducatorum impensis (1), *Fiaminius Nobilius* in edendis Sixti V. Bibliis, et Vulgata versione ad testimonia PP. et LXX. interpretum corrigenda laboriosissimus operarius.

Quinam vero in sacras litteras commentaria praeter laudatos scriptores ediderunt? *Sixtus Senensis* ord. Praed. in sua *bibliotheca sancta* protocanonicos, deuterocanonicos, apocryphosque libros distinguit, biblicum exhibet dictionarium, regulas tradit interpretandi Scripturas, per maiorum commentaria, et explicationes discussit. *Cornelius Iansenius* Gandavensis Episcopus scripsit *concordiam* Evangelicam. *Ioannes Maldenatus* Iesuita doctissimus, quem anno 1583. Romae in lecto mortuum adinvenere, in IV. Evangelia praeclaros exaravit commentarios. Idem agit in sacros libros notis in quinque columnas distributis *Iacobus Faber* Strapulensis suspectae tamen fidei, et a

Na-

(1) Epitaphium Card. Franc. Ximenii in academia Complutensi.

Condideram Muriis Franciscus grande lyceum
Cenor in exiguo nunc ego sarcophago.
Praetextam iunxi sacro, galeamque galero,
Fater, Dux, Praeul, Cardineusque Pater.
Qua virtute mea iunctum est diadema cucullo,
Cum mihi regnanti paruit Hispania.

Natali Beda Parisiensi Theologo exagitatus ob dissertationem *de tribus Migdalensis* (1). *Iacobus Card. Sadoletus* Mutinensis elegantis orationis Tullii imitator ad reliqua scripta purioris latinitatis addidit *dialogum* in epistolam Pauli ad Romanos. De Sadoleti tamen sententia circa Christi gratiam, et bonae voluntatis initium, legendus est *Norisius* cap. 5. §. 1. *vindiciarum*. *Ioannes Mercerus* Vticensis, Vatabii in Parisiensi academia successor, commentariis suis, quamquam lue infectis Calviniana, nomen sibi apud Christianos Iudaeosque haud vulgare comparavit. Sed omnes, aut saltem permultos, eloquentia, eruditione, et doctrina superavit *Desiderius Erasmus* Roterodamus, cuius praeter omnigenae sapientiae scripta, habentur in N. T. paraphrases et adnotationes. Quamvis illum in suas partes trahere studeant novatores aliqui, non possumus non celebrare virum maximum, quem scimus summo fuisse in pretio apud Romanos Pontifices Paullum III. et Clementem VII. necnon apud Carolum V. Imperatorem, Franciscum I. Regem Galliarum, Sigismundum Regem Poloniae, ceterosque huius saeculi Principes. Fuit tamen in vellicandis adversariorum scriptis aliquantulum asper (2); unde post illius obitum, qui contigit anno 1536. calendis Iulii, Basileae, hoc lepidulum epitaphium fluxit *Stephanus Paschasius*:

*Hic iacet Erasmus, qui quondam bonus erat mus;
Rodere qui solitus, roditur a vermibus.*

Ecclesiasticam illustrarunt historiam, Romanorum fasto-

(1) Ipsi Iacobo Fabro istud epitaphium *Georgius Buchanus* inscripsit:

*Qui studiis primus lucem intulit omnibus, artes
Edoſſum cunctas haec tegit urna Fabrum.*

Heu tenebrae tantum potuere extinguere lumen?

Si non in tenebris lux tamen ista micet.

(2) De Erasmo vide acre Petri Canisii iudicium in praefatione ad epistolas selectas S. Hieronymi.

storum conditor, et antiquitatum sollertissimus indagator *Onuphrius Panvinus* Augustinianus Veronensis, immaturo fato raptus, Panormi anno 1568. aetatis suae 39. *Iacobus Philippus Bergomas* eiusdem instituti, qui *chronicon supplementi* nomine inscriptum perduxit ad annum 1503. *Laurentius Surius* Carthusianus, qui obiit Coloniae anno 1578. et acta Sanctorum magno labore collegit: *Nicolaus Santerus* Anglus, qui schismatis Anglicani scripsit historiam: *Ioannis Molanus* doctor Lovaniensis, a quo martyrologium *Vsuarii* adnotationibus adauctum est: *Adrichomius* Batavus historiae Biblicae, ac Palaestinae adcuratus descriptior: *Sigonius* Mutinensis, qui de regno Italiae, de Iudaeorum republica, et de Episcopis Bononiensibus docte, eleganterque pertractavit: *Gulesinus* martyrologii, historiae Severi Sulpicii, actuumque Ecclesiae Mediolanensis, et theatri Pontificalis (1) promulgator: *Petrus Pitheus* Trecentensis, a quo auctores versionum sacrorum Bibliorum, historiam controversiae de processione *Spiritus Sancti*, scriptaque plura Ecclesiasticorum virorum habemus emendata, et illustrata: *Gilbertus* denique *Gmebrardus* Alvernus liturgiarum, et sacrae chronologiae exactioris, quam antea, auctor percelebris.

Ne per bibliothecas vagemur omnes, hoc unum affirmamus, nullam esse disciplinam, et sacrae eruditionis partem nullam, quam viri clarissimi hoc vertente saeculo non reddiderint splendidiorem. Quosdam, non tamen cunctos, ex Theologiae scholasticae et polemicae tractatoribus, ex sacrarum litterarum interpretibus, atque ex chronologis et historicis commemoravimus. Quid modo de reliquis? Concilia in summam redegit *Bartholomaeus de Carranza* Archiepiscopus Toletanus. In libros Augustini de civitate Dei commentarios, et pleraque exactae criticae

Tom. II.

Mm

mqr

(1) Comprehendit vitas Pontificum Romanorum.

monumenta nobis reliquit *Ludovicus Vives* Valentinus. Excelluit Graecorum litteris et physiologia *Augustinus Steuchus* Eugubinus auctor Cosmopoeiae, et Hebraice doctissimus fuit *Marcus Martinus* Brixianus, uterque canonicus regularis: Sanctorum fastos, et sacra carmina plurima concinuit *Ioannes Baptista* Mantuanus Carmelita, cognomento *Hispaniolus* (1): de ritibus Ecclesiae disseruit *Ioannes Stephanus Durant* Tolosanus. In Graecorum Patrum operibus latine verendis navavit operam *Iacobus Billius*: in rarioribus libris prelo committendis *Ciaconius* Toletanus: in Graecis itidem traducendis *Gentianus Hervetus*: in Tertulliani et Cypriani libris exornandis *Iacobus Pamela* Brugensis: in emendando Gratiani decreto, iure Canonico in compendium redigendo, antiquioribus decretalibus colligendis, et canonibus poenentialibus explanandis *Antonius Augustinus* I. C. nobilissimus, et Archiepiscopus Tarraconensis: in doctrina morum et canonum *Martinus Navarrus*.

Christianae, et asceticae vitae praeceptiones tradidere *Ioannes Avila*, vir insignis probitatis ac sapientiae, *Ludovicus Granatensis* cuiuslibet honoris contemptor egregius, *Carolus Borromaeus*, *S. Thomas a Villanova*, *S. Ignatius Loyola*, *S. Teresia*, *S. Ioannes a Cruce*, quorum diem emortualem capite, quod proxime consequitur, recensebo.

CA-

(1) Natus anno 1442. ut adnotatur disticho:
NasCivIt In terris MonachVs Baptista, VosqVe
VatICIna VersVs e genItriCe bIoIt.

CAPVT V.

Augusti Caesares, et regnantes in caelis.

Imperatori Maximiliano, extincto anno 1519. duodecima die Ianuarii, successit eius nepos *Carolus V.* filius Archiducis Austriae Philippi, atque in lucem editus anno 1500. die 24. Febr. Electus fuit anno citato 1519. Francfurti die 28. Iunii, et primum coronatus 1519. Aquisgrani anno 1520. die 13. Octobris, deinde Bononiae a Clemente VII. anno 1530. ipso die suo natalitio. Nullus ab eo tempore Imperator coronatus est a Rom. Pontifice. Regnum quoque Hispaniarum obtinuit: nam Ioanna filia Ferdinandi V. et Isabellae Regum anno 1496. connubio iuncta fuerat *Philippo Austriaco* F. Maximiliani, et patri ipsius Caroli: atque idem Philippus et Ioanna Reges declarati sunt anno 1505. quo decessit Regina Isabella. Ferdinandus tamen usque ad annum 1516. superstes fuit: eodemque anno *Carolus V.* consequutus est regimen Hispaniarum, *Carolus I.* in serie Regum nuncupatus. Diuturnum illi bellum fuit cum Francisco I. Rege Galliarum, quem in pugna Ticinensi anno 1525. superavit, captumque in Hispanias abduxit. Proximo tamen anno 1526. formula pacis conscripta die 14. Ianuarii, Franciscus rediit in Gallias. Religionis causa *Carolus V.* protestantes bello lacessivit, anno praesertim 1547. et seq. ediditque anno 1548. formularium Ecclesiasticae disciplinae, appellatum *interim*, quoniam interim, seu donec in Tridentina synodo compositae res forent, illud servari mandavit. Quod tamen aeque Catholicis, et Lutheranis displicuit. Anno 1550. flammis addixit libros haereticorum, quos item edictis coercuit severioribus. Regni per-

Mm 2

tae.

taesus coronam deponere statuit anno 1555. die 24. Febr., qua die diademate redimitus fuerat imperii, et anno proximo 1556. regnum Hispaniae consequutus est Philippus II. eius filius. Concessit eodem anno Carolus in monasterium Hieronymianorum S. Iusti in Vetonía, quam Hispani *Estremaduram* appellant. In favorem quoque Ferdinandi fratris sui Austriaco sese abdicavit imperio: et ex hac vita migravit anno 1558. XI. cal. Octob. (1)

Itaque post Carolum V. imperium gubernarunt Ferdinandus I. Maximilianus II. et Rodolphus II. Ac *Ferdinandus* Caroli V. frater, qui anno 1527. electus fuerat Rex Bohemiae, et Hungariae, anno autem 1531. Rex Romanorum, inauguratus fuit Imperator in comitiis Francfurti eodem anno 1558. die 14. Martii, dum ageret aetatis suae annum 55. Etsi vero adfirmarunt Pontifices non potuisse Carolum V. deponere imperium absque sedis Apostolicae indulto, et electores haereticos iure eligendi non frui, atque omni dignitate excidisse; Pius tamen IV. anno 1560. electionem Ferdinandi ratam habuit, ut tradunt Pallavicinus, Thuanus, et Bzovius. Magna aequitate ac moderatione Ferdinandus rexit imperium sexennio; obiit enim anno 1564. die 25. Iulii, eique successit filius *Maximilianus II.* qui anno 1576. morte sublatu est Ratisponae duodecima die Octobris. Frustra hi duo Imperatores a Pio IV. impetrare curarunt presbyteris coniugia, quae perverusae Romanae Ecclesiae con-

(1) Tenuit Carolus V. hereditaria regna annis 40. et Romanum imperium annis 38. mensibus 7. Pie decessit, eique a poeta quodam concinnatum est epitaphium:

*Carolus ut victo discessit victor ab orbe,
Viterius tendens regna beata tenet.*

Legitur et aliud,

*Pro tunulo ponas orbem, pro tegmine caelum,
Sidera pro facibus, pro lacrypis maria.*

consuetudini, et legibus Ecclesiasticis opponuntur (1).

Rodolphus II. filius Maximiliani II. creatus est Imperator anno 1576. in comitiis Ratisponensibus, cum antea a patre declaratus fuisset Rex Hungariae, et Bohemiae, et praecedenti anno Rex Romanorum electus esset Augustae Vindelicorum. Annis 17. cum Turcis vario exitu bellum gessit, pepigitque anno 1606. cum hostibus vicennales inducias. Nullam duxit uxorem, absque liberis vita functus anno 1612. IV. idus Ianuarii (2).

Ad superos migrarunt hoc decimosexto saeculo viri sanctissimi, et fastis caelestis Ierusalem deinde fuerunt adscripti sollemni ritu, institutores religionum S. Caietanus Thienaeus Vicetinus anno 1547. VII. idus Augusti; S. Ioannes de Deo Lusitanus anno 1550. VIII. idus Martias; S. Ignatius Loyola Cantaber anno 1556. die Iulii postrema; S. Teresia Abulensis anno 1582. die 14. Octobris; eodem anno 1582. Thomas *Iesu* Lusitanus Augustinensis, Aloysii de Montoja viri Cl. discipulus, et Saracenorum captivus, inter quos tetra inclusus carceri, ferreisque catenis devinctus, absque libris, et qualibet re destitutus, patriam lingua egregium opus edidit, *de Travagli di Gesù*. S. Philippus Neri Florentinus decessit anno 1595. VIII. calendas Iunias. Adde sanctissimos Episcopos, Thomam a Villanova patrem pauperum, et Carolum Borromaeum decus purpuratorum patrum, ac praesulum (3). Adde societatis Iesu alumnos praeclaros Franci-

(1) Maximiliani II. epitaphium demonstrans annum eius emortualem,

*Alta qVies, praeLVstre CapVt, qVod praefFIt OrbI:
SPbrVII, exXIIeLlens VIX, tegIt Vrna D:CVS.*

(2) Rodulphi II. epitaphium chronologicum,
*DVX, ac LVX gentis FabIani heV LVCe RoDoLpbV:
Caesario genItV sangVine Caesar obIt.*

(3) S. Thomas migravit ad superos anno 1555. VI. idus Se-

278 ECCL. HIST. BREVIARIVM
 ciscum Borgiam miraculum Principum, Franciscum Xaverium Indorum Apostolum, Stanislaum Kostkam victimam caritatis, Aloysium Gonzagam, Angelicum iuvenem nuncupatum (1). Simpliciter, atque innocentiam in Felice a Cantalicio ord. FF. Min. quos *Capuccinos* vocamus, spiritualis vitae magisterium in Ioanne a Cruce Carmelita exalceato, poenitentiae austeritatem in Petro de Alcantara ordin. Min. Observantiae, Angeli Florentini monachi Vallisumbrosae, Michaëlis eremitae Camaldulensis, Iosephi a S. Geminiano Augustiniani eremitae, aliorumque splendidissimas egregiasque virtutes nemo non celebrat, non miratur. Bartholomaei de Martyribus Archiepiscopi Bracarensis, Alphonsi de Orozco Augustiniani, Didaci protomartyris Peruviani eiusdem ordinis; (decessit Alphonsus anno 1591. et Didacus martyr occubuit anno 1586.) et Ioannis Avilae Apostoli Vandali-tiae, gloriosa nomina nondum sunt catalogis Sanctorum inserta. In se tamen cunctorum admirationem, atque celebritatem convertunt. Postremo huius saeculi anno evolavit ad sponsum Rosalia nobilissima virgo Panormitana.

Qui in Anglicano interfec-ti sunt schismate, non videntur penitus omittendi. Excusso enim Catholicae religionis iugo, *Henricus VIII.* martyrio afficit anno 1535. praestantes viros, qui vel eius a Catharina divortium improbabant, vel nolebant eum tamquam caput Anglicanae Ecclesiae cognoscere. Inter quos die 4. Maii necati sunt Carthusiani tres monasteriorum praefecti, *Rynaldus* ord. S. Birgittae doctor praeclarus, et *Ioannes Hail* pastor animarum. Martyribus accensendos esse non dubito *Ioannem* Cardi-

na-
 Septembris, et S. Carolus anno 1584. III. nonas Novembris. S. Ioannes a Cruce anno 1591. cet.

(1) Iesuitas martyres LXXIX. ad annum 1570. Brietius, alii-que recensent, Spondanus n. 25. LXXII. enumerat.

SAECVLVM XVI. CAPVT V. 279
 nalem Roffensem, ac *Thomam Morum* Angliae can-cellarium virumque clarissimum, qui eodem anno 1535. data constanter cervice occubuerunt. Plexi capite post varia supplicia Carthusiani alii. Anno 1538. *Ioannes Forestus* ord. Min. confessarius Reginae Catharinae ab Henrico repudiatae, patibulo appensus, et lento igne combustus fuit: eiusque sortem adsequuti sunt fratres eiusdem ordinis LVI. Regi monachismum dam-nanti, et monasteriorum usurpanti bona, alii non obtemperantes supplicium capitis subierunt anno 1539. inter quos abbates Benedictini, *Richardus*, *Hugo*, *Ioan-nes*. Prope fines lib. I. de schismate Anglic. Sanderus enumerat sub Henrico interfectos XIII. monasterio-rum rectores, et sacerdotes vel monachos, vel pre-sbyteros saeculares LXXVII. Regnante autem *Eduar-do Seimero* Episcopi omnes qui Regis in Ecclesia pri-matum negarunt, deiectioni fuerunt e sede; Catholici innumeri carceribus, et exilio multati. Denique *Eli-sabetha* regnante, martyrio coronati sunt, anno 1577. *Cuthbertus Mayno* sacerdos, anno 1581. *Edmundus Cam-pianus* Soc. Iesu (1), et presbyteri duo; septem alii anno proximo: item sex alii Eboraci; Vintoniae ci-vis laicus; Londini impressor librorum Catholicorum; Longovici *Iacobus Labournae* vir nobilis, aliique tam multi, ut anno 1583. omnes Londinenses carceres pleni essent Catholicae fidei confessoribus.

His adnumerandam esse *Mariam* Scotorum Regi-nam, nullus dubitat. De huius iure ad regnum An-gliae, dixi capite tertio. Haec anno 1558. nuptui tra-di-

(1) In indice martyrum Soc. Iesu ad calcem bibliothecae Script. eiusdem Soc. legitur:

*En et Garnetis geminos, laqueoque decorum
 Edmundum, terras inter, caelumque nefanda
 De trabe sublimem,*

At de Henrici Garneti supplicio, eiusque imagine formata san-guinis gura, diversa a P. Iovenci alii tradunt. Sinistro iudicio abripi nolumus.

dita Francisco filio Henrici II. Galliarum Regis, or-
bata post biennium viro rediit in Scotiam, regnum
Angliae d. functo Henrico VIII. consequutura; sed pro
regno invenit bipennem. Posteaquam enim Henrico
Stuarto patrueli iuncta fuerat connubio, ac ex eo pe-
pererat filium, qui fuit Iacobus VI. Rex Scotiae, se-
cundo viro anno 1567. a parricidis occiso, opera hae-
reticorum, Comiti Btuelio nefarii parricidii auctori
iterum nupsit, atque ab iisdem haereticis, tamquam
in mariti necem conspirasset, traducta, in Angliam
confugit, ac sententia iudicum, manu Elisabethae
firmata, praetextu illius caedis, et pro Angliae re-
gno occupando moliminis, revera autem causa Ro-
manae, et orthodoxae religionis, securi percussa fuit
anno 1587. die 18. Februar. (1). Hinc in *theatro cru-*
delitatis haereticorum scriptum legimus.

*Post varias clades miserorum, et caedis acervos
Insontum, comes exornat spectacula mater
Supplicio, et Regum soror, et fideissima coniux.*

CA-

(1) Ferunt Mariam, proximam morti, quam invicta animo
subiit, verbis praestrinxisse immanitatem Anglorum in Reges
suos saevientium. Sane Bodinus in *Meth. Hist.* cap. 5. et 6.
de rep. lib. II. cap. 5. et lib. IV. cap. 7. refert, ex Regibus
Anglis XL. civili conspiratione duodecim periisse, et spatio
annorum 36. quibus civilia bella exarserunt, supra octoginta re-
giae stirpis homines fuisse interfectos. Contra Principem suam
venali calamo, ut supremo afficeretur supplicio, scripsit Geor-
gius Buchananus Calvinista, historiae Scoticae, aliorumque
operum auctor, sed Mariae infensissimus hostis. A Iacobo enim
Rege Mariae patre ob heresim in exilium pulsus fuerat, et a
Moravio consecuturum se sperabat Scotiae patriarchatum. At
morti proximus dicta scriptaque sua retractavit, testatus a se
tantum vitae spiritusque exoptari, ut maculas Mariae falso ad-
spersas, proprio etiam sanguine deleret. Buchanani solius me-
minimus; reliqui enim ex hoc lutulento fonte turbidum haurere, in-
quit Famianus Strada. Maphaeus Barberinus, tunc magni inge-
nii

CAPVT VI.

*Quae pertinent ad saeculi decimisexti
doctrinam, et disciplinam.*

PRO doctrina, et disciplina huius saeculi deprehen-
denda, sat est in Tridentinae synodi decreta ocu-
los conicere. Apparebit illico dogmata fidei, quae
ex inveterata traditione profitetur Romana Ecclesia,
fuisse irreformabili definitione confirmata. Inter quae
in canone retinendos esse didicimus libros, de quo-
rum auctoritate nonnulli haesitarunt, cuiusmodi sunt
liber Sapientiae, duo Machabaeorum, Apostoli ad
Hebraeos epistola, Catholica Iacobi, ceterique, de
quibus disserunt polemicae Theologiae tractatores. Re-
iicienda autem esse inter apocrypha, quae in eodem
canone non recensentur; cuiusmodi sunt in vet. Te-
stamento liber Henoch, Testamenta XII. Patriarcha-
rum, genealogia Iob, oratio Manasses, et Esdrae
liber III. et IV.; in novo autem pseudoevangelia in-
scripta nominibus Apostolorum, acta Theclae, et
Pauli, octo libri itinerarii Clementis, et alii de qui-
bus Romana LXX. Episcoporum synodus anno 494.
Explicatum uberius est dogma *iustificationis*, quae fit

Tom. II. Non
nii adolescens, postea Urbanus VIII. Pontif. Max. piissimae
Reginae exsequias hoc epitaphio exornavit:

*Te quamquam immeritam ferit, o Regina, securis,
Regalique tuum funus honore caret,
Sorte tua gaude, inoerens neque Scotia ploret:
En tibi pompa, tuas quae decet exsequias.
Nam tibi non paries atro velatur amictu,
Sed terras circum nox tenebrosa tegit.
Non tibi contextis lucent funalia lignis,
Sed caeli stellae: Naenia tristis abest;
Sed canit ad feretrum superum chorus aliger, et me,
Caelesti incipiens voce, silere iubet.*

iustitia inhaerente, non sola extrinseca condonatione, sive non imputatione peccati: et quae novatores aiunt esse Ecclesiae anti-Christi characteres, videlicet, sacrificium Missae, cultus Eucharistiae, auricularis confessio, chrismatis unctio, sacrorum infirmorum oleum, defunctorum suffragia, exhibita Sanctorum imaginibus et reliquiis veneratio, indulgentiarum largitio, sacrorumque rituum observantia, ad fidei integritatem, et Ecclesiae decorem pertinent, nullo Catholicorum dissentiente.

Ad Ecclesiasticam politiam spectant statuta Episcoporum residentia, seminariorum erectio, celebrandae quolibet triennio synodi provinciales, prohibita curatorum beneficiorum pluralitas, unius tantum, si ad vitam honeste sustentandam sufficiat approbata collatio, dispensationes hac in re absque legitima causa prorsus inhibitae, lites inter Ecclesiasticos ab Episcopis componendae, a clericis forensia iurgia vitanda, horum ordinationes a proprio tantum Episcopo, nec sine illius permissu peragendae. Huc spectat presbyterorum coelibatus, disciplina monachorum, potestas absolvendi a peccatis concedenda ab ordinariis, casuum reservatio iisdem competens, atque ad nuptiarum sanctitatem custodiendam impedimentorum matrimonii distincta explicatio, et clandestinorum coniugiorum contractus inhibitus.

Temporalibus poenis, extremoque supplicio animadversum hoc praesertim saeculo in haereticos. *Edmundus Fosseus* ob fractam Eucharistiam anno 1503. combustus Parisiis: quidam ordinis Praedicatorum anno 1509. ob imposturas, Langio ac Trithemio testantibus, concremati: *Hermannus Ryswick* in haeresim iterum lapsus anno 1512. Hagae Comitum: *Hebraeus* quidam baptizatus, qui per annos 26. sacerdotio fungebatur non initiatus anno 1514. apud Saxones: duo Augustiniani ordinis apostatae Bruxellis an-

anno 1523.: proximo anno 1524. *Henricus* quidam *Zutphaniae* in Belgio: *Balthassar* Friburgensis anno 1528. Viennae in Austria: *Rupertus Baro* anno 1539. in Anglia: violator quidam statucae B. V. anno 1550. *Lucretiae* Parisiorum (1): eadem in urbe anno 1559. Calvinistae permulti, atque in Hispaniis quamplurimi: Romae *AEnius Palearius* anno 1566. eodemque anno Bernae *Valentinus Gentilis* Trithemita: in Belgio anno 1580. *Ioannes Wilhelmus* Anabaptista: in Angliademum anno 1590. *Wilhelmus* Puritanus. Adserentibus modo haereticis nefas esse animadvertere in haereticos poena capitis, reponendum est, quo ergo iure Genevenses Servetum et Gentilem incendio necarunt? quo iure Angli Puritanos, et sub Henrico VIII. anno 1538. *Lambertum* Zuvinglianum? Immo quo iure caussa religionis interfecti sunt ab iisdem haereticis, martyres, quorum multos superiori capite laudavimus? Verum non egent aperta mendacia confutatione.

Crevit in tanta haeresum illuvione decor et gloria Romanae Ecclesiae, tum Sanctorum, quos cap. superiori memoravimus, consummata virtute, tum decreto aliis, sollemni canonizatione, specialis cultus honore. Leo enim X. anno 1514. *Brunonem* Patriarcham Carthusianorum, et anno 1519. Franciscum a Paulla Minimorum parentem retulit inter Sanctos. *Cassimiro* F. Casimiri Regis Poloniae anno 1521. eundem detulit honorem. Hadrianus VI. adscripsit anno 1523. Sanctorum fastis *Benonem* Misniae, et *Antoninum* Florentiae Antistitem. *Laurentium Iustinianum* primum Patriarcham Venerum anno 1524. Clemens VII. *Gondisalvum* Lusitanum ord. Praedicator. Iulius III. anno 1551. *Didacum* dioecesis Hispalensis ord. Min. anno

Nn2

no

(1) De Serveto combusto Genevae anno 1553. diximus supra cap. 3. Romae item ultricibus flammis absortus anno 1600. Iordanus Brunus Nolanus, de quo Gaspar Sciopius.

284 ECCL. HIST. BREVIARIUM
no 1588. Sixtus V.; et *Hyacinthum* Polonum ord. S. Dominici anno 1594. Clemens VIII.

Religiosarum quoque familiarum plurimum adactus est numerus. Primo enim institutus fuit, et a Clemente VII. approbatus anno 1514. ordo *clericorum regularium*, quos *Theatinos* vocant ab Episcopo Theatino Ioanne Petro Carafa, postmodum Paulo IV. de quo cap. I. eundemque ordinem confirmavit anno 1567. S. Pius V. Tum *Capuccinorum* auctor fuit anno 1525. Matthaeus Bassius ord. Minorum de observantia. Atque hoc institutum Clemens VII. anno 1528. et Paullus III. anno 1535. approbarunt. Tercio exorti sunt anno 1532. et ab eodem Pontifice Clemente VII. atque anno 1606. a Paulo V. confirmati *fratres Minores* strictioris observantiae, quos vocant *Recollectos*. Approbatus insuper ab ipso Clemente anno 1528. et rursus a Paulo III. anno 1535. ordo *clericorum regularium S. Paulli*, quos ab Ecclesia Mediolanensi S. Barnabae eis primum concessa *Barnabitas* vocant. Istorum vero auctores fuere anno 1526. Antonius Motigia, et Bartholomaeus Ferrarius Mediolanensis, atque Franciscus Maria Zacharia Cremonensis. Prodiit circa annum 1531. congregatio *clericorum*, quos vocant *Somascos*, auctore B. Hieronymo AEmiliano patricio Veneto, ad orphanorum curam gerendam: eandemque congregationem anno 1540. Paullus III., anno 1568. S. Pius V., et anno 1585. Sixtus V. confirmaverunt. Sequitur *Societas Iesu*, anno 1534. instituta Parisiis a S. Ignatio Loyola, a Paulo III. anno 1539. vivae vocis oraculo, et anno 1540. et 1543. Apostolicis constitutionibus confirmata, a Iulio III. anno 1550. privilegiis condecorata, a S. Pio V. anno 1571. inter ordines Mendicantium adscripta, et a Gregorio XIV. anno 1591. amplissimis laudibus iure ac merito celebrata, Sanctorum, scriptorum, virorumque Apostolicorum parens fecunda. Circa annum

SAECVLUM XVI. CAPVT VI. 285
num 1568. (1) *Carmelitae Discalceati* a S. matre Teresa habuerunt originem, quorum institutum confirmarunt anno 1580. Gregorius XIII. et anno 1593. Clemens VIII. *Ordo caritatis*, curae infirmorum additus, quem S. Ioannes de Deo instituerat anno 1538., confirmatus fuit a S. Pio V. anno 1572. et rursus a Sixto V. anno 1586. *Clerici Regulares Doctrinae Christianae*, quorum institutum confirmavit anno 1650. Innocentius X., a Caesare de Bus anno 1570. duxerunt originem. Qui vero titulo *Matris Dei* secernuntur, Lucae anno 1574. primam habuerunt institutionem, confirmationem vero a Clemente VIII. anno 1604., et titulum, quo fruuntur, anno 1614. a Paulo V. *Congregationem Oratorii*, quam anno 1575. instituit S. Philippus Neri Florentinus, Paullus V. anno 1612. cum suis constitutionibus confirmavit. *Monachi Fuldaenses* a Ioanne Barreira Cisterciensi trahentes ab anno 1577. primordia, a Sixto V. anno 1586. approbati, atque a Clemente VIII. anno 1592. a Cisterciensium iurisdictione fuerunt exempti. Qui dicuntur *ministri infirmorum* instituti sunt anno 1585. a S. Camillo de Lellis (2), et proximo anno a Sixto V., atque a Gregorio XIV. anno 1591. confirmati. *Clerici regulares minores* nuncupati, ab Augustino Adorni Genuensi instituti anno 1588., et a Sixto V. approbati, privilegia Theatinorum anno 1592. consequuti sunt a Gregorio XIV. Anno demum 1595. in Hispania duae congregationes discalceatorum, approbante Clemente VIII. sunt institutae, una Augustinensium, et altera SS. Trinitatis redemptionis captivorum (3).

Ad-

(1) Iuxta Spondanum, Graveson, cet. At iuxta alios, anno 1561.

(2) Obiit proximo saeculo, anno scilicet 1614. die 14. Iulii.

(3) Congregatio *Celeritana* instituta sub Pio IV. et approbata.

Addendi sunt equestres ordines. *Sanctorum Ap. Petri et Pauli* anno 1540. institutus a Paulo III. *Sancti Stephani* Papae ac martyris anno 1560. institutus a Cosmo I. Mediceo Florentinorum Duce, et anno 1562. confirmatus a S. Pio V. Denique *Spiritus Sancti*, sive *Equitum Torquatorum* institutus ab Henrico III. Rege Galliarum postrema die anni 1578.

APPENDIX.

Ceterarum rerum accessio.

Galliarum Regi Ludovico XII. successit anno 1515. *Franciscus I.* Huic anno 1547. *Henricus II.* Isti autem anno 1559. *Franciscus II.* Anno 1560. regnare coepit *Carolus IX.* et anno 1574. *Henricus III.* postremus stirpis Valesiorum. Successit anno 1589. *Henricus IV. Borbonius* (1). In Hispaniis vero post Catholicos Reges Ferdinandum V. et Isabellam, coepit anno 1505. administrare regnum *Ioanna*, quae nupsit *Philippo* Austriaco. Anno 1516. *Carolus I.* inter Imperatores V. anno 1556. *Philippus II.* (2) et anno 1598. *Philippus III.* qui obiit anno 1621. Lusitaniae regnum post Emmanuelem I. gubernare coepit *Ioannes III.* anno 1521. *Sebastianus* anno 1557. *Henricus*

bara a S. Pio V., quae anno 1606. subiecta fuit priori generali Augustinensium, anno 1749. variis dissidiis exagitata, et paullo post extincta fuit.

(1) Occisus anno 1610. ut dicitur saeculo proximo. *Henricus* autem III. praedicto anno 1589. cal. Aug. a F. Iacobo Clemente confossus, proxima die obiit annos natus 38.

(2) Ingenti sumtu XX. decies centenorum millium aureorum *Philippus II.* exstruxit *Escoriale* S. Laurentii monasterium 7. a Matrilo leucis, ob victoriam e Gallis relatum anno 1557. ad fanum Sancti Quintini. Exstat in Escoriali Regum Hispanorum, qui postea decessere, mausolaeum.

ricus Cardinalis et Archiepiscopus Bracarensis anno 1578. *Philippus I.* inter Reges Hispaniarum II. anno 1580. et *Philippus II.* inter Reges Catholicos III. anno 1598. In Hispaniis itaque, et in Lusitania duo postreimi Reges tenuerunt imperium (1).

Sultanorum autem series haec est: postquam anno 1512. *Baiazethes II.* perijt veneno, imperium coepit parricida *Selimus* (2). Is pestilentia sublatu est anno 1520. et regnavit postmodum spatio annorum 46. *Solimanus II.* Huic extincto anno 1566. successit *Selimus II.* qui subitanea morte interiit anno 1574. Imperavit rum *Amurathes III.* usque ad annum 1595. Huic vita functo suffectus est *Mabumethes III.* qui e vivis excessit anno 1603.

Infausta bella Christianis, aliisque hostibus intulere praedicti Turcarum Imperatores. Etenim *Selimus* anno 1516. *Memphim*, quam *Alcairum* dicunt, sedem Sultanorum Aegypti, urbesque, et arcés finitimas occupavit, subiecit sibi *Damascum*, obsedit *Gazam*, in sui potestatem redactis universa Syria, et Iudaea. *Solimanus* vero anno 1521. expugnavit *Albam Graecam*, id est, *Belgradum*, propugnaculum Hunga-

(1) Anno 1509. coepit in Anglia regnare *Henricus VIII.* Anno 1546. *Eduardus VIII.* Anno 1553. *Ioannes*, cui praecisum fuit caput. Anno 1553. *Maria*, et anno 1558. *Elisabetha*. In Polonia coepit regnum administrare anno 1501. *Alexander*. Anno 1506. *Sigismundus I.* Anno 1548. *Sigismundus II.* Augustus. Anno 1572. *Henricus*. Anno 1576. *Stephanus*. Anno 1587. *Maximilianus*, eodemque anno *Sigismundus III.*

(2) *Selimus* anno 1517. delevit sectam *Mamaluorum*. Significatur hoc nomine stipendiarii ac ministri. Instituti fuerant saeculo XII. a *Saladino*, et erant ex Christianis *Mahumerani*, ad bellum instructi, et aliquando ad Sultanorum dignitatem evecti. Veneno opera Iudaei medici patrem sustulit, duos necavit fratres, ac septem ex eis prognatos nepotes. Iudaeo patris interfectori, loco praemii, iussit caput praecidi. Pestilenti carbunculo eodem in loco anno 1520. extinctus est, in quo *Baiazethi* parenti suo iusserat propinari venenum.

gariae, et Rhodum cinxit obsidione: quam insulam proximo anno 1522. cepit post miram defensionem equitum S. Ioannis, qui supra annos 212. (1) eandem tenuerant. Per idem temporis Bassà *Ferrat* subegit Armeniam, Cappadociam, et Galatiam. Idem Solimanus anno 1526. superavit Ludovicum Regem Hungariae praelio, quo cum ipso Rege occubuerunt 15. millia Christianorum. Budam expugnavit anno 1529. Viennam diebus 18. frustra obsidione cinxit, amisitque in hac expeditione milites 80000. Irrupit tamen rursus in Hungariam anno 1532. cum exercitu armatorum 300000. regnumque illud longe lateque vastavit. Contra Tamasum *Sophim* Persarum anno 1534. tetendit, exciditque Tauresium, urbem Persidis olim amplissimam. Venetis anno 1537. eripuit insulam Corciram, multis captivorum millibus Constantinopolim abductis. In Hungariam iterum irruit anno 1541. et 43. atque anno 1551. Tripolim in Africa invasit. Deleta anno 1560. a Turcis classis Hispanica, superiori anno comparata ad Tripolim recuperandam: tritemes in illa 27. naves onerariae 14. cum 18. millibus armatorum. Atque haec Solimano imperante, a quo tres quoque filii interemti, et Achomati Bassae primario gurgur elisum fuit. Regnante Selimo II. bellum Cyprium effervuit: capta anno 1570. metropolis Cypri Nicosia: sequenti anno 1571. ditissima civitas Famaugusta, antiquis Arsinoe. Illic, violata fide, praefecto Veneto nares auresque praecisae, et vivo detracta est pellis (2). Classe tamen a Venetis instaurata, huiusque regimine commisso Ioanni Austriaco filio notho Caroli V., Christiani insignem illam victoriam ad Naupactum sinum Corinthiacum (3) prope Echinadas insulas reportarunt, qua trucidati di-

cun-

(1) Occupaverant enim anno 1310.

(2) *Bragadinus*, de quo Thuanus libro Histor. 49.(3) Vulgo sinus *Lepanti*, et insulae *Curzulari* maris Ionii.

cuntur 30000. Turcarum, captae 130. tritemes, praeter reliquas partim illis litoribus, partim absumtas flammis, aut fluctibus haustas; liberata vero a captivitate Christianorum 14. millia (1). Valachia anno 1574. in Turcarum potestatem venit, et anno insequenti Amurathes Russiam vastavit. Ab ipso Amurathe anno 1582. rebellarunt Tartari. Albam regalem urbem superioris Pannoniae, vulgo *Stulweisemburg*, anno 1583. Turcae expugnarunt: quam urbem Christiani tentantes anno 1593. trucidarunt octo millia Turcarum, cessitque nostris Novigradum, et Fillicum munitum Hungariae oppidum. Ibrhaim *Bassà* anno 1600. expugnavit Sanisiae arcem in finibus Hungariae, et Stiriae (2).

Ad bella modo, quae Occidentem vexarunt convertitur historica epitome. Anno 1507. exortum est bellum inter Maximilianum Imp. et Venetos; anno proximo initum foedus contra eosdem Venetos, inter ipsum Maximilianum, Ludovicum XII. Galliarum Regem, et Iulium II. Romanum Pontificem; atque anno 1509. Rex Ludovicus Venetos ad Abduam Insulae fluvium ingenti clade prostravit, eisque finitimas urbes eripuit. Pugnatum ad Ravennam anno 1512. inter Ludovicum XII. et Iulium II. caesae Pontificis copiae, et civitas capta; sed paullo post restituta, advenientibus auxiliariis copiis Helvetiorum. Bellum inter Carolum V. Imp. et Franciscum I. Regem Galliae exortum est anno 1522. Franciscus ad Ticinum captus anno 1525., dimissus anno 1526. ubi pervenit in Gallias, foedus iniit adversus Caesarem

Tom. II.

Oo

cum

(1) Additum tunc Iritaniis, *auxilium Christianorum*, et celebratum festum S. Mariae de victoria, die 7. Octobris.

(2) Praetermisimus immane monstrum, cornua gerens in capite, oculum in mento, alas pro brachiis, rapacium ferarum ungues in pede, figuram crucis in pectore, natum Ravennae anno 1512. Pestilentiam, qua Tornaci consumta sunt 34000. hominum anno 1514.

cum Venetis, et Clemente VII. Rom. Pontifice. At Roma anno 1527. ab exercitu Caroli V. capta et direpta fuit anno 1681. posteaquam Pontificatum gerente Sergio II. vastata fuerat a Saracenis: quod contigit anno 846. (1) Dux militum Carolus Borbonius muros civitatis Leoninae adscendens occisus fuit, ei-que successus Philibertus Princeps Arausicanus. Pontifex captus 6. Iunii post menses septem mutata veste urbem veterem confugit (2). Anno autem 1529. amicitia cum Carolo V. redintegrata, Italica pax affulsit, rediit Florentiam Alexander Medices Clementis pronepos, anno 1531. Florentinorum Dux constitutus. Anno autem 1535. Carolus V. traiciens in Africam expugnavit Tunetum, Regemque Muleassem electum a Turcis, regno restituit, sibi-que reddidit vestigalem. In Africam anno 1541. idem Carolus V. cum magno exercitu traiciens Algeriam, olim Iuliam Caesaream Mauritaniae, appulit; sed classe tempestatibus iactata rediit re infecta, dicens male se unum Chri-

(1) In ea Urbis direptione *Christophorus Marcellus* Venetus, electus Archiepiscopus Corcyrensis, eloquentissimus piissimusque scriptor, ut demonstrant illius *exercitationes* in Psalmos editae in lucem Romanis typis anno 1525., maximis affectus contumeliis, et ad arborem alligatus fuit, obiitque ex animi tristitia, corporis afflictatione, aërisque inclementia prope Caesaram: dignus sane, quem *Pierius Valerianus* insereret priori libro *de litteratorum infelicitate*.

(2) Colligitur ex hoc quoque *breviario* Romam sexies ab hostibus fuisse direptam, ut historici tradunt complures. Contigit id itaque

I. Sedente *Innocentio I.* anno 410.

II. Sedente *Leone Magno* anno 455.

III. Sedente *Vigilio* anno 546.

IV. Sedente *Stephano II.* anno 755.

V. Sedente *Sergio II.* anno 846.

VI. Sedente *Clemente VII.* anno 1527.

Quis vero in Urbem singulis hisce annis hostili irruerit incursione, propriis in locis adnotavimus.

Christianum servare, quam perdere mille Mauros (1). Mauritius elector Saxoniae anno 1550. Magdeburgum obsedit; anno 1552. cum Carolo V. gessit bellum; et anno 1553. pugnans adversus Albertum Brandeburgicum accepto vulnere interiiit. Inchoatum est anno 1567. bellum Belgicum, quod perduravit circa annos 41. Classis Hispanicorum anno 1588. partim ab Anglis, partim tempestatibus disiecta fuit, ac dissoluta.

Bellorum incursionibus addenda sunt fata Principum. Annam Bolenam, et Mariam Scotorum Reginam securi percussas, et Ludovicum Hungariae Regem interfectum in bello, narravimus supra. Elisum gutur anno 1517. Alphonso Cardinali Petrutio, insidias contra Pontificem molienti. Christernus Rex Daniae cum optima coniuge Elisabetha Caroli V. sorore anno 1523. a patruo suo Friderico defectus regno, et fugere coactus fuit. Henricus II. Rex Galliarum obiit anno 1559. ex vulnere accepto in equestri ludo; et Henricus III. anno 1589. inflicto vulnere a Iacobo Clemente. Henricus Stuartus Scotorum Rex, ut diximus, a Bothuelo anno 1567. necatus est dormiens. Carolus Hispaniarum princeps sequenti anno 1568. iubente Philippo patre, ut fertur, extinctus veneno; et Rex Poloniae Philippus, qui anno 1594. declaratus fuerat Rex Sveciae praestito iuramento non mutandi religionem, anno 1599. ob violatum iusiurandum regno praedicto Svecorum excidit.

Non unam, sed plures calamitates senserunt Pisani, qui anno 1509. fame compulsi, et a sociis derelicti dederunt se Florentinis: Galliae, et Navarrae regna anno 1512. subiecta fuerunt *interdicto*, et huius

Oo 2

(1) Anno 1546. inchoatum a Carolo V. bellum Smalcadicum adversus protestantes.

ius occasione irruptionibus hostium (1): Constanti-
nopolitana civitas, orta, ob indictum novum tribu-
tum, seditione, ubi facto incendio consumpta est ma-
gna pars uerbis, domorum nempe quindecim millia,
septem templa et hospitalia viginti quinque. Saxones
demum, inter quos anno 1598. pestilentia desaeuit.

Institutae hoc saeculo permultae academiae, ut
in Galliis anno 1564. *Vesuntina* a Ferdinando I. Imp.
In Germania *Wittembergensis* anno 1502. *Argentoraten-
sis* anno 1538. ac *Trevirensis* anno 1558. In Hispa-
nia *Complutensis* (2) anno 1517. a Francisco Card.
Ximeno, et *Granatensis* anno 1536. a Carolo V. Im-
peratore. In Belgio *Duacensis* a Philippo II. Rege
Hispaniae anno 1562.; et *Lugduni Batavorum* (3) ab
ordinibus Hollandiae anno 1575. In Polonia *Elbigen-
sis* anno 1542. et *Regiomontana* anno 1544. ab Alber-
to Borussiae (4) Duce. In America quoque *Mexicana*
anno 1551. a Carolo V. S. *Dominici* anno 1558. et
Quitensis Peruana anno 1586. a Philippo II. Hispania-
rum Rege.

Non eam modo provinciam adsumo viros litteris
ornatos celebresque cunctos commemorandi (5). Quis
enim

(1) Tornaci anno 1514. trigintaquattuor millia hominum sae-
va pestis absumsit. Proximo anno 1515. maximam, et inaudi-
tam exundationem aquarum chronica commemorant Germano-
rum.

(2) Alcalá.

(3) Leyden.

(4) Prussiae.

(5) Quidam in Philosophia plura phantastica, et rationi dis-
sona commenti, (ut *Cardanus* Mediolanensis ortus anno 1501.)
licet inter Philosophos clari, silentio sunt omittendi. Idem iu-
diciū ferendum de *Petro Pomponatio* Mantuano, qui natus an-
no 1462. obiit hoc saeculo senio confectus, ideoque post an-
num 1512. quo anno decessisse putat *Morerius*. Audiit *Pompo-
natus* tamquam atheus ob librum de immortalitate animae: sed
ante extremum hanc resipuisse testatur *Helidacus Forolivien-
sis*

enim eloquentior, et de latina lingua magis bene-
meritus purpuratis patribus *Petro Bembo* Veneto, et
Iacobo Sadoletto Mutinensi? Quis orationis copia, et
delectu eruditionis uberior, *Petro Victorio* Florentino,
Latino Latinio Viterbiensi, *Adriano Turnebo* Norman-
no, *Raphaële* Volaterrano, *Nobilio* Lucensi? Quis lit-
terarum humaniorum libros illustravit melioribus no-
tis, *Dionysio Lambino* Gallo, *Georgio Fabricio* Ger-
mano, *Paullo Manutio* Veneto? Si quis deambulet
pulcherrima sapientum viridaria, plures mirabitur in
omnium scientiarum genere sata ibidem sua coluis-
se. Elegantissimae, plurimaeque orationes elaboratae
fuerunt a *Wilhelmo Budaeo* Parisiensi, a *Marco Anto-
nio Mureto* Lemovicensi; et Tusca politiori lingua
Ioannes Casa Florent. Archiepiscopus Beneventanus
ceteris pure ornateque dicendi reliquit exemplar (1).
In *Iusto Lipsio* Belga, in *Fulvio Ursino* Romano, in
Petro Pitheco Trecensi habes omnis liberalis erudi-
tionis ornatum. Quæris historias conscribendi metho-
dum? *Franciscus Guicciardini* Florentinus, *Ioseph Acosta*
S. I. Hispanus, *Carolus Sigonius* Mutinensis facem prae-
se-

sis eius discipulus: ac sunt etiam, qui scripserunt eiusdem apo-
logiam. Haud secus adserendum de *Petro Aretino* maledico, et
impuro scriptore, qui vixit hoc saeculo XVI. cuius legitur
Latinum, et Italicum epitaphium. Latinum quidem,

Condit Aretini cineres lapis iste sepultus,

Mortales atro qui tale perfruit.

Intatus Deus est illi, causamque rogatur

Hanc dedit: ille, inquit, non mihi notus erat.

Italicum vero:

„Qui giace l' Aretin Poeta Tosco,

„Che d' ognun disse mal, fuorchè di Dio,

„Scusandosi col dir, io no 'l conosco.

Non fuit tamen Aretinus auctor libri de tribus impostoribus,
qui liber nusquam fortassis existit.

(1) *Ioannes Casa* natus est Florentiae anno 1503. obiitque Romae
anno 1556. die 14. Novembris 1559. ut ait *Hugbellus*.

seferent (1). Peroptas in poësi venustos? Lege Virgiliana carmina *Hieronymi Vidae* Cremonensis canonici regularis, Itala *Torquati Tassi* Bergomensis, Latina, et vernacula *Aëtii Sinceri*, seu *Iacobi Sannazarii* Neapolitani. Geographiam universam tradidit *Abrahamus Ortelius* Philippi II. Regis Hispaniarum cosmographus: rationem temporum *Ioseph Iustus Scaliger* Iulii filius Gallus: astrorum adspectum *Nicolaus Copernicus* Boroussus: cometarum, stellarumque inerrantium progymnasmata *Tycho Brahe* Danus: Euclidis Mathesim *Christophorus Clavius* Iesuita Bambergensis: Platoniam Philosophiam *Franciscus Patricius* Venerus: Medicinae arcana *Hieronymus Mercurialis* Foroliviensis (2); rerum publicarum politicam *Ioannes Bodinus* Andegavensis. Si Iureconsultos quoque clarissimos laudare velimus profert Italia *Laurentium Campegium*, *Andream Alciatum*, *Ioannem Paullum Lancelotum* (3): Hispania *Didacum*, et *Antonium Covarruvias*, *Antonium Augustinum*, *Franciscum Vargam*; et Gallia *Andream Tiraquellum*, *Barnabam Brissonium*, *Iacobum Guaiacium*. Huic Tolosae, ubi decessit anno 1590. erectum monumentum, in quo legitur:

*Cuiaci, Themidisque vides commune sepulcrum;
Conduntur simul hic, qui periere simul.*

Haec exscribentes laudibus ceterorum, qui aut comm-

(1) Viris omnigenae doctrinae adnumerandus *Coelius Ricchirius Rhodiginus*.

Excelluit item in historia *Paullus Iovius* Novocomensis, Episcopus Nucerinus. De *Polydoro Virgilio* Vrbinatē, qui Anglicanam scripsit historiam, et librum de inventoribus rerum, notum illud Oweni:

*Virgilii duo sunt, alter Maro, tu Polydore
Alter: tu mendax, ille Poëta fuit.*

(2) Docuit Pisis annuo 2000. aureorum stipendio.

(3) Non videtur praetermittendus *Guidus Panciroli* Rhegiensis, neque *Georgius Buchananus* Scotus, cet.

memorati sunt, aut brevitatis causa praetermissi silentio, nolimus quidquam detrahi (1).

DECIMVM SEPTIMVM ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Saeculi decimiseptimi Pontifices Maximi.

Contigisse Clementis VIII. obitum anno 1605. diximus praeced. saeculi conscribentes historiam capite primo. Post Clementem vero Petri cathedram te-

(1) Claruerunt hoc quoque saeculo typographi accuratissimi, *Sebastianus Gryphius*, *Simeon de Colines*, et *Henricus Stephanus*. Exstat de his epigr.

Inter tot norunt libros qui cudere, tres sunt

Insignes: languet cetera turba fame.

Castigat Stephanus, sculpsit Colinaeus, utrumque

Gryphius edocta mente manuque facit.

Sebastianum patrem Lugduni imitatus est Antonius Gryphius. Alterius generis fuit Ioannes Gryphius Venetus. Laudandi et Alidi, Ioliti, Iuntae, alii.

Alii floruerunt saeculo XVI. viri percelebres. Inter quos *Ioannes Auratus*, in Graecis maxime litteris excultus, sed quem inveniendi in *Homero* Sacra Biblia universa, insana incendit cupido. Quare etsi natus ad omnes optimos auctores restituendos visus fuerit Scaligero, de eo tamen distichon profert *Hormannus*.

Ex solido esse prius vulgus quem credidit auro,

Extrorsum Auratus, plumbeus intus erat.

Obiit Parisiis anno 1588. Accedunt *Flaminii* duo: unus Romae litterarum humaniorum professor, sempiterno somno humi oppressus inter libros, ut narrat de infelicitate litteratorum *Pierius Valerianus*. Alter haud vulgaris poeta, *Longolii* quoque, Mo-

tenuit *Leo XI. Paullus V. Gregorius XV. Urbanus VIII. Innocentius X. Alexander VII. Clemens IX. Clemens X. Innocentius XI. Alexander VIII. Innocentius XII. Clemens XI.*

CCXXXIV. *Leo XI.* Mediceus, vocatus antea *Alexander Octavianus*, creatus cal. Apr. anno 1605. quoniam accelerata morte post dies 26. nempe die 5. ante calend. Maias mortem obiit, quae conceperat animo, cunctique a viro summa prudentia praedito expectabant, complere non potuit.

CCXXXV. At Leonis successor *Paullus V.* id est, Camillus Card. Burghesius origine Senensis, electus eodem anno 1605. XVII. cal. Iunias, statim dirimendae controversiae de auxiliis applicuit animum. Ob violatam Ecclesiasticam immunitatem, de qua tamen senatus Venerus statuta ad reipublicae suae utilitatem sancita anno 1536. servavit, in Venetam ditionem Ecclesiasticum interdictum anno 1606. die 17. Aprilis promulgavit. Opera Christianissimi Regis dissidium, et interdictum sublatum est anno proximo. Ut Regem Angliae Iacobum I. ad Romanae Ecclesiae sinum revocaret, ad eum direxit Marcum Antonium de Dominis Ex-Iesuitam, et Archiepiscopum Spalatensem: qui contra haereticis adhaesit. Plures Nestoriani Chaldaei Ecclesiae uniti fuerunt anno 1617. Urbem aquaeductibus, Vaticano porticu, aliisque magnificis aedificiis *Paullus V.* ornavit. Praedictae controversiae de auxiliis finem imposuit, indicto utrique parti silentio, et Apostolicae sedis reservato iudicio. Impostor quidam se filium *Pauli V.* appellans, Parisiis

rerii, Menagii, aliorumque elogio celebris; ac primus natione Siculus, alter Italus, et patria Imolensis. Audiit iste tamquam erroribus protestantium adhaerens. In Galliarum lingua claruerunt *Ioannes*, et *Clemens Maro*, poetae, quorum unus anno 1523. alter anno 1544. naturae concessit. *Iannes Salmon* cognominatus *Horatius Gallicus* obiit anno 1555.

dis affectus est supremo supplicio (1). Studuit Burghesiam gentem honoribus, divitiisque cumulare (2), et obiit 16. Pontificatus anno, id est, 1621. die 28. Ianuarii.

CCXXXVI. Suffectus *Paullo V.* *Alexander Ludovisius Bononiensis*, electus V. idus Februarias eodem anno 1621. cui impositum nomen *Gregorii XV.* Instituta congregatione de *propaganda fide*, praescripto festo SS. Annae, et Ioachim genitorum B. M. V. bello laceratis haereticis, compositis circa Volturrenam tractum Raetiae, sive, ut aiunt, Vallem-Telinam dissidiis, atque addita Vaticanae bibliothecae magna librorum copia bibliothecae Palatinae, sibi dono datae anno 1623. a Maximiliano duce Bavariae, eodem anno 8. die Iulii cessit e vita.

CCXXXVII. *Maffei Barberinus* Florentiae nobili genere natus (3) poeta in utraque lingua Etrusca, et Latina praeclarus, idem qui in *Argenide* Barclay anagrammatico vocabulo dicitur *Iburranes*, successit *Gregorio* praedicto anno 1623. VIII. idus Augusti,

Tom. II.

Pp

no-

(1) Bartholomaeus Lancei Alchimista, de quo in *Amoenis. Litter.* epigramma.

Pendeo. Dic, quis sis? pater est mihi Papa. Quis ille?

Romanus. Quoniam nomine? Burghesius.

Qui factum? me non agnovit. Quid? nothus ergo es?

Inno legitima coniuge Papa caret.

Sed cur conflagras flammis? id moris habetur,

Ut quem Papa negat noscere, flamma voret.

(2) Emisse fertur nepotibus dominium Rignani scutis 353000. Civitatis Sulmonis in Regno Neapolitano 150000. Quattuor in Romano territorio rura scutis 700000. Insumta in aedificio palatii Burghesii, cuius fundamenta *Paullo V.* vivente iacta fuerunt, scuta 300000. Dono suis data, non semel, sed viginti vicibus, scuta centum millia. Solus plureus Cardinalis eius nepotis aestimatus scutis 600000. Vide *Histoire des Papes* tom. V. pag. 170. Impendisse in exornanda mitra septuaginta millia aureorum scribit in addit. ad Ciacconium Oldoinus.

(3) Familiae nomen ortum ex *Barberino* oppidulo, sito in agro Florentino supra collem, Senas versus.

nomine sibi collato *Vrbani VIII.* Sedit vero annis 21. nempe usque ad annum 1644. quo mors illum rapuit IV. calendas Augusti. Vrbani munificentiae debet Roma moenia Leoninae civitatis, aeream templi Vaticani tribunam (1), Graecos proximae bibliothecae codices, collegium de propaganda fide, ampliores sapientiae aedes, pontificalis, brevii, ritualis, et martyrologii emendationem, arcem in finibus Bononiensium, *Vrbani* ab eius nomine dictam, aliaque plura liberalitatis, doctrinae, pietatisque monumenta. In familia sua decoranda Vrbani imitatus est Paullum V. (2) Quum palam, fortassis incaute, de Hispanis obloquutus forer, plures exacerbavit, vulgatusque hexameter genilicio stemmati alludens:

Mella dabit Gallis, Hispanis spicula figet.

CCXXXVIII. Anno 1644. XVII. calend. Octobris inauguratus est Pontifex Ioann. Baptista Pamphilius Romanus, appellatus *Innocentius X.* Castrum Invi Rutulorum oppidum, ob caedem Episcopi solo aequavit, sede Aculam, id est Aquipendium translata. Quinque Iansenianas proscripsit propositiones (3), parvaque religiosorum coenobia Episcopis per Italiam subiecit, suppressitque. Adversus pacem initam Haseburgi in Westphalia anno 1648. die 6. Augusti, firmatamque Monasterii die 26. Octobris, inter Imperato-

(1) Cum ad Absidem illam construendam *Vrbani* iusserit confari trabes aeneas ablatas ex atrio *pantheon*, quas nec Vandali, nec Ostrogothi abstulerant; natum vulgare illud effatum, *quod non fecerunt barbari, fecere Barberini.* Cedit illud propterea in laudem *Vrbani*, non autem in dedecus.

(2) Quamquam *Vrbani* amplissimas aedes nepotibus aedificaverit, eorum duobus, Francisco, et Antonio, cum purpura redditus summos contulerit, oppida dederit, vetustamque Larii urbem Praenestem; in hoc tamen est magnopere commendandus, quod vita functo Francisco Maria Vrbini duce, dominium illud, necnon Pisauri, Senogalliae, Eugubii, et Montis Feretrani, non suis, sed ditioni Ecclesiasticae addixit.

(3) Anno 1653. die 31. Maii.

rem Ferdinandum et Ludovicum Christianissimum Regem, Innocentius edidit constitutionem eodem anno VI. cal. Decembris; quoniam in illa permittebatur haereticis liberum religionis suae exercitium, pluraque illis Ecclesiarum bona dignitatum titulo in feudum conferebantur. Suprema Innocentio dies fuit septima anno 1655. (1)

CCXXXIX. Praefuit deinde Romanae Ecclesiae *Alexander VII.* Senensis, id est, Fabius Chisius, creatus praecitato anno 1655. die 7. Aprilis, mortuus anno 1667. die 22. Maii. Egit cum Veneris ut Iesuitas reciperent, quod senatus indulsit ea conditione, ut publicis processionibus interesset incedentes inter confratres S. Marci, et S. Theodori (2). Damnavit rursus propositiones Iansenii *in sensu ab auctore intento* (3). Vetuit anno 1667. ne Theologi in quaestione de sufficientia attritionis se mutuo proscinderent. Christianam Reginam Svecorum eiurata haereticam advenientem debito excepit honore. Exorta cum Galliarum Rege dissidia propter Corsicorum militum licentiam, proprio servato iure composuit.

Pp 2

Exor-

(1) Orta, Sedente *Innocentio X.* quaestio de duplici in Ecclesia capite, plerisque constituentibus unum tantummodo, scilicet Petrum Apostolum, quibusdam vero adserentibus cum Petro fuisse Ecclesiae caput etiam Coapostolum eius Paullum. Verum cum haec quaestio in partes distraheret eruditorum virorum ingenia, atque per eam impeti videretur dignitas sanctae Romanae et Apostolicae sedis, prudentia, et sollicitudine Summi Pontificis Innocentii anno 1647. composita est, et diremta.

Aperto post obitum Innocentii corpore a chirurgo Nicolao Larchi, septem aquae oenophora, et unum in capite fuerunt inventa; in cista autem fellis duo lapides unciarum sex. Pondus aquae fuit librarum 15.

(2) Videtur ad ignominiam; nam et rei inter columnas plectuntur, quibus idem est nomen, sive, ut aiunt Veneri, *Tra Marco, e Todero.*

(3) Proscriptio, et celebris *formularii* constitutio edita ab Alexandro VII. anno 1656. die 16. Octob.

Exornavit Urbem amplissimis beneficiis, et ipse post obitum magnifico monumento reconditus. Nec ipsi tamen pepercit, fratrique suo Mario Chisio, procacitatis obrectatorum (1).

CCXL. Rexit deinde Ecclesiam *Clemens IX.* Pistoriensis, electus anno 1667. XII. calendas Iulias vita functus anno 1669. (2) V. idus Decembris. Vocabatur antea Iulius Cardinalis Rospigliosi. Vti in pauperes liberalissime, ita in suos parcissime se gessit. Exorta inter Iansenianos quaestione de iure a facto secernendo, controversias, quae rursus emergerunt, caute prudenterque sopivit. Iudaeos eiecit ex Vrbe. Ludovicum XIV. bellum adversus Hispanos parantem studuit legatione missa pacare. Nimio dolore fertur extinctus, quoniam Veneti, quibus pecunia et milite suppeditaverat auxilia, eodem anno 1669. coacti fuerant Turcis cedere regnum Cretense. Dignus, qui diutius Christianam moderaretur rempublicam.

CCXLI. AEmilius Altierius Romanus post mentes comitorum quinque successit Clementi IX. idem nomen elegit, scilicet, *Clementis X.* Hoc sedente, Ludovicus XIV. Rex Galliarum anno 1674. *regali* iuris esse sui edicto sancivit; quod pluribus dissidiis aperuit aditum. Lusitano Regi, ut oratorem haberet in Vrbe, ut Monarchae reliqui, primus indulsit (3).

Mo-

(1) Tum historia Margaritae Marsiliae, quae capta a piratis Turcis anno 1525. fuit uxor Solimani, et mater Selimi II. Tum satyrica tabella cum inscriptione, *qui crucifixus est pro nobis*, de qua nefandum opus *tableau des Papes*, pag. 252.

(2) Ante obitum *Clemens IX.* in Ecclesiae communionem recepit Episcopos, qui anno 1668. *formulario* Alexandri VII., quod facere diu detrectaverant, subscribere, exhibito exteriori obsequio. Firmata pax, quae vulgo dicitur *pax Clementis IX.*, proximo anno 1669. promulgata.

(3) Primus orator, seu nuntius Lusitanus postquam Lusi-

ta-

Moscoviae Regi, qui Romam legatum miserat, ut contra Turcas Christiani Principes foedus inirent, Pontifice suadente, negavit ambitum Caesaris nomen. Ait Sandinus fuisse Clementem in omnes liberalem, praeterquam in nepotes. Verum non habuit familiae propriae nepotes, natis vero e Laura nepte sua dedit cum insignibus, et cognomine proprio paternam bona, ampliores contulit dignitates, ac tres principatus (1). Obiit anno 1676. die 22. Quinctilis.

CCXLII. In locum Clementis X. omnium suffragio substitutus fuit XI. calend. Octobris Benedictus Odeschalchi Comensis, id est, *Innocentius XI.* hoc quidem nomine ob vitae probitatem et castimoniam dignissimus. Pro libertate et immunitate Ecclesiastica Apostolicas litteras dedit ad Christianissimum Regem anno 1679. et provinciam de hac materia scribendi commissit Christiano Lupo, viro instituti nostri, canonum scientissimo, firmatis anno 1682. a clero Gallicano quattuor articulis, quibus concilium oecumenicum praefertur Papae, huiusque auctoritas circumscribitur, iudicium errori non obnoxium elevatur, et in regna temporalia denegatur potestas: suas cleri committis significavit querimonias repetens verba Cant. I. *filiis matris meae pugnaverunt contra me.* Caroli Henrici Lavardini legati extra ordinem Galliarum sprevit et cohibuit insultus; turpia Molinosii delevit conventicula; morum laxitates praestrinxit; a lasciviori cultu femineum sexum amovit; neque parvo in Ecclesiae commodum relicto thesauro (2), proximus mortui, quae contigit anno 1689. pridie idus Augusti, ab ordinum mendicantium magistris, ceterisque religiosis viris humillime petiit benedictionem.

CCXLIII.

tania subtrahita fuit a dominatu Regis Hispaniarum, fuit comes de Prado.

(1) *Hist. des Familles de Rome*, pag. 411.

(2) Scutorum quindecim centena millia.

CCXLIII. In locum Innocentii XI. substitutus est eodem anno 1689. die 6. Octob. Petrus Octoboni Venerabilis, nomine sibi imposito *Alexandri VIII.* Huic Galliarum Rex reddidit Avenionem. Plures damnavit propositiones ad morum doctrinam spectantes, inter quas peccatum philosophicum, recte rationi contrarium non tamen offensam Dei; quod utique est commentitium (1). Cleri etiam Gallicani theses proscripsit anno 1690. die 4. Augusti. Ecclesiasticis redditibus nepotes suos cumulavit (2). Decessit senex anno 1691. cal. Febr.

CCXLIV. Alexandro successor datus est *Innocentius XII.* vocatus antea Antonius *Pignatelli* Archiepiscopus Neapolitanus. Plenissimis suffragiis electus fuit IV. idus Iulias. Beneficentissimus fuit in pauperes; iustitiae ministris, ne quid acciperent, strictè mandavit; nulli, nisi digno, contulit Ecclesiasticas dignitates, omnia alia, etiam sanguinis, ratione posthabita. Cum magna esset latronum, et nefariorum hominum copia (nam tempore praecedentis conclavis occisi fuerant 182.) severitatem legum indixit. Nec nobilissimis matronis ob interdictum ludum alearum pepercit. Clericis comas inhibuit ficticias; nepotismum eliminavit; concordiam Principum, monachorum disciplinam, concionatorum exemplarem vitam promovit quammaxime. Ne invidioso Iansenistarum nomine traducatur, qui vel omnes, vel aliquam ex quinque propositionibus Iansenii propugnasse convictus non fuerit, praecepit brevi edito anno 1694. die 6. Februarii. Aluit in uno hospitio pauperum, quos nepotes appellabat, quingentos; ac pro iis fundum statuit scutorum 30000. Post varium incolumitatis statum, exstinctus est, cum omnium moerore, anno 1700. V. calendas Octobris.

CCXLV.

(1) Peccatum *Philosophicum* damnatum anno 1690.

(2) Horum minimo, quem purpura ornavit, dedit annuos Ecclesiasticos redditus scutorum 80. millia.

CCXLV. Eodem anno 1700. IX. calendas Decembris ad summi sacerdotii fastigium evectus fuit *Clementis XI.* Urbinas, vocatus antea Ioannes Franciscus Cardinalis Albani. De quo cap. 1. proximi saeculi.

CAPVT II.

De saeculi decimiseptimi conciliis, et quibusdam cleri Gallicani comitiis.

Novum generale concilium saeculo decimoseptimo novimus celebratum. Provincialia autem, et dioecesana fere singulis annis alicubi inveniuntur coacta. Quae cum ad reformandam iuxta canones Tridentinos Ecclesiasticam disciplinam fuerint praesertim indicta, necessum non est cuncta sigillatim enumerare. Ad errores igitur eliminandos haec tantum celebrata fuere; Petricoviense in Polonia anno 1607. praeside Bernardo Cardinali Macieoviski, adversus Socinianos Ariarum, et Ebionitarum pollutos haeresibus: Parisiense anni 1612. appellatum quoque Senonense, quoniam illi praefuit Cardinalis Perronius Senonensis Episcopus; in quo proscripserunt liber Edmundi Richerii *de Ecclesiastica et politica potestate*, ea adiecta clausula, *salvis tamen iuribus Regis, et Ecclesiae Gallicanae*: ad Aquas Sextias eodem anno, et contra praefatum Richerii librum; et Constantinopolitanum anno 1638. 1642. et 1672. praesidibus Patriarchis Cyrillo, et Dionysio, contra Calvinianam haeresim, eique affinem confessionem fidei a Cyrillo Lucare editam, et proscriptam quoque eodem anno a Dositheo Patriarcha Ierosolymitano.

Inter synodos itaque ad disciplinam servandam, instaurandamque celebratas, quarum singulas recensere, ut diximus, videtur supervacaneum, conne-

304 ECCL. HIST. BREVIARIVM
 micantur Florentinae anno 1619. 1637. 1645. 1681.
 et 1691. quarum primam indixit Archiepiscopus Ale-
 xander Martius Mediceus, secundam ac tertiam Ar-
 chiep. Petrus Nicolini, quartam Franciscus Nerli,
 postea S. R. E. Cardinalis, et quintam Iacobus An-
 tonius Morigia, ad purpuram item promotus. Lucae
 anno 1661. Cardinalis Bonvisius, et anno 1681. Iu-
 lius Cardinalis Spinula synodos celebrarunt. Onit-
 tius Senensem coactam a Francisco Maria Cardinali
 Tarusio; Sarzanensem a Benedicto Cardinali Lomel-
 lino; Montis Falisci a Marco Antonio Card. Barba-
 dico; Mediolanensem a Friderico Card. Borromaeo,
 in exemplis litterisque promovenda Ecclesiae disci-
 plina, S. Caroli, cuius nepos erat, imitatore vigi-
 lantissimo. Quinque saltem synodos celebravit Viter-
 bii Card. Franciscus Maria Brancacci; triginta quat-
 tuor Vincentius Maria Card. Vrsinus ordin. Praedic.
 Archiepiscopus Beneventanus, et postea Pontifex ma-
 ximus; Veliternam Franciscus Card. Barberinus an-
 no 1673. Sublacensem Card. Carolus illius frater an-
 no proximo; Auximanam Antonius Card. Spinula an-
 no 1677. Neapolitanam Card. Iunicus Caraccioli an-
 no 1680. pro optimo suarum dioeceseon regimine ce-
 lebrarunt. Atque ita alii per Italiam constituti Epi-
 scopi se gesserunt, servantes Tridentini concilii de-
 creta, et munere fungentes suo. Quasdam vero ista-
 rum, aliarumque synodorum definitiones proferam
 cap. 6. pertractans de saeculi decimiseptimi disci-
 plina.

Si extra Italiam vagari velimus, recensenda no-
 bis erunt concilia; Mechliniense in Belgio celebra-
 tum anno 1607. (1) Narbonense in Gallis anno 1609.
 Burdigalense anno 1614. de quibus in sua *notitia Ec-
 cles.* prope finem Ioannes Cabassutius. Inveniemus in
 extremis quoque mundi plagis synodos ad instruendos

(1) Malines.

SAECVLVM XVII. CAPVT II. 305
 dos neophytos, et Christianae religionis rudimenta
 tradenda opportune, salubriterque coactas, ac tres
 praesertim a B. Toribio in civitate Limae, Ameri-
 cae meridionalis metropoli, emporioque percelebri,
 id est anno 1601. 1602. et 1603. de quibus tom. IV.
 conciliorum Hispaniae Card. de Aguirre.

Etsi vero abstinuimus a commemorandis haere-
 ticorum conciliis, utpote quae nil sunt aliud, quam
 satanae congregationes; quaedam tamen hoc in lo-
 co adnotantur, quibus inter densas tenebrarum ca-
 liginis effulsit aliqua lux veritatis. Nam in Anglia in
 conventu ministrorum, qui Regem *Ecclesiae caput* ap-
 pellant anno 1603. damnati fuerunt puritani, de qui-
 bus infra. Synodus Calvinistarum Roterodami an-
 no 1621. damnavit Iudaicam superstitionem in ob-
 servantiam festorum. Idem Calvinistae Amstelodami
 anno 1604. Socinianos damnarunt. Huguenoti in sy-
 nodo habita in oppido Carentonii anno 1644. ex-
 agitare coeperunt Calvinianam praedestinationem ad
 malum, opera praesertim Benjamin Basnage. Fuerant
 tamen Arminiani, qui praedestinationem illam reii-
 ciunt, et declinant ad Pelagianos, anno 1618. in sy-
 nodo Dordracensi reiecti atque oppressi a Gomari-
 stis. Nomen hi trahunt a Francisco Gomaro, stre-
 nuo Iacobi Arminii adversario. Disceptantibus insu-
 per Ioanne Hoornebeck et Ioanne Coccejo circa ter-
 tium praeceptum Decalogi, pro huius observatione
 Calviniani anno 1657. synodum habuerunt Condo-
 mi (1) Amstelodami aliam synodum congregarunt an-
 no 1690. contra adserentes non posse magistratus vim
 adhibere ad hereses et ad gentium eliminandas su-
 perstitutiones. Quod mirum est, iidem Calvinistae in
 synodo Carentonii anno 1631. aliisque statuerunt com-
 munionem servandam cum protestantibus confes-
 sionis Augustanae; quamvis illi praeefracte negeant, et

Tom. II.

(1) Gonda.

Qq

isti

isti propugnent praesentiam Dominici corporis in Eucharistia.

Addamus nonnulla de cleri Gallicani comitiis, quae nationalibus synodis aequiparantur. Antonii Arnaldi librum de frequenti communione, ubi in lucem prodit anno 1643. suffragiis 24. doctorum, XVI. Episcopi approbatum, quod et anno 1645. fecerunt comitia Auxirana Aquitaniae, Metropolitana, et decem Episcopis adsidentibus. Reprobavit tamen librum illum anno 1648. synodus Vesuntina, ut referunt ad eundem annum acta eruditorum Lipsiae. Comitia Luparae (regium est Galliae palatium) anno 1654. egerunt contentiose de *Augustino Iansenii*, quem postea proscripsere; atque ad Episcopos officiosas litteras dedit Innocentius X. eodem anno, die 27. Septemb. quas litteras in aliis comitiis sequentis anni 1655. granter exceptas, ad omnes Galliarum Ecclesias transmitti curarunt. Horum comitiorum acta confirmarunt generalia comitia Parisiis anno 1656. celebrata: in quibus exhibitum, probatumque *formularium*, quo obedientia praestatur constitutioni praeaudati Innocentii X. latae anno 1653. die 13. Martii, atque in proprio, et intento ab auctore sensu damnantur quinque propositiones Iansenii. In comitiis anno 1657. recepta fuit Bulla Alexandri VII. emanata superiori anno 1656. die 16. Octobris, qua praedecessorum Pontificum adversus Iansenium constitutiones confirmantur et roborantur. De extinguendis omnino Iansenianis erroribus actum rursus in comitiis anni 1663. De coactis cleri Gallicani comitiis anno 1682. et de articulis ibidem definitis, controversis tamen, reiectisque a Theologis Romanensibus pugnantibus pro ampliori sedis Apostolicae potestate, diximus praecedenti capite in *Innocentio XI.*

CA.

CAPVT III.

Haeresees, erroresque saeculi decemiseptimi.

EX quo in Angliam elapso saeculo irrupit turbulenta haereseon illuvio, famosa evasit secta *Puritanorum*, seu *Presbyterianorum*, quam scissi in partes Anglicani ministri anno 1603. et 1610. acerrime insectabantur. At celebrem nacta est propugnatorem *Wilhelmum Amesium*, qui coepit anno 1622. Franequerae docere Theologiam, *Davidem Blondellum* Cabillonensem, qui librum inscriptum, *apologia pro sententia Hieronymi de Episcopis et Presbyteris*, in lucem edidit Amstelodami anno 1646. et *Claudium Salmasium* Divionensem, qui inter doctiores anno 1647. habebatur. Originem tamen suam Puritani receperunt a *Ioanne Knox* Scoto, vita sancti, superiori saeculo, anno scilicet 1572. Hinc in Scotia secta ista vegetior; ibique anno 1637. sprete Regis auctoritate, interunt foedus contra *Episcopales*, eos nempe, qui Episcopos segregant a presbyteris. Confirmarunt conventionem illam, ex qua eis *convenientium* accessit nomenclatura, sequenti anno 1638. celebratis comitiis in urbe Scotorum Glasquo. Nostrates aiunt *Puritanos* dici, quod purum purum profiteantur Calvinismum: at *Anesius*, cuius supra meminimus, *Grevinghovius*, et alii, hoc illis nomen indicum adserunt a *scelerisfugio*, id est, ex reputis chorearum, spectaculorum, alearum, et comessionum, quibus ceteri indulgent. Ita quilibet nomen cohonestare studet suum. Puritani ergo praeter reliqua Calvinii dogmata, negant presbyteros inter, ac Episcopos aliquod ordinis interesse di. crimen.

Jacobi *Arminii*, et *Francisci Gomari* mentionem

Qq2

fe-

fecimus paullo supra. Et *Arminius* quidem coepit superiori saeculo dogmata recoquere Pelagianorum: verum vita cessit anno 1609. De illo plura *Morerius*, *Wolfgangus*, et *Iurieu*. *Gomar*us autem obiit anno 1641. A Gomaristis vero relictos Arminianos in synodo Dordracensi anno 1618. dictum est supra, neque opus est repetere Gomarum pro Calviniana praedestinatione, Arminium pro dogmate Pelagiano pugnasse.

Arminianis adhaesit celebris *Hugo Grotius* natus in urbe Delphis Batavorum anno 1583. mortuus Rotodami ad oram maris Baltici, anno 1645. Cum Grotius autem esset anno 1618. assessor civitatis Rotodami, gliscentibus in dies super diversitate dogmatum controversiis, ab Hollandiae proceribus perpetuo carceri damnatus est, sumto de Oldenbarneveldio, in eandem sententiam conspirante, capitali supplicio. Novem mensibus Grotius detentus est in custodia Hagae Comitum, atque anno 1619. bonis omnibus publicatis rursus damnatus. Inde anno 1620. deductus Lupesteynium (1) Hollandicae ditionis castrum inter flumina Vahalim, et Mosam, ut miserrime in pedore carceris exstingueretur. Industria tamen lectissimae coniugis Mariae Reygersbergiae, inclusus cistae ad portandis libris inservienti, anno 1621. die 22. Martii, pristinae redditus est libertati. Porro Grotii mentem ostendunt opuscula Theologica quarto inserta volumini pag. 351. et sequentibus.

Pro Arminianismo quoque pugnarunt *Simon Episcopus*, et *Stephanus Courcelleius*. Episcopus qui mortalium lucem adspexit anno 1583. clausit oculos Amstelodami anno 1643. Huius *institutiones* pluris aestimabat praeclaudatus Grotius, quam illarum pretium postulare. Opera autem cuncta in lucem edidit Courcelleius. Is Genevae orrus, et reformatae, ut vocant, Ecclesiae pastor in Galliis, ob Arminii sententias a

mu-

(1) Louvenstein.

munere depositus fuit, sed in locum Episcopii assumptus a Remonstrantibus, pugnavitque acriter pro Arminio cum Molinaeo, Amyraldo, et Maresio. Abiit autem ad plures anno 1659. Pro eodem Arminio steterunt quoque *Philippus a Limborch*, et *Ioannes Clericus*, de quibus proximo saeculo: nam Philippus Limborchius vitam protraxit usque ad annum 1712. et Clericus usque ad annum 1736. (1)

Quos memoravi, Molinaeus, Amyraldus, Maresius, necnon Vossius, et Dallaeus addicti novatorum deliramentis, haec quidem corroborare studuerunt, sed sectam non instituerunt peculiarem. Ac *Petrus Molinaeus* Ecclesiae Calvinistae Aurelianensis minister, et academiae Lugduno-Batavae doctor, mortuus Sedani in Campania anno 1658. adversus Romanum Pontificem, purgatorium, indulgentias, peregrinationes, et altaria stilum intemperanter exercuit. Samuel autem *Maresius* Picardus auditor Ludovici Capelli et Francisci Gomari, a Grotio vocatus *Borborita*, id est coenosus, decessit anno 1675. et contra Volchellium, Blondellum, Dallaeum, aliosque gessit litteraria certamina. *Ioannes Volchellius* adhaesit Socinianis, cuiusque opus *de vera religione* iubente magistratu anno 1642. Amstelodami fidei additum fuit. In eum *Samuel Maresius* anno 1651. edidit Groeningae opus in-

(1) Arianismum instaurare, et ab Ecclesiae incunabulis propagatum, traditumque fuisse a PP. Antenicenis adseruit in nucleo Hist. Eccl. Christophorus Sandius. Fidem tamen Antenicenorum PP. non tantum vindicarunt communionis nostrae Theologi, sed etiam Samuel Gardinerus, et Georgius Bullus Angli, aliique. Praeexistenciam quoque animorum cum Platone, et Origene adseruit Sandius in libro de origine animae edito anno 1671. Sunt haec heterodoxis aliis communia. Proprior videretur Sandii error, Spiritus Sancti nomine intelligi omnium angelorum sanctorum genus. Tradidit id Sandius in *problemate paradoxon* anno 1678. Illum vero refutavit Christophorus Vitruchius Lugdunensis.

inscriptum, *Hydra Socinianismi expugnata*. De Blondello Presbyteriano iam diximus. *Ioannes Dallaeus* Calvinistarum, qui Carentone coetus agebant, in Galliis pastor, ad everrendas veterum traditiones, et sacramenta chrisimatis et unctionis extremae oppugnanda scripsit *de usu Patrum*, et *de Latinarum unctione*: natus est anno 1594. et mortuus Lutetiae anno 1670. *Ioannes Gerardus Vossius*, magnum in litteraria republica nomen, Dordraci natus anno 1577. et defunctus anno 1650. quam mordicus haereret Calvinii placitis, commonstrat sextum operum eius volumen edit. Amstelodami anno 1701.

Inter Calvinianos *Conradus Worstius*, tam Arminianis, quam Gomaristis oppositus, indigna de Deo protulit, affirmans mutationi obnoxium esse, et immensitate carere, nimirum non esse ubique. Fuit autem Worstius Coloniensis, natus anno 1569. mortuus Toningae in Dania anno 1622. Eius cadaver Fridericostadium urbem Norvegiae translatus, magna pompa funeris ab Arminianis quibus in ceteris consenserat, elatus fuit. Filium habuit Wilhelmum Henricum Worstium, et hunc ministrum Arminianae sectae in oppido Hollandiae Warmundo.

Gomaristarum, sive Calvinistarum rigidiorum antesignanus dicitur *Ioannes Piscator* Argentoratensis, qui ob haeresim exulare coactus Herbornam in Nassovia migravit, obiitque anno 1626. Gomarista item fuit pervicax, et acerrimus *Sibrandus Lubbertus* Frisius professor Franekeruae (*Franeker*), qui scripsit plura contra Arminium, Worstium, Grotium; interfuit synodo Dordracensi, obiitque anno 1625. Quantum vero Sibrandus vapulat ab Episcopio, ceterisque Arminianis, tantum celebratur a Sixtino Amaia, ceterisque Calvinianis.

Isaac *Peyrerius* Calvinista fabulam invexit *praeadamitarum*, commentus ante Adam alios existisse ho-

homines a Deo conditos, illius dumtaxat in veteri Testamento narrari generationes, non praecexistentium: quos in eius systemate nec Adae praevericatio perdidit, nec deleuit universale diluvium. In hanc opinionem descendit *Peyrerius*, quoniam traditione contempta videbatur sibi consentanea rationi, nec repugnans Scripturis. Sed error ei veritatis viam patefecit: cum enim aequae a Calvinistis, et a Catholicis revinceretur falsitatis ducto a constanti traditione argumento; cognita eiusdem traditionis auctoritate, sedente Alexandro VII. una cum systemate praeadamitico eiuravit haeresim Calvinii traditiones maiorum reicientis. *Peyrerius* fuit Aquitanus genere, patria Burdigalensis, eiusque tractatus *de praeadamitis* prodiiit in lucem in Hollandiae anno 1655. Antequam vulgaretur, ipse *Peyrerius* impressum librum misit ad amicum cum versu Ovidii, mutata voce urbem in ignem.

Vade, nec invideo, sine me liber ibis in ignem.

Obscurae, atque in suis incunabulis praefocatae fuerunt haereses, quarum sectatores dicti sunt metaphoristae, illuminati, et Pelagini. *Illuminati*, etiam si exorti dicantur anno 1575. immo a nonnullis anno 1524. et statim extincti, germinarunt tamen rursus anno 1623. in dioecesi Hipalensi. At rursus septem eorum concremati eodem anno, reliquis in exsilium pulsus, evanuerunt. Hispani dixere huius furis homines *los alumbrados*. In hoc situm istorum deliramentum, quod meditationum suarum vanitatem praeferebant divinorum sacramentorum virtuti. *Metaphoristae* Calvinistarum surculus autumavit Dominum Iesum non fuisse revera Verbum Dei, sed Verbi symbolum, et metaphoricam quandam imaginem. Horum antesignanus Daniel Sciamier, qui anno 1604. (Spondanus ait 1603.) praefuit synodo Huguenotorum Vapinci in Delphinatu, finibusque Provinciae.

Gap

Gap Galli urbem istam appellant. *Pelagini* nomen habent a quodam Iacobo Philippo direttore oratorii *S. Pelagiae* in urbe Mediolani. Prodierunt circa annum 1650. Iactabant hi, omnes gregarios suos esse praedestinos, reprobos alios cunctos; orationem mente peractam lucidiorem inspiratione sacrarum librorum, digniorem Eucharistia, necnon praefendam redemptioni, etiam peccata recto patrata fine, esse Deo accepta, ac salutaria, damnandam carnis mortificationem, quando subiicitur spiritui, aliaque perniciosissimae mysticae tradebant rudimenta. Hos damnavit Petrus Cardinal. Ottoboni postea Pontifex Maximus, dum administraret Episcopatum Brixensem. Tarvisii anno 1659. die 19. Sept. eandem haereseim eiuravit Ioannes Augustinus Recaldinus e valle Camonica Brixensis dioeceseos.

Agentes superiori capite de conciliis damnatum diximus librum de Ecclesiastica et politica potestate *Edmundi Richerii*. Lingonibus in Gallia Celtica Richerius humili loco natus fuit anno 1560. et vita functus Parisiis anno 1630. A defensoribus Pontificiae auctoritatis vehementes pertulit persecutiones, magistratui, quem *parlamentum* vocant, summo opere acceptus. Cum vero exortis inter Venetorum republicam et Paullum V. dissidiis, quidam Ioannis Gersonis tractatus recusi forent Venetiis, refutati a Ven. Bellarmino, Richerius ardenti animo scripsit Gersonis *apologiam*, ediditque ulterius anno 1611. librum superius laudatum, in quo docuit, Ecclesiam praecipue conciliorum canone gubernari, Romanum Pontificem nihil quidquam absque aliis Episcopis in rebus magni momenti posse decernere, beneficia quaelibet Ecclesiastica spatio 1400 annorum communi iure sacris electionibus collata, habere a lege naturalii, et divina confirmationem. Sua tamen declaratione anno 1629. iudicio S. R. Ecclesiae quidquid scri-

pserat, subiecit, tradiditque *declarationem* illam proprio obsegnatam caractere Armando Cardinali Richelieu (1). Factum id praesertim opera F. Ioseph ordin. Min. Capuccinorum, viri in Galliis percelebris, et institutoris monialium *Calvarii*.

Per idem ferme tempus *M. Antonius de Dominis* ex-iesuita, Archiepiscopus Spalatensis, in Anglia, quo anno 1616. se contulit, edidit *de republica Christiana* opus virulentum. In hoc deliciens Romani Pontificis primatum, commentus est unam sanam et orthodoxam fidem conflare posse ex Romana, Calvinistica, Lutherana et Anabaptistica. Romam rediens anno 1622. errores suos abiuravit; sed rediens anno 1624. ad ingenium, in Hadriani arce mancipatus carceri, subita raptus est morte; et quamquam resipiscentiae signa dedisset, illius tamen cadaver una cum scriptis traditum fuit flammis in *campo Florae* eodem anno 1624.

Ianseniana haeresis a *Cornelio Iansenio* Episcopo Iprensi denominata, magnum saeculo decimoseptimo excitavit incendium. Iansenius apud Batavos natus anno 1585. Lovanii doctoris lauream consequutus anno 1617. Iprensi cathedram anno 1635. obiit in Ecclesiae communione anno 1638. scripta sua etiam extremis tabulis, iudicio subiiciens Romanae Ecclesiae. In opere tamen, quod inscripsit *Augustinus*, ad tenebras ab Urbano VIII. damnato, quinque haereticarum propositiones notatae sunt, atque anno 1650. a plurimis Galliarum Episcopis delatae ad Innocentium X. Per biennium hac controversia exagitata, et discussa, idem Innocentius praedictas propositiones constr. *cum occasione impressionis libri*, cet. tamquam falsas haereticasque damnavit. Proscripsit illas iterum Alexander VII. anno 1664. et rursus Innocentius XII. anno 1694. declarans damnatas *in sensu obvio*, quem

Tom. II.

Rr

ver-

(1) Richelieu.

verba praeseferunt, ac semper inconcussa manente SS. Augustini ac Thomae sententia. In illis vero Iansenianis propositionibus enuntiatur, aliqua Dei praecepta hominibus iustis conantibus et volentibus aliquando esse impossibilia, eosque gratia destitui quae fiant possibilia, omnem gratiam esse in hoc infirmitatis statu afflictivam, et illi numquam resisti, non requiri modo ad merendum, vel demerendum libertatem indifferentiae, et hanc pertinere ad Semipelagianorum damnatam haeresim, et Christum non esse mortuum pro omnibus.

Exorta ulterius hoc saeculo, praetextu elevandi animas ad spiritualis et mysticae vitae perfectionem, secta quietistarum perniciosissima. Huius princeps Michael Molinos Hispanus dioecesis Caesaraugustanae in Aragonia, Romae vivens magna apparentia probitatis. Turpissimae huius mystices elementa sunt, ad nihilum redigi oportere potentias animae, hanc non debere in aliquo opere active se gerere, et sese regendam committere divinae voluntati, omnem deponendam esse sollicitudinem, spem, timorem, et desideria quaeque virtutum abicienda, animam omni affectione ita exspoliata in sua quiete orare etiam dum abripitur somno, atque ita superiori parte Deo coniuncta quidquid in inferiori occurrat (videsis ad omnem turpitudinem aditum patefactum) nullam ei, qui semel Deo subiecit arbitrium, inferre maculam, nec superiorem animae partem vitare. Molinos sacrae Inquisitionis iussu in carcerem iniectus est anno 1685. Eius adserta ab Innocentio XI. damnata const. caelestis pastor anno 1687. In carcere obiit anno 1696.

Sectatores Michael Molinos complures habuit; celebriores tamen fuere Franciscus Malavallius (1) Massiliensis, P. Guillore Iesuita, P. Le Combe Barnabita, Guionia matrona, et Franciscus de Feneion Archiepiscopus.

(1) Malaval.

scopus Cameracensis. De istorum libris, confutatione, et resipiscentia auctor historiae Ecclesiasticae impressae Coloniae anno 1754. art. 34. saeculi decimiseptimi.

Circa huius saeculi medietatem coepit in Anglia secta fanaticorum, quos vocant tremblantes, seu quakers. Hoc eis nomen accessit, quoniam revelationes suas iactantes, magna corporis agitatione, movent unumquemque verbis Apostoli, ut salutem suam operetur cum timore, et tremore. Principio quidem induti tantum indusio, plebemque Londinensem in triviis, compitisque commoventes, tamquam insani caesi sunt flagris, ipsorumque duci Iacobo Nailor, qui fuerat castrorum metator, lingua ferro ignito fuit perforata. Non fuerunt tamen extincti, sed vigent etiamnum, et aliqui extra Italiam vagantur. Dogmatizant, cunctos homines esse conditione pares, neminem esse dominum, neminem servum alterius, urbanitatem adspernantur, nec salutem alicui dicunt, neque caput aperiunt, interpretationis Scripturarum munus cuique indiscriminatum concedi autumant; ceterum ius suum quibuslibet in reliquo tribuunt.

Vixerunt praeterea saeculo decimoseptimo perditissimi athei: quorum princeps fuit Benedictus de Spinosa Amstelodami Iudaico genere natus, sed et Iudaicae, et Christianae religionis desertor. Nova methodo et Geometras imitatus instaurare ausus est atheismum emisso in lucem anno 1670. Amstelodami, non, ut fert titulus, Hamburgi, tractatu Theologico-Politico, in quo tradit Deum non esse, nisi materiam ubique diffusam, vim naturae in omni re disseminatam, quae vegetior fuerit in prophetis, quorum oracula a vividiori et subtiliori materia fluxerint, imaginationem excitante acriorem, et nihil referre, utrum uni vel alteri religioni quis interius adhaereat, modo exteriori cultu eam profiteatur, quae

obtinet, vel quam exigit politia. Non est novum systema Spinosa. Plures illi praeluserunt Epicurei (1), et qui cum Lucano in libro IX. Pharsaliae aiunt:

*Est ne Dei sedes nisi terra, et pontus, et aër,
Et caelum, et virtus? superos quid quaerimus ultra?
Iupiter est quodcumque vides, quocumque moveris.*

Obiit Spinosa Hagae Comitum in Hollandia anno 1677. exacto vix anno aetatis suae 44.

Pari cum Spinosa impietate Deum esse negavit *Lucilius Vanini* Neapolitanus, vivus exustus Tolosae (2). Etiam in Prussia circa annum 1673. quaedam atheismi semina spargebat *Matthias Kunzen*.

Reliquos breviter percurramus. Anno 1614. in Thuringia *Ezechiel Meden* se nunc Dei Verbum, nunc Michaellem Archangelum nominabat. Similia effutiebant *Antonius Zinganella*, *Maria* soror tertii ordinis S. Francisci, et *F. Vincentius* August. excalceatus combusti anno 1621. Panormi. Romae in campo Florae igni tradita anno 1661. imago *Francisci Borri*, dogmatizantis Mariam esse Deam, et in eius utero humanam adsumsisse carnem Spiritum Sanctum. Eodem anno Londini suspensus est *Venerius* quidam doctior, qui erecto vexillo cum inscriptione, *vivat Dominus Iesus*, monarchias omnes evertere stulte, ac impie meditabatur. Combustus Parisiis anno 1662. *Simon Morinus*, iactans venturum quamcito Christum in

(1) Alexander quidam Epicureus, de quo Albertus Magnus in 1. Phys. Almaricus memoratus a Præteolo in catalogo Haer. redactus anno 1208. in cineres. Huius discipulus David de Dinant. Quidam etiam Mahumetani, qui appellantur *Ebl-Eltab-kik*, aliique dicti *Zindikites*, fortassis nomine Sadducaeorum, qui dicebant non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum, ut legitur Act. Apost. cap. XXIII. v. 8.

(2) Anno 1619. natus erat Taurisani in Apulia. Spinosis quoque adnumeratur Andreas Cisalpinus Aretinus, qui obiit Romae anno 1603. Medicus Clementis VII.

in gloria, sibi met corporaliter coniunctum. Fiammis item traditus in Moscovia anno 1674. *Quirinus Kuhlmannus*, pseudopropheta impudentissimus. Risu digna tamquam sibi divinitus revelata tradidit *Antonola Bourignon* orta Lilloae in Belgio, et defuncta Francquerae anno 1685. Aiebat enim Adam ante lapsum fuisse utriusque sexus, et filios parituros absque muliebri concubitu, ipsumque revera hoc pacto genuisse humanam Christi naturam.

Inter errores ab Alexandro VIII. damnatos anno 1690. connumerantur 31. propositiones Iansenistarum. At damnavit quoque peccatum Philosophicum, quod propugnari coeperat Divioni circa annum 1686. auctore *P. Meunier* Iesuita. Permultas propositiones ad laxitatem morum tendentes proscripsit anno 1679. Innocentius XI. Apologiam casuistarum anno 1658. Praesules Galliarum. *Antonii Sanctarelli* Iesuitae doctrina anno 1627. damnata est a Theologis Parisiensibus (1), tamquam patrocinaretur molientibus vitae Regum insidias: sed eodem tempore Richerianos depriinentes Ecclesiasticam potestatem cohibuerunt Cardinales Rupefucaldius, et Richelius. Coeperat autem superiori saeculo exagitari quaestio, an Rex tyrannus, vel haereticus licite possit occidi; quae cum nimia libertate tractaretur, Henricus III. Rex Galliarum a Iacobo Clemente gladio confossus est anno 1589. audaci facinore. Illius exemplum sequutus Ioannes Chastel, iuvenis improbus, ac super aetatem facinorosus, anno 1594. pugione Henricum IV. tentavit.

(1) Eiusdem Sanctarelli scripta anno 1626. die 14. Martii Parisiis fuerunt combusta. Subierunt idem fatum anno 1757. opera PP. Busembau et La-Croix ob factam cuique potestatem occidendi tyrannos, flammis tradita Tolosae, et Burdigalae; necnon Parisiis anno 1758. die 17. Martii *epistola NN.* Cosmopoli, verius Lucae, superiori anno labente in eorumdem operum defensionem procusa.

tavit confodere (1). Et quoniam interrogatus, ubinam tantum sibi licere crimen didicisset, respondit edoctum se in schola Iesuitarum; in scriptis *Ioannis Guignard* eiusdem societatis in collegio Claromontano S. Theologiae professoris repertis eiusdem perversitatis monumentis, Ioannes *Chastel* praedicto anno 1594. die 29. Decembris, et *Guignardus* proximo anno 1595. die septima Ianuarii extremo supplicio puniti sunt, in exilium pulsus Iesuitis omnibus in Galliis commorantibus. Vide Thuanum libro CXII. Davilam lib. XIV. et Hist. Soc. Iesu P. Iuvenci tom. II. pag. 5. qui *Guignardum* martyrio coronatum affirmat.

Erroribus equiparantur excedentes laudes Sanctorum; V. G. si praeferatur S. Ignatii nomen in charta scriptum nomini Dei (2) prolato a Moyse, huiusque virgae in signis patrat; atque his similia censuris inusta Parisiis anno 1611. de quibus *Abregée de l'Histoire Eccles.* tom. X. pag. 244. praecitatae editionis Coloniensis (3).

CA-

(1) A quo Henricus IV. occisus fuit, dicitur inferius in appendice.

(2) Tetragrammato *Iehova*.

(3) Vertente saeculo XVII. exorta est apud Anglos nova quaedam secta *rationalistarum*, seu *latitudinariorum*, cuius anno 1663. fundamenta iecit Eduardus Baro Herbert in tractatu *de religione Gentilium*, Amstelodami procuso. Huius sectae doctrina est, nihil fide tenendum esse, quod naturali rationi non sit consentaneum, nec tantum non repugnans, verum etiam accommodatum ac pervium.

CAPVT IV.

Recensentur scriptores Ecclesiastici praestantiores saeculi decimiseptimi.

QVOT quantique saeculo XVII. floruerint viri literis, et doctrina conspicui, ex tabulis chronologicis Gravesonii, aliorumque potest deprehendi. Apud Gravesonium nempe recensentur ex scriptoribus Galliarum nullo regularium ordinum voto obstrictis 11. Ecclesiastica dignitate insigniti, Theologi ex clero saeculari plusquam 20. interpretes Scripturarum 12. historici 24. ascetici 6. Iureconsulti 14. in patria lingua expolienda exercitatissimi 7. Calvinianis 11. praetermissis. Ex Italis sacrae, et profanae eruditionis, et antiquitatis studiosi 19. Alii ceteri quidem, sed in Italia commorati Ecclesiasticae historiae cultores eximii 5. et utriusque iuris scientissimi 3. Ex Germanis historici, antiquarii et Orientalium linguarum cultores 12. Ex Belgicis in vario disciplinarum genere celeberrimi 22. Ex Hispanis 6. Ex Anglis 11. Quid vero de monachis, et ordinum regularium viris conspicuis? Enumerat idem Graveson ordinis S. Benedicti scriptores praestantissimos 18. Cistercienses 3. Carthusianum unum, alterum Camaldulensem: ordinis Praedicatorum 74. ordinis S. Francisci 17. Augustinensium 9. canonicorum regularium 5. Carmelitarum 2. Carmelitarum exalceatorum 8. Societatis Iesu 91. congregationis oratorii Iesu 15. oratorii S. Philippi 4. ordinis B. M. de Mercede 1. clericorum regularium S. Pauli item 1. Theatinarum pariter 1. congregationis doctrinae Christianae 2. ordinis denique Minimorum, sive S. Francisci de Paula 8. Horum vero si vel solum nomen ve-

linus exscribere, ultra fines compendii historici progredi necessum erit. Quamobrem prestantiores tantummodo recensebimus.

Aequum est, ut initio laudetur nomen celeberrimum *S. Francisci Salesii*: qui natus in dioecesi Genevensi anno 1567. initio huius saeculi, nempe anno 1602. consecratus est Episcopus, anno 1622. castissimam animam Deo reddidit, et anno 1665. Sanctorum fastis adscriptus fuit. Ille enim pietatis iter calcantibus institutiones tradidit saluberrimas, et sanctimonialibus devotionis, caritatis, fidei, et perfectionis semitas exemplis scriptisque monstravit.

Ludovici *Molinae* Societatis Iesu Theologi, cuius superiori saeculo mentionem fecimus, obitus contigit anno 1601. Huius doctrina circa concordiam libertatis et gratiae a FF. Praedicatoribus impugnata, plurimorum Theologorum exercuit ingenia. Illam enim *Dominicus Bannes*, et *Franciscus Zúñel* tamquam Semipelagianis affinem traduxerant, et hi vicissim doctrinae proximae Calvinii erroribus fuerunt insimulati. Illam Hispaniarum universitates anno 1595. et 96. proscripserant: atque anno 1597. adversus eam Philippo II. Hispaniarum Regi eruditissimum libellum obtulit celebris Dominicanus *Lanuza*. Is obiit anno 1625. Lobeti in Aragonia (1). Hinc exortae *congregationes de auxiliis* sub Clemente VIII. et Paulo V. inceptae anno 1598. absolutae anno 1607. Bulla tamen contra *Molinae* errores conscripta et consultorum manu signata suspensa est, et salva caritate potest propugnari Molinistarum atque Thomistarum sententia (2).

Pu-

(1) Albarrazin.

(2) Neque Ludovicus Molina, neque illius discipuli docent tam praedestinationem ad gloriam, quam praedestinationem ad gratiam esse ex praescientia meritorum. De praedestinatione ad gloriam id quidem tenent complures, sed loquuntur de praescientia meritorum, quae cum gratiae adiutorio com-

pa-

Pugnarunt pro gratia efficaci prae ceteris *Thomas de Lemos* et *Didacus Alvarez* ord. Praed. *Iacobus le Bossu* monachus S. Benedicti, et *Gregorius Nunnius Coronellus* nostri Augustiniani instituti. *Thomas de Lemos* naturae concessit anno 1629. eiusque *panoplia* typis edita fuit anno 1676. *Alvarez*, qui de auxiliis spissum conscripsit volumen, obiit Archiepiscopus Tranensis anno 1640. *Nunnius Coronellus* Lusitanus congregationum *de auxiliis* a secretis tanta adversus *Molinam* ipse scripsit, et ab aliis scripta collegit, ut nihil ad controversiam illam pertinens possit desiderari; inedita sunt tamen, et in Romano S. Augustini archivio recondita. De *Iacobo le Bossu* vide historiam P. Serry prope finem.

Decem Iesuitae sententiam de efficacia divinae gratiae oppugnare studuerunt occasione praedictorum dissidorum, videlicet, *Michael Vasquez*, *Petrus Arubal*, *Benedictus Pererius*, *Mutius Vitellescus*, *Christophorus Cobos*, *Bernardinus Rosignolius*, *Bartholomaeus Perez*, *Ioannes Azorius*, *Gregorius de Valentia*, et *Benedictus Iustinianus*. Hi subscripserunt libro, cui titulus, *confutatio cuiusdam sententiae falsae de efficacia divinae gratiae*; eundemque librum a septem Germaniae universitatibus, et una Lotharingiae approbari curarunt. In quinto doctrinae Molinisticae examine, quod coepit sub Clemente VIII. anno 1602. die 20. Martii, praelaudatus *Gregorius de Valentia* quaedam S. P. Augustini verba ex lib. XIX. de civ. Dei corrumpens, atque a Pontifice reprehensus, deliquo corruit, et Neapolim concedens brevi tempore supervixit.

Tom. II.

Ss

At

parantur. Praedestinationem vero ad gratiam esse ex praevisis meritis, est Pelagiana haeresis, ipsis Molinistis fatentibus. Horum itaque sententiam non recte quidam describunt, ut fecit in Hist. Italo sermone conscripta *Franciscus Maria Ottieri*, vol. 6. lib. XVII. ad annum 1713. pag. edit. Romanae 314.

At quoniam aliquos nunc Theologos memoravi, nefas est alios quosdam praeclarissimos praeterire. Quis enim vel a limine Theologiam salutavit, cui ignota sint *Francisci Suarezii*, et *Gabrielis Vasquez* nomina celeberrima? Suarezio quidem nullum legimus modestiorem et doctiorem, atque nullum liberiores acrioremque Vasquezio. Suarez autem obiit anno 1615. Vasquez anno 1604. Prorulit istos fecunda doctissimorum virorum parens Societas Iesu, quae ulterius genuit Cardinalem *de Lugo*, *Fonsecam*, *Gabrielem Henno*, *Thyrsum Gonzales*, atque iis clariores paullo post numerandos. Nunc enim nobis quosdam e schola Theologos commemorantibus, occurrunt Thomistae doctissimi *Ioannes a S. Thoma*, *Petrus Ledesma*, *Ioannes Baptista Gonet*, *Antoninus Reginaldus*, *Gonzales duo*, *Vincentius Contensonius*, cet. Sapientissimi item inter Theologos huius saeculi XVII. habentur *Franciscus Sylvius*, *Wilhelmus Estius*, et *Gummarus Huygens* inter scriptores Belgas celebratissimi. Floruerunt in Augustiniana familia *Angelus Rocca*, *Augustinus Gibbon*, *Lambertus Le Drou*, *Augustinus Lubinus*, *Nicolaus Gavardi*, *Christianus Lupus*. In Seraphico ordine *Claudius Frassen*, *Franciscus Macedo*, *M. Antonius Capellus*, cet.

Inter purpuratos patres immortalitatem famae consequuti sunt *Caesar Baronius*, *Robertus Bellarminus*, *Iacobus David Perronius*, *Ioannes Bona*, *Laurentius Brancatus de Lauraea*, et *Henricus Norisius*. Caesar Baronius congreg. oratorii S. Philippi Sorae natus anno 1538. obiit anno 1607. et magnum opus Ecclesiasticorum annalium improbo labore ad annum 1198. perduxit, et martyrologium Romanum perpetuis notis illustravit. Robertus Bellarminus Politianus Societatis Iesu, nepos e sorore Marcelli II. natus anno 1542. vita functus anno 1621. praeter alia permulta insigne controversiarum opus descripsit, a *Iacobo Gretsero* vi-

ro-

ro eiusdem Societatis doctissimo, et a *Vito Erbeman-*no adversus haereticos vindicatum. In illud quippe Iunius, Danaeus Hunnicus, Ioannes Gerardus, Amestius, alique heterodoxi scripsere. Carpitur quoque alicubi a Launoio, de quo infra; et quantum spectat ad Pontificum potestatem in temporalibus supra Reges, a *Ioanne Barlaeo*, qui decessit eodem anno 1621. Ut idem Bellarminus fastis Beatorum adscriberetur, non tantum superioribus annis sedente Benedicto XIV. verum etiam anno 1677. sub Innocentio XI. et anno 1711. sub Clemente XI. Iesuitae irrita conatu tentarunt. Cardinalis *Perronius* Bernae in Helvetia natus anno 1556. et vita functus Parisiis anno 1618. fidem Eucharistiae adversus Mornaem luculentissime propugnavit, diluitque omnes Regis Anglorum oppositiones, cum Musis quoque interdum versatus. *Ioannes Bona* Cisterciensis in urbe Pedemontii Montis Regalis ortus anno 1609. et Romae tranquilla morte sublatus anno 1674. de rebus liturgicis, de divina psalmodia, de sacrificio Missae, et aliis ad vitam asceticam pertinentibus pie, sapienterque tractavit. Laurentius de Lauraea ord. Min. Convent. Theologiam asceticam, et S. Patris Augustini doctrinam de praedestinatione, et gratia plurimum illustravit; atque is est, qui magno adiumento esse solet Theologis congregationis sacrorum rituum. *Henricus Noris* Augustinianus tanto celebrior evasit, quantum illum tamquam Iansenii adseclam adversarii studuerunt traducere (1). Immortale sibi nomen compa-

Ss 2

ra-

(1) Legantur Norisii opuscula. Illius historia Pelagianae cum vindictis Augustinianis, absque praevio decreto, aut malignantium fraude, aut nimia oscitantia, indici expurgatorio S. Inquisitionis Hispaniarum inserta, illinc deleta est mandato Inquisitoris generalis Emmanuelis Archiepiscopi Pharsaliae; adeo, ut Cl. Norisii opera ab erudito auctore litterarum ephemeridum, quae Florentiae prodeunt in lucem, recte di-

can-

ravit historia Pelagiana, vindiciis Augustinianis, pluribusque historicis, Theologicis, et chronologicis dissertationibus. Veronae natus fuerat anno 1631. et obiit Romae anno 1704.

Neque hi tantum, sed alii sapientes viri Vaticanam purpuram decorarunt, ut *Iosephus de Aguirre* ordin. S. Benedicti clarus Theologiae S. Anselmi commentator, omniumque conciliorum Hispaniae collector. *Ioseph Maria Thomasius* clericus regularis Theatinus, non tam vitae integritate, quam studio antiquitatis Ecclesiasticae, linguarum peritia, editisque libris conspicuus, et *Caelestinus Sfondratus* Galliae vindicatae auctor, *nodis* tamen praedestinationis intricator potius, quam extricator.

Tanta fuit omnigenae eruditionis in aliquibus copia, ut ad miraculum videantur exculiti. In horum classe haud haesitanter locamus *Jacobum Sirmondum*, et *Dionysium Petavium* Soc. Iesu presbyteros, quibus addendus est *Jacobus Benignus Bossuet*. Sirmondus Ricomagi in Arvernia natus anno 1559. vixit annis 92. atque ab ineunte aetate Latina, et Graeca MSS. pervolutavit, bibliothecas excussit, numismata, et vetustas inscriptiones inspexit, nobisque plura occulta antea, vel inedita reseravit. Petavius Aurelianensis hanc lucem anno 1585. adspexit, obiitque anno 1652. Hunc inter Iesuitas aquilam vocant. Edidit Synesium, Epiphanium illustravit, tempora digessit, exagitavit Scaligerum, Themistii et Iuliani orationes notis locupletavit, poemata, et epistolas concinnavit, et dogmata Patrum amplissimis voluminibus explanavit (1). *Bossuetius* Meldensis Episcopus,

cantur, argentum igne examinatum, purgatum terrae, purgatum septuplum. Psalm. XI. 7. Praelaudatum decretum Hispanicum emanavit anno 1758. die 28. Iun.

(1) *Petavius* posteaquam lib. IX. Theolog. Dogmatum S. P.

pus, Divioni in Burgundia natus anno 1627. decessit anno 1704. Quae autem is conscripsit in libris variationum adversus haereticos, in Isaiam de vaticinio partus Virginei contra reviviscentem sua aetate quietismum, compendium universalis historiae, de gratia ac libertate iuxta Augustini doctrinam, funebres orationes, aliaque moralia, et polemica bene multa, missa *defensione* prolixa propositionum cleri Gallicani anno 1682. haec, inquam, admiratione potius digna censentur, quam laude.

In historia illustranda sedulam impenderunt operam *Henricus Spondanus* Episcopus Apamiensis, qui scripsit annales sacros a creatione mundi ad huius reparationem, Cardinalis Baronii opus in epitomen redegit, et usque ad annum 1640. deduxit: quamquam in annalium Baronii prosecutione insudarunt plurimum *Odoricus Raynaldus*, et *Jacobus Laderchius*, eisdem cum Baronio congregationis. In praedictos autem annales Baronii eruditas historicas, criticasque animadversiones edidit *Antonius Pagius* ordin. Minor. conventualium natus in Provincia loco humili, et vita functus anno 1699. Huius postrema scripta perpolvit complevitque *Franciscus Pagius* eius nepos de historia Romanorum Pontificum optime meritis. Acta Sanctorum colligere et in lucem edere coepit *Ioannes Bollandus* Soc. Iesu, exsequutus consilium, quod conceperat P. Heribertus Rosweidus eiusdem Societatis. Prodierunt ingentis operis duo priora volumina anno 1643. Huic admove deinde manus viri docti, laborumque patientissimi Henschenius, Papebrochius, Beartius, Ianninghus, Sollierius, Pineus, Cuper,

P. Aug. Doctrinam de praedestinatione docte exposuerat et vindicaverat, addit librum X. cuius priori capiti titulum fecit: *retractatur Augustini sententia, et. Caussam puto omnibus esse compertam. Vide Abreg. Hist. Eccles. tom. X. edito anno 1754. pag. 328.*

per, Boschius, Stiltingus, Suyschen, et Perferius. Trident. concil. historiam conscripsit *Sfortia Card. Pallavicinus* (1) eiusdem Soc. Iesu, eamque latinitate donavit consocius Ioannes *Baptista Giattinus*. Obiit Card. Pallavicinus anno 1667. eiusque scopus fuit refutare historiam *Paulli Sarpi* ordin. Serv. Theologi reipublicae Venetae, viri praediti felici, et praecoci ingenio, et quamvis à Theologis multis dissentiat, proculdubio doctissimi. Decessit Sarpius anno 1623. historiam, et annales ordinum regularium plures scripserunt, ut FF. Praedicat. *Thomas Maluenda*, ord. Minorum *Lucas Wadingus*, Capuccinorum *Zacharias Boverius*, Augustinensium eremitarum *Aloysius Torelli*, Societatis Iesu *Maffaeus Orlandinus*, cet. Italiam sacram *Ferdinandus Vghelli* Cisterciensis.

Ecclesiasticae antiquitatis, quae historiae anima dici potest, studiosissimi fuerunt, et praeclara edidere monumenta, *Antonius Gallonius* congreg. oratorii S. Philippi, qui scripsit de SS. martyrum cruciatibus, et obiit anno 1617. Subterranea urbis Romae, plurimaeque ibi recondita monumenta lustravit *Paulus Aringhus* eiusdem congregationis, qui decessit anno 1676. Martyrologium sui ordinis edidit 1629. *Hugo Menardus* Benedictinus; idem anno 1642. perpetuis adnotationibus illustravit sacramentarium S. Gregorii Magni. *Hugo Menardus* obiit anno 1644. *Petrus de Marca*, cuius exstat *concordia* sacerdotii, et imperii, opera Stephani Baluzii semel iterumque in lucem edita cum vita auctoris notisque, decessit anno 1656. Parisiis, renunciatus eiusdem urbis Archiepiscopus. *Leo Allatius*, qui post Lucam Holstenium

cu-

(1) Scripserunt Iesuitae quidam, videlicet PP. *Conti*, et *Gobien*, de caerimoniis, et religione Sinensium, tam immodica Confucii, eiusque virtutum laudatione, ut quinque famosae propositiones ex illorum libris depromptae a sacra facultate Parisiensi proscriptae fuerint anno 1700. die 18. Octob.

custos fuit Vaticanae bibliothecae, obiitque anno 1669. plura scripsit aptissima ad Graecorum confutandos errores. *Philippi Labbei* Soc. Iesu, qui factis cessit anno 1667. habemus praeter alia complura concordiam chronologicam suipsius et Philippi Brietii, et collectionem magnam conciliorum: in quo eruditionis genere ferventissimum ingenium suum exercuit quoque *Ioannes Harduinus* itidem Iesuita. *Lucas Acherius* ord. S. Benedicti innumera, quae latebant, monumenta publici iuris fecit, sublatus pio obitu Parisiis anno 1685. *Ioannis Launoii* doctoris Sorbonici, qui exstinctus est anno 1678. ingentia habentur, variique argumenti volumina, in quibus aliqui stili damnant intemperiem, aliqui nimiam rerum verborumque repetitionem (1). Graecorum ritus accurate explicavit *Iacobus Goarius* ordin. Praed., qui obiit anno 1653. Graecorumque Patrum inedita olim opera vertit, vulgavitque *Franciscus Combefis* eiusdem ordinis, qui fato cessit anno 1679. *Henrici*, et *Adriani de Valois* fratrum, praeclarum in litteraria republi- ca nomen: ille enim Graecos historicos Eusebium, So-

(1) *Launoii* liber inscriptus: *Veritable tradition de l'Eglise, sur la predestination, et la grace*, typis procius Leodii anno 1702. in S. P. Augustinum iniuriarum plenissimus, damnatus fuit a Clemente XI. Pontifice Maximo anno 1704. die 28. Ianuarii. *Hyacinthus Serry* ord. Praedicatorum, de quo saeculo proximo, non solum contra *Launoium* vindicias Augustini elucubravie, verum etiam lepidula epistola, quasi ex Elisiiis data, ostendit, quidquid *Launoii* in Augustinum effutiit, depromptum fuisse ex scriptoribus religiosissimae alias, sanctissimaeque Societatis Iesu, quorum enumerat saltem viginti, nempe *Andream Iunium*, *Christophorum Ortegum*, *Dionysium Petavium*, *Franciscum Annatum*, *Gabrielem Vaquez*, *Iacobum Sirmondum*, *Ioannem Adamum*, *Ioannem Hamelium*, *Ioannem Ituren*, *Ioannem Marianam*, *Ioannem Martinonum*, *Ioannem Baptistam Guesnay*, *Leonardum Lessium*, *Levinum Le Mayer*, *Ludovicum Molinam*, *Petrum Huetum*, *Petrum L'Abbè*, *Stephanum de Champs*, *Theophilum Raynaudum*, et *Thomam Bonartum*.

Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Evagrium, Philostorgium, et Theodorum lectorem latina vertit lingua, notisque illustravit: iste Galliam exquisitis dissertationibus reddidit notiozem. Henricus vero decessit anno 1676. et Adrianus anno 1692. Opera Patrum, qui sub tempora Apostolorum floruerunt, collegit, notisque exornavit *Ioannes Baptista Cotelerius*, cuius mors consignatur anno 1686. Quae sacram chronologiam, et geographiam haud mediocriter dilucidant, Romanorumque Pontificum propugnant auctoritatem magno labore collegit *Emmanuel a Schelstrate* Belga, qui decessit Romae anno 1692. postquam de Ecclesia Africana, de Patriarchatu Occidentali, atque de disciplina Arcani, tractatus perutiles iuvenili aetate elucubraverat.

In illa utiliori Theologia, quae in stabiliendis fidei nostrae decretis tota versatur, praeter venerabilem Bellarminum, de quo supra, insudavit *Martinus Becanus*, et ipse Soc. Iesu, qui migravit e vita anno 1624. (1) ab omnibus ob singularem modestiam laudatus. Eandem subierunt provinciam *Hadrianus* et *Petrus de Watemburch* fratres Batavi; quorum primus Episcopus Hadrianopolitanus, ac suffraganeus Archiepiscopi Moguntini obiit anno 1669. alter Episcopus Mysiensis, et suffraganeus Archiepiscopi Coloniensis obiit anno 1675. De sacramento Poenitentiae et de sacris ordinationibus fuse, et erudite pertractavit *Ioannes Morinus* congr. orat. Gallus, qui e vivis excessit anno 1659. (2) Dogmata item Ecclesiae Catholicae,

(1) Plurima scripsit pro fide orthodoxa, et pro defensione controversiarum Card. Bellarmini, necnon pro Societatis suae, eiusque beatissimi institutoris honore vindicando *Jacobus Gretserus* Iesuita, de quo *Nathanaël Soruel* pag. 369. Biblioth.

(2) Ioan. Morinus in castris Calvinistarum educatus, Parisiis haeresim abiuravit. Idem fecerunt alii viri doctissimi, Gaspar Scioppius, Wilhelmus Rainoldus, Petrus Pithoeus, Henricus Spon-

cae, et Ecclesiasticam disciplinam exposuit *Ludovicus Thomasinus* eiusdem congregationis, qui e vita migravit anno 1695. His addendi, qui polemica SS. Patrum scripta selectis animadversionibus collustrarunt, ut Optatum Milevitanum *Gabriel Albinus* Episcopus Aurelianensis, qui decessit anno 1630. Irenaeum adversus haereses *Franciscus Favardentius*, qui etiam sub huius saeculi initia scripsit Theomachiam Calvinisticam; et Marium Mercatorem *Ioannes Garnerius* Societ. Iesu, qui obiit anno 1681.

Commentaria in sacras litteras elucubrarunt prae laudatae Societatis viri permulti, inter quos celebrantur *Salianus*, *Mariana*, *Villalpandus*, *Menochius*, *Tirinus*, *Pineda*, *Lorinus*, *Pererius*, *Serarius*, *A Lapide*, cet. Varia sacra, et vindicias textus Hebraici adversus Morinum edidit *Simoon de Muis* defunctus anno 1644. Biblia maxima novemdecim comprehensa tomis praegrandibus concinnavit *Ioannes de la Haye* ordinis Minorum. Opera autem *Criticorum Sacrorum*, id est, adnotationum in Sacram Scripturam, variarumque eo inservientium dissertationum, compacta praesertim sunt ex libris protestantium, ac primum prodierunt in lucem novem voluminibus anno 1660. Londini.

De Theologia morali pertractarunt Soc. Iesu permulti. *Baunium*, *Filiutium*, *Escobarium*, *Azorium*, *Tamburinum*, *Busembaum*, cet. nullus ignorat. Nec tamen benigniores, ut inquirunt, sunt Iesuitae cuncti, sed exactiores premunt semitas *Paullus Comitulus*, et probabilismi insectator *Tyrus Gonzales*. Bonus *Merbesius*, *Sambovius*, et *Henricus a S. Ignatio* Carmelita Belga prolixè item de doctrina morali scripserunt, laxitates rigidioribus fortasse praeeptionibus insectantes.

Tom. II.

It

tes.

Spondanus, Tanaquillus Faber, Bertholdus Nihufius, Isaac Pappinus, alique litterarum laude conspicui.

tes. *Apologiam* casuistarum, tot Praesulum Galliarum censuris dispunctam, omittimus. Italica lingua sive catechesibus, sive concionibus nemo copiosius, et elegantius scripsit *Paullo Segneri* Soc. Iesu dignissimo, quem parochi, et verbi Dei praecones studeant imitari.

Postremo loco recensendi sunt quidam Iansenistarum. Horum antesignatus *Antonius Arnaldus*, cuius opus de frequenti communione editum anno 1643. plura excitavit dissidia, sed maiora movit quae scripsit de gratia, et de morali practica Iesuitarum. Iansenismi notam non effugit liber inscriptus, *amor poenitens*, Episcopi Castoriensis, in lucem emissus anno 1687. *Martinus de Barcos* abbas S. Cyrani, qui anno 1643. refutavit *praedestinatum* Sirmondi, et anno 1644. palam pro Iansenio certavit. Quaedam huius opera latent sub nomine *Petri Aurelii*. Iansenianis adnumerandus quoque *Blasius Paschalis*, qui sub nomine *Ludovici Montalti* vulgare coepit anno 1656. *epistolas provinciales* (1); et qui sub *Vendrochii* nomine illas latinitate donavit, et notis corroborare studuit, *Petrus Nicolius*. Accedunt directores, cultoresque monasterii Portus Regii in *Campis*, *Isaac da Saci*, *Petrus Thomas Fosseus*, *Nicolaus Fontana*, *Gothefridus Hermant*, cet. Hos inter recensent quoque Cl. *Tillemontium*, qui mortuus cum magna pietate ac religione anno 1688. in templo illius monasterii (2), quod semper coluerat, sepultus fuit. Suo et fictitio *Vincentii Lenis* nomine scripsit pro Iansenio *Libertus Froëmondus* doctor Lovaniensis, extinctus anno 1653.

Ad-

(1) Epistolis provincialibus nullum datum responsum ante annum 1694. quo in lucem prodit. *Entretiens de Cleandre et d'Eudoxe*. Hoc opus celebri apologia refutatum fuit anno 1696. et seqq. XVIII. aliis epistolis a P. Matthaeo Petit Didier monacho ordinis S. Benedicti.

(2) Monasterium illud anno 1709. dirutum fuit.

Adversus Iansenistas et Baianistas acuerunt stilum *Stephanus Descamps*, *Franciscus Annatus*, *Ioannes Martinus Ripalda*, et *Ioannes Martinonus* seu *Moraines* S. I. presbyteri. Sed non sinit, ut ulterius progrediamur, praefixa brevitatis.

CAPVT V.

Augustissimorum Caesarum, et Sanctorum quorundam recensio.

Rodolphum II. Imperatorem vita functum absque liberis anno 1612. IV. idus Ianuarii dictum est alibi. Eodem itaque anno mense Iunio Francofurti electus est *Matthias* eiusdem Rodulphi frater, Rex Bohemiae, et Hungariae, qui ob grassantem Lutheranam haeresim Praga Viennam Austriae transtulit imperii sedem. Cum autem *Mathias* ex *Anna* filia *Ferdinandi* Austriae uxore sua nullum suscepisset filium, adoptavit *Ferdinandum* filium *Caroli* Austriaci filii *Ferdinandi* I. Imperatoris, et *Mariae* filiae *Alberti* ducis Bavariae; eique anno 1617. cessit Bohemiam, et anno insequentem regnum etiam Hungariae. Protestantes per haec tempora pervicaciores effecti magna Christianae reipublicae attulerunt incommoda. Ipse vero Imperator contracto ex animi tristitia languore vita excessit anno 1619. VI. idus Martii.

Illi itaque successit praclaudatus *Ferdinandus* huius nominis II. evectus ad imperii fastigium citato anno 1619. V. calendas Septembris. Rexit autem imperium usque ad annum 1637. quo decessit apoplexia correptus 8. die Februarii. *Fridericum* Palatinum anno 1620. superavit, recuperata Bohemia, atque anno 1623. reddita fuit Bavaria duci *Maximiliano*, hostibus a Caesare attritis. Anno rursus 1626. ductor

Tt 2

Caes-

Caesarei exercitus Valstein prostravit haereticorum phalanges, et Danos Augusti Principis arma fugarunt. Mantuam, quam occupant Galli, anno 1629. expugnavit: eodemque anno sancivit, ut Ecclesiastica bona ab haereticis usurpata restituerentur Catholicis (1).

Successit pio, invictoque parenti *Ferdinandus III.* quem ei pepererat Marianna coniux, filia Wilhelmi ducis Bavariae. Post diuturna bella quae gessit cum Succis, aliisque, anno 1648. pacem Monasterii cum omnibus iniit; eademque pace in posterum fruens Catholicae religioni propugnandae, pietatique exercendae totus incubuit, donec anno aetatis suae 49. et imperii 20. decessit Viennae anno 1657. die Aprilis secunda.

Tenuit deinde imperium *Leopoldus*, quem Ferdinando III. pepererat Marianna filia Philippi III. Regis Hispaniarum. Electus fuit Helenopoli, seu Francofurti anno 1658. die 18. Iulii, et coronatus proximis calendis Augusti. Fuit itaque post mortem Ferdinandi III. interregnum plusquam mensium quindecim. Bellum habuit Leopoldus cum Gallis diuturnum, regnante Ludovico XIV. Conspirantes adversum se plures Hungarorum nobilissimos anno 1669. capitali poena multavit. Turcarum 240. millia in Hungariam irruerunt anno 1683. et Viennam die 13. Iulii cinxerunt obsidione; sed abierunt inde, in fugam conversi, caesis permultis, die 12. Septembris a Ioanne Sobiescki Poloniae Rege, et a Carolo V. duce Lotharingiae, arrisitque Leopoldo insignis victoria. Lecessitum deinceps imperium Turcicum, inito foedere inter Leopoldum, Innocentium X. Venetamque rempublicam, donec anno 1699. sancita pace, quie-

ve-

(1) Ea occasione PP. Societatis dederunt operam, ut quae spectabant ad monachos S. Benedicti, monasteria monialium consequerentur, opera P. Lamormani a confessionibus Ferdinandi II.

verunt paullulum bellorum strepitus. At rursus pro successione in regna Hispaniarum, vita functo anno 1700. Carolo II. Rege, inter Leopoldum et Ludovicum vario pugnatum est Marte (1). Tandem Imperator anno 1705. III. nonas Maii Viennae in Austria exstinctus est hydrope, anno imperii sui quadagesimo septimo.

Praeter S. Franciscum Salesium laudatum superiori capite 4. Sanctorum confessorum numerum auxerunt *Vincentius a Paulo*, *Camillus de Lellis*, *Franciscus de Regis*, *Fidelis de Sigmaringa*, *Ioseph a Leonisa*, *Franciscus Solanus*, quorum, quod infra cap. 6. huius aut seq. saeculi commemoranda sit sollemnis apotheosis, nunc solum nomen describimus. Migrarunt quoque ad caelestem sponsum saeculo decimo-septimo sanctimoniales *Maria Magdalena de Pazzis* Florentina, et *Rosa a S. Maria*, Americana. Martyrio plures coronati sunt, haereticis et infidelibus persequentibus. Hanc promeruit coronam anno 1617. in Perside cum aliis plurimis *Catharina* Regina Georgiae exquisitissimis suppliciis tentata. In Iaponia lenito pro fide cremati fuerunt igne anno 1622. *Petrus Zuniga* Augustinensis, *Ludovicus Florez* ordinis Praedicatorum, *Petrus Davila* ordin. Minorum, et *Carolus Spinula* lanuensis Societatis Iesu. De martyrio *P. Britti* eiusdem Societatis, quod consignatur anno 1695. expectatur Apostolicae sedis iudicium. Quia martyres non facit poena, sed causa, non sunt in eorum numero computandi decem mille captivi Turcarum, qui seditionem molientes anno 1662. in urbe Mauritaniae Algerio crudelissime necati fuere (2).

Vi-

(1) *Carolus II.* Rex Hispaniae testamento instituerat Philippum V. filium Ludovici Galliarum Delphini, heredem suum. Ipse autem *Carolus II.* filius erat Philippi IV. Austriaco sanguine procreati.

(2) Sicut qui inter martyres recensent *Henricum Garnet* Soc. Ie-

Vixit hoc saeculo, coepitque revelationes suas scripto tradere anno 1655. *Maria Agreda* ord. Min. de cuius libris ac virtutibus non semel est disputatum. Adversus eius adserta valde affinia Scotisticae Theologiae censuram tulit anno 1696. sacra Sorbonae facultas: nec umquam, quidquid plures moliti sint, ab Apostolica sede fuerunt approbata, immo cum primum Hispanica lingua prodierunt in lucem, reiecta. Nostrum tamen non est, quiddam aut eius, aut *Catharinae* matris, patrisque religiosissimi viri detrahare virtutibus. Ad Catholicam enim Ecclesiam spectat de his proferre sententiam.

Obierunt praeterea in magna sanctitatis fama anno 1641. *Claudius Bernardus* presbyter Divionensis, eodemque anno *Ioanna Francisca Fremiot* de Chantal, quae omnium prima institutum a S. Francisco Salesio ordinem Visitationis ingressa est anno 1610. Hanc modo in Beatarum numero veneramur. *Emus* parochus dioecesis Senonensis anno 1644. migravit ad superos, *Ioseph Calasanctius* institutor Scholarum Piarum anno 1648. *Vincentius a Paulo* institutor Congreg. Missionis anno 1660. *Henricus Michaël* dioecesis Trevirensis, qui sutores ad officia pietatis revocabat, anno 1666. *Petrus Guillerius* canonicus regularis Bilumni in Sabaudia anno 1673. atque anno 1691. *Maria de Cyz* Leydensis virgo ad Catholicam Ecclesiam a secta Calvinistarum Deo praedestinante vocata.

CA-

Iesu aliosque anno 1606. et sequenti supplicio affectos, quod conspirassent in parlamenti, ut inquit, cameram addito pulvere pyrio subvertendam in Anglia, unde eam ob rem Catholici omnes fuerunt expulsi.

CAPVT VI.

*Quaenam saeculo decimosextimo in Ecclesia
Catholica doctrina et disciplina vi-
guerint.*

Spectantem ad fidem moresque doctrinam saeculo decimosextimo Ecclesia Christi incontaminatam servavit. Nam praeter dogmata occasione emergentium haereseon luculenter exposita, et firmiter stabilita, ubi innovatae fuere, aut primum excogitatae opiniones ad corruptelam, vel ad impietatem tendentes, opportune confixae fuerunt, et refutatae. Quod ex magno numero propositionum ab Apostolica sede proscriptarum evidentissime apparet. Enimvero Urbanus VIII. anno 1641. damnatos a S. Pio V. 79. (1) articulos Bani rursus Apostolica constitutione praestrinxit; Clemens VIII. anno 1602. confessionem factam per litteras, seu internuntium, nullam et irritam declaravit; Innocentius X. anno 1653. propositiones 5. Iansenii; Alexander VII. anno 1665. propositiones 28. et anno 1666. alias 17. Innocentius XI. anno 1679. propositiones 65. atque eodem anno 1679. duas alias prohibuit. Venuit insuper anno 1682. ne quis utatur aliquo pacto, etiam sine directa vel indirecta revelatione, et gravamine poenitentis, scientia ex confessione acquisita, damnans oppositam adsertionem. Idem Innocentius XI. anno 1687. perniciosissimam mysticam Michaëlis de Molinos, huiusque propositiones 68. reprobavit. Alexander VIII. anno 1690. peccatum philosophicum, deinde propositiones 30. ex Iansenistarum fontibus manantes, censuris confixit. Innocentius XII.

no.

(1) Alias 76. duobus in unum bis copulatis.

novorum quietistarum, et Francisci de Fenelon (1) Archiepiscopi Cameracensis anno 1699. damnavit propositiones viginti tres.

Ex his edocemur beneficia supernaturalium donorum excedere naturae fines, gratiam adiuvere, non perimere libertatem, neque hanc vinculo obstringi necessitatis, nullum esse imputabile crimen, ubi non adest libertas indifferentiae, invincibilem ignorantiam excusare a peccato, plura fieri a peccatoribus et infidelibus, quae non sunt a cupiditate vitiosa, ad universos homines Christi redemptionem extendi, non sufficere in sacramento Poenitentiae attritionem naturalem, eam quae ex metu gehenne concipitur bonam esse et ad gratiam disponere, praeceptum annuae communionis non impleri per communionem sacrilegam, veram animae perfectionem et devotionem non excludere exteriores actus, atque exercitamenta virtutum; aliaque id genus, quae opponuntur damnatibus illis propositionibus (2).

Quum

(1) Qui errores suos palam e suggestu retractavit, magis ob humilitatem et fidei confessionem laudandus, quam propter falsam proscriptamque doctrinam reprehendendus.

(2) Apologia casuistarum a pluribus Galliarum Episcopis et ab Apostolica sede confixa, prodiit auctore P. Pior Soc. Iesu anno 1657. Alexander VII. anno 1666. proscripsit propositiones 45. et Innocentius XI. anno 1679. alias propositiones 65.

Apologias auctorum Societatis conscribere P. Moia, et P. Honoratus Fabri, tum proprio nomine, tum nomine Bernardi Stubrokii.

Antonii Sanctarelli liber a Sorbona damnatus fuit anno 1626. Marianae item opus *de Rege, et Regis institutione* idem subiit fatum. Vide not. ad cap. 3.

Proscriptae anno 1655. ab Archiepiscopo Mechliniae, et exagitatae proximo anno 1656. in comitiis cleri Gallicani propositiones 21. Caramuelis fluentes ex principiis probabilismi. Nota confixae aliae septem de promptae ex tract. Mascarenhas. Aliae pariter 43. adsertae ab Escobario, Sancio, et Petro Michaële de

Quum autem hoc decimoseptimo saeculo cum ingenti librorum copia laxiores quoque opiniones fuerint disseminatae, Episcopi vigilantissimi curarunt collabentem disciplinam restituere, et exundantem malitiam coercere. Si quidam ausi sunt affirmare nemini, quamvis prava consuetudine implicato, dene-gandam esse sacramentalem absolutionem, facilitatem istam coactae sacerdotum synodi reprobarunt, ut Farfensis 1685. Montisfalisci anno 1692. Caesena-tensis anno 1693. Bononiensis anno 1698. Socios cri-minum, seu complices absolvendos non esse a con-fessario, ut postulat poenitentiae ardor, et ratio pu-doris, decreverunt synodi Veliterna anno 1673. Fa-ventina 1674. AEsina 1683. Arcendas a sacramentis mulieres comas, fucatas, et pectora immodeste nu-dantes, praeter Innocentii XI. sanctiones, decrevere synodus Senogalliensis anno 1627. Iuvenacensis an-no 1639. Faventina 1649. Ausculana, et Cremen-sis 1688.

Exorta saeculo decimoseptimo quaestione, an qui dispensatur ab esu carniū, sit etiam dispensatus ab unica comestione, variae fuerunt sententiae Theolo-gorum, ut liquet ex Lessio lib. IV. de iustit. cap. 2. Medina lib. I. instit. sacerdot. §. 10. Comitolo resp. Mo-ral. lib. IV. quaest. 46. Azorio instit. Moral. lib. VII. cap. 7. cer. Cum vero ieiunium institutum sit ad fre-nandam carnis concupiscentiam, illa fuit sententia sa-nior et verior dispensatum in una parte, non esse dispensatum in altera, quam servare queat sine pro-priae salutis discrimine. Saniorem dixi, et veriozem; nam anno 1657. Alexander VII. cives Romanos di-spensans ab esu carniū in quadragesima declaravit

Tom. II.

Vv

il-

de Sanronam: rursus decem et septem a sacra facultate Lova-niensi confixae anno 1653. Plures denuum idem numero 127. in comitiis cleri Gallicani anno 1700. damnatae omnium, qui ade-rant, Episcoporum suffragiis.

illos teneri nihilosecius ad ieiunandum, quod et Clemens XI. anno 1703. et eo iubente Gaspar Cardinalis Carpegna summi Pontificis in Vrbe vicarius fidelibus indixerunt; perspicue autem explicavit, omnemque eliminavit difficultatem anno 1741. Benedictus XIV.

Praeter haec, aliaque plura ad disciplinam et ad integerrimam institutionem morum pertinentia, ad pietatem religionemque fidelium excitandam quosdam eximiae virtutis in Sanctorum fastos summi Romanae Ecclesiae pastores retulerunt canonizatione sollemni. Quem honorem Clemens VIII. anno 1601. detulit *S. Raymundo* de Pennafort Catalauno; *Paullus V.* anno 1608. *S. Franciscæ Romanae*, et anno 1610. *S. Carolo Borromæo*; *Gregorius XV.* anno 1622. *SS. Isidoro Agricola*, *Teresiae virgini*, *Ignatio Loyolæ*, *Francisco Xaverio* Hispanis, et *Philippo Nerio* Florentino; *Vrbanus VIII.* anno 1625. *S. Elisabethae* Lusitanorum Reginae, adscriptis numero Beatorum *Andrea Avelino*, et *Felice a Cantalicio*, et anno 1629. inter Sanctos *Andrea Corsino*, inter Beatos relato *Gaietano Thienæo*; *Alexander VII.* anno 1658. Sanctorum catalogo adscripsit *Thomam* a Villanova Archiepiscopum Valentinum; *Clemens IX.* anno 1669. *Petrum* de Alcantara ord. Min. et *Mariam Magdalenam* de Pazzis ord. Carmelitarum. *Clemens X.* anno 1671. *Franciscum Borgia*, *Gaietanum*, *Philippum Benitium*, *Ludovicum Bertrandum*, et *Rosam Limanam*; et anno proximo Beatis accensuit Pontificem Maximum *Pium V.* Anno autem 1675. idem *Clemens X.* magnificentissima pompa adscripsit Sanctorum fastis 19. martyres *Gorcomienses*. Decretus denique anno 1690. ab *Alexandro VIII.* cultus Sanctorum *Ioanni* a Capistrano, *Ioanni* de Deo, *Laurentio Iustiniano*, *Ioanni a S. Facundo*, et *Paschali Baylon.*

Ad instaurandam disciplinam monasticam conduunt plurimum aut institutae, aut reformatae religio-

sorum virorum familiae. Etenim hoc saeculo a Petro Cardinali *de Barulle* instituta est congregatio *oratorii Iesu*, coepta Parisiis anno 1611. et confirmata a *Paulo V.* anno 1613. Clerici regulares *Scholarum Piarum* instituti sunt anno 1617. a *B. Ioseph Calasanctio* Aragonensi (1). Qui *pii operarii* vocantur, instituti a *Carolo Carafa* Neapolitano anno 1606. approbati fuere anno 1621. a *Gregorio XV.* Congregationem presbyterorum *missionis* instituit anno 1626. *S. Vincentius* a *Paullo.*

Rigidiorem vivendi formam professae sunt plures congregationes, ut monachorum *S. Benedicti* congregatio *Verodunensis* in Lotharingia confirmata anno 1604. a *Clemente VIII.* et *S. Mauri* anno 1618. approbata a *Gregorio XV.* *Cisterciensium*, qui dicuntur *de la Trappa*, reformatio coepit anno 1662. Canonorum regularium *S. Genovefae* anno 1634. ab Apostolica sede confirmationem obtinuit. Reformationi ordinis Praedicatorum in Galliis operam dedere *Sebastianus Michael*, et *Ioannes Baptista Carre*, quorum ille decessit anno 1618. et iste anno 1653.

Feminarum quoque perutilium, et puellarum institutionem curantium, coetus hoc decimoseptimo saeculo prodierunt. Enimvero *Victoria Furnaria* anno 1604. Genuae virgines, quae a ceruleo vestis colore vocantur *caelestes*, in unum congregavit. Quae appellantur *Visitationis*, auctore *Francisco Salesio*, anno 1610. primam domum Annecii in Sabaudia incoluerunt. Insequenti autem anno *Vrsulinas Maria Luillier* Parisiis, eodemque anno 1611. in Lotharingia *Petrus Fereus* instituit. Moniales *S. Benedicti* in Galliis *Caluarii* no-

Vv2

mi-

(1) Anno 1617. ordo clericorum *Scholarum Piarum* segregatus fuit a congregatione clericorum *Matris Dei*, cui aggregatus fuerat anno 1614. Quare *Matris Dei* stemma, nomenque retinuit. Sacri huius instituti primordia ad annum 1597. videntur esse referenda.

mine celebres originem habuerunt circa annum 1618. adprobationem vero a Gregorio XV. anno 1621. Harum institutor, cum *Antonia* principe Aurelianensi vita functa anno 1618. Pictavi, sexto ab exordio congregationis mense, fuit *Ioseph* ordinis Capuccinorum, qui pie decessit labente anno 1638. antequam Vaticanam purpuram, ad quam Ludovicus XIII. illum nominaverat, fuisset adsequutus. *Iesuitissas* extra claustra viventes Urbanus Papa VIII. anno 1630. suppressit (1).

Praeter equestres ordines *Sanguinis Christi* instituti a Vincentio Gonzaga duce Mantuae anno 1608. et *S. Ludovici* a Ludovico XIV. Christianissimo Rege anno 1693. alii hoc saeculo equites speciosis titulis condecorati fuerunt, nimirum anno 1652. in Silesia equites *mortis*: anno 1660. Brennoburgii equites *concordiae*: anno 1685. in Borussia equites *generositatis*: anno 1692. in Argelia, vulgo Torgau, equites *sinceritatis*, et anno 1690. in Saxonia equites *integritatis*. Etiam matronarum ordines instituti, videlicet, anno 1662. sub nomine *virtutis*, cum epigraphe circa

sym-

(1) Bulla Urbani VIII. qua supprimitur congregatio *Iesuitarum*, promulgata fuit sequenti anno 1631. mense Maio. Eadem congregatio in Germania, Viennae praesertim, et Pragae fuerat propagata. Adversus illam Romae coram sacras congr. de propaganda fide orationem habuit gravissimam, instructamque nervosis rationum momentis Valerianus Magni Mediolanensis ordinis FF. Praedicatorum: Valerianus iste laudatur in epistola decimaquinta ex provincialibus. Scripsit Valerianus adversus Gomenium ministrum protestantium librum inscriptum: *echo absurditatum Virici de Neufelblaeia*, impressum Cracoviae anno 1646. Vaticanam purpuram, quam ut illi conferret Urbanus VIII. per epistolam enixe rogaverat Vladislaus Rex Poloniae, sprevit humillime, ut evangelicis missionibus totus incumbere. Vides Bailecium volumine 1. *Anti* pag. 159. Obiit Valerianus Salisburgi apud Bavaros anno 1661. Exstat de pio illius obitu relatio anno proximo 1662. typis procusa.

symbolum solis, *sola triumphat ubique*, et anno 1668. *Crucis Dominicae*, aureo huius signo inscriptis verbis: *salus, et gloria*. Huic ordini Augustissima Imperatrix praeficitur.

APPENDIX.

Rerum aliarum complurium.

Henricus IV. Borbonius Rex Galliarum anno 1610. pridie idus Maias a Francisco Ravalliaco nefario parricida confossus interiit (1). Regnavit postmodum usque ad annum 1643. *Ludovicus XIII.* filius Henrici IV. et Mariae Mediceae; tum *Ludovicus XIV.* cognomento Magnus, filius Ludovici XIII. et Annae Austriae, qui obiit die 1. Septembris anno 1715. In Hispania post Philippum III. vita functum anno 1621. regnarunt *Philippus IV.* eius filius usque ad annum 1665. deinde *Carolus II.* qui absque liberis decessit calend. Novembris anno 1700. constituto tabulis testamentariis herede *Philippo Borbonio* duce Andegavensi. Is est *Philippus V.* qui ab anno 1700. Hispaniarum monarchiam gubernavit usque ad annum 1724. quo, filio *Ludovico I.* renunciavit regnum, quod tamen eodem anno, Ludovico extincto, rursus suscepit administrandum. In Lusitania vero ab anno 1621. usque ad annum 1640. regnavit praelaudatus *Philippus IV.* Rex Hispaniarum: at anno 1640. Lusitani proprium Regem elegerunt *Ioannem IV.* duccem Bragantiae, qui regnavit usque ad annum 1656. Huic successit *Alphonsus VI.* mortuus anno 1683. atque

(1) Agebat *Henricus* annum 57. parricida autem die 27. eiusdem mensis affectus supplicio natus erat annorum 31. Cor Regis ad collegium Iesuitarum translatus fuit.

que Alphonso *Petrus II.* qui e vivis migravit anno 1706. V. idus Decembris (1).

Mahumeti III. extincto anno 1603. successit *Achmetes I.* qui obiit anno 1617. die 15. Novembris. Imperium tunc administravit brevi tempore illius frater *Mustapha*, sed hoc ob inertiam et immanitatem deposito, acclamatus est Imperator *Osmannus* filius *Achmetis*. *Osmannus* ob bellum infeliciter gestum cum Polonis anno 1620. post biennium e throno dejectus, et laqueo peremptus est. E carcere eductus, et ad thronum rursus evectus *Mustapha*, transactis vix sex mensibus, de throno rursus deturbatus anno 1623. tenebricoso inclusus est carceri. Commissum tum imperium *Amurathi IV.* fratri *Osmanni*, et filio *Achmetis I.* qui periit ob nimiam ebrietatem anno 1640. die 8. Februarii. Imperarunt deinde *Ibrahim* frater *Amurathis IV.* usque ad annum 1649. *Mahumetes IV.* filius *Ibrahim* usque ad annum 1687. *Solimanus IV.* frater *Mahumetis* usque ad annum 1691. *Achmetes II.* frater *Solimani* usque ad annum 1695. *Mustapha II.* filius *Mahumetis IV.* et nepos *Achmetis II.* ab anno 1695. usque ad annum 1703. quo anno solum conscendit *Achmetes III.* illius frater.

Inter Christianos, horumque hostes infensissimos Mahumetanos non semel bellum exarsit. Primo huius saeculi anno nempe 1601. Hispani Algerium frustra occupare tentarunt. At anno 1603. in Hungaria Turcae magna affecti sunt clade. Post biennium ipsi occuparunt Strigonium urbem Pannoniae inferioris.

Mau-

(1) Angliae coronam post Elisabetham mortuam anno 1603. consequuti sunt *Iacobus I. Stuartius* eodem anno. *Carolus I.* anno 1625. *Cromwellius* tyrannus anno 1648. *Richardus* item tyrannus anno 1659. *Carolus II.* anno 1660. *Iacobus II.* anno 1685. regno expulsus. *Wilhelmus III.* anno 1689. In Polonia post *Sigismundum III.* adepti sunt regnum anno 1632. *Vladislaus Sigismundus*: anno 1648. *Ioannes Casimirus*: anno 1669. *Michaël Choributius*: anno 1674. *Ioannes Sobieski*, et anno 1697. *Fridericus Augustus*.

Maurorum nongenta millia anno 1610. regnante *Philippo III.* iussa ex Hispaniis discedere. Melitensium equitum triremes anno 1644. deprædant naves Turcicas, quibus cum *Osmanno* filio *Ibrahim* vehebatur *Sultana Saphira*. Irruentes anno sequenti 1645. in Cretam insulam, Caneam, olim Cydoniam, urbem munitissimam longa obsidione expugnarunt. A Venetis anno 1649. devicti maritima pugna, et rursus anno 1651. 1655. et 1657. superati, anno 1663. in Hungaria victoriis potiti sunt, atque anno 1669. insulam Cretensem in suam redegerunt potestatem, post certamen vigintiquattuor annorum, et obsidionem mensium 28. dierumque 27. Centum quinquaginta millia barbarorum, Christianorum vero triginta millia in bello Cretensi perierunt. Algerium anno 1682. 1683. et 1689. tormentis bellicis, quae bombardas vocant, Galli vexarunt. Apud Strigonium anno 1685. sub *Carolo V.* duce Lotharingiae, et anno 1687. apud Patras in Peloponneso a Venetis Turcae clade prostrati sunt magna. Taurunum (1) anno 1690. occuparunt, et anno 1692. amiserunt in Hungaria Varadinum.

Neque haec tantum bella saeculo decimoseptimo contigerunt, sed alia plurima. In Galliis enim viguit bellum civile Calvinistarum, anno praesentim 1625. et sequenti. At anno 1627. Rupella a *Ludovico XIII.* fuit expugnata, ibique restituta religio Catholica. Vexata quoque est Gallia intestinis discordiis, auctore praecipuo *Condaeo* bellicosissimo principe. Adversus Sabaudiae Ducem anno 1630. praeaudatus *Ludovicus XIII.* castra movit. Inter Gallos vero, Hispanosque saepesaepius exarsit bellum, ut anno 1635. 1647. 1650. 1654. 1658. et 1673. Etiam cum Anglis, Danisque Galli anno 1656. pugnarunt. Ingentem Hispanorum cladem ad Rupem Regiam in Campania-

(1) Belgrado.

pania, seu in finibus Hannoniae anno 1643. Episcopi Monasteriensis adversus Batavos copias militares anno 1665. coactas, ceterosque flagrantium bellorum apparatus, motusque praetereo. Angli anno 1694. Britanniae portum *Brivatē* (vulgo *Brest*) occupare frustra tentarunt.

Nec diu in enarrandis rebus aliis quae aliquibus infaustae fuere, morabor. Recensendae sunt tamen urbes tormentis bellicis, quae bombas vocitant, quasatae, ac semidirutae. Experta est huiusmodi tormenta anno 1684. iussu Christianissimi Regis civitas Genuensis, Algerium insuper anno 1682. et rursus anno sequenti, necnon Bruxellae anno 1695. Incendio anno 1621. absumtum est una cum bibliotheca collegium Iesuitarum Coloniense: quo anno Iacobus Reingius eiusdem Societatis ad protestantes defecit. Tertia item pars civitatis Constantinopolitanae cum bibliotheca MSS. Arabicis refertissima, anno 1633. voracitate flammarum redacta est in cineres. Terraemotus Neapoli, finitimisque urbibus anno 1688. et 1694. damna attulit maxima. Concidit prioris sacrae Iesuitarum aedis testudo, porticus elegantissima templi Castoris, et Pollucis, Beneventum vero, et propinqua oppida aequata solo. Verum haec ex tristibus enarrasse sufficiat.

Prosperiora referamus, ac primum foedera pacis, et dissidentium concordiam. Ergo inter Paullum V. et Venetos anno 1607. compositae sunt controversiae. Sopita anno 1618. in Galliis civilis discordia. Maria Medicea Regina anno 1620. reconciliata Ludovico XIII. Inter Gallos Anglosque anno 1629. pax inita, et anno 1664. Pisanos inter, et Romanum Pontificem, Gallicarumque Monarcham: inter Gallos quoque et Hispanos, anno 1668. ac pariter inter Angliam, Hollandiam, et Daniam. Item anno 1669. inter Carolum ducem Lotharingiae, et electorem Palatinum. Anno

au-

autem 1679. Imperium, Gallia, Dania, Svecia, Electores, Turcae etiam, Noviomagi, id est Spirae, concordiam firmarunt. Apparuit anno 1680. die 26. Decembris ingens ille cometes, cuius occasione *Casinas* percelebris Mathematicus conscripsit *systema* de istorum crinitorum siderum reditu periodoque; suasque commentationes, cum titulo *pensées diverses*, edidit Perrus Bayle, caute legendum opus. Vide proximi saeculi caput tertium. Episcopi Gallicani anno 1692. dissidiis compositis Innocentio XII. obtemperarunt.

Ea insuper iucundiora sunt, fideique Christianae monumenta splendidiora, quae subsequuntur. Magni enim principes saeculo decimoseptimo abdicatis erroribus, et terreno principatu neglecto, nomen Christo dederunt. Anno 1621. filius Mahumetis Imperatoris Turcarum suscepit baptismum, Francisci nomine adsumto. Rex Tuneti pariter anno 1646. baptizatus est, illi Dominici nomine imposito. Filius quoque primogenitus Iungley Imperatoris Sinensium cum matre ad Christianam religionem accessit, ei nomine indito Constantini, atque parenti imposito nomine Helenae. Quod contigit eodem anno 1646. Rex itidem Monomotapae in Africa anno 1652. baptismate regeneratus est, et appellatus Dominicus. Maior natu dynastae Marochii, quod Africae regnum veteres dixerent Bocanum Hemerum, anno 1667. sacro initiatus lavacro, ingressus est Societatem Iesu. Hinc anno 1642. amplexus quoque fuerat Casimirus Poloniae princeps, qui anno 1646. promotor fuit ad purpuram Vaticanam, qua tamen sese abdicavit anno 1668. proficiscens in Gallias (1).

Tom. II.

Xx

Hi-

(1) Permulti alii viri principes ab haeresi ad Romanam Ecclesiam venerunt: anno 1614. Wolphangus Wilhelmus Dux Neuburgi; anno 1655. Christianus Augustus Palatinus elector, cuius exemplum sorores praeclarissimae sequutae sunt. Vide indicem praemisum epistolis dogmaticis P. Seedorff Soc. Iesu editis Gallico, Italoque idiomate.

Hiscæ Catholicae religionis triumphis accessit Christinae Reginae Svecorum ad Catholicam fidem conversio. Quæ anno 1654. regnum cessit Carolo Gustavo filio Ioannis Casimiri Comitis Palatini; anno proximo Romanae Ecclesiae professæ est dogmata; Laureti Deiparae regale diadema sceptrumque dicavit; atque anno 1656. in urbe Roma abiuravit errores Lutheri, et sacro chrismate ab Alexandro VIII. obsignata, postmodum Christina Alexandra fuit appellata. Etsi autem anno 1660. et rursus anno 1666. in Sveciam ob regni negotia tractanda concessit, numquam tamen a proposito susceptæ religionis Catholicae potuit dimoveri, et Romam reversa, doctissimorum virorum usa est contubernio, ibique magna litterarum altrix ac patrona obiit anno 1689. monumento in aede Vaticana eidem erecto.

Æquum tandem est, ut nonnulla dicamus de litterarum incrementis, virisque clarissimis. Academiae institutæ sunt in Belgio anno 1614. Groningana, et anno 1636. Ultraiectina; Parisiis anno 1666. academia scientiarum; in Germania anno 1607. Gissena, et anno 1669. Chiloniensis; atque in America Guatimalensis, in nova Hispania anno 1628.

Viris sæculi decimiseptimi præstantissimis præter enumeratos cap. 4. accensendi sunt, *Iustus Lipsius* Belga, qui obiit anno 1606. *Antonius Possevinus* Societatis Iesu obiit anno 1611. *Scaevola Sammarthanus* obiit anno 1623. *Andreas Schottus*, *Famianus Strada*, et *Ioannes Mariana* Soc. Iesu, quorum primus obiit anno 1636. alter ineunte sæculo floruit, tertius circa annum 1624. decessit (1). *Isaac Casaubonus* Card.

Ba-

(1) Excelluit in Mathematicis *Christophorus Clavius* Bambergensis Soc. Iesu. Mortuum Romæ anno 1612. die 6. Februarii tradit *Alegambe* in biblioth. pag. 74. A bubalo humi afflictum, contritum, necatumque dum inviseret septem Urbis templa, narrat in oratione de *Philosoph. luctuoso exitu* Paganinus Gaudentius.

Be-

Batonii adversarius vita functus est anno 1614. *Ioannes Drusius* anno 1616. *Arnoldus Pontanus* de chronologia praeclare meritis, anno 1605. *Iacobus Augustus Thuanus* historicus accuratissimus anno 1617. (1) *Sethus Calvisius*, et ipse chronici auctor obiit anno 1615. *Ioannes Buxtorfius*, Hebraicarum litterarum peritissimus obiit anno 1629. *Fronto Ducaeus* Iesuita egregie eruditus obiit anno 1623. *Traianus Bocalinus* facetus et maledicus interijt Venetiis, sacculis arena plenis contusus. *Philippus Cluverius* insignis geographus obiit anno 1623. *Thomas Campanella* ord. Praed. celebris Philosophus anno 1639. *Petrus Cunaeus* illustrator reipublicae Hebraeorum anno 1638. *Ioannes Meursius* indagator antiquitatis anno 1639. *Renatus Cartesius* peracutus Philosophiae novator decessit anno 1650. *Petrus Molinaeus* hostis Catholicae religionis infensissimus anno 1658. *Petrus Gassendus* Philosophiae Epicureae instaurator anno 1655. *Gerardus Ioannes Vossius* mirae eruditionis, et eloquentiae (2), utinam Orthodoxus! obiit anno 1650. Quid maris arenas numero, oceanumque dimetior? Occurrunt et Catholici, et heterodoxi prorsus innumeri *Ludovicus Capellus*, *Aubertus Miraeus*, *Eurycius Puteanus*, *Nicolaus Rigaltius*, *Gaspar Scioppius*, *Ioannes Seldenus*, *Daniel Heinsius*, *Iacobus Vsserius*, *Ioannes Dal-*
Xx2 *laeus*,

Benedictus Menzini inter poetas Italos haud vulgaris Florentiae natus est anno 1646. sed Romæ decessit inchoato iam sæculo decimo octavo, id est, anno 1704. *Aegidius Menagius* Graeca, Latina, Itala, et Gallica poësi celebris anno 1692. Parisiis occubuit. *Ioannes Baptista Moliere*, quem Galli tamquam comœdiæ inter suos parentem habuerunt, obiit Parisiis anno 1673. dum in theatro personam ageret aegroti imaginarii, correptus apoplexia.

(1) Thuanii historia Romæ proscripta est anno 1609. una cum libris Gallice scriptis: *Le Plaijoyer de M. Arnauld contre les Iesuites*, et *l'Arret du parlement de Paris contra Jean Châtel*.

(2) De isto etiam supra cap. 3.

laeus, Samuel Petitus, Gabriel Naudaeus, Claudius Salmasius, Fridericus Spanhemius, Samuel Bochartus, Ioannes Lightfootus, Lucas Holstenius, Ioannes Henricus Hottingerus, Ioannes Fredericus Gronovius, Tanaquillus Faber, Thomas Villis, Thomas Pope-Blount, cet. (1)

Ne mireris praetermissum a nobis *Galilaeum* Galilaei Florentinum, Mathematicum et Philosophum praestantissimum. Non oblivionis, sed sollertiae id fuit, quoniam de Galilaeo quaedam sunt adnotanda. Ac primum Patavii, et Pisis illum tradidisse Mathematicas disciplinas maximo cum plausu, auditorumque profectu. Deinde principem Galilaeum haberi recentiorum Philosophorum, quales sunt, Bacon, Hob-

bes,

(1) Concesserunt naturae saeculo decimoseptimo viri eloquentia, et poetica eruditione conspicui. Recensebo nonnullos. Decessit anno 1602. Paullus Melissus *Schedius* Heidelbergae inter Germanos poetas Pindaro, et Venusiano Horatio comparatus. Anno 1606. Philippus *Desportes* Carnutensis Henrico III. Galliarum Regi acceptissimus, et Gallicanae linguae princeps et sollertissimus expolitor. Anno 1618. Iacobus Card. *Perronius* tenacissimae vir memoriae, et magnae apud Paullum V. Romanum Pontificem auctoritatis. Ad scientias reliquas, in quibus excelluit, poeseos addidit ornamenta. Ioannes B. *Marini* Neapolitanus inter poetas Italos aetate sua clarus, sed neque imitatione, neque lectione dignus, obiit anno 1625. Franciscus *Malherbe*, qui Parisiis decessit anno 1638. parens Gallicae poeseos a suis habetur. Ioannes *Armannus Du-Plessis* Card. *Richelieu*, inter maxima regni negotia illi commissa, musis deditus fuit, exiitque mortalitatem anno 1642. Franciscus *Tristanus*, cognomento *eremita*, vita functus anno 1655. inter Gallos dramaticis componendis torus incubuit. Petrus Iustus *Sautel* Soc. Iesu Valentinus demortuus anno 1662. de rebus minimis allegorias expolito carmine panxit. Ioannes *Deublan* Dublinensis anno 1668. Ioannes *Milton* Londinensis anno 1674. Edmundus *Waller* itidem Anglus anno 1687. obierunt carminibus patrio idiomate editis admodum conspicui. Eodem anno 1687. Petrus *Petit* in Gallia, et anno 1684. Petrus *Cornelius* fati cesserunt. Ioannes *Racine* anno 1699. defunctus est.

Bes, Boile, Des-Cartes, Van-Helmont, aliique sexcenti, ut inquit *animadv.* in Philosoph. sect. 18. Rapius; insuper ad Galilaeum invisendum Florentiam e longinquis civitatibus iter viros sapientissimos instituisse. Ulterius Galilaei sententiam de motu terrae, quae anno 1633. proscripta fuit, modo ab illius quoque instituti, cuius opera damnata fuit, Philosophis propugnari. Inexplebilem sapientiae animam exhalavit vir ille maximus anno 1642.

DECIMVM OCTAVVM ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

*Absolvitur Pontificum Romanorum
catalogus.*

Romanam et Apostolicam Ecclesiam proximo hoc saeculo gubernarunt Pontifices Maximi *Clemens XI. Innocentius XIII. Benedictus XIII. Clemens XII. Benedictus XIV. Clemens XIII.*

CCXLV. Clementem XI. electum fuisse in supremum Catholicae Ecclesiae pastorem anno 1700. IX. calendas Decembris dictum est in fine catalogi Pontificum saeculi praecedentis. Patria illi Vrbinum Umbriae civitas, familia Albana, nomen Ioannes Franciscus. Vix post triduum delatum honorem excepit, specimen exhibuit singularis humilitatis. Praefuit ditionis suae regimini prudentia, sedulitate, iustitia. Ecclesiasticae iurisdictionis propugnator regiam Siciliae monarchiam abolere studuit, improbavitque collatam duci Hannoverensium heterodoxo dignitatem

tem electoris imperii. Commendant vero Clementis liberalitatem collata Iacobo II. et III. e regno Angliae extorribus subsidia, et pauperibus distributa supra decies centena millia aureorum; devotionem, pietatemque celebratum quotidie sacrum, indictum Concept. B. M. V. festum, novum sanctissimi eius sponsi officium, eliminandi cuiuslibet erroris studium, damnatio rituum Sinensium facta anno 1704. die 28. Novembris, constitutio *vineam Domini* adversus Iansenianos edita anno 1705. die 20. Octobris (1), approbatio rerum gestarum a Thoma Card. de Tournon per Breve, *ad Apostolatus*, emissum anno 1711. die 15. Martii, proscriptio 101. propositionum Quesnelli per const. *Vnigenitus*, emanata anno 1713. die 8. Septembris, declaratio immunitatis doctrinae Theologorum Catholicorum per Apostolicas litteras, *pastoralis officii*, datas anno 1718. die 28. Augusti (2). Denique Clementis XI. singularem eloquentiam commonstrant illius homiliae, aliaque scripta typis commissa. Excessit e vivis decurrente anno Pontificatus sui 21. nempe anno 1721. die Martii 19. in festo S. Ioseph, quem peculiari devotione coluerat.

CCXLVI. Sedit post Clementem *Innocentius XIII.* antea Michael Angelus de Comitibus Romanus, qui sum-

(1) Damnatur eadem constitutione famosus *casus conscientiae*, iam a 40. Sorbonae doctoribus anno 1701. approbatus, quo adserebatur fas esse obsequioso silentio constitutioni *Vnigenitus* obtemperare, et subscribere *formulario*, latente in animo de sensu quinque propositionum Iansenii subscribentium iudicio. Eundem *casum conscientiae* proscripserat *Clemens XI.* anno 1703. die 12. Febr., biennio ante constitutionem *vineam Domini Saboth.*

(2) Pro immunitate Ecclesiastica anno 1715. *Clemens XI.* abolere in Sicilia studuit magistratum *iudicis monarchiae* nuncupatum: atque Ecclesiastici obtemperantes Pontifici a potestate laica pulsati fuerunt in exilium.

summum Pontificatum splendida maiestate, pacato imperio, et munificentissima liberalitate administravit biennio, ac mensibus fere decem; illum quippe obtinuerat anno 1721. VIII. idus Maias, et cum mortali vita dimisit anno 1724. nonis mensis Martii.

CCXLVII. Sedit postea *Benedictus XIII.* antea Vincentius Maria Card. Vrsinus ord. Praed. simplicitatis maximae, summae probitatis, humilitatis eximiae Pontifex, et Ecclesiasticae disciplinae custos diligentissimus. Hunc S. Philippi Neri beneficio a terraemotus ruina liberatum, a Beneventana ad Romanam Ecclesiam regendam Deus transtulit anno 1724. IV. calendis Iunias. Omnia Pontificum officia ipsemet sacrorum rituum peritissimus exercuit, clericorum habitum laicis inhibuit, ipse vero religiosam Dominicani ordinis vestem numquam dimisit. Ecclesiam suam Beneventanam anno 1727. et 1729. invisit. Doctrinam de gratuita praedestinatione, et gratia *se ipsa* efficaci confirmavit Apostolicis litteris datis in forma Brevis ad FF. Praed. anno 1724. die 6. Novembris (1). Pro-

(1) Incipit Breve Benedicti XIII. *de missis precibus*. Eidem Pontifici anno 1728. ad controversias circa gratiam eliminandas propositi fuere duodecim articuli, de quibus, peculiari etiam congregatione instituta, et Theologorum praemissa consultatione, nihil est definitum. Sunt vero

DUODECIM ARTICVLI.

I. Post Adae peccatum nemo deinceps veram iustitiam, aut salutem aeternam adipisci potest, absque Mediatoris et Redemptoris fide, modo magis explicita, seu distincta, pro varietate temporum, seu personarum.

II. Lex Moysis, vi propria, necessariam ad implenda praecepta Dei gratiam non conferebat.

III. Absolutae Dei voluntati nemo resistit.

IV. Vt in statu naturae lapsae liberum hominis arbitrium peccare, aut mereri censeatur, non requiritur aequalis ad bonum.

352 ECCL. HIST. BREVIARIUM
Proscripsit et ipse Sinensium caerimonias. Dissidia
inter Romanam et Principum curias composuit: Co-
ma-

num et ad malum facilitas, aut aequalis utrinque propensio,
nec vires in voluntate aequales.

V. Caecis, et obduratis omnem gratiam interiori aliquan-
do subtrahi in poenam praecedentium peccatorum, multi et ce-
lebres Theologi sine erroris periculo propugnant. Qui autem omni
gratia destituti gravia peccata contraherent, coram Deo reos non
esse, nemo dicere audeat.

VI. Praecipuum religionis caput est divinum mandatum de
dilectione Dei a ceteris praeceptis distinctum.

VII. Omnium actionum nostrarum ad Deum directio res est
praecepti, non consilii tantum, nec sufficit si tendant solum in-
terpretative in Deum.

VIII. Qui Deum ignorans, vel de Deo actu non cogitans,
vel expresse ad peccati malitiam non advertens graviter peccat,
Deum offendit.

IX. Tutam salutis viam minime sectantur, qui in sacramen-
to Poenitentiae non requirunt eam dilectionem, quam ad ius-
tificationem in Baptismo ab adultis exigunt concil. Arausica-
num II. et concil. Trid.

X. Evangelicis praeceptis, et Ecclesiae regulis consentanea
est praxis, qua differtur absolutionis beneficium poenitentibus
gravissimorum, aut publicorum scelerum reis, vel iis, qui in
peccati letalis consuetudine, aut occasione proxima versantur,
vel iis, qui inimicitias deponere, ablata proximo suo bona,
seu famam honoremve restituere, scandala reparare renuunt, aut
sua culpa procrastinant, vel qui sinceræ conversionis animi du-
bia exhibent signa, vel iis, qui mysteria fidei, aut Christianæ
vitæ praecepta addiscere negligunt; vel generatim iis omni-
bus, quos non, sicut oportet, dispositos prudens confessarius
iudicaverit.

XI. Scripturae sacrae lectio omnibus et singulis hominibus
non est ad salutem necessaria; nec unicuique licet pro suo ar-
bitrio, aut ex privato spiritu interpretari, aut eam legere absque
debita pastoribus reverentia et obedientia, aut sine sincera ani-
mi submissione erga Ecclesiam, cuius est de vero sensu et in-
terpretatione Scripturarum iudicare, earundem lectioni vacare.

XII. Si quæ excommunicatio manifeste prohibeat virtutis
verae actum, aut a vero praecepto avertat, iniusta simul et
invalida est iuxta Ecclesiae decreta.

SAECVLVM XVIII. CAPVT I. 353
maclum, quod milites Caesarei occupaverant, rece-
pit; cum Ludovico Antonio Card. de Noailles egit,
ut constitutioni *Vnigenitus* praeberet adsensum. Nec
alienus erat a probandis 12. articulis, quibus rece-
ptis pax fortassis universae Ecclesiae illuxisset. Sed
oportet, ut inquit Apostolus, *haereres esse*, ut ap-
pareat fides credentium, et sanior doctrina. S. Gre-
gorii VII. *officium* anno 1729. praescripsit, cultu an-
tea, ut dicam cap. 5. Sanctis aliis decreto. Ipse au-
tem sequenti anno 1730. IX. cal. Martias plenus me-
ritis, laboribus fractus, aetate longaevus (1) febrī,
et rheumate migravit ad superos (2).

CCXLVIII. Rexit deinde Ecclesiam *Clemens XII.*
vocatus antea Laurentius Cardinalis Corsinus, nobi-
lissima gente Florentiae prognatus. Electus est prae-
dicto anno 1730. V. idus Iulii. Huic plurimum de-
bent Romanae urbis viae, et sacrae aedes maxime
Lateranensis, amplissimo S. Andreae sacello, portu-
cu cum vetusta Constantini Magni statua, elegantis-
simoque prospectu exornata, necnon Capitolium omni-
genae antiquitatis monumentis decoratum, ad com-
modum sculptorum, pictorum, et studiosorum Ro-
manae historiae. Aquam *virginem* magnifico ornavit
cultu. Anconam firmiori portu, et loemocomio mi-
rae structurae ampliavit; Ravennam ab inundatio-
ne fluviorum reddidit exstructa mole, fossisque dedu-
ctis immunem, et facili mercium transvectioni corri-
vatis aquis prospexit. Thomisticae scholae litteris *Apo-*
stolicae providentiae anno 1733. die 2. Octobris ad-
didit confirmationem. In Ecclesiam Aretinam, cuius
pastoribus usum pallii concessit, in Florentinum Theo-
logorum collegium, quod privilegiis decoravit, in in-
colas montis Libani, quos legatione pecuniisque fir-
ma-
Tom. II. Y

(1) Anno aetatis suae 81. Pontificatus anno 6. currente.

(2) Eius corpus e Vaticana basilica ad templum S. Mariae
supra Minervam translatum fuit anno 1733. VII. cal. Martias.

mavit in fide, in Saxones, et religiosos apostatas, quibus omnem indulgentiam exhibuit, in omnes denique mortales beneficentissimus, debitum naturae persolvit anno 1740. die 6. Febr.

CCXLIX. Clementi XII. successus est Prosper Card. Lambertini Bononiensis, creatus Pontifex Maximus praedicto anno 1740. XVI. calend. Septembris, *Benedicti XIV.* adsumto nomine. Huius Pontificis eruditionem et sapientiam praeclara et prelo commissa scripta comonstrant, maxime egregium opus de canonizatione Sanctorum, atque in festa Christi et Deiparae adnotationes uberrimae ante Pontificatum in lucem editae, et adornatae postmodum lucubrationes de synodo Dioecesana, de institutionibus Ecclesiasticis, epistolae encyclicae, et quae amplissima implent volumina, constitutiones ac brevvia. Inde sacri Antistites, Ecclesiastici singuli, cunctique fideles rerum agendarum normam, regulasque percipient. Exortas eo sedente controversias de matrimoniis initis in haereticorum complicitate, de usuris, de ieiunio, de absolutione complicitate, de laicorum in Missis privatis communione, aliasque vel ad dogmata, vel disciplinam spectantes, luculenter, et perspicue explanavit. Ad studia fovenda plures aut erexit, aut restauravit academias; cimelarchium Capitolinum, et Bononiense locupletavit, seminaria construxit, litteratorum adamavit contubernia. Non respexit, ut decet principem sacerdotum, *carnem, et sanguinem*, amplificandis ornandisque templis, non augendo patrimonio nepotum intentus. Neque vero occidentali tantum, et Latinae prospexit Ecclesiae; sed quid statuerit de Maronitis, de Graecis, de Malabaricis, Ecclesiastica monumenta anno 1744. in lucem edita, *Bulla ex quo singulari, et si pastoralis*, constitutio *omnium sollicitudinem*, aliaeque commonstrant (1). Nulla est religiosorum homi-

(1) Tanta emicuit in Benedicto XIV. doctrina, ut etiam

minum familia, cui largitus non sit gratias et privilegia. Ad sedandas in Galliarum regno circa deneganda sacramenta refractariis constitutionis *Vnigenitus* dissensiones, dedit anno 1756. die 16. Octob. *encyclicas*, quarum initium, *ex omnibus Christiani orbis regionibus*. Incidit sub exitum eiusdem anni in grave vitae periculum, sed convaluit, actaeque numini gratiae cal. Ianuarii anno 1757. Posteaquam in varia incidit vitae discrimina, V. nonas Maii anno 1758. concessit naturae.

CCL. Pridie nonas Iulias eodem anno 1758. creatus est Pontifex Max. *Clemens XIII.* antea Carolus S. R. E. Card. Rezzonicus Venetus, et Episcopus Patavinus, Ecclesiasticae disciplinae studio, et liberalitate in pauperes praeclarissimus. Augustissimae Mariae Theresiae Reginae Hungarorum, *Reginae Apostolicae* honorificentissimum titulum, successoribus quoque Regibus tribuendum contulit, et iure competere declaravit. Magnificentissima pompa, splendidissimoque purpuratorum patrum, procerumque comitatu ad Lateranensem a Vaticana basilica pridie id. Novembris processit. In singulis Dominicis diebus *praefationem* de SS. Trinitate, nisi alia ex propriis praescribatur, recitandam esse in Missa sancivit, prout repetam sequenti cap. 6. Apostatis sponte ad superiores suos redeuntibus non tantum poenarum omnium remissionem, sed etiam ad omnes gradus honoresque pristinos anno 1759. restitutionem indulsit.

Yy 2

CA-

Matthaeus Pfaffius acatholicus in quadam dissertatione Tabingae, seu Augustae Svevorum anno 1746. in lucem edita, de illo scripserit: *quo per multa saecula non sedit eruditior alter.*

CAPVT II.

De conciliis saeculo decimo octavo celebratis.

SI non tempore, saltem dignitate ceteras huius saeculi synodos antecellit Lateranensis sub Benedicto XIII. celebrata. Indicta fuit anno 1724. die 24. Decembris, celebranda in festo Pentecostes sequentis anni. Plures hanc synodum praecesserunt congregationes in collegio *de propaganda*, quum intentio Pontificis foret, ea praesertim definiendi, quae in Bullis *ex illa die* contra ritus Sinensium, et *Vnigenitus* contra propositiones Quesnelli a Clemente XI. sancita Ecclesiam adhuc turbabant. His, aliisque congressibus illorum rituum comprobata est superstitio, adversus confratres testimonium quoque perhibente P. Fouquet Iesuita Gallo, qui apud Sinas versatus veritatem suismet oculis inspexerat. Comprobata item fuit Ambrosii Mediobarbi Apostolici ad Sinas legati agendi ratio, et prudentia, de qua historiam conscripsit P. Viani ord. Servorum socius itineris, rerumque ocularis inspector.

Igitur synodus praestituto die inchoata est. Interfuerunt priori sessioni Cardinales 32. Archiepiscopi et Episcopi 57. cunctisque adsentientibus decem articuli ad fidem moresque spectantes firmati sunt. Pertractatum in aliis sessionibus de clericis, de festis, de sacramentorum administratione, de Ecclesiarum immunitate, de monachis et eremitis, de confraternitatibus laicorum, de puellarum reclusoriis, de sepulturis, seminariis, ceterisque ad optimum Ecclesiae regimen pertinentibus. Quantum ad dogmata spectat, constitutioni *Vnigenitus*, quae etiam ibidem dic-

citur *regula fidei* (1), omnem exhibendam esse obedientiam statutum fuit. Post sessionem 4. disputatum est, num concilium provinciale, cui praesit Romanus Pontifex, obliget universam Ecclesiam. Contra dicente Cardinali de Polignac, indecisa controversia permansit. Concilium istud Lateranense absolutum fuit eodem anno 1725. proxima dominica SS. Trinitatis; eique post Pontificem Benedictum subscribere Cardinales 32. Episcopi 44. absentium praelatorum procuratores 35., numero omnes 111. Provincialis autem fuit synodus, non oecumenica, ut idem Pontifex declaravit, neque enim ad hanc celebrandam invitavit totius orbis Episcopos.

In causa constitutionis *Vnigenitus*, alia comitia et concilia coacta fuerunt. Primum congregati sunt Parisiis anno 1713. die 16. Octobris Episcopi 29. quorum caput Card. de Noailles, quibus Rex, ut Quesnellum dampnarent, praedictam Bullam significavit. Anno autem proximo 1714. Episcopi maiori numero congregati mense Februario *instructionem pastorem* edidit, qua a proscriptis erroribus doctrina, quam nos propugnamus, declaratur immunis. Instructionem 40. approbarunt Episcopi. Cardinalis tamen de Noailles cum aliis 7. vel 8. Quesnellio adhuc faventibus, discessit e comitiis. Anno rursus 1720. ut agerent de constitutione Gallicani Episcopi convenerunt et illam acceptarunt, editis tamen *explicationibus* sanae, et Augustinensi doctrinae affinibus, quas centum Episcopi propria subscriptione firmarunt.

Inter alia vero comitia, synodosque dioeceseon, posterorum memoria servabitur concilium Ebroduni in

(1) In actis synodi MSS. et genuinis non reperiri constitutionem *Vnigenitus* esse *regulam fidei*, idque postea insertum pro lubitu, adfirmant qui cum Romae aderant, ut epistola XXI. ad M. Morenas, pag. 541. aliisque in locis adseritur.

in Delphinatu, celebratum anno 1727. ad proscribendam instructionem pastorem Episcopi Senicensium, vulgo *de Senez*, editam anno 1726. die 28. Augusti. Indixit synodum *M. de Tencin* Ebrodunensis Archiepiscopus, adfuere tres alii Episcopi suffraganei, et ipse accusatus, regia vocatus epistola. Stetit se Episcopus Senicensis annum agens 80. Ebrodunensi synodo, in qua praedicta instructio damnata fuit die 27. Septembris eiusdem anni 1727. quoniam in ea laudantur reflexiones morales Quesnelli, et constitutio *Vni-genitus* refutatur. Quamquam vero contra hanc sententiam senex Episcopus protestatus sit, 12. Praesules pro illo apud Regem intercesserint, et 50. Parisienses advocati res in conventu Ebroduni gestas, agendique modum improbaverint; Benedictus tamen XIII. summopere illam commendavit in epistola ad Archiepiscopum *de Tencin* scripta eodem anno 1727. VIII. calendis Novembris.

Anno 1736. ineunte Octobri celebrata fuit synodus montis Libani in Ecclesia B. V. de Loaisa monachorum S. Antonii. Interfuere Patriarcha Antiochenus, 14. Episcopi Maronitae, duo Syri, totidem Armeni; abbates, alique complures; in qua synodo decreta S. congregationis *de propaganda fide* proposita, et recepta fuerunt, actumque de numero, limitibus, et divisione dioecesium Maronitarum, et de contributione erogari solita Episcopis in collatione ordinum, et sacrorum oleorum distributione. Quibus Romae discussis, synodus approbata est anno 1741. calendis Septembris a Benedicto XIV. Quae approbatio facta est adiecta clausula: „Ita tamen, quod per nostram praedictae synodi confirmationem nihil derogatum esse censeatur constitutionibus Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, et decretis conciliorum generalium super ritibus ceterarum quarumcumque nationum, sive generaliter, sive specialiter factis,

„*Etis,*

„*Etis, etc.*” Adhibere solet hanc clausulam Apostolica sedes in qualibet confirmatione synodorum Orientalium; adhibuitque illam anno 1714. confirmando synodum Albaniae, sive Epiri, et anno 1720. confirmando synodum Rhutenorum Zamoscii in Polonia celebratam.

Quamvis plurimas dioeceseon Italiae synodos praetermittamus; laudandae sunt tamen Pisanae tres habitae sub Archiepiscopo, et primate Francisco Frosini anno 1708. anno 1717. et anno 1726. stilo Pisano; his enim addita sunt Ecclesiastica documenta eo delectu, et ordine, quo potest quilibet Episcopus quidquid ad optimum regimen attinet unico intuitu percipere. Paucis comprehenditur, sed exacta est, ac perutilis synodus Dioecesis Segusii in Gallia Subalpina, coacta anno 1745. a Victorio Amadeo a Lanceis, nunc S. Rom. Ecclesiae Cardinali, et Augustinianae doctrinae strenuo propugnatore.

CAPVT III.

Decimi octavi saeculi haereses, erroresque.

Q Vietistarum haeresim, et quae inde consequitur, turpitudinum omnium licentiam, occultis conventiculis, docuit rursus, exercendamque proposuit *Ioseph Beccarelli* dioecesis Brixienensis presbyter, qui, eius comperta nequitia anno 1710. die 13. Sept. palam abiurare coactus est, et ad septennium damnatus ad triremes. Illum vero decemviri, id est, excelsus Venetorum senatus anno 1711. perpetuo tetroque carceri addixerunt. Sollicitudini et vigilantiae Ioannis Card. Badoarii Brixienensis Episcopi tribuenda est serpentis clanculum pestilentiae detectio atque extinctio.

Prae-

Praeter *protestantes*, et *remonstrantes*, etiam *contraremonstrantes* prodire. Sunt primi, ut diximus, Lutherani et Calvinistae absolutam Dei praedestinationem cum libertatis interitu propugnantes; *remonstrantes* vero, *Arminiani* praedestinationem illam respuentes sensu Pelagianorum. Cum utriusque sectae haeretici inter se communionem servarent, exorti sunt, qui tradidere non posse concordiam istam haberi, nisi abnegata alterius partis sententia, atque hi *contraremonstrantes* sunt appellati. De his vero pertractat Philippus Limborchius Arminianus, in sua Theologia Christiana in Belgicum, et Anglicum idioma translata. Derivatum nomen *protestantium* a *protestatione* facta anno 1529. ab haeticis contra statuta comitiorum Noviomagi, seu Spiraë, dictum est alibi. *Arminiani* vero appellati sunt *remonstrantes*, quoniam post mortem Arminii ab omnibus eieci ab Ecclesia, libellum titulo *remonstrantiae* inscriptum obtulerunt Hollandiae ordinibus. Quoniam eidem libello adversarii alium opposuerunt cum inscriptione *contraremonstrantiae*, ideo hi *contraremonstrantes* dicuntur. His adhaesit inter ceteros memoratus *Philippus a Limborch* Amstelodamensis, discipulus Vossii, et Courcellaei, qui scripsit *Theologiam Christianam* pluries typis editam, atque translata, ut dixi, in Belgicum, Anglicumque sermonem. Cessit e vita *Limborchius* anno 1712. aetatis suae 79. et in eius obitum orationem conscripsit Ioann. Clericus.

Idem *Clericus* ob maximam librorum copiam a se editam in litteraria republica notissimus, quique sub initio anni 1736. obiit Amstelodami, non tantum Arminianis adhaesit, et Pelagianorum sectans vestigia intemperanter in libros Augustini calamus strinxit, sed ad evertendas veterum traditiones, et impium dogma statuendum, quod necessaria non sit ad

ad salutem fides in Christi divinitatem, duorum priorum saeculorum conscripsit historiam.

Fuere, qui perniciosissimos hoc saeculo sparserunt errores. Nam quidam post *M. Lock* in libro inscripto, *essai de Philosophie concernant l'entendement humain lib. II. cap. II.* putarunt bruta animantia intelligere et ratiocinari, quamvis limitato ordine, et circa ideas particulares in illorum sensu versantes. Alii cum eodem, *III. replique à M. Stillingfleet*, autumarunt demonstrari non posse immortalitatem animae rationalis, nisi ex suppositione veracitatis divinarum promissionum, quibus Deus aeternam vitam pollicetur iusto, aeternumque supplicium minatur improbo. Absurdior quoque est ipsius *Lock* sententia in libro, cui titulus, *Christianisme rationable*, quo statuitur duo tantum esse credenda tamquam fundamentalia religionis Christianae decreta, videlicet, Deum esse unum, et Christum ab illo fuisse missum, unumquemque vero haec credendo salutem consequi, modo sectae suae, qualiscumque demum ea sit, obtemperet institutis. Ex his vero materialistarum, libertinorum, atheorumque numerus nimium excrevit.

Non tantum in *dictionario* suo Manichaeismi haeresumque plurimarum *Petrus Bayle* inseruit momenta, verum etiam in IV. tomis *de cometa*, qui apparuit anno 1680. adstruere ausus est, ad bonos aut malos mores indifferenter se habere, et nihil conferre sive religionem, sive incredulitatem. *Spinosa* peiorem fuisse hunc haeticum, vita functum anno 1706. senserunt complures.

Non uno decreto Sinenses, et Malabarici ritus superstitiosi declarati fuerunt, posteaquam proscripti fuerant a sacra congregatione *de propaganda* iam ab anno 1645. sed postea anno 1656. ad relationem P. Martini Soc. Iesu sublati superstitionibus, approbati. Ad illos explorandos, ad Sinas anno 1693.

Tem. II.

Zz

Ca-

bus et peccatoribus scelestissimis denegari, necessarium in sacramento poenitentiae amorem Dei propter se, saltem inchoatum, adserentes, et operum bonorum relationem in ipsum Deum, ut habeant finis rectitudinem, propugnantes (1). Quanti sint huius generis Iansenistae, colligitur ex *bibliotheca* Iansenistica, et *diCTIONARIO* Iansenistico, quorum illa P. de Colonia Iesuitam, istud vero P. Patuel eiusdem Societatis habet auctorem. Hanc probrosam notam Fulgentio Bellelli, nobisque intulerunt anno 1744. Rutenus Episcopus, et anno 1750. Archiepiscopus Senonensium, accusationibus suis ad Benedictum XIV. delatis. Sed hoc iubente Pontifice scripta nostra ad trutinam revocata, et diligenter discussa omnem evaserunt censuram, et insuper nos insimulatores refutavimus. *Bibliotheca* quoque, et *diCTIONARIUM* Iansenisticum

(1) Duacenses Theologi desciscientes a doctrina maiorum, quorum censuram adversus propositiones Lessii laudavimus in not. 2. ad caput 4. saeculi decimiseptimi aliam ediderunt contra Theologos gratiae per se efficacis propugnatores, praesertim Thomistas, cum doctrina Iansenii eam, quam illi propugnant, comparantes, maxime Vincentio Contensonio, et Antonino Massoulié nominatis. At sacra indicis congregatio postremam hanc censuram proscripsit anno 1729. die 18. Iulii, causamque petenti canonico Theodoro du Many, responsum fuit die 3. Aprilis anno 1731. ex hac censura abradenda esse quae dicuntur de doctrina Thomistica, et iniquam comparisonem quorundam Catholicorum cum Iansenianis. Quae ex libro XVII. Act. praedictae congregationis, et ex Carolo Duplessis sunt alibi evidentissime demonstrata. Perperam itaque censuram istam quidam praeferre audent latae a Duacensibus anno 1588. adversus Lessium. Haec enim posterior proscripta est; at prior ab ipsis Duacensibus confirmata anno 1648. et adversus Iesuitam Deckerium, qui illam Calviniani insimulavit erroris, vindicata est etiam ab Episcopis Atrebatensi, et Tornacensi. *Bibliotheca* vero Iansenistica damnata est decreto sacrae congregationis indicis anno 1749. die 20. Septembris, et *diCTIONARIUM* Iansenistarum anno 1754. die 11. Martii.

cum prohibita Romae fuerunt. Qui ergo scriptoribus orthodoxis, et praedictarum doctrinarum defensoribus, Iansenianae haereseos notam inurunt, Ecclesiae turbant pacem, atque ii sunt, qui Apostolicas infringunt constitutiones, dum pro illis pugnare videntur; quoniam iisdem constitutionibus prohibemus inferre istiusmodi criminationes, et cum proscriptis erroribus confundere, quae in scholis Catholicis propugnantur.

Serpere aiunt occultam quamdam hominum societatem, quam Gallice vocant *des francs-maçons*, Italianice *d' liberi muratori*. Secreteros conventus agunt, aliis prorsus ignotos, emissio iureiurando nemini congressus sui instituta, et consuetudines revelandi. Testantur tamen a se numquam vel de religione, vel de principibus pertractari. Quae nonnullis libellis in lucem editis de hac societate narrantur, fabulosa vulgo creduntur. Ut ut sit, secreta huiusmodi conventicula, et iuramenta improbantur; ex his namque principes suspicari possunt molitiones in rempublicam, et Ecclesiae praesules vitiorum errorumque fomenta. Provide iccirco *Benedictus XIV.* et *Clemens XIII.* PP. MM. necnon utriusque Siciliae Rex Carolus incompertam hanc sectam severioribus legibus proscripserunt. Meminimus Evangelicae sententiae Ioann. III. *Omnis enim, qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius.* Nec ignoramus impium illud proloquium,

Iura, periura, secretum pandere noli,
e latebris Priscillianistarum erupisse.

Omnium fere impietatum errorumque semina inveniantur conspersa in perniciosissimo opere, proculso anno 1758. typis Parisiensibus; cum simplici titulo *de l'esprit*, appositis dumtaxat in fronte verbis Lucretii ex lib. I. de rerum natura,

Vnde animi constet natura videndum,

Qua

*Qua fiant ratione, et qua vi quaeque gerantur
In terris.*

Severioribus censuris a *Clemente XIII.* idem opus confixum est (1). Permulti quoque reperiuntur errores circa fidem et bonos mores in libro inscripto, *l'esprit de M. de Voltaire*, quem nos peculiari censura praestrinximus.

CAPVT IV.

Viri huius saeculi decimi octavi sacra eruditione conspicui.

FLoruerunt hactenus litteris, et eruditione postremo hoc saeculo plurimi, quorum nonnullos commemorabo, cunctos enim recensere non est delineantis historiae Ecclesiasticae solum prospectum. Veniunt autem primo loco ex monastico S. Benedicti ordine scriptores praeclarissimi, *Ioannes Mabillon*, vita functus anno 1707. cuius immensam eruditionem saecula sui ordinis, musaeum Italicum, amplissimum de re diplomatica opus, aliaque scripta plura erudita et singularia collaudant: *Theodericus Ruinart* sublatu e vivis anno 1709. cuius ingenium deprehendet quisquis acta martyrum sincera et historia m persecutionis Vandalicae, ut alia praetereamus scripta, pervolutaverit: *Renatus Massuet* mortuus anno 1716. librorum S. Irenaei editor, et illustrator, atque editio.

(1) In hunc proscriptum librum acuit stilum eruditus auctor alterius operis, cui titulus, *examen serieux et comique*, in duas partes distribuit, ac in lucem editi anno 1759. *Antissiodori*. Dictionarium itidem *encyclopedicum* absurdissimis scatens erroribus, vigilantia Christianissimi Regis, et sedis Apostolicae anathemate damnatum tenebris, et praefocatum, studuit anno 1758. refellere *Abraham Ioseph de Cbaumeix* Aurelianensis.

nionis operum S. P. Augustini, adversus *P. Langlois* Iesuitam, vindex acerrimus (1): *Ioannes Martianaeus*, qui e vivis excessit anno 1717. adversus patrem *Pezron* textum, et chronologiam Hebraicorum codicum defendit, ediditque summo studio S. Hieronymi opera. *Dionysius Sammarthanus* Galliae Christianae eruditissimus auctor, qui decessit anno 1725. Praetermitto *Petrum Coustant*, eiusque in epistolas Romanorum Pontificum notas uberrimas, *Edmundum Martenem*, et eius rituum omnium sacrorum eruditissimas explanationes (2), *Matthaeum Petitdier*, atque illius pro Theologia morali, et auctoritate Ecclesiae lucubrationes apologeticas, quorum primus obiit anno 1724. tertius anno 1728. alter anno 1739. Quis vero cuncta *Augustini Calmet*, qui claruit annis nuperrime elapsis, in sacras litteras commentaria, dissertationes, chronologiam, et sacrae antiquitatis monumenta percurrat? Itali etiam monachi aemulantur studia ceterorum, idque ostendunt *Angeli Mariae Card. Quirini* Episcopi Brixienensis, qui decessit anno 1755. litterarii labores, et aliorum complurium iam editae, et ad prelum paratae, subacti ingenii dissertationes.

Neque in aliorum monachorum congregationibus Ecclesiastica studia torpescunt. *Claudius du Vert* Cluniacensis vita functus anno 1708. caerimonias sacras quattuor voluminibus plano, litterali, et historico sensu explicavit. Ordinis Vallis-Vmbrosae monumeta

(1) Scripsit etiam opus ineditum, in quo Graecorum PP. pro S. P. Augustini sententia de gratia testimonia collegit, sub titulo, *Augustinus Graecus*.

(2) De hoc argumento etiam *P. Le Brun*, *Renaudotius*, ceteri *Ioannis S. R. E. Card. Bona* libri rerum liturgicarum, aliaque opera amplissimis commentariis illustrata, cum eiusdem piissimi Card. epistolis in lucem prodierunt anno 1747. opera *D. Ruberti Sala*, congregationis S. Bernardi, Augustae Tauinorum.

lelli, in cuius funere anno 1742. orationem habuit *Nicolaus Maria Troisius*, vir magno ingenio praeditus. Accedit *Thomas* Archiepiscopus *Cervioni* circa idem tempus fato functus, orator item ac poeta haud ineptus; *Felix Mayr*, cuius exstat *Augustinus vitae spiritualis magister* (1); *Iacobus Philippus Gatti* artis rhetoricae, et poeticae peritus, quantum opera eius testantur; pius ac devotus asceticorum librorum auctor *Ioannes Nicolaus Chiesa*. Mitto praestantes viros *Nicolaum Landini* eloquentissimum oratorem, *Danilem Marcolinum* Theologum, et poetam, librorumque helluones *Hieronymum Zazzarium*, *Ioannem Thomam de Bonis*, *Thomam Rinaldi*, *Antonium Augustinum Giorgi*, inter ceteros, quorum consuetudine usi fuimus, doctissimum, atque honestissimum. Alios praetermitto, quos commendant publica litteraria monumenta. Nostra vero, si quis pro sua benevolentia commemorare velit, postremo et infimo loco recenseat.

Cunctos Soc. Iesu scriptores vel hoc saeculo vita functos, vel adhuc viventes enumerare arduum est. Quorundam tamen mentionem faciamus oportet. *Tamburinus* Societatis praepositus generalis, et *P. Cercerau* notissimi inter probabilistas Theologi obierunt anno 1730. Decesserant antea peracuti, sed luxuriantis ingenii *Harduinus*, et *Daniel*; ille anno 1723. et iste anno 1728. Theologiam cum delictu quaestionum et sententiarum concinnavit *Edmundus Simonetti*. Moralem speculativam, et dogmaticam nervose breviterque complexus est *Paullus Gabriel Antoine*, plus externis acceptus, quam suis. Conscripserunt in sacras litteras exercitationes Italico idiomate *PP. Catani*, *Vmbertus de Cocconato*, *Calii*.

(1) *Silvester Merani* Episc. Porphyriensis refutavit animadversiones *Phereponi* (id est Ioann. Clerici) in Augustinum; sed nondum opus prodit in lucem.

lini, *Nicolai*, *Richa*, alii. Doctrinam et disciplinam Ecclesiae exposuit *Ludovicus Du-Meslin*. Plures Italica commendantur eloquentia, inter quos *Antonius Franciscus Bellati*, et *Iacobus Bassani*. Apparatum ad Iurisprudentiam, praesertim Ecclesiasticam, erudite conscripsit *Joseph Biner*; Ecclesiasticam historiam *Hadrianus Daude*. Principia moralia, in quibus aliqua postmodum retractavit, vernacula lingua edidit *Nicolaus Ghezzi*. Prophetarum vaticinia *Baltus* vindicavit. Mittimus (1) historiam *P. Berruyer* Gallice scriptam, in quam abbas *Gaultier* vulgavit nuper tria epistolarum volumina, et librum de frequenti communione *Ioannis Pichon*, plurium Episcoporum censuris confixum. Etiam illos praetermittimus, qui suorum auctorum nuperrime scripsere vindicias, *Carolus Nocetum*, *Philibertum Balla*, *Iacobum Sanvitali*, cet. *Franciscus Antonius Zacharias* orator, historicus, et criticus in historia litteraria horum plures ceteros, necnon seipsum celebrat, laudatque.

Ex aliorum quoque religiosorum virorum ordinibus nomina saltem quorundam universae Italiae notissima laudabimus. Fratrum minorum conventualium familiam scriptis condecorant *Laurentius Ganganeli* doctrina magis, quam Vaticana purpura clarus, *Raymundus Missorius*, *Franciscus Leoni*, *Carolus Dominicus de Moia*, *Ioannes H. Sbaralea*, *Casimirus Tempesti*, *Dominicus Maria Speroni*, *Antonius Felix*
Aaa 2 Mat-

(1) Huius historiae secundam partem iam proscriptam, Italico idiomate iterum editam, una cum adiectis dissertationibus damnavit rursus *Benedictus XIV.* anno 1758. die 17. Februarii. Subiit idem fatum eodem anno die 2. Decembris pars 3. eam damnante *Clemente XIII.* *P. Isaac Joseph Berruyer* decessit eodem anno 1758. die 18. Febr. Plures historiam illam confutarunt: locupletissime vero *Franciscus* Episcopus *Suessoniensis* instructione pastoralis edita anno 1759. Eodem anno die 30. Augusti praclaudent *Clementis XIII.* romos duos, et epistolam quamdam pro ipsomet *P. Berruyer* editam condemnavit.

Matthaeius, alique de historia Ecclesiastica, et de sacra Theologia optime meriti. Minorum, quos *Ob-servantes* vocant, *Antonius Bianchi* Lucensis, *Fortunatus a Brixia*, *Philippus a Carboniano*, *Damasus Emporiensis*. Fratrum Capuccinorum *Franciscus Maria* Card. *Casinus*, *Gaetanus Maria Bergomas*, *Viator a Coccalio*, *Norbertus a Lotharingia*. Clericorum regularium, quos *Theatinos* appellant, *Antonius Franciscus Vezzosi*, *Ioannes Baptista Caraccioli* P. G. Scholarum Piarum, *Alexander Politi*, *Paullinus a S. Ioseph* vir eloquentissimus, *Eduardus Corsinius* omnigena eruditione conspicuus, *Ioannes Carolus Bossius* illustris Theologus, *Carolus Antoniolus* supra aetatem sapiens, cet. Congregationis oratorii *Ioseph Blanchinus*, *Hieronymus e Prato*, et e Gallia *Ioannes Cabassutius*, *Bernardus Lamy*, *Gaspar Iuenin*, *Paschasius Quesnellus*, cuius sunt 101. propositiones damnatae in Bulla *Vnigenitus*. Eorum, quos appellant *Barnabitas*, *Franciscus Rotarius*, *Fortunatus Venerius*, *Niceron*, *Gerdil*, *Hombonus*. Congregationis Somaschae *Franciscus Baldini*, cet.

Non fugit nos singularis doctrina, scriptorumque copia *Ambrosii Cardebosch*, *Petri Tb. Cacciari*, *Bonaventurae Blanciotti*, *Petri Thomae Sanctabarbara* ordin. Carmelitarum, et *Honorati a Sancta Maria* Carmelitae excalceati; *Francisci Raymundi Adami* ordinis Servorum; *Antonii Boucat* ordinis Minimorum; *Ioann. Chrysostomi Trombelli* congregationis Rhenanae; *Ioannis Dominici Mansi*, *Pompeii Berti*, et *Constantini Ronchaliae* congregationis Matris Dei; *C. Constantii Rabbi* (1) Augustiniana congregationis Insu-

(1) *Carolus Constantius Rabbi* non solum in lucem edita quae ad mathesim, ad poësim, ad Bononiensis Ecclesiae historiam, et ad Italicae eloquentiae ornatum attinent, sedulo elucubrauit; verum etiam conscripsit fastorum consularium amplissima commentaria, tradita post auctoris obitum *Benedicto XIV.*

bricae, et *Ioseph Catalani* presbyteri Oratorii; non, inquam, haec nos fugiunt: sed operae pretium est, eos quoque, saltem ex parte, laudibus prosequi, qui nullius instituti regularis fuerunt.

Quantas enim laudationes non promerentur *Hadrianus Baillet*, qui sanctorum vitas, sapientumque virorum iudicia conscripsit, vita functus anno 1706. *Stephanus Baluzius* reconditorum scriptorum quaesitor, editorumque illustrator, mortuus anno 1718. *Petrus Daniel Huetius* demonstrationis Evangelicae, Origenianorum, quaestionum Alperanarum de concordia rationis, et fidei, aliorumque librorum scriptor egregius, qui obiit anno 1721. *Ludovicus Ellies Du-Pin*, qui praeter sacram et profanam historiam, et dissertationes de antiqua Ecclesiae disciplina, edidit de scriptoribus Ecclesiasticis permulta volumina, notas in opera Ioannis Gersonii, et S. Optati Milevitani, defunctus anno 1719. *Claudius Fleury* Ecclesiasticae historiae, institutionum iuris canonici, catechismi historici, librorumque de moribus Iudaeorum, et Christianorum, auctor percelebris, qui vivere desiit anno 1722. (1) *Melchior Cardinalis de Polignac*, qui eloquenti latino carmine, in Etruscum converso a *Francisco Maria Riccio*, et a *Petro Bergantino* clerico regulari, *Lucretii*, aliorumque atheorum refutavit deliramenta, obiit anno 1741. Verum si diutius moraremur in Galliis, occurrerent permulti litteratissimi viri, puta ex Theologis *Nicolaus P. Herminier*, *Carolus Vitasse*, *Honoratus Tournellius*; ex Christianae vitae morumque institutoribus, *Genettus*, *Besombes*, *Pontas*, et qui ad usum seminariorum, V. G. *Gratianopolitani*, et *Petrocorensis*, perspicue, breviterque moralem Theologiam concinnarunt; ex historicis, praeter ephemeridum (*Journal des sçavans*, et *nouvelles Ecclesiastiques*) scriptores anonymos, qui

Ec-

(1) Iuxta chronologiam *Calmet* anno 1724.

Ecclesiasticam historiam typis Coloniensibus nuper edidit, cuius volumen 13. prodiit anno 1754. ne commemoretur altera impressa Agathopoli (1), contra quam editae Leodii sunt anno 1755. epistolae 21. (2)

Verum non opus est, ad viros longe doctissimos adinveniendos, ut ab Italis discedamus. Quanta eruditio, quanta librorum copia, quantus labor *Ioannis Lamy* in omnium scientiarum genere praestantissimi? Quanta in veteribus monumentis pervolutandis *Antonii Francisci Gori* sollertia? Quantum antiquitatis sacrae studium in *Francisco Blanchino*, *Ioanne Ciampino*, *Iusto Fontanini*, aliisque Romanae curiae Praesulibus (3)? Strenui sunt in doctrina morum vindicanda *Ballerinii* fratres; sagax fuit in selectis historiis exornandis *Antonius Sandini*; assiduus et eloquens in conscribendis libris *Scipio Maffei*. Verum illos mihi commemoranti, qui sacram cyclopaediam illustrarunt (de aliis enim nonnulla dicam in appendice) ad mentem redit vir immortalis *Ludovicus Antonius Maratori*, qui magno litterariae reipublicae damno factis cessit anno 1750. in quo sive rerum Italicarum scriptores, sive dissertationes *medii aevi*, sive confutationem *Phereponi*, sive collectionem *liturgicam*, sive *annales* Italiae, sive cuiuslibet fere argumenti scripta pervolutemus, admiremur necesse est maximum ingenii acumen, memoriam singularem, omnigenam eru-

(1) Eadem civitas est, ac mons Pessuli, vulgo *Mompellier*. Auctor *Franciscus Morenas*, plura mutuatus a *P. Daurigny Socier*. Iesu.

(2) Obiit die 9. Ian. anno 1757. Parisiis *Bernardus Boyyer de Fontenelle* centenarius, quippe natus fuerat anno 1657. die 24. eiusdem mensis, vir ingenio paucis secundus.

(3) Hos inter forent recensendi praestantissimi viri *Joseph Simonius Asseman*, *Ioannes Bottari*, *Michaël Angelus Iacomelli*, *Dominicus Giorgi*, *Carolus Borchi*, *Nicolaus Antonelli* nuper Vaticana purpura decoratus, *Ioseph Garampi*, cet.

eruditionem, stili facilitatem, adeo, ut Italia etiam si nullum alium scriptorem peperisset, hoc uno posset magnopere gloriari (1).

CAPVT V.

Augustorum Caesarum absolvitur series, aliorum quorundam pretiosa morte adiecta.

Post obitum Augustissimi Caesaris Leopoldi consignatum anno 1705. III. nonas Maias ad imperium evectus est *Ioseph Iacobus Ignatius Ioannes Antonius Eustachius*, quem Leopoldo pepererat anno 1678. uxor Eleonora Magdalena Teresia. Ioseph coronatus fuerat Hungariae Rex anno 1687. XV. calend. Decembris, et Rex Romanorum anno 1690. IX. cal. Februarii. Imperium vero ei commissum statim ac mortuus est pater, occupatis armorum vi Mantuana, Mediolanensi, et Neapolitana ditione, cum vita dimisit variolarum morbo correptus anno 1711. XV. cal. Maias.

Ei successit frater *Carolus VI.* natus anno 1685. cal. Octobris, electus Imperator Romanorum Francofurti eodem anno 1711. die Octobris 12. ibique Augustali corona redimitus die 22. Decembris. Coronatus deinde est anno 1712. XI. calendas Iunias Rex

(1) Inter Ludovici Antonii Muratorii Italica opera unum exstat *della regolata divozione*. Plures in isto comprehendi haereses PP. *Plazza*, et *Zacherius Soc.* Iesu autumarunt. Vindicias concivis sui exornavit doctus scriptor epistolarum *Mutiniensis* vernacula lingua editarum. Quibusdam sociis eundem librum proscriptum esse Viennae adfirmantibus, provide, et opportune occurrit sapientissimus eiusdem metropolis Archiep. anno 1752.

Rex Hungariae, atque anno 1723. die 5. Septembris Rex Bohemiae. Renunciatus fuerat iam ab anno 1703. Rex Hispaniarum, patre Leopoldo, et fratre Ioseph in ipsum omne, quod habebant supra Hispanicam monarchiam, ius transferentibus, quod contigit duodecima die Septembris. Sed quoniam Carolus II. ut alibi diximus, heredem testamento nuncupaverat Philippum Borbonium, hunc inter et Carolum diuturnum bellum exarsit. Vtriusque Siciliae regnum adeptus est anno 1722. (1) Innocentio XIII. quod Clemens XI. noluerat, adsentiente. Actum de pace anno 1725. et firmata Viennae die 30. Aprilis ea conditione, ut regnum Neapolitanum, Sicilia, Mediolanensis ditio, Belgiumque cederet Austriacae genti; de Hispanica monarchia nullum deinceps oriretur dissidium; eam Philippus V. pacifice possideret, eiusque filio Carolo obvenirent Etruria, et Parmae ac Placentiae ducatus, si forte hereditarii Principes defecissent. Tunc Carolus VI. pragmaticam sanctionem edidit, qua primogenitam suam Mariam Teresiam con-

(1) Circa haec tempora, id est, anno 1722. Magnus Russiae et Moscoviae Dux *Petrus I.* Imperatoris Augusti nomen est adsequutus, adsentientibus tum Anglis, et Hollandiae statibus, temporis deinde decursu Principibus aliis. Petrus anno 1717. dum esset Parisiis, doctoribus Sorbonae postulanti- bus promisit se daturum operam, ut Russiae magnae Ecclesia Graecorum schismati addicta, cum Romana unionem iniret; sed Russiae Episcopis contrariantibus, res non est pro voris perfecta. Imperavit post Petrum Catharina secunda eius uxor, quae obiit anno 1727. biennio post mortem viri. Tum *Petrus II.* filius *Alexii Petrowitz Czarowitz filii Petri I.* nam *Alexius* anno 1718. a patre conspiracyonis causa degradatus occubuit moerore. Parens *Alexii Eudoxia Petrowna Petri I.* cognomento Magni coniux prior. Post Petrum II. vita functum anno 1730. ad imperium evehta est *Anna* filia *Yvanis* fratris *Petri I.* Nunc ab anno 1741. imperat *Elisabeth Petrowna* filia eiusdem *Petri I.* et *Catharinae Augustae*, secundae illius uxoris, de qua paulo supra.

constituit regnorum suorum heredem. Suscepit hanc gloriosissimam filiam anno 1717. ex Imperatrice *Elisabetha Christina*, quam *Barcinone* anno 1708. sibi sacro coniugii foedere copulaverat. Post varia cum Turcis, aliisque hostibus gesta bella, ac tandem pacem cum omnibus initam, anno 1740. XIII. calend. Novembris piissimus et augustissimus Imperator decessit.

Sopita electorum dissensione, et Praga, quae regni Bohemici caput est, labente anno 1741. a *Carolo Alberto* Bavariae duce occupata, in hunc devenit supremum imperii regimen. Est is Imperator *Carolus VII.* inauguratus *Francofurti* anno 1742. IX. calend. Februarias. Coronatus est die eiusdem mensis duodecima, et proximi mensis Martii octava die impositum fuit imperiale diadema augustae coniugi *Mariae Amaliae*. At breve, nec tranquillum fuit *Caroli VII.* imperium; semel enim, iterumque Bavariae regnum amisit, tametsi illud semel, ac iterum recuperavit: fuitque suprema eius dies vicesima Ian. anno 1745.

Renunciatus tandem Imperator eodem anno 1745. *Franciscus Stephanus*, electus Rex Romanorum die 13. Septembris, et coronatus Augustus die 4. Octobris. Is primum dux *Lotharingiae* in lucem editus est anno 1708. VIII. idus Octobris, eique *Carolus VI.* coniugio iunxit anno 1736. die 12. Februarii *Mariam Teresiam Walburgam*, quam, ut dictum est supra, pragmatica sanctione declaraverat anno 1725. regnorum suorum heredem, nuptias benedicente *Dominico Passionei* nuntio Apostolicae sedis, nunc S. R. E. Cardinali. Nata erat *Maria Teresia* 13. Maii 1717. cui soror *Maria Anna Eleonora*; quae nata sequenti anno 1718. die 14. Septembris, nupta *Carolo Francisci* Imperatoris fratri, e vivis florentissima aetate rapta est. At *Franciscus* inter Imperatores huius nominis I.

Tom. II.

Bbb

ut

ut universum pacaret imperium, anno 1735. Christianissimo Regi tutari sanctionem pragmaticam pollicenti, paternos cesserat principatus, consequuturus post obitum magni ducis Etruriae Ioannis Gastonis huius ditionis dominium. Atque id factum est eodem Ioanne Gastone, gentis Mediceae postremo, fatis functo VII. idus Iulias anno 1737. Ad hanc nobilissimam Italiae partem sua cohonestandam praesentia anno 1739. advenit cum Maria Teresia coniuge, renunciata singulari subditorum plausu, et gratulatione, a morte patris Hungarorum Regina; et praecipuis Etruriae urbibus peragratis rediit in Austriam. Sollemni Francisci coronationi celebratae Francofurti anno dieque praenarratis interfuit potentissima uxor, quae adclamata Imperatrix Augusta in omnes exercuit suam vere caesaream, regiamque munificentiam. Imperium modo, Hungariam, Bohemiam, Etruriam, Austriam, ditionesque ceteras Austriae domus, tenent, et provide, feliciter, sedulo ac sancte augustissimi coniuges gubernant; servatque Caesar felix, invictus, quod aiebat in VI. Aeneidum Anchises:

*Tu regere imperio populos, Francisce, memento,
(Hae tibi erunt artes) pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, et debellare superbos.*

Permuli cum odore sanctitatis hoc saeculo migrarunt e vita: ac nostri ordinis postulat necessitudo, ne *Hilarii* a monte Orthono vita functi anno 1704. *Francisci Mariae Querini* Pratensis defuncti anno 1731. obliteretur memoria. Auximi anno 1746. decessit cum odore sanctitatis *F. Thomas Antonius Arbuatti*. Carmaniolae *Nicolaus Roppo* anno 1748. *Angelus Paoli* Carmelita e vico Minutiano obiit anno 1721. In ordine Minorum sancto fine quievit Romae anno 1712. *F. Iacobus Antonius* a Romaniano: Belegrae, vulgo *Civitella*, anno 1729. *Thomas Corentis*: Fucechii anno 1740. *Theophilus Cenesti*, Curiae,

riae, vulgo *Corte*, in Corsica ortus. *Catharina* Lucensis anno 1755. Romae anno 1750. *F. Crespinus* ordinis Capuccinorum, et Offidae in Piceno *Bernardus* a monte Vlmi eiusdem ordinis anno 1756. in Domino dormierunt. Liburni anno 1709. *Iuniperus* Bargengis, item Capuccinus. Tiferni anno 1728. *Veronica* eiusdem ordinis. *Rosa Maria Serio* Carmelitarum soror obiit in Apulia anno 1726. *Maria Clementina* filia Iacobi Sobiescki regii Poloniae principis, et coniux Iacobi III. Catholici Angliae Regis, huic nuptiarum foedere coniuncta ad montem Faliscum anno 1719. immortale matronarum Regumque decus decessit Romae anno 1735. die 18. Ianuarii. Fescenniae anno 1739. calend. Martii obdormiuit in Domino vigilantissimus Episcopus *Ioannes Franciscus Tenederini*. His vero, quorum sanctitas ab Ecclesia, quando Domino videbitur expedire, locupletiori nunciabitur testimonio, et de qua iudicium ferre nostra non interest, tamquam huius saeculi coronam addimus invictos ordin. Praedicatorum martyres, *Franciscus de Federicis*, sociumque eius *Matthaeum*, a Sinensibus truncatos capite anno 1746. *Petrus Martyr* Mauricastrensis Episcopus itidem capite plexus fuit; *Franciscus Serranus* Tipasitanorum Praesul et vicarius Apostolicus, et strenui huius commilitones, *Ioannes, Ioachimus, Franciscus*, anno 1747. pro fide orthodoxa variis suppliciis necati; quique Syros Nestorianos, eorumque Patriarcham ad Romanam revocavit Ecclesiam, et anno 1753. naturae plenus meritis debitum persolvit, *Dominicus Godeleoneinus* Mediolanensis.

CAPVT VI.

*Decimi octavi Ecclesiae saeculi doctrina,
atque disciplina.*

ETiamsi occasione constitutionis *Vnigenitus* plura ab iis, qui luci tenebras offundunt, excitata fuerint dissidia, plures etiam calumniae ab aliis, qui Molinisticae scholae nimis indulgent, intentatae fuerint S. P. Augustini discipulis, nequaquam tamen censura notatis scholarum placitis, quae salva fide, et caritate in utramque partem discuti possunt, necessum est, ut Catholici omnes, exhibita eidem constitutioni omnimoda obedientia, quae ibidem perspicue definita sunt, firmissime profiteantur. Et quantum ad gratiam attinet, praeter eam, quae a nullo duro corde respuitur, dari auxiliatricem, cui reluctatur humana voluntas; non esse supernaturale Dei adiutorium solius caritatis et dilectionis Dei inspirationem, sed etiam timoris, fidei, spei, aliarumque virtutum, seu bonarum actionum; neque omnia, quae a caritate, et ab amore Dei *propter se* non procedunt, ex noxia cupiditate labefactari, vel quae fiunt aut ab impiis nondum iustificatis, aut ab infidelibus, inquinamenta esse, et peccata. Ante fidem quoque nullam dari gratiam, omnesque gratias per fidem conferri; gratiam Adami fuisse debitam primae integritati, sequelam creationis, et produxisse merita tantummodo humana; non esse spem, nec religionem, ubi deest caritas; orationem impiorum novum esse peccatum, timorem cohibere dumtaxat manus et in corde suo peccatum committere qui ab illo non abstinet, nisi timore supplicii: haec, aliaque omnia proscripta in praeclaudata constitutione iure meritoque

quae damnata fuerunt. Atque haec, et cetera omnia, quae credenda proponit S. mater Ecclesia, constituunt ea verae doctrinae capita, quae nefas est oppugnare (1).

Non sunt tamen audiendi, qui aiunt praeclaudata constitutione proscripta esse quae in Catholicorum scholis propugnantur de gratia per semetipsam efficaci, de auxiliis sufficientibus aliquando impio, aut infideli sublati, vel de relatione humanarum actionum in Deum, vel de necessitate amoris saltem initialis ad obtinendam in sacramento Poenitentiae gratiam iustificationis (2); siquidem ipse Clemens XI. post editam constitutionem ipsam declaravit non esse cum damnatis erroribus confundendas sententias illas, ac doctrinas, quae palam et libere in Catholicis scholis docentur ac defenduntur. Quare universum systema nostrum de gratia Romae, et Mediolani clerici-

(1) Eiusdem S. M. E. doctrinam, ac fidem, abiurata haeresi Lutherana, anno 1712. die 12. Novembris amplexus est Bononiae *Fridericus Augustus* Saxo, filius Regis Poloniae.

(2) Vide *adnot.* ad praecedens caput tertium. Qui in orthodoxos, et Augustini sectatores Theologos, istiusmodi accusationis eiaculantur, etiam nos studuimus pro nostra virili confutare. Legatur *Augustinianum systema* vindicatum, iudicii quoque Archiepiscopi Senonensis discussio. Huc spectant opuscula a nobis, aliisque edita adversus historiae litterariae, seu scriptorum Italicorum auctorem. Exstant inter eadem opuscula duorum Eminentissimorum Cardinalium, qui iussu *Benedicti XIV.* Pontificis Maximi nostras Theologicas dissertationes, et accusantium obiecta revocarunt ad libratum, accuratissimumque examen, locupletissimae pro nobis censurae. Inter permultos, qui nobiscum in propugnanda Augustiniana doctrina confederati sunt, commemoro grati animi causa praeclaros viros, *Homonum* de Bonis cleric. regul. S. Pauli, *Felicem Anadeum Franchi* monachum Cassinensem, *Raynerium Guidelli* monachum Vallis-*Vmbr.* Viatorum ord. Capuccin. *Iosephum Catalani* congreg. Oratorii, sodales amicosque *Ioannem Papalardi*, *Iosephum Dini*, *et.* qui me, licet prorsus immeritum, pro singulari humanitate sua laudibus verbo scriptoque cohonestarunt.

rici regulares S. Pauli anno 1755. et seq. scriptis in lucem editis, publicisque thesibus propugnarunt; et necessitatem amoris Dei propter se non tantum docuerunt, ac docent Theologi in Italia doctissimi, verum etiam exigit in epistola pastoralis de Poenitentia edita anno 1751. *Cl. Episcopus Gurgensis, et S. R. I. Princeps Iosephus Maria Comes de Thun*, ne commemorem superiorum temporum monumenta, quae produxi pertractans de Poenitentiae sacramento.

Perseverat autem in Romana Ecclesia vetus disciplina. Si quae suborta sunt dubia, fuerunt vigilantia Romanorum Pontificum, praesertim *Benedicti XIV.* explanata; huius generis sunt clericos Graece initiatos transeuntes ad Romanam Ecclesiam, etiam si in presbyteros sint ordinati, debere ordines suscipere, qui in Latinis conferuntur Ecclesiis (1): optandum esse, ut in Missis privatis sacram communionem aliqui laicorum percipiant: ubique terrarum servandum et celebrandum esse decreto *Clementis XI.* festum Conceptionis B. M. semper Virginis: exercitia spiritalia, ut mandaverat superiori saeculo *Innocentius XI.* non debere ab ordinandis, aliisque viris Ecclesiasticis praetermitti: festum SS. Nominis Iesu celebrandum Dominica II. post Epiphaniam, et S. Ioaachim Dominica III. Augusti: sat esse in quibusdam festis, in Etruria, et alibi, ad minorem cultum reductis, interesse sacro, nec opera servilia in iisdem minoribus festivitatibus esse interdicta: indulgentiarum centum dierum, et semel in anno plenariam concessam a *Benedicto XIII.* recitantibus ad signum aeris campani salutationem Angelicam flexis genibus, non requirere, ut ita recitetur tempore Paschali, et diebus Dominicis: denegandam esse in exitu mortis ab-

so-

(1) Quos non susceperunt, id est, lector tres minores omisos; subdiaconus exorcizatum, quia cum subdiaconatu censetur etiam ostiarius, et acolythum recepisse, cet.

solutionem sacramentalem publicis, et notoriis refractariis constitutionis *Vnigenitus*, a iudice competente damnatis, praedictae constitutioni contumaciter denegantibus venerationem, obsequium et obedientiam, et eo tempore, quo sacrum viaticum susceperunt, sponte suam inobedientiam et contumaciam profitentibus. Incepta anno 1759. dominicis diebus recitari in Missa praefatio SS. Trinitatis, iubente *Clemente XIII.* propterea quod Deus, qui est Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, sit opifex rerum omnium, ad quem omnia referenda sunt, ipso autem die dominico Deus condiderit lucem, Christus resurrexerit, et Spiritus Sanctus descenderit super Apostolos: quae item sunt causae, propter quas Catholica Ecclesia sanctificationem diei septimae in eundem dominicum diem transtulit.

Sollemni canonizatione *Clemens XI.* retulit inter sanctos *Pium V.* Pontificem Maximum, *Andream Avellinum*, *Felicem a Cantalicio*, et *Catharinam Bononiensem*. *Innocentius XIII.* cultum immemorabilem *B. Andreae* de Comitibus approbavit. A *Benedicto XIII.* sanctorum fastis fuerunt adscripti *Franciscus Solanus*, *Iacobus de Marchia*, *Ioannes Nepomucenus*, *Ioannes a Cruce*, *Aloysius Gonzaga*, *Stanislaus Kostka*, *Margarita Cortonensis*, alique plures inter beatos fuerunt adsciti. *Clemens XII.* inseruit sanctorum numero *Vincentium a Paulo*, *Ioannem Franciscum Regis*, *Iulianam de Falconeriis*, et *Catharinam Fliscam Aduernam Ianuensem*. A *Benedicto XIV.* Petrus agnomine *Regalatus*, *Ioseph a Leonissa Aprutinus*, *Fidelis a Sigmaringa*, *Catharina de Riccis*, *Camillus de Lellis* sanctorum albo; beatorumque numero *Ioannes Polonus*, *Ioseph Calasanctius*, *Gabriel Feretti Anconitanus*, *Hieronymus AEmilianus*, *Ladislaus e Polonia*, *Alexander Sauli*, *Ioseph a Copertino*, *Francisca de Chantal*, alique adscripti fuerunt. In beatorum numero.

merum ob perantiquum cultum referendos sancivit anno 1759. *Clemens XIII.* tres Augustinianae familiae alumnos praeclarissimos, *Augustinum* Novellum, *Antonium* Aquilanum, et *Antonium* de Amandula. Annum Iubilaei 1725. *Benedictus XIII.* et anno 1750. *Benedictus XIV.* aperuerunt. Anno 1759. approbante *Clemente XIII.* confirmata est institutio religiosorum virorum, qui uno emisso voto praestandi obedientiam Romanae congregationi de *propaganda fide*, praedicando infidelibus Evangelium sese addicunt. Equestres ordines postremo hoc saeculo decimo octavo instituti fuere titulo *S. Ruperti* anno 1701. ab Ernesto de Thun Archiepiscopo Salisburgensi, approbante Imperatore Leopoldo. *Aquilae nigrae* eodem anno 1701. a Friderico I. Rege Borussiae: *nobilis passionis* anno 1704. *Aquilae albae* anno 1705. ab Augusto II. Poloniae Rege: *amoris erga proximum* anno 1708. ab Imperatrice Elisabetha Christina: *fidelitatis* anno 1732. a Christiano VI. Rege Daniae.

APPENDIX.

Ceterarum rerum.

Galliarum Rex invictissimus *Ludovicus XIV.* cognomine *Magnus* anno 1715. cal. Septembris debitum naturae persolvit. Proavo successit *Ludovicus XV.* natus anno 1710. XV. cal. Martias ex *Ludovico* Burgundiae duce, qui obiit anno 1712. et *Maria Adelaide* filia *Amadei II.* Sardiniae Regis, ducisque Sabaudiae, quae eodem anno decessit. Tutor Regis in minori aetate fuit *Philippus* dux *Aurelianensis*: coronatus est autem *Remis* anno 1722. VIII. cal. Novembris. Huic insanus, et audacissimus omnium mortalium nonis Ianuarii anno 1757. vulnus in-

infixit, non tamen letale, numine vitam Regis protegente (1). In Hispania *Philippus V.* qui anno 1724. regnum *Ludovico I.* quem anno 1707. ei pepererat prima uxor *Maria Aloysia Sabaudiae*, dimiserat in Castrum *S. Ildephonsi* secedens, eodem *Ludovico* extincto postrema die Augusti eodem anno 1724. rursus monarchiam regendam adsumsit. Defuncta priore coniuge anno 1714. XVI. cal. Martii, alteram duxit principum regumque parentem, *Elisabetham Farnesiam* *Odoardi II.* ducis *Parmensis* filiam unicam. Contractae fuerunt nuptiae praedicto anno 1714. IX. calend. Ianuarias. Obiit *Philippus V.* die 9. Iulii anno 1746. eique successit *Ferdinandus VI.* ortus ex priori coniuge anno 1713. die 23. Septembris, coronatus vero praecitato anno 1746. IV. idus Augusti. Quo vita functo anno 1759. die 10. Augusti, Hispanica monarchia pertransiit ad *Carolum* utriusque Siciliae Regem. In Lusitania sublato e vivis *Petro II.* anno 1706. die 9. Decembris, successit *Ioannes V.* regio diademate coronata.

(1) Parricida *Thomas Robertus Franciscus* *Damiens* exquisitissimis suppliciis dilaniatus, ac disceptus fuit eodem anno 1757. die 28. Martii.

In Anglia anno 1702. invadente regnum *Wilhelmo* principe *Arausicano*, sed fati erepto, regnavit *Anna Stuart* filia *Iacobi II.* qui superiori anno 1701. obierat in Gallia mense Septembris, iure regni ad *Iacobum III.* ipsius filium devoluto. Ad regni tamen fastigium evectus est *Georgius Ludovicus* elector *Hannoverensis* extinctus anno 1727. mense Iunio. Occupavit exinde regnum *Georgius Augustus II.*

In Polonia in Regem electus anno 1704. *Stanislaus* regno deturbatur, eique successit *Fridericus Augustus* elector *Saxoniae*. Hoc defuncto anno 1733. rursus *Stanislaus*, gente *Leszcinski*, socer *Ludovici XV.* Regis Galliarum, proclamatus est: sed magnis exortis dissidiis inauguratur eodem anno elector *Saxoniae* *Fridericus Augustus III.*

Boroussia ineunte hoc saeculo, id est, anno 1701. a *Leopoldo* Imperatore in regnum erecta est, et Rex primus inauguratus *Fridericus I.* elector *Brennburgensis*, Romano Pontifice, et magno ordinis *Tacurtonici* magistro repugnantibus.

ronatus calendis Ianuarii proximi anni 1707. Huic vita functo anno 1750. suffectus est *Joseph I. Emmanuel*, qui anno 1729. die 19. Ianuarii coniugium inijt cum Maria Victoria, filia Philippi V. Regis Hispaniarum (1). Turcis post *Achmetem III.* qui supremum thronum adscendit anno 1703. tenuitque principatum usque ad annum 1730. (2) imperavit *Mahumetes V.* quo extincto anno 1754. idibus Decembris imperium indeptus est die proxima *Osmannus* huius nominis III. natus anno 1696. Osmanno extincto anno 1757. acclamatus *Mustapha III.* eiusdem Osmanni nepos.

Plurima hoc decurrente saeculo patrata sunt bella. Vnus Eugenius Princeps Sabaudiae Caesarearum copiarum imperator invictus uberrimam historiae prae-buit materiam. Inter alias pugnas eo duce commis-sas, ea insignis est, qua anno 1704. Gallos Bava-rosque ingenti clade prostravit. Post biennium, an-no scilicet 1706. Augustam Taurinorum, et subin-de Insubriam ac Pedemontium pulsus hostium copiis liberavit. Ad Nuceriam in Agro Mantuano anno 1702. ad Lilloam munitissimam Belgii arcem anno 1708. ad Quercetum in Hannonia anno 1712. fudit Gallorum milites. Turcis vero anno 1716. exercitu illorum at-rito eripuit Hungariae urbem, arcemque Temisua-riam,

(1) Fidelissimo Lusitaniae Regi Iosepho Emmanueli an-no 1758. die 3. Septembris mors laxata rota, et ignitis glandibus fuit intentata. Detecti punitique anno proximo sceleris auctores. Religiosis viris celeberrimae in Ecclesia familiae hac de caussa e Lusitaniae regnis anno 1759. eiectionis, iniquissimae conspirationis machinationem Vlyssiponenses iudices adscripse-re. Prae ceteris eiusdem conspirationis auctores declararunt *Gabrielem Malagridam*, *Ioannem de Matbor*, et *Ioannem Alexandrum*. Missiones vero, templa, supellex, et corpus quoque *S. Francisci Xaverii* Apostoli Indiarum, FF. Praedicatoribus, ut fer-tur, concessa.

(2) Achmet III. anno 1713. Osmannum *Aga*, et *Mehemet Pirium*, aliosque in eius vitam conspirantes condigna poena multavit.

riam, trucidato paullo antea ad Acumincum (Petro-waradinum vulgo dicunt) eorumdem Turcarum incre-dibili numero. Belgradum quoque, alias Taurunum, insequenti anno 1717. expugnavit, palmisque onu-stus, ipse inexorabili fato cessit anno 1736. XI. ca-lendas Maias.

Quid de Turcarum exercitibus? Frustra Achme-tes, qui anno 1715. Corinthum, Naupaliā (1), Co-ronem, Methonemque cum reliquis Peloponnesi arcibus expugnaverant, anno proximo 1716. Corcyram cin-xit obsidione, Christianis principibus in Venetorum auxilium convolantibus; bellisque fractus in Serviae oppido, quod vocant Passarovitz, pactis conditioni-bus anno 1717. die 27. Iunii cum Imperatore Caro-lo VI. et Venetorum republica inijt concordiam. Ve-rum Christiano nomini insensissimi hostes, ab im-pio apostata comite de Bonneval, quem appellabant Bassam Osmannum, edocti, atque excitati, rursus anno 1737. in Hungariam irruerunt, varioque mar-te pugnatum est; donec anno 1739. victores recupe-rarunt Belgradum, totam Serviam et Valachiam. Exin de arma converterunt in Persas.

Non sinijt praestituta brevitās, ut singula alia bel-la narremus; cuius generis sunt diuturna inter Au-striacos, et Hispanos Gallosque dissidia. Quorum In-subria anno 1732. et seqq. cum Galliae Cisalpinae urbi-bus, arcibusque praemunitis theatrum fuit; anno 1734. quo Rex Carolus Borbonius Neapolim die Maii decima ingressus est, Campania, Apulia Peucetica, et Sici-lia:

Ccc 2

(1) Hac urbe expugnata ob praefecti militum Graecorum prodicionem, permulti una cum Archiepiscopo *Angelo Maria* ordinis Praed. gladio peremti sunt. Abierunt plures in barbarorum captivitatem, inter quos Veneti militiae duces, ac nonnulli patriciorum cum viliori plebe primum permixti, tum ar-tissima turrium custodia detenti. Mancipia supra CC. vilissimo emta pretio a Visirio ad ludibrium eo spectante, quasi ma-ctatae Mahumeti hostiae, obruncata fuere capitibus.

lia : 1744. oppidum Latii Velitrae , Pedemontium item , et Belgium. Eodem autem anno 1744. Galli expugnaverunt munitissimas Belgii arces , Manhemium , Cortesiacum , Hypras , atque anno 1747. Traiectum ad Moram (vulgo Mastricht) quod putabatur inexpugnabile. Genua , quam anno 1746. milites Austriaci occupaverunt , electi inde plebis tumultu Decembris mense , rursus sequenti anno cincta fuit , sed irrito conatu , eorumdem militum obsidione. Adversus Genevensem rempublicam anno 1730. rebellavit indomitus Corsicae populus : rursus anno 1734. excitavit rebellionem , eidem se ducem et regulum exhibuit Theodorus Antonius , Boruscus , ut fertur , genere , principio a seditiosis libenter exceptus , sed postea Liburnum versus coactus fugere monachali veste indutus. Ad eandem Corsicae insulam iterum appulit scenicus rex Theodorus anno 1743. sed spreus reiectusque in Hollandiam , aut in Angliam (id enim incertum) se contulit.

Angli vero , qui anno 1746. in America portum *Britonem* nuncupatum expugnaverant , pluries superiori anno 1756. fuerunt Galliarum armis devicti , suisque propugnaculis expulsi , arcemque praemunitam , portumque amplissimum Minoricae insulae , cui nomen Mago , seu *Mabon* , III. calendas Iulias cessere victoribus (1). Verum Angliam , id est , regnum suum Iacobus Rex Stuardus frustra anno 1717. (2) tentavit in

(1) Classis praefectus *Byng* ob deditam arcem morte affectus die 14. Martii anno 1757.

(2) Post obitum *Annae* Anglorum Reginae eventus fuit ad regnum *Georgius* dux Hannoverensis , excluso *Iacobo III.* Catholico , et religiosissimo Principe. Nullum aliud *Georgio* ius ad regnum , nisi quia natus fuerat ex *Sophia* filia Elisabeth uxoris *Friderici V.* electoris Palatini , postea Regis Bohemiae. *Elisabeth* vero filia fuerat *Iacobi I.* Anglorum Regis. Contigit *Georgii* in Regem electio anno 1714. die Augusti duodecima , contra quam

in suam redigere potestatem ; atque exsul e Galliis quoque discedens , diu Bononiam , postea Romam incoluit , ubi etiamnum magno apud Pontificem maximum honore habitus commoratur. Carolus item Odoardus Catholicus Valliae Princeps , ipsius Regis Iacobi III. filius cum Gallorum classe adiit Scotiam anno 1746. sed pugna infelicitur commissa V. calendas Maias , caute prudenterque salutis suae consulens ingratum litus reliquit. Demum , ne diutius inter arma versemur , Rex Prussiae *Fridericus III.* qui anno 1745. sublato e vivis Carolo VII. non procul a Friburgo cum Austriaco exercitu immani pugna certavit , sed anno ipso ad finem properante cum Hungarorum Regina , et nostra clementissima *Dominica Maria Teresia* iniit concordiam ; rursus anno nuper elapso 1756. et sequenti 1757. ingenti exercitu comparato bellum suscepit , nullatenus Regina invictissima trepidante (1).

Italiae principum obitus varias attulit regiminum vicissitudines. In Etruria *Ferdinando* magno principe vita functo anno 1713. calend. Novembris , nullo ex opti-

quam edita fuit sollemnis *Iacobi III.* protestatio die 29. eiusdem mensis. Regina *Anna* praedicto anno 1714. die 10. Augusti defuncta , ipsius *Iacobi III.* Stuardi soror fuerat.

(1) Pugnatum saevo Marte die 6. Maii ad Pragam Bohemorum metropolim : et rursus die 18. et 26. Iunii , attritis fugatisque hostibus. Varia deinde contigerunt certamina. Cum ingenti utrimque clade anno 1758. die 25. Augusti *Boroussi* Russique pugnarunt. Eodem anno pridie idus Octob. apud Saxonas iidem *Boroussi* ab Austriacis devicti et fugati fuerunt. Non semel commissum bellum , saevoque Marte pugnatum est proximo anno 1759. Austriacis , Russis , foederatisque imperii Romani copis ex una parte , ex alia *Boroussis* , Hannoverensibus , cer. decertantibus. *Leopoldus* comes a Dahun Austriaci exercitus imperator retulit gloriosas de hoste victorias. Inter Anglos Gallosque non semel eodem anno 1759. navali praelio pugnatum est. Anno proximo 1760. *Laudohnius* 23. die Iunii retulit praeclaram de *Boroussis* victoriam.

optima coniuge Violante Beatrice filia Ferdinandi electoris Bavariae suscepto filio, neque spes relicta est futuri principis hereditarii. Nam et *Franciscus Maria* eius patruus, qui anno 1709. deposita Vaticana purpura uxorem duxerat Eleonoram Gonzagam, absque prole decesserat anno 1711. III. nonas Februarias. Defuncto autem anno 1733. ultima die Octobris magno duce Cosmo III. successit *Ioannes Gasto*, qui ab uxore in Germania commorante divulsus obiit sterilis anno 1737. VII. idus Iulii. Quomodo deinde Etruriae Francisco Stephano Imperatori Augusto commissum sit regimen, dictum est supra. Quando etiam Carolus Borbonius, qui in Tusciam venerat anno 1732. (1) hinc Neapolim ad regnum capessendum adierit, constat ex dictis. Ducatus Parmae et Placentiae cum vita reliquit *Franciscus Farnesius* anno 1727. IV. calend. Martias. *Antonius* eius frater ducta uxore Henricheta Estensi, absque prole decessit anno 1731. XIII. calend. Februarias. Ita Farnesium extincta linea, ducatus pervenit ad *Philippum*, alterum filium Elisabethae Farnesiae, et Philippi V. Regum Hispaniarum. Idem Philippus dux anno 1745. hanc adeptus est ditionem, ei confirmatam conventionibus inter supremos Principes statutis Aquisgranii anno 1748. vulgarisque anno proximo. Mantua, huiusque principatus anno 1714. duci *Ferdinando Carolo Gonzagae* ablatus fuit: itemque *Franciscus Picus* exspoliatus ducatu Mirandulae, quem pretio soluto obtinuit dux Mutinae *Rinaldus Estensis*. Huius nepoti Herculi Rinaldo filio Francisci III. cum nuptiis Ma-

(1) Regnante *Carolo Borbonio* detecta in Campania Felice non procul a Veservo, seu Vesuvio, et ad regium rus *Porticus*, anno 1738. usque ad annum 1747. plura antiquae urbis *Herculaneae* rudera et monumenta: cuius tamen vestigia ab anno 1685. et rursus ad annum 1711. apparuerunt. Sunt, qui *Heraclaeam* quoque dictam volunt, vocabulo urbibus aliis communi, et eam esse quam Ovidius in 15. metamorph. appellat *Herculeam urbem*.

Mariae Teresiae filiae Alderani Cibo ducis Massae et Carrariae, iste quoque ducatus accessit. Nata fuerat Maria Teresia anno 1725. Nupta est anno 1741. Immutatus est itaque omnis fere principatus Italiae, Mantuanus, Mirandulanus, Vastallensis, Parmensis, Etruriae, Massae, regnorumque Neapolis, et Siciliae (1).

Perseverat apud Italos *Victorii Amadei* ducis Regisque propago apud strenuissimum *Carolus Emmanuelem III.* huiusque natos. *Victorius Amadeus* anno 1713. inter summos Principes firmata pace declaratus Rex Siciliae, hoc regnum in alterum Sardiniae anno 1720. commutavit, istud vero cum ducatu Sabaudiae, ceterisque ditionis suae provinciis renunciavit anno 1730. regnanti *Carolo Emmanueli* nuper laudato; obiitque anno 1732. calend. Novembris. Sed Reges, Principes, bella, regnorumque mitamus vicissitudines.

Quaedam nunc occurrunt calamitates, Romam, agrosque finitimos anno 1703. pervasit aquarum eluvies, inundante Tyberi; Galliae Togatae campestris usque ad maris Adriatici litora anno 1705. Pado erumpente; Florentiam anno 1740. et rursus anno 1758. superante aggeres Arno; universalem fere Italiam anno 1755. fluminibus excrescentibus, Galliam, quoque Narbonensem, maxime montem Pessulanum, furente Rhodano, Veronam anno 1757. tumescente Adice (2). Vesuvius Campaniam anno 1727. iterumque anno 1737. magno terrore, erumpentibus flam-

(1) Occubuit anno 1718. die 11. Decembris in obsidione Friderici-Halae in Norvergia ignito globo percussus, dum aeger aetatis suae annum 37. strenuissimus vir, et vario bellorum eventu in historia percelebris Carolus XII. Rex Sveciae, quem anno 1682. die 27. Iunii Carolo XI. pepererat coniux Virica Eleonora filia Friderici Daniae Regis.

(2) Ingens pluvia Neapolim, et patriae nostrae campestris anno 1757. pariter damno maximo affecit.

flammis, affecit. Eandem, ceterasque Italiae provincias perterrefecit pestilentia, quae anno 1720. et 1721. Massiliam, et Occitaniae fines, atque anno 1743. Messanam amplam Siciliae urbem immani caede vexavit. Aëris quoque inclementiam, frigusque maximum experti sumus, anno praesertim 1709. quo Padus constrictus est gelu, vitesque, et aliae fructiferae arbores perierunt. Boum epidemia anno 1712. longe lateque grassata est: saevit rursus anno 1747. in Vicerino, Veronensi, et Mantuano districtu, atque anno 1748. in Romandiola, et AEmilia. Terraemotus denique urbes plurimas concusserunt. Anno 1703. Romam, Nursiam vero in Umbria, Aquilam, et civitatem Ducalem, aliaque Aputii loca cum incolis obruerunt. Panormo praecedentibus igneis trabibus, et quibusdam aliis phae-nomenis aëris, intulerunt terrorem et damnum maximum. Rursus Nursiam anno 1730. in lapidum verterunt acervum. Campaniam, Lucaniam, magnam Graeciam, et Calabriam citeriorem excuserunt, Equotutico Apuliae oppido, quod *Foggium* vocant, penitus everso. Haud levi itidem motu terrae anno 1742. Liburnus concussus est. Anno demum 1755. calend. Novembris corruit ingenti terraemotu, quem et incendium subsequutum est, pars magna regiae urbis Vlyssiponensis metropolis Lusitaniae, eiusdemque mensis die 18. in ea Africae regione, quam *Barbariam* appellamus, multae urbes dirutae sunt; tellurisque hiatu absorpti cum camelis iumentisque sex millia Arabum. Percrebuit anno 1758. rebellantium adversus Lusitaniae, Hispaniarumque Reges in America meridionali, maxime incolarum *Paraguaiiae*, vulgaris rumor; sparsique palam de hac rebellione, et constituta ibidem *republica* libelli, non absque religio-sae cuiusdam familiae, cuius famae nullatenus detrahere volumus, ignominia et dedecore.

Lit.

Litterarum incremento ac splendori summi Principes hoc praesertim saeculo animum applicuerunt. Academias sacrae ac profanae historiae in urbe Roma Benedictus XIV. instituit: praemia solventibus difficiliora problemata Galli, Angli, Russi, alique etiam olim inculti, ut ad studia allicerent, decrevere. Novam docendi methodum scholis Rex Lusitanus praescripsit. In Viennensi universitate Augustinensem unum, et Thomistam alterum Theologum Imperatrix et Regina augustissima Teresia imbuendis sacra doctrina praefecit. Ex Augustinensibus praelectus *Joseph Azzoni Senensis*, uberrima ornatus eruditione.

Praeter viros, quorum capite 4. meminimus, eruditionis cuiuslibet ornavit spartam scriptores accuratissimi. Quorum ut recenseamus perpaucos; Graecam, Latinam, et Italicam eloquentiam excoluerunt, Florentiae *Antonius Maria Salvini*, Patavii *Dominicus Lazzarinus*, Iacobus *Facciolati*, Ioannes *Gratianus*, Ioannes *Antonius Vulpus*, Pisis praeaudati *Alexander Politi*, *Eduardus Corsinius*, *Leopoldus Guadagni*, praestantissimus quoque Iureconsultus. In poësi summa cum laude exercuerunt ingenii acumen *Joseph Vrsius*, *Scipio Maffei*, *Ioannes Petrus Zannotti*, *Petrus Metastasi*, *Antonius Vannuchi*, ut mittam *Ioannem Lamium*, *Antonium Philippum Adami*, et Etruriae nostrae, quae musarum dici potest domicilium, alios quamplurimos. Fuerunt insuper, ac sunt modo apud Italos, qui ex tempore versus eloquentissimos dulcissimis rythmis cecinere; quibus praeteritis nuper annis praeceminebat *Bernardinus Eques Perfetti Senensis*, in capitolio poetica laurea coronatus anno 1725. quod ab aetate Francisci Petrarchae numquam viderat Romanus populus. De Etrusca lingua, et huius venustate editores amplissimi vocabularii, cuius volumen ultimum prodit Florentiae anno 1738. et alii complures optime promerentur, eosque sectatur *D. Sal-*

Tom. II.

Ddd

va.

wator *Corticellius* clericus regularis S. Paulli. De Mathe-
si pertractarunt editis in lucem voluminibus *Eustachius*
Manfredus, *Thomas Perelli*, *Ioannes Poleni*, *Iulius Ac-*
cetta Augustinianus, *Franciscus Jacquier*, et *Thomas*
Le-Seur ordinis Minimorum, *Ioannes Baptista Carac-*
cioli Theatinus, *Octavianus Cametti* ordinis Vallis-
Umbrosae, *Paullus Frisius* clericus regularis S. Paul-
li, *Rogertius Joseph Boscovich*, et *Leonardus Ximenes*
Societatis Iesu, cet. De Philosophia scripsere post
Cl. Newton permulti, manibusque nostratum terun-
tur libri *Petri*, et *Nicolai de Martino*, *Ioannes Ma-*
riae a Turre, *Petri Van Muschembroeck*, *Antonii Ge-*
nuensis, *Verney*, *Gravesand*, *Ioannis Alberti de So-*
ria, *Fortunati a Brixia*, *Ioannis Baptistae Beccaria*,
aliorum. Qui pro Cartesii pugnarunt systemate, *An-*
tonius le Grand, *Franciscus de Regis*, *Edmundus Pur-*
chotius, videntur iam exolescere. Philosophica ope-
ra *Benedicti Stay* conscripta latino carmine singulari
excepta sunt plausu. Nec desunt Aristotelicae pro-
pugnatores sententiae, quos commemorare non va-
cat. De re Medica *Antonius Vallisnerius*, *Richardus*
Mead, *Hermannus Boerhaave*, *Antonius Cocchi*, *Ianus*
Plancus, *Dominicus Brogiatus* solide eleganterque dis-
seruerunt. Iurisprudentiam illustrarunt *Zegerus-Bernar-*
dus Van Espen, *Joseph Averantius* *Benedicti* viri elo-
quentissimi frater, *Ianus Vincentius Gravina*, qui li-
bro I. *originum iuris* celebriorem auctorum censum
agit. Adde compilatores codicum *Amadei*, et *Fride-*
rici: auctorem operis inscripti *de l'esprit des Loix*,
Franciscum Verde, ne contextentes longiorem catalo-
gum etiam *Heineccium*, *Voët*, *Puffendorffium*, *Barbey-*
racium, *Cocceium*, *Bobemerum*, ceterosque recensendo,
plusquam oporteat prolixum conficiamus opuscu-
lum (1). In huius autem exitu apprecamur vita fun-

ctis

(1) Eandem ob causam plures huius saeculi egregios poë-
tas

ctis in Ecclesiae communionem aeternam requiem, vi-
ventibus diurnam vitam nominisque incrementum,
nobisque a doctioribus veniam, ab aequalibus bene-
volentiam, ab inferioribus, si qui sunt, qualem nos
cunctis impendimus, dilectionem.

F I N I S.

Ddd 2

IN-

tas praetermissimus. Decesserunt enim Londini anno 1701. *Ioan-*
nes Dryden: Parisiis anno 1702. *Ioannes Commirius Soc. Iesu*. Ea-
dem in urbe anno 1703. *Carolus Perrault*: illic item anno 1705.
Stephanus Ravillon: Herefordiae in Anglia anno 1708. *Ioannes*
Philips: eodem anno Parisiis *Petrus Cornelius*: ibidem anno 1710.
Alexander Lainez: rursus anno 1711. *Eustachius le Noble*: pariter
anno 1713. *Franciscus Seraphinus Des Marais*: in Hibernia an-
no 1719. *Wilhelmus Congreve*: S. Germani in Ledia anno 1720.
Antonius Hamilton: Parisiis anno 1725. *Carolus de la Rue Soc.*
Iesu: anno 1731. *Antonius Odoardus de la Motte*: et anno 1741.
Carolus Rollin. Anno 1747. in eadem regia Parisiorum urbe *Fran-*
ciscus Michael Descamps. Mathematicos, *Heilbronnerum*, *Alember-*
tum, et *Eulerum*, medicos praestantissimos, *Haller*, *Van-Swie-*
ten: rhetoresque ac Theologos *Bonellum*, a *Petra rubra*, alios-
que nemo unus ignorat.

INDEX I.
CHRONOLOGICVS
IN QVO ROMANORVM PONTIFICVM

ELECTIO ET OBITVS NOTATVR.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
I oannes XVII.	1003.	1003.	65.
Ioannes XVIII.	1003.	1009.	65.
Sergius IV.	1009.	1009.	66.
Benedictus VIII.	1009.	1024.	66.
Ioannes XIX.	1024.	1033.	66.
Benedictus IX.	1033.	1044.	66.
Gregorius VI.	1044.	1046.	67.
Clemens II.	1046.	1047.	67.
Damasus II.	1047.	1048.	67.
S. Leo IX.	1048.	1054.	67.
Victor II.	1055.	1057.	68.
Stephanus IX.	1057.	1058.	68.
<i>Benedictus X. Anti-</i> <i>papa.</i>			
Nicolaus II.	1059.	1061.	68.
Alexander II.	1061.	1073.	68.
<i>Honorius II. Antip.</i>			
S. Gregorius VII.	1073.	1085.	69.
<i>Clemens III. Antip.</i>			
Victor III.	1086.	1087.	70.
Vrbanus II.	1087.	1099.	70.
Paschalis II.	1099.	1118.	96.
Gelasius II.	1118.	1119.	96.
Callistus II.	1119.	1124.	97.
Honorius II.	1124.	1130.	97.
Innocentius II.	1130.	1143.	97.

Cae-

INDEX I.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
Caelestinus II.	1143.	1144.	98.
Lucius II.	1144.	1145.	98.
Eugenius III.	1145.	1153.	99.
Anastasius IV.	1153.	1154.	99.
Hadrianus IV.	1154.	1159.	99.
Alexander III.	1159.	1181.	99.
Lucius III.	1181.	1185.	101.
Vrbanus III.	1185.	1187.	101.
Gregorius VIII.	1187.	1187.	101.
Clemens III.	1188.	1191.	101.
Caelestinus III.	1191.	1198.	101.
Innocentius III.	1199.	1216.	101.
Honorius III.	1216.	1227.	129.
Gregorius IX.	1227.	1241.	130.
Caelestinus IV.	1241.	1243.	131.
Innocentius IV.	1243.	1254.	131.
Alexander IV.	1254.	1261.	131.
Vrbanus IV.	1261.	1264.	132.
Clemens IV.	1265.	1268.	132.
Gregorius X.	1271.	1276.	132.
Innocentius V.	1276.	1276.	132.
Hadrianus V.	1276.	1276.	133.
Ioannes XXI.	1276.	1277.	133.
Nicolaus III.	1277.	1281.	133.
Martinus IV.	1281.	1285.	133.
Honorius IV.	1285.	1287.	134.
Nicolaus IV.	1287.	1292.	134.
Caelestinus V.	1294.	1294.	134.
Bonifacius VIII.	1294.	1303.	135.
Benedictus XI.	1303.	1304.	164.
Clemens V.	1305.	1314.	164.
Ioannes XXII.	1316.	1334.	165.
Benedictus XII.	1334.	1342.	166.
Clemens VI.	1342.	1352.	166.
Innocentius VI.	1352.	1362.	167.

Vr-

INDEX I.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
Vrbanus V.	1362.	1369.	167.
Gregorius XI.	1370.	1378.	167.
Vrbanus VI.	1378.	1389.	168.
Bonifacius IX.	1389.	1403.	168.
Innocentius VII.	1404.	1406.	196.
Gregorius X. I.	1406.	1407.	197.
Alexander V.	1409.	1410.	197.
Ioannes XXIII.	1410.	1415.	198.
Martinus V.	1417.	1431.	198.
Eugenius IV.	1431.	1447.	199.
Nicolaus V.	1447.	1455.	200.
Callistus III.	1455.	1458.	201.
Pius II.	1458.	1464.	201.
Paullus II.	1464.	1471.	201.
Sixtus IV.	1471.	1484.	202.
Innocentius VIII.	1484.	1492.	202.
Alexander VI.	1492.	1503.	203.
Pius III.	1503.	1503.	231.
Iulius II.	1503.	1513.	231.
Leo X.	1513.	1521.	232.
Hadrianus VI.	1522.	1523.	233.
Clemens VII.	1523.	1534.	234.
Paullus III.	1534.	1549.	234.
Iulius III.	1550.	1555.	235.
Marcellinus II.	1555.	1555.	235.
Paullus IV.	1555.	1559.	235.
Pius IV.	1559.	1565.	236.
S. Pius V.	1566.	1572.	236.
Gregorius XIII.	1572.	1585.	237.
Sixtus V.	1585.	1590.	238.
Vrbanus VII.	1590.	1590.	239.
Gregorius XIV.	1590.	1591.	239.
Innocentius IX.	1591.	1591.	240.
Clemens VIII.	1592.	1605.	240.
Leo XI.	1605.	1605.	296.

Paul-

INDEX I.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
Paullus V.	1605.	1621.	296.
Gregorius XV.	1621.	1623.	297.
Vrbanus VIII.	1623.	1644.	297.
Innocentius X.	1644.	1655.	298.
Alexander VII.	1655.	1667.	299.
Clemens IX.	1667.	1669.	300.
Clemens X.	1669.	1676.	300.
Innocentius XI.	1676.	1689.	301.
Alexander VIII.	1689.	1691.	302.
Innocentius XII.	1691.	1700.	302.
Clemens XI.	1700.	1721.	349.
Innocentius XIII.	1721.	1724.	350.
Benedictus XIII.	1724.	1730.	351.
Clemens XII.	1730.	1740.	353.
Benedictus XIV.	1740.	1758.	354.
Clemens XIII.	1758.	1769.	355.

INDEX II.

CHRONOLOGICVS

IN QVO ROM. IMPERATORVM

OBITVS NOTATVR.

Imperatoris Occidentis.	Imperatores Orientis.
<i>Anno. Pag.</i>	<i>Anno. Pag.</i>
Henricus II. 1024. 82.	Romanus Argy-
Conradus II. 1039. 83.	rus. 1034. 86.
.....	Michael Paphla-
.....	go. 1041. 86.
.....	Michael V. Ca-
.....	laphatas. 1042. 86.
.....	Constantinus Mo-
.....	no-

Imperatores Occidentis.	Imperatores Orientis.
Anno. Pag.	Anno. Pag.
.....	nomachus. 1054. 86.
.....	Theodora. 1055. 86.
.....	Michael VI. 1056. 86.
Henricus III. 1056. 84.	Isaacius Comnenus. 1059. 86.
.....	Constantinus Du-
.....	cas. 1067. 86.
.....	Eudocia. 1071. 86.
.....	Michael VII. 1078. 86.
.....	Nicephorus Bo-
.....	toniatus. 1081. 86.
.....	Alexius Comne-
.....	nus. 1118. 86.
.....
.....	Ioannes Comne-
.....	nus. 1143. .
.....
Henricus IV. 1106. 84.
Henricus V. 1125. 116.
Lotharius II. 1137. 116.	Manuel. 1180. 118.
Conradus III. 1152. 116.	Alexius. 1183. 118.
Fridericus Ae-	Andronicus. 1185. 118.
nobarbus. 1190. 117.	Isaacius Ange-
Henricus VI. 1197. 118.	lus. 1195. 118.
.....	Alexius Ange-
.....	lus. 1203. 118.
.....	Alexius Ducas. 1204. 155.
.....	<i>Dein divisum est imperium</i>
.....	<i>Orientis, etenim.</i>
.....	Adrianopoli regnauit. .
.....	Theodorus Lascaris. .
.....	Ioannes Ducas. .
.....	Theodorus Lascaris junior.
.....	Ioan-

Imperatores Occidentis.	Imperatores Orientis.
Anno. Pag.	Anno. Pag.
.....	Ioannes Filius. 1260. 155.
.....	<i>Trapezunte regnarunt Im-</i>
.....	<i>peratores.</i>
.....	Otto Comneni. 1262. 155.
.....	Balduinus I. 1205. 155.
.....	Henricus frater. 1216. 155.
Otho IV. 1214. 149.	Petrus de Corti-
.....	niaco. 1217. 156.
.....	Rubertus. 1228. 156.
.....	Balduinus II. 1261. 156.
Fridericus II. 1245. 149.	Michael Palaeo-
Rodolphus Ma-	logus. 1280. 156.
gnus. 1291. 153.	Andronicus II. Palaeol. 156.
Adulphus. 1298. 153.	Andronicus iunior. 156.
Albertus Mo-
noculus. 1308. 153.	Andronicus III. 1341. 185.
Henricus VII. 1313. 181.	Ioannes Canta-
Fridericus III. 1330. 182.	cuzenus. 1355. 186.
Ludovicus Ba-	Ioannes I. Pa-
varus. 1347. 182.	laeol. 1391. 186.
.....
Carolus IV. 1378. 183.	Manuel Palaeol. 1423. 186.
Vincellaus. 1410. 184.
Rupertus Bava-	Ioannes Pa-
rus. 1410. 184.	laeol. II. 1449. 218.
Sigismundus. 1437. 216.	Constantinus Pa-
Albertus II. Au-	laeol. 1453. 218.
striacus. 1439. 217.
Fridericus IV. 1493. 217.
Maximilianus I. 1519. 218.
Carolus V. 1556. 275.
Tom. II.	Eee Fer-

Imperatores Occidentis.	Anno. Pag.	Imperatores Orientis.	Anno. Pag.
Ferdinandus I.	1564. 276.
Maximilian. II.	1576. 276.
Rodulphus II.	1612. 277.
Mathias.	1619. 331.
Ferdinandus II.	1637. 331.
Ferdinandus III.	1657. 332.
Leopoldus.	1705. 332.
Joseph.	1711. 375.
Carolus VI.	1740. 375.
Carolus VII.	1745. 377.
Franciscus Ste-	
phanus.	377.		

INDEX III.
CONCILIORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

A	<i>Anno. Pag.</i>	B	<i>Anno. Pag.</i>
Abbrincatense.	1172. 105.	Barcinonense.	1387. 171.
Abriacense.	1130. 104.	Barense.	1097. 74.
Ansauum.	1112. 103.	Bellovacense.	1114. 103.
Aquense.	1585. 244.	Beneventanum.	1087. 72.
Aquileiense.	1596. 244.	Beneventanum.	1117. 104.
Arelatense.	1210. 138.	Bituricense.	1438. 208.
Avenionense.	1209. 138.	Bituricense.	1528. 244.
Avenionense.	1270. 138.	Brionense.	1050. 74.
Avenionense.	1594. 244.	Burdigalense.	1079. 74.
Aurelianense.	1017. 73.	Burdigalense.	1624. 304.
Auscitanum.	1308. 171.		
Auximanum.	1677. 304.		

Cae-

<p>C</p> <p><i>Anno. Pag.</i></p> <p>Caesenatense. 1693. 337.</p> <p>Capuanum. 1118. 103.</p> <p>Claromontan. 1095. 73.</p> <p>Coloniense. 1118. 103.</p> <p>Coloniense. 1536. 244.</p> <p>Complutense. 1326. 171.</p> <p>Compendiense. 1303. 171.</p> <p>Constantiense. 1122. 103.</p> <p>Constantiense. 1414. 206.</p> <p>Constantinopoli- tanum. 1143. 104.</p> <p>Constantinop. 1185. 138.</p> <p>Constantinop. 1341. 171.</p> <p>Constantinop. 1638. 303.</p> <p>Constantinop. 1642. 303.</p> <p>Constantinop. 1672. 303.</p> <p>Copenhagense. 1425. 208.</p> <p>D</p> <p>Dertosanum. 1429. 208.</p> <p>Divionense. 1199. 105.</p> <p>Diamperitan. 1599. 244.</p> <p>E</p> <p>Ephordiense. 1074. 73.</p> <p>F</p> <p>Florentinum. 1105. 104.</p> <p>Florentinum XVI. oecumenic. 1438. 207.</p> <p>Frisingense. 1440. 208.</p>	<p>H</p> <p><i>Anno. Pag.</i></p> <p>Haphniense. 1425. 208.</p> <p>Hierosolymit. 1111. 103.</p> <p>Hierosolymit. 1142. 104.</p> <p>L</p> <p>Lateranense. 1102. 102.</p> <p>Lateranense. 1104. 102.</p> <p>Lateranense. 1110. 102.</p> <p>Lateranense. 1112. 102.</p> <p>Lateranense. 1116. 102.</p> <p>Lateranense IX. oecumenic. 1123. 103.</p> <p>Lateranense X. oecumenic. 1139. 104.</p> <p>Lateranense. 1168. 104.</p> <p>Lateranense XI. oecumenic. 1179. 105.</p> <p>Lateranense XII. oecumenic. 1215. 136.</p> <p>Lateranense XVI. oecumenic. 1512. 242.</p> <p>Lateranense. 1724. 356.</p> <p>Londinense. 1268. 138.</p> <p>Londinense. 1382. 172.</p> <p>Londinense. 1396. 172.</p> <p>Londinense. 1420. 208.</p> <p>Londinense. 1486. 208.</p> <p>Lugdunense. 1055. 72.</p> <p>Lucense. 1661. 304.</p> <p>Lucense. 1681. 304.</p> <p>Lugdunense XIII. oecumenic. 1245. 137.</p> <p>Lugdunense XIV. oecu-</p>
--	---

Anno. Pag.

oecumenic. 1274. 137.

M

Machliniense. 1570. 244.
 Machliniense. 1617. 304.
 Maglonense. 1214. 138.
 Mantuanum. 1064. 71.
 Matritense. 1433. 208.
 Mediolanense. 1565. 244.
 Mediolanense. 1569. 244.
 Mediolanense. 1573. 244.
 Mediolanense. 1576. 244.
 Mediolanense. 1579. 244.
 Mediolanense. 1582. 244.
 Moguntinum. 1049. 72.
 Moguntinum. 1071. 72.
 Moguntinum. 1074. 73.
 Moguntinum. 1085. 81.
 Moguntinum. 1105. 105.
 Montislibani. 1736. 358.
 MotisPELLIense. 1214. 138.
 Muretense. 1213. 138.

N

Narbonense. 1207. 138.
 Narbonense. 1235. 138.
 Narbonense. 1374. 171.
 Narbonense. 1609. 304.
 Neapolitanum. 1680. 304.

O

Oxonianum. 1408. 208.

P

Anno. Pag.
 Palentinum. 1388. 171.
 Papiense. 1160. 104.
 Parisiense. 1050. 74.
 Parisiense. 1105. 105.
 Parisiense. 1147. 104.
 Parisiense. 1201. 138.
 Parisiense. 1209. 138.
 Parisiense. 1223. 138.
 Parisiense. 1264. 139.
 Parisiense. 1612. 303.
 Parisiense. 1656. 306.
 Perpinianense. 1408. 208.
 Petricoviense. 1607. 303.
 Pisanum. 1134. 104.
 Pisanum. 1409. 205.
 Pisanum. 1708. 358.
 Pisanum. 1717. 358.
 Pisanum. 1726. 358.
 Placentinum. 1095. 73.
 Placentinum. 1132. 104.
 Pragens. 1405. 208.

R

Raudense. 1473. 208.
 Ravennatense. 1307. 170.
 Ravennatense. 1310. 170.
 Ravennatense. 1311. 170.
 Ravennatense. 1314. 170.
 Ravennatense. 1317. 170.
 Regiense. 1285. 139.
 Remense. 1049. 72.
 Remense. 1119. 103.
 Remense. 1131. 104.

Re-

*Anno. Pag.**Anno. Pag.*

Remense. 1408. 208.
 Remense. 1583. 244.
 Romanum. 1047. 72.
 Romanum. 1049. 72.
 Romanum. 1051. 73.
 Romanum. 1059. 74.
 Romanum. 1065. 74.
 Romanum. 1074. 73.
 Romanum. 1075. 72.
 Romanum. 1078. 72.
 Romanum. 1079. 74.
 Romanum. 1080. 72.
 Romanum. 1081. 72.
 Romanum. 1099. 73.
 Romanum. 1302. 170.
 Rotomagense. 1050. 72.
 Rotomagense. 1330. 171.
 Rotomagense. 4445. 208.
 Rotomagense. 1581. 244.

S

Salisburgense. 1420. 208.
 Salmanticense. 1381. 171.
 Salmanticense. 1410. 208.
 Senense. 1423. 206.
 Senonense. 1140. 104.
 Senonense. 1429. 208.
 Senonense. 1485. 208.
 Sutrinum. 1046. 71.

T

Tarraconense. 1242. 138.
 Tarraconense. 1244. 138.
 Tarsense. 1177. 105.
 Toletanum. 1323. 171.
 Toletanum. 1324. 171.
 Toletanum. 1339. 171.
 Toletanum. 1355. 171.
 Toletanum. 1473. 208.
 Tolosanum. 1056. 71.
 Tolosanum. 1210. 138.
 Tolosanum. 1229. 138.
 Trevirens. 1549. 244.
 Tridentin. XVII.
 oecumenic. 1563. 243.
 Turonense. 1236. 138.

V

Vallisoletan. 1322. 171.
 Vaurense. 1213. 138.
 Venerum. 1177. 104.
 Vercellense. 1050. 74.
 Vesuntinum. 1648. 306.
 Viennense XV.
 oecumenic. 1307. 169.
 Viinense. 1409. 208.

IN-

INDEX IV.

HAERETICORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

A	<i>Sacc. Pag.</i>	B	<i>Sacc. Pag.</i>
Adamitae.	XV. 210.	Bernardinus O-	
Albigenses.	XIII. 139.	chinus.	XVI. 250.
Almaricus.	XIII. 140.	Bernardus Roth-	
Anabaptistae.	XVI. 253.	mannus.	XVI. 253.
Andreas Carol-		Blondellus Pres-	
stadius.	XVI. 248.	byterianus.	XVII. 307.
Andreas Muscu-		Bogomili.	XI. 75.
lus.	XVI. 252.	Bogomilus.	XII. 106.
Antoniola Bou-			
rignonia.	XVII. 317.	C	
Antonius Sancta-		Calixtini.	XV. 210.
reilus.	XVII. 317.	Capito.	XVI. 255.
Antonius Zinga-		Claudius Salma-	
nella.	XVII. 316.	sus Divionen-	
Apostolici.	XII. 19.	sis.	XVII. 307.
Appellantes.	XVIII. 363.	Clemens Maro-	
Arnaldus Bri-		tus.	XVI. 258.
xiensis.	XII. 108.	Clericus.	XVIII. 360.
Arnaldus de Vi-		Conradus Ges-	
llanova.	XIV. 175.	nerus.	XVI. 260.
Athei.	XVII. 315.	Conradus Wor-	
		stius.	XVII. 310.
		Constantin. Chry-	
B		somalus.	XII. 107.
Begardi.	XIV. 172.	Contraremonstra-	
Benedictus Spi-		renses.	XVIII. 360.
nosa.	XVII. 315.	Cornelius.	XVI. 253.
Berengarius.	XI. 75.	Cor-	

INDEX IV.

<i>Sacc. Pag.</i>	<i>Sacc. Pag.</i>
Cornel. Ianse-	Fossarii.
nus.	XV. 211.
XVII. 313.	Franciscus Bor-
	ri.
D	XVII. 316.
Daniel Scia-	Franciscus Da-
mier.	vid.
XVII. 311.	XVI. 257.
David Blondel-	Franc. de Fene-
lus.	lon.
XVII. 307.	XVII. 314.
Dinantius Belga.	Franc. Goma-
XIII. 143.	rus.
Dulcinus Nova-	XVII. 307.
riensis.	Franc. Malaval-
XIV. 174.	lius.
	XVII. 314.
	Fraticelli.
	XIII. 141.
E	G
Echardus Gui-	Georgius Blan-
do.	drata.
XIV. 176.	XVI. 256.
Edmundus Ri-	Georgius Bucha-
cherius.	nanus.
XVII. 312.	XVI. 260.
Eduardus VI.	Georgius Pare-
XVI. 264.	sus.
Eduardus Sei-	XVI. 264.
mer.	Gerardus Seg-
XVI. 264.	rellus.
Elisabetha Annae	XIII. 142.
Bolenaë filia.	Gilbertus Porre-
XVI. 265.	tanus.
Emmanuel Tre-	XII. 108.
mellius.	Gomaristae.
XVI. 250.	XVII. 310.
Eudon.	Guionia.
XII. 109.	XVII. 314.
Ezechiel Me-	P. Guillore Iesui-
den.	ta.
XVII. 316.	XVII. 314.
F	H
Fanatici.	Hadrianus Iu-
XVII. 315.	nus Belga.
Faustus Socinus.	XVI. 260.
XVI. 257.	Henricus VIII.
Flagellantes.	XVI. 262.
XIV. 173.	Hen-

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Henricus de Ce- va.	XIV. 172.	Ioannes Cleri- cus.	XVII. 309.
Henricus Tolo- sanus.	XII. 106.	Ioan. Dalaeus.	XVII. 310.
Heribertus.	XI. 74.	Ioan. Gerardus Vossius.	XVII. 310.
Hieronymus de Praga.	XV. 209.	Ioan. Guinard.	XVII. 318.
Hieronymus Zan- chius.	XVI. 250.	Ioannes Hop- per.	XVI. 264.
Hugo Grotius.	XVII. 308.	Ioannes Hus.	XV. 209.
Huguenoti.	XVI. 261.	Ioannes de Ian- dun.	XIV. 174.
Huldericus Zu- vinglius.	XVI. 248.	Ioannes Knox.	XVII. 307.
I		Ioannes Leiden- sis.	XVI. 253.
Iacobus An- dreas.	XVI. 252.	Ioannes Merce- rus.	XVI. 260.
Iacobus Armi- nius.	XVI. 259.	Ioannes de Mer- curia.	XIV. 175.
Iacobus Nailor.	XVII. 315.	Ioannes Paullus Alciatus.	XVI. 260.
Illuminati.	XVII. 311.	Ioannes Pisca- tor.	XVII. 310.
Incestuosi.	XI. 75.	Ioannes Wicle- fus.	XIV. 175.
Ioachimus abbas.	XII. 108.	Ioannes Wilhel- mus.	XVI. 253.
Ioachimus Ca- merarius.	XVI. 260.	Ioannes Volche- lius.	XVII. 309.
Ioannes Oeco- lampadius.	XVI. 249.	Ioannes Zischa.	XV. 210.
Ioannes Agrico- la.	XVI. 251.	Joseph Beccarel- lus.	XVIII. 359.
Ioannes Balaeus.	XVI. 260.	Isaac Peyrerius.	XVII. 310.
Ioannes Bren- tius.	XVI. 252.		
Ioannes Calvi- nus.	XVI. 254.		

Lae-

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
L		Menonitae.	
Laelius Soci- nus.	XVI. 257.	Metaphoristae.	XVII. 311.
P. Le-Combe Bar- nabita.	XVII. 314.	Michael Agricola.	XVI. 251.
Liberi Murato- ri.	XVIII. 365.	Michael de Cae- sena.	XIV. 173.
Lisolius.	XI. 74.	Michael Cerula- rius.	XI. 76.
Lock.	XVIII. 361.	Michael Moli- nos.	XVII. 314.
Lolhardi.	XIV. 174.	Michael Serve- tus.	XVI. 256.
Lucilius Vani- ni.	XVII. 316.	Milicius Millec- xi.	XIV. 175.
M		Milo Coverdal.	XVI. 264.
Malabarici ri- tus.	XVIII. 361.	Molliores.	XVI. 246.
Marcus Ant. de Dominis.	XVII. 313.	N	
Marcus Stuber.	XVI. 253.	Nicolaite.	XI. 75.
Maria soror III. ordinis Sancti Francisci.	XVII. 316.	Nicolaus Stor- chius.	XVI. 253.
Martinus Buce- rus.	XVI. 249.	O	
Martinus Che- mnitius.	XVI. 260.	Orphani.	XV. 210.
Martinus Luthe- rus.	XVI. 245.	Ossiander.	XVI. 251.
Marsilius de Pa- dua.	XIV. 174.	P	
Mathias Flaccus Illyricus.	XVI. 247.	Palamitae.	XIV. 175.
Mathias Kun- zen.	XVII. 316.	Paullus Fagius.	XVI. 249.
		Pelagini.	XVII. 311.
		Petrus Abaelar- dus.	XII. 107.
		Pff	Pes

INDEX IV.

- Saec. Pag.*
 Petrus Bayle. XVIII. 361.
 Petrus de Bruis. XII. 106.
 F. Petrus Ioannes Olivi. XIV. 172.
 Petrus Martyr Vermilius. XVI. 250.
 Petrus Molinacius. XVII. 309.
 Petrus Waldus. XII. 108.
 Philippus a Limborch. XVII. 309.
 Philippus Melancthon. XVI. 246.
 Pichardus. XV. 211.
 Presbyteriani seu Puritani. XVII. 307.
 Protestantes. XVIII. 360.

Q

- Quiescentes. XIV. 175.
 Quietistae. XVII. 314.
 Quirinus Kuhlmannus. XVII. 317.

R

- Raymundus Lullus. XIV. 175.
 Remonstrantes. XVIII. 360.
 Roscellinus. XI. 76.

S

- Saec. Pag.*
 Sacramentarii. XVI. 248.
 Salmasius. XVII. 307.
 Samuel Marsius. XVII. 309.
 Sebastianus Castalio. XVI. 255.
 Sebastianus Munsterus. XVI. 260.
 Sibrandus Lubbertus. XVII. 310.
 Simon Episcopus. XVII. 308.
 Simon Morinus. XVII. 316.
 Sinenses ritus. XVIII. 361.
 Socinianismus. XVI. 257.
 Stephanus Courcelleius. XVII. 308.
 Substantialistae. XVI. 247.

T

- Tanchelinus. XII. 106.
 Thaboritae. XV. 210.
 Theodorus Beza. XVI. 259.
 Thomas Cramnerus. XVI. 264.
 Thomas Munzerus. XVI. 253.
 Tremblantes seu Quakeri. XVII. 315.
 Turlupini. XIV. 175.

Va-

INDEX IV.

- Saec. Pag.*
 V Valentinus Gentilis. XVI. 260.
 Vbiquistae. XVI. 252.
 Venerius. XVII. 316.
 F. Vincentius Augustinian. XVII. 316.
 Vnitarii. XVI. 256.
 Wecilo. XI. 76.
 Wilhelmus Augustoriti. XIII. 141.
 Wilhelmus Ocha-

- Saec. Pag.*
 mus. XIV. 173.
 Wolfgang Musculus. XVI. 252.
 Wilhelmus Farelus. XVI. 254.
 Wilhelmus de S. Amore. XIII. 141.
 Wilhelmus Henricus Vorstius. XVII. 310.
 Wilhelmus Ame-sius. XVII. 307.

INDEX V.

SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

A Abbon. XI. 86.	A Angelus. XIII. 151.
Agnes. XIV. 185.	Anselmus. XI. 87.
Albertus. XII. 119.	Anselmus. XI. 77.
Albertus. XIII. 152.	Anthelmus. XII. 119.
Aloysius Gonzaga. XVI. 278.	Antoninus. XV. 219.
Alfonsus de Orozco. XVI. 278.	Antonius de Ammandula. XV. 220.
Ambrosius. XV. 220.	Antonius Aquitanus. XV. 220.
Andreas Chien-sis. XV. 219.	Antonius de Padua. XIII. 151.
Andreas Corsinius. XIV. 185.	Antonius de Ripolis. XV. 219.
Angela. XIV. 185.	

Fff 2

Be-

B

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Beno.	XII. 119.	Catharina Senen-	
Bernardinus Se-		sis.	XIV. 185.
nensis.	XV. 213.	Clara.	XIII. 152.
Bernardus.	XII. 111.	Claudius Bernar-	
Bernardus Flo-		du.	XVII. 334.
rentinus.	XII. 118.	Coletta.	XV. 220.
Bernardus Tifo-		Colmanus.	XI. 86.
nensis.	XII. 119.	Conradus.	XIV. 185.
Bertradius.	XII. 119.	Cutbertus May-	
Birgitta.	XIV. 185.	no.	XVI. 279.
Bonaventura Bal-			
neoregiensis			
Fr.	XIII. 144.		
Britus.	XVII. 333.		
Bruno.	XI. 86.		

C

Caietanus Thie-	
naeus.	XVI. 277.
Camillus de Lel-	
lis.	XVII. 333.
Canutus.	XI. 87.
Carolus.	XV. 219.
Carolus Borro-	
maeus.	XVI. 277.
Carolus Spinu-	
la.	XVII. 333.
Casimirus.	XV. 220.
Catharina.	XIV. 185.
Catharina Bono-	
niensis.	XV. 220.
Catharina Lu	
censis.	XVIII. 379.

D

Didacus.	XVI. 278.
Dominicus Lori-	
catus.	XI. 87.
Dominicus.	XIII. 151.
Dominicus Co-	
deleconcinus.	XVIII. 379.

E

Edmundus Cam-	
pianus.	XVI. 279.
Eduardus.	XI. 87.
Elisabeth.	XII. 115.
Elisabeth.	XIII. 151.
Elphegus.	XI. 86.
Engelbertus.	XIII. 151.
Ermericus.	XI. 87.
Eugenius.	XV. 219.

F

Famianus.	XII. 119.
Fe.	

Felix a Cantali-		Henricus.	XII. 119.
cio.	XVI. 278.	Henricus Mi-	
Felix de Valois.	XIII. 149.	chaël.	XVII. 334.
Fidelis de Sigma-		Heribertus.	XI. 86.
ringa.	XVII. 333.	Hilarius a Mon-	
Francisca Roma-		te Orthono.	XVIII. 378.
na.	XV. 220.	Hildegardes.	XII. 115.
Franciscus.	XIII. 151.	Homobonus.	XII. 120.
Franciscus Bor-		Hugo.	XII. 119.
gia.	XVI. 278.	Hyacinthus.	XIII. 152.
Franciscus de Re-			
gis.	XVII. 333.		
Franciscus Sola-			
nus.	XVII. 333.		
Franciscus Maria			
Querhus.	XVI. 1. 378.		
Franciscus de Fe-			
dericis.	XVIII. 379.		
Franciscus Sale-			
sus.	XVII. 320.		
Franciscus Ser-			
ranus.	XVIII. 379.		
Fulbertus.	XI. 87.		

I

Iacobus Pice-	
nus.	XV. 220.
Iacobus Labour-	
na.	XVII. 279.
Ila.	XII. 119.
Ignatius Loyo-	
la.	XVI. 277.
Ioanna Franci-	
sca Fremior.	XVII. 334.
Ioannes Gualber-	
tus.	XI. 87.
Ioannes de Ma-	
ta.	XIII. 149.
Ioannes a Capi-	
strano.	XV. 212.
Ioannes Sahagu-	
nensis.	XV. 220.
Ioannes de Deo.	XVI. 277.
Ioannes a Cru-	
ce.	XVI. 278.
Ioannes Avila.	XVI. 278.
Ioannes Hail.	XVI. 278.
Ioan-	

G

Galdinus.	XII. 119.
Gerardus.	XII. 119.
Gilbertus.	XII. 119.
Godricus.	XII. 119.
Gothardus.	XI. 87.
Gothofridus.	XII. 119.

H

Hedwiges.	XIII. 152.
-----------	------------

INDEX V.

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Ioannes Fore-		Marcellinus.	XIII. 152.
stus.	XVI. 279.	Margarita.	XI. 87.
Ioannes Cardina-		Margarita.	XIII. 154.
lis Roffensis.	XVI. 278.	Maria Scotorum	
Ioannes Franci-		Regina.	XVI. 279.
scus Tenderi-		Maria Magdale-	
ni.	XVIII. 379.	na de Pazzis.	XVII. 333.
Joseph a Leo-		Maria Agreda.	XVII. 334.
nissa.	XVII. 333.	Maria de Cyz.	XVII. 334.
Joseph Calasan-		Maria Clemen-	
ctius.	XVII. 334.	tina.	XVIII. 379.
Ivo Bellovacen-		Maurilius.	XI. 87.
sis.	XI. 77.		
Ivo.	XIV. 185.		

N

L		Nicolaus To-	
Ladislus.	XI. 87.	lentinus.	XIV. 185.
Laurentius Iusti-		Nicolaus Alber-	
nianus.	XV. 213.	gati.	XV. 220.
Leo.	XI. 87.	Nicolaus Rop-	
Leopoldus.	XII. 119.	po.	XVIII. 378.
Libentius.	XI. 86.	Nilus Iunior.	XI. 86.
Lidvina.	XV. 220.	Norbertus Prae-	
Ludovicus Rex.	XIII. 154.	monstratensis.	XII. 112.
Ludovicus Tolo-			
sanus.	XIII. 154.		
Ludovicus Car-			
dinalis.	XV. 220.		
Ludovicus Flo-			
rez.	XVII. 333.		

O

Odilon.	XI. 87.
Olaus.	XI. 87.
Otho.	XII. 119.

P

M		Petrus Damia-	
Macarius.	XI. 86.	ni.	XI. 77.
			Pe-

INDEX V.

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Petrus.	XI. 86.	ria.	XVII. 333.
Petrus Episco-		Rosa Maria Se-	
pup Palaeoca-		rio.	XVIII. 379.
stri.	XII. 119.	Rosalia.	XVI. 278.
Petrus Taran-		Rinaldus.	XVI. 278.
tasiae.	XII. 119.		

S

Petrus Nola-			
scus.	XIII. 152.		
Petrus Caelesti-		Silvester.	XIII. 153.
nus.	XIII. 154.	Simon Stock.	XIII. 152.
Petrus Pascha-		Stanislaus.	XI. 87.
lis.	XIII. 155.	Stanislaus Kost-	
Petrus Thomas.	XIV. 185.	ka.	XVI. 278.
Petrus Senen-		Stephanus.	XI. 87.
sis.	XIV. 185.		

T

Petrus de Alcan-			
tara.	XVI. 278.		
Petrus Davila.	XVII. 333.	Teresia.	XVI. 277.
Petrus Guille-		Theodericus.	XI. 86.
rius.	XVII. 334.	Thomas Mar-	
Petrus Martyr.	XVIII. 379.	tyr.	XII. 114.
Petrus Zuniga.	XVII. 333.	Thomas Aqui-	
Philippus Beni-		nas.	XIII. 144.
rius.	XIII. 154.	Thomas a Vil-	
Philippus Ne-		lanova.	XVI. 277.
rius.	XVI. 277.	Thomas Anton.	
		Arbuatti.	XVIII. 378.
		Thomas Coren-	
		sis.	XVIII. 378.
		Thomas Iesu.	XVI. 277.
		Thomas Mo-	
		rus.	XVI. 279.

R

Raymundus.	XIII. 154.
Richardus.	XII. 120.
Rita.	XV. 220.
Robertus.	XI. 87.
Romualdus.	XI. 87.
Rosa a S. Ma-	

	<i>Saec. Pag.</i>	<i>Saec. Pag.</i>
H		
V	<i>Saec. Pag.</i>	Vincentius a Paul-
eronica.	XV. 220.	lo. XVII. 334.
Vincentius Fer-		Wilhelmus. XI. 87.
rerius.	XV. 219.	Wilhelmus. XII. 119.

INDEX VI.

SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

Scriptores monachi designantur litteris hisce Ag. Augu-
stiniani : Bn. Benedictini : Br. Barnabite : Bs. Basi-
liani : Cm. Camaldulenses : Cn. Cluniacenses : Cr. Car-
melitae : Ct. Cistercienses : Fr. Franciscani : Is. Iesui-
tae : Or. Oratorii patres : Pd. Praedicatorum : Sm. Som-
maschus ordo : SP. Scholarum Piar. Patres : Tn. Thea-
tini : VS. Vallis-Vmbrosae fratres.

A	<i>Saec. Pag.</i>	<i>Saec. Pag.</i>
Acyndinus.	XIV. 181.	Aimoinus Aquitanus. XI. 79.
Adamus <i>Canonic.</i>		A Lapide <i>Ir.</i> XVII. 329.
<i>Bremensis.</i>	XI. 80.	Albericus. XL 79.
Adelboldus.	XI. 80.	Albertinus Mus-
Adelmannus.	XI. 79.	satus. XIV. 180.
Ademarus.	XI. 79.	Albertus Magnus
Adeodatus Nuz-		<i>Pd.</i> XIII. 145.
zi.	XVIII. 369.	Albertus Pigius. XVI. 270.
AEgidius Roma-		Alexander de Ha-
nus <i>Ag.</i>	XIII. 145.	les <i>Fr.</i> XIII. 144.
AEgidius Viter-		Alexander Politi
biensis <i>Ag.</i>	XVI. 267.	<i>SP.</i> XVIII. 372.
AEneas Silv. Pic-		Alexander de S.El-
colomineus.	XV. 214.	gi-

gi-

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
pidio <i>Ag.</i>	XIV. 178.	tinus.	XII. 115.
Aloysius Legio-		Angelus Roca	
nensis.	XVI. 268.	<i>Ag.</i>	XVII. 322.
Aloysius Torelli		Angelus Maria	
<i>Ag.</i>	XVII. 326.	Quirinus <i>Bn.</i>	
Alphanus.	XI. 81.	Card.	XVIII. 367.
Alphonsus Var-		Angelus Caloge-	
gas <i>Ag.</i>	XIV. 178.	ra <i>Cm.</i>	XVIII. 368.
Alphonsus Salme-		Anna Comnena.	XII. 115.
ron <i>Ir.</i>	XVI. 270.	Anselmus.	XI. 77.
Alphonsus Tosta-		Anselmus Leodi-	
tus.	XV. 213.	censis.	XI. 80.
Alphonsus a Ca-		Anselmus Costa-	
stro <i>Fr.</i>	XVI. 270.	doni <i>Cm.</i>	XVIII. 368.
Alulphus.	XI. 81.	Anselmus Hor-	
Amatus.	XI. 80.	monseder.	XVIII. 368.
Ambrosius de Al-		Antoninus Arch.	
tamura <i>Fr.</i>	XIV. 177.	<i>Pd.</i>	XV. 213.
Ambrosius <i>Cm.</i>	XV. 215.	Antoninus Regi-	
Ambrosius Catha-		naldus <i>Pd.</i>	XVII. 322.
rinus <i>Pd.</i>	XVI. 268.	Antoninus Bre-	
Ambrosius Flan-		mond <i>Pd.</i>	XVIII. 369.
dinus <i>Ag.</i>	XVI. 270.	Antoninus Mas-	
Ambrosius Carde-		soulie <i>Pd.</i>	XVIII. 368.
bosch.	XVIII. 372.	Antonius Patavi-	
Andreas Billius		nus.	XIII. 146.
<i>Ag.</i>	XV. 212.	Antonius Arago-	
Andreas Barba-		nus.	XIV. 177.
tius.	XV. 215.	Antonius a Bu-	
Andreas Vega		trio.	XV. 215.
<i>Fr.</i>	XVI. 269.	Antonius Augu-	
Andricomius Ba-		stinus.	XVI. 274.
tavus.	XVI. 273.	Anton. Pagius.	XVII. 325.
Andronicus Co-		Antonius Gallo-	
mmenus Byzan-		nus <i>Or.</i>	XVII. 326.
<i>Tom. II.</i>		Ggg	An-

	<i>Saec. Pag.</i>	<i>Saec. Pag.</i>
Antonius Arnaldus.	XVII. 330.	met Bn. XVIII. 367.
Antonius Guerrero.	XVIII. 369.	Augustinus Richinus Pd. XVIII. 369.
Antonius Augustinus Giorgi Ag.	XVIII. 370.	Augustinus Arpe Ag. XVIII. 369.
Antonius Franciscus Bellari Is.	XVIII. 371.	Augustinus vit. spirit. Mag. XVIII. 370.
Anton. Felix Matthaeus Fr.	XVIII. 371.	Aurelius Pietre Ag. XVIII. 369.
Antonius Bianchi Fr.	XVIII. 372.	Azorius Is. XVII. 329.
Anton. Franciscus Vezzosi Tn.	XVIII. 372.	
Anton. Boucat.	XVIII. 372.	
Antonius Franciscus Gori.	XVIII. 374.	
Antonius Sandini.	XVIII. 374.	
Arias Montanus.	XVI. 271.	
Arnoldus Carnotensis.	XII. 115.	
Augustin. Triumphus Ag.	XIII. 145.	
Augustinus Asculanus Ag.	XIV. 178.	
Augustinus Steuchus.	XVI. 274.	
Augustinus Gibbon Ag.	XVII. 322.	
Augustinus Lubinus Ag.	XVII. 322.	
Augustinus Cal-		

B

Baïus.	XVI. 268.
Balduinus Anglus.	XII. 115.
Baldus Vbaldus.	XIV. 180.
Baltus Is.	XVIII. 371.
Baptista Platina.	XV. 214.
Bartholomaeus Albitius Pd.	XIV. 178.
Bartholomaeus Virbinas Ag.	XIV. 178.
Bartholomaeus Medina Pd.	XVI. 268.
Bartholomaeus de Carranza.	XVI. 273.
Bartholomaeus Perez Is.	XVII. 321.
Bartholomaeus Faber.	XVIII. 369.
Basilius Poncius Ag.	XVI. 268.
Baunius Is.	XVII. 329.
Benedictus Pererius	

	<i>Saec. Pag.</i>	<i>Saec. Pag.</i>
rius Is.	XVII. 329.	Bonus Merbesius. XVII. 329.
Benedictus Iustinianus Is.	XVII. 321.	Bruno Colonien-sis. XI. 77.
Bened. Mittarelli Cm.	XVIII. 368.	Bruno. XI. 78.
Benedict. Gattinius.	XVIII. 369.	Busembaum Is. XVII. 329.
Berengosus Abbas.	XII. 115.	
Bernardinus Senensis Fr.	XV. 213.	
Bernardin. Rosignolius Is.	XVII. 321.	
Bernardus Cr.	XII. 111.	
Bernardus abbas Cassinen. Bn.	XIV. 179.	
Bernardus de Rubéis Pd.	XVIII. 369.	
Bernardus Destrant.	XVIII. 369.	
Bernardus Lamy Or.	XVIII. 372.	
Berno.	XI. 80.	
Berruyer Is.	XVIII. 371.	
Bertrandus de Trilla.	XIV. 178.	
Besombes.	XVIII. 373.	
Bessarion.	XV. 212.	
Birgitta.	XIV. 181.	
Blasius Paschalis.	XVII. 330.	
Bonaventura Balneoregiensis Fr.	XIII. 144.	
Bonitius.	XI. 81.	

C

Caelestin. Sfondratus.	XVII. 324.
Caesar Baronius Or.	XVII. 322.
Caietan. Maria Bergomas Fr.	XVIII. 372.
Calini Is.	XVIII. 370.
Cardinalis de Lugo Is.	XVII. 322.
Carolus Borromaeus.	XVI. 274.
Carolus Nocerus Is.	XVIII. 371.
Carolus Dominicus de Moia Fr.	XVIII. 371.
Carolus Antoniolus Sp.	XVIII. 372.
Carolus Vitas-se.	XVIII. 373.
Casimirus Tempesti Fr.	XVIII. 371.
Castus Innocentius Pd.	XVIII. 369.
Catani Is.	XVIII. 370.
Catharina Senensis.	

- sis. *Sacc. Pag.*
 XIV. 181.
 Cercerati *Is.* XVIII. 370.
 Christianus Lu-
 pus *Ag.* XVII. 322.
 Christophorus Co-
 bos *Is.* XVII. 321.
 Ciaconius Tole-
 tanus. XVI. 274.
 Cido Catalanus
Ag. XIV. 179.
 Claudius Frassen
Fr. XVII. 322.
 Claudius du Vert
Cn. XVIII. 367.
 Claudius Fromon-
 dus *Cn.* XVIII. 368.
 Claudius Fleu-
 ry. XVIII. 373.
 Clemens Floren-
 tinus *Ag.* XIV. 179.
 Clichtoveus Pa-
 risiensis. XVI. 270.
 Conradus Prae-
 monstratensis. XIII. 146.
 Constantinus Ma-
 nasses. XII. 114.
 Constantinus Her-
 menopolus. XII. 115.
 Constantinus Ron-
 calia. XVIII. 372.
 Constantius Rabbi
Ag. XVIII. 372.
 Cornelius Mussus
Fr. XVI. 268.
 Cornelius Ianse-
- nius. *Sacc. Pag.*
 XVI. 271.
- D
- Damasus Empo-
 riensis *Fr.* XVIII. 372.
 Daniel Concina
Pd. XVIII. 368.
 Daniel Marcoli-
 nus. XVIII. 370.
 Daniel *Is.* XVIII. 370.
 David Syrius. XI. 81.
 Desiderius Eras-
 mus. XVI. 272.
 Didacus Alvarez
Pd. XVII. 321.
 Dionysius Car-
 thusianus. XV. 213.
 Dionysius Peta-
 vius *Is.* XVII. 324.
 Dionysius Sam-
 marthan. *Bn.* XVIII. 367.
 Ditmarus Germa-
 nus. XI. 79.
 Dominicus. XIII. 146.
 Dominicus Soto
Pd. XVI. 267.
 Dominicus Ban-
 nes *Pd.* XVII. 268.
 Dominicus Maria
 Speroni *Fr.* XVIII. 371.
 Durandus a S. Por-
 tiano *Pd.* XIV. 178.
 Durandus Nor-
 mannus *Bn.* XIV. 179.
 Ead-

- E. *Sacc. Pag.*
 Eadmerus sive
 Emundus mo-
 nach. Anglus. XII. 115.
 Eberardus Rati-
 sponensis. XIV. 180.
 Echius Svecus. XVI. 270.
 Edmundus Marte-
 ne *Bn.* XVIII. 367.
 Edmundus Simo-
 netti *Is.* XVIII. 370.
 Eduardus Corsi-
 nus *SP.* XVIII. 372.
 S. Elisabeth. XII. 115.
 Emman. a Schel-
 strate. XVII. 328.
 Escobarius *Is.* XVII. 329.
 Estius. XVI. 269.
 Eustathius Thes-
 salonicensis. XII. 115.
 Euthymius Ziga-
 benus. XII. 112.
- F
- Felinus Ferrarien-
 sis. XV. 215.
 Felix Pratensis
Ag. XVI. 271.
 Felix Mayr. XVII. 370.
 Ferdinandus Vg-
 helli *Ct.* XVII. 326.
 Fidelis Soldani
VS. XVIII. 368.
 Filiatus *Is.* XVI. 329.
- Flaminius Nobi-
 lius. XVI. 271.
 Flavius Blondus. XV. 214.
 Fonseca *Is.* XVII. 322.
 Fortunatus a Bri-
 xia *Fr.* XVIII. 372.
 Fortunatus Vene-
 rius *Br.* XVIII. 372.
 Franciscus. XIII. 146.
 Franciscus May-
 ronis *Fr.* XIV. 177.
 Franciscus Zaba-
 rella. XV. 215.
 Franciscus a Vi-
 ctoria *Pd.* XVI. 268.
 Franciscus Titel-
 mannus *Fr.* XVI. 269.
 Franciscus Tur-
 rianus *Is.* XVI. 269.
 Franciscus Card.
 Toletus *Is.* XVI. 270.
 Franciscus Vata-
 blues. XVI. 270.
 Franciscus Card.
 Ximenius *Fr.* XVI. 271.
 Franciscus Sale-
 sius. XVII. 320.
 Franciscus Zu-
 mel. XVII. 320.
 Franciscus Suare-
 zius *Is.* XVII. 322.
 Franciscus Sil-
 vius. XVII. 322.
 Franciscus Mace-
 do *Fr.* XVII. 322.
 Fran-

424	INDEX VII.	<i>Saec. Pag.</i>
	<i>Saec. Pag.</i>	
Hugo Etherianus.	XII. 113.	Iacob. Benignus
Hugolinus Vrbe-		Bossuet. XVII. 324.
veranus <i>Ag.</i>	XIV. 178.	Iacob. Laderchius
Humbertus.	XI. 79.	<i>Or.</i> XVII. 325.
Hyacinthus Ton-		Iacobus Goarius
ti.	XVIII. 369.	<i>Pd.</i> XVII. 327.

I

Iacobus de Vit-		Iacob. Hyacinthus	
triac.	XIII. 146.	Serry <i>Pd.</i>	XVIII. 368.
Iacobus de Vora-		Iacob. Van- Bos-	
gine <i>Pd.</i>	XIII. 147.	suyt.	XVIII. 369.
Iacobus Viter-		Iacobus Philippus	
biensis <i>Ag.</i>	XIV. 178.	Gatti.	XVIII. 370.
Iacobus Tolosa-		Iacobus Bassani	
nus <i>Ag.</i>	XIV. 178.	<i>Is.</i>	XVIII. 371.
Iacobus Magnus		Iacobus Sanvitali	
<i>Ag.</i>	XV. 213.	<i>Is.</i>	XVIII. 371.
Iacobus Perez		Ignatius Loyola.	XVI. 274.
<i>Ag.</i>	XV. 214.	Ignatius Hyacin-	
Iacobus Philip-		thus de Grave-	
pus Bergomen-		son <i>Pd.</i>	XVIII. 368.
sis <i>Ag.</i>	XVI. 373.	Inghulphus An-	
Iacobus Faber.	XVI. 271.	glus.	XI. 80.
Iacob. Card. Sa-		Ioachimus Cala-	
doletus.	XVI. 272.	ber <i>Cr.</i>	XIII. 146.
Iacobus Billius.	XVI. 274.	Ioan. Xiphilinus.	XI. 80.
Iacob. Pamelius.	XVI. 274.	Ioan. Scylitzes.	XI. 80.
Iacobus le Bos-		Ioan. Sarisburien-	
sû <i>Bn.</i>	XVII. 321.	sis.	XII. 113.
Iacobus David		Ioan. Zonaras.	XII. 115.
Perronius.	XVIII. 323.	Ioan. a S. Gemi-	
Iacob. Sirmondus		niano <i>Pd.</i>	XIII. 147.
<i>Is.</i>	XVII. 324.	Ioann. Vecchus.	XIII. 148.
		Ioan. Duns Sco-	
		tus <i>Fr.</i>	XIV. 177.
		Ioan. de S. Gemi-	
		niano	

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
niano <i>Pd.</i>	XIV. 178.	Ioan. Driedo.	XVI. 267.
Ioan. Schadland		Ioan. Hesselius.	XVI. 268.
<i>Pd.</i>	XIV. 178.	Ioannes Hamet.	XVI. 269.
Ioan. Tambacen-		Ioan. Cochlaeus.	XVI. 270.
sis <i>Pd.</i>	XIV. 178.	Ioan. Reuchlin.	XVI. 270.
Ioan. Bacco <i>Cr.</i>	XIV. 179.	Ioan. Maldonatus	
Ioan. Angrianus,		<i>Is.</i>	XVI. 271.
cognomento In-		Ioan. Mercerus.	XVI. 272.
cognitus <i>Cr.</i>	XIV. 179.	Ioan. Molanus.	XVI. 273.
Ioannes Tolosa-		Ioan. Bapt. Man-	
nus agnomine		ruanus <i>Cr.</i>	XVI. 274.
Grossus <i>Cr.</i>	XIV. 179.	Ioan. Stephanus	
Ioan. Rysbrokius		Durant.	XVI. 274.
Canon. Regul.	XIV. 179.	Ioan. Avila.	XVI. 274.
Ioan. Cantacuze-		Ioannes a Cruce	
nus.	XIV. 181.	<i>Cr.</i>	XVI. 274.
Ioan. Cyparissio-		Ioannes Azorius	
ra.	XIV. 181.	<i>Is.</i>	XVII. 321.
Ioan. Gersonius.	XV. 212.	Ioan. a S. Tho-	
Ioan. Card. de		ma <i>Pd.</i>	XVII. 322.
Turrecremata		Ioannes Baptista	
<i>Pd.</i>	XV. 212.	Gonet <i>Pd.</i>	XVII. 322.
Ioan. Capreolus		Ioan. Bona.	XVII. 323.
<i>Pd.</i>	XV. 212.	Ioannes Barcla-	
Ioan. a Capistra-		ius.	XVII. 323.
no <i>Fr.</i>	XV. 212.	Ioan. Bollandus	
Ioan. Gobelius.	XV. 214.	<i>Is.</i>	XVII. 325.
Ioan. Trithemius		Ioannes Baptista	
<i>Bn.</i>	XV. 215.	Giattinus.	XVII. 326.
Ioan. de Lignia-		Ioan. Harduinus	
no.	XV. 215.	<i>Is.</i>	XVII. 327.
Ioan. de Imola.	XV. 215.	Ioannes Launo-	
Ioan. Annus Vi-		ius.	XVII. 327.
terbiensis.	XV. 215.	Ioannes Baptista	
in nota 1.		Corelerius.	XVII. 328.
<i>Tom. II.</i>		Hhh	Ioan-

INDEX VI.

	<i>Sacc. Pag.</i>		<i>Sacc. Pag.</i>
Ioannes Morinus		Mansi.	XVIII. 372.
Cr.	XVII. 328.	Ioann. Lamy.	XVIII. 374.
Ioan. Garnerius		Ioannes Ciampi-	
Is.	XVII. 329.	nus.	XVIII. 374.
Ioan. de la Haye		Iordanus de Sa-	
Fr.	XVII. 329.	xonia Ag.	XIV. 178.
Ioannes Martinus		Iordanus de Ar-	
Ripalda Is.	XVII. 331.	gentina Ag.	XV. 214.
Ioan. Martinonus		Joseph Methonen-	
Is.	XVII. 331.	sis.	XV. 214.
Ioannes Mabillon		Joseph de Aguir-	
Bn.	XVIII. 366.	re Bn.	XVII. 324.
Ioan. Martianaeus		Joseph Maria Tho-	
Bn.	XVIII. 367.	masius Tn.	XVII. 324.
Ioannes Baptista		Joseph Augustin.	
Cotta Ag.	XVIII. 369.	Vrsius Pd.	XVIII. 369.
Ioannes Libens		Joseph Biner Is.	XVIII. 371.
Ag.	XVIII. 369.	Joseph Blanchinus	
Ioannes Nicolaus		Or.	XVIII. 372.
Chiesa Ag.	XVIII. 370.	Joseph Catalanus	
Ioan. Thomas de		Or.	XVIII. 373.
Bonis Ag.	XVIII. 370.	Isaac de Saci.	XVII. 330.
Ioannes Pichon		Isidorus Clarius	
Is.	XVIII. 371.	Bn.	XVI. 271.
Ioan. H. Sbaralea		Ivo Bellovacen-	
Fr.	XVIII. 371.	sis.	XI. 77.
Ioan. Bapt. Ca-		Iustus Fontani-	
raccioli Tn.	XVIII. 372.	ni.	XVIII. 374.
Ioan. Carolus Bos-			
sius SP.	XVIII. 372.		
Ioan. Cabassutius			
Or.	XVIII. 372.		
Ioan. Chrysost.			
Trombellus.	XVIII. 372.		
Ioannes Domin.			

L

- Lambertus le
Drou Ag. XVII. 322.
Lanfrancus. XI. 87.
Laurentius Vero-

nen-

INDEX VI.

	<i>Sacc. Pag.</i>		<i>Sacc. Pag.</i>
nensis.		centius Gotti	
Laurentius Iusti-		Pd.	XVIII. 368.
nianus.	XV. 213.	Ludovicus Maria	
Laurentius Su-		Lucini Pd.	XVIII. 368.
rius.	XVI. 273.	Ludovic. du Mes-	
Laurentius Bran-		lin Is.	XVIII. 371.
catus de Lau-		Ludovicus Ellies	
raea Fr.	XVII. 322.	du Pin.	XVIII. 373.
Laurentius Gan-		Ludovicus Ant.	
ganelli Fr.	XVIII. 371.	Muratorius.	XVIII. 374.
Leo Grammati-			
cus.	XI. 79.		
Leo Marsicanus.	XII. 110.		
Leo Cassinensis.	XII. 111.		
Leo Allatius.	XVII. 326.		
Leonardus Van-			
roy.	XVIII. 369.		
Leonardus Lessius			
Is.	XVI. 269.		
Libertus Froe-			
mondus.	XVII. 330.		
Lorinus.	XVII. 329.		
Lucas Wadingus			
Fr.	XVII. 326.		
Lucas Acherius			
Bn.	XVII. 327.		
Ludovicus Moli-			
na Is.	XVII. 320.		
Ludovicus Vi-			
ves.	XVI. 274.		
Ludovicus Gra-			
natensis.	XVI. 274.		
Ludovicus Tho-			
masinus Or.	XVII. 329.		
Ludovicus Vin-			

M

- Maffaeus Orlan-
dinus Is. XVII. 326.
Mamachius Pd. XVIII. 369.
Manuel Caleca. XIV. 181.
Marcus Ant. Sa-
bellicus Bn. XV. 215.
Marcus Ant. Cap-
pellus Fr. XVII. 322.
Marcus Marinus. XVI. 274.
Mariana Is. XVII. 329.
Marianus Scotus. XI. 80.
Martinus Polonus
Pd. XIII. 147.
Martinus Navar-
rus. XVI. 274.
Martinus Becanus
Is. XVII. 328.
Martinus de Bar-
cos. XVII. 330.
Matthaeus Paris
Bn. XIII. 146.
Matthaeus West-
Hhh 2 mo-

	<i>Sacc. Pag.</i>		<i>Sacc. Pag.</i>
monasteriensis		Nicetas Conia-	
<i>Bn.</i>	XIV. 179.	ta.	XIII. 148.
Matthaeus Blastaris.	XIV. 181.	Nicolai <i>Is.</i>	XVIII. 371.
Matthaeus Petit-		Nicolaus Trivet	
didier <i>Bn.</i>	XVIII. 367.	<i>Pd.</i>	XIV. 177.
Melchior Canus		Nicolaus Liranus	
<i>Pd.</i>	XVI. 268.	<i>Fr.</i>	XIV. 179.
Melchior Card.		Nicolaus de Go-	
de Polignac.	XVIII. 373.	rham <i>Pd.</i>	XIV. 179.
Menochius <i>Is.</i>	XVII. 329.	Nicolaus Cabasi-	
Michael Psellus.	XI. 78.	la.	XIV. 181.
Michael Glycas.	XII. 112.	Nicolaus de Cu-	
Michael Conia-		sa.	XV. 212.
ta.	XIII. 148.	Nicolaus Auxi-	
Michael Vasquez		manus <i>Fr.</i>	XV. 213.
<i>Is.</i>	XVII. 321.	Nicolaus Eyme-	
Michael le Quien		ricus.	XVI. 268.
<i>Pd.</i>	XVIII. 368.	Nicolaus Sande-	
Mutius Vitelle-		rus.	XVI. 273.
schus.	XVII. 321.	Nicolaus Gavar-	
		di <i>Ag.</i>	XVII. 322.
		Nicolaus Fonta-	
		na.	XVII. 330.
		Nicolaus de Tom-	
		beur <i>Ag.</i>	XVIII. 369.
		Nicolaus Maria	
		Troisius <i>Ag.</i>	XVIII. 370.
		Nicolaus Landini	
		<i>Ag.</i>	XVIII. 370.
		Nicolaus Ghezzi	
		<i>Is.</i>	XVIII. 371.
		Nicolaus L' Her-	
		minier <i>Ag.</i>	XVIII. 373.
		Nilo Doxopatrius.	XI. 80.
		Nilus Cabasila.	XIV. 181.
		Nor-	

N

- Natalis Alexan-
der *Pd.* XVIII. 368.
Nicephor. Blem-
mida. XIII. 148.
Nicephorus Cal-
listi filius. XIV. 181.
Nicephorus Gre-
goras. XIV. 181.
Niceron *Br.* XVIII. 372.
Nicetas Byzanti-
nus. XII. 112.

	<i>Sacc. Pag.</i>		<i>Sacc. Pag.</i>
Norbertus Prae-		Petrus Damiani.	XI. 77.
monstratensis.	XII. 112.	Petrus Mauricius	
Norbertus a Lo-		<i>Cn.</i>	XII. 112.
tharingia <i>Fr.</i>	XVIII. 372.	Petrus Lombardus.	XII. 113.
		Petrus Blesensis.	XII. 114.
		Petrus Cellensis.	XII. 114.
		Petrus Abaelardus.	XII. 114.
		Petrus Aureolus	
		<i>Fr.</i>	XIV. 177.
		Petrus Paludanus	
		<i>Pd.</i>	XIV. 178.
		Petrus de Paternis	
		<i>Ag.</i>	XIV. 178.
		Petrus Berchorius	
		<i>Pn.</i>	XIV. 179.
		Petrus de Allia-	
		co.	XV. 212.
		Petrus de Ancharano.	XV. 215.
		Petrus Soto <i>Pd.</i>	XVI. 268.
		Petrus Pithaeus.	XVI. 273.
		Petrus Arrubal	
		<i>Is.</i>	XVII. 321.
		Petrus Ledesma	
		<i>Pd.</i>	XVII. 322.
		Petrus de Mar-	
		ca.	XVII. 326.
		Petrus de Walem-	
		burch.	XVII. 328.
		Petrus Nicolius.	XVII. 330.
		Petrus Thomas	
		Fosseus.	XVII. 330.
		Petrus Coustant.	
		<i>Bn.</i>	

O

- Odoricus Ray-
naldus *Or.* XVII. 325.
Onuphrius Stecutus *Ag.* XV. 213.
Onuphrius Pan-
vinus *Ag.* XVI. 273.
Osbernus Anglus. XI. 81.

P

- Paschasius Ques-
nellus *Or.* XVIII. 372.
Paullinus a S. Io-
seph *SP.* XVIII. 372.
Paullus Vtinensis
Ag. XV. 212.
Paullus Aringhus
Or. XVII. 326.
Paullus Gomito-
lus *Is.* XVII. 329.
Paullus Segneri
Is. XVII. 330.
Paul. Gabriel An-
toine *Is.* XVIII. 370.
Pelagius Alvarus
Fr. XIV. 177.
Pererius *Is.* XVII. 329.
Perronius Card. XVII. 323.

- Bn.* XVIII. 367.
Petrus Lambert.
le Drou Ag. XVIII. 369.
Petrus Manso
Ag. XVIII. 369.
Petr. Thom. Caciari Cr. XVIII. 372.
Petrus Thomas Sancta-Barbara Cr. XVIII. 372.
Petr. Daniel Huetius. XVIII. 373.
Perr. Bergantinus Cler. Reg. XVIII. 373.
Philibertus Balla Is. XVIII. 371.
Philippus Solitarius. XI. 81.
Philippus Eleemosynarius. XII. 115.
Philippus Riborus Cr. XIV. 179.
Philippus Labbeus Is. XVII. 327.
Philippus VanWaure Ag. XVIII. 369.
Philippus a Carboneano Fr. XVIII. 372.
Pineda Is. XVII. 329.
Pompeius Bertii. XVIII. 372.
Pontas. XVIII. 373.
Ptolemaeus Lucensis Pd. XIV. 180.
- R*
Radulphus Londinensis. XII. 115.
Ranulphus Hiden Bn. XIV. 179.
Raymundus de Agiles. XI. 80.
Raymundus Martini Pd. XIII. 147.
Raymundus de Pennafort collector Decret. Pd. XIII. 147.
Raymundus Iordanus cognomento Idiota. XIV. 179.
Raymundus Maria Corsi Pd. XVIII. 369.
Raymundus Misorius Fr. XVIII. 371.
Reginaldus Polus. XVI. 270.
Renatus Massuet Bn. XVIII. 366.
Richa Is. XVIII. 371.
Richardus a S. Victor. XII. 114.
Richardus de Mediavilla. XIII. 147.
Richardus Cestrensis Bn. XIV. 179.
Robertus Bellarminus Is. XVII. 322.
Rodericus Ximinius. XIII. 146.
 Ro.

- Sacc. Pag.*
Rogerus Baconus Fr. XIII. 147.
Rupertus Kolkot Pd. XIV. 178.
- S*
Salianus Is. XVII. 329.
Sambonius Is. XVII. 329.
Samuel e Marcho. XI. 79.
Sanctes Pagninus Pd. XVI. 271.
Scipio Maffei. XVIII. 374.
Serarius Is. XVII. 329.
Sfortia Card. Palavicinus Is. XVII. 326.
Siffridus Misnensis. XIV. 180.
Sigebertus Gemblacensis. XII. 111.
Sigismundus Butner. XVIII. 369.
Sigonius Mutinensis. XVI. 273.
Simeon Anglus. XII. 115.
Simeon Fidatus a Cassia Ag. XIV. 178.
Simeon Tornacinci Ag. XV. 213.
Simeon de Muis. XVII. 329.
Simon Cremonensis Ag. XIV. 178.
Sixtus Senensis Pd. XVI. 271.
- Sacc. Pag.*
Stanislaus Hosius. XVI. 270.
Stephanus Aurelianensis. XII. 115.
Stephanus Deschamps Is. XVII. 331.
Stephanus Baluzius. XVIII. 373.
- T*
Tamburinus Is. XVIII. 370.
Teresia. XVI. 274.
Thaddaeus Caluschii Ag. XVIII. 369.
Theodericus Trevirensis. XI. 80.
Theodericus Leodiensis. XII. 115.
Theodericus de Niem. XV. 214.
Theodericus Ruinart Bn. XVIII. 366.
Theodorus Balamon. XII. 114.
Theodor. Syrus. XII. 115.
Theodor. Lascaaris. XIII. 148.
Theoduinus. XI. 79.
Theophanes Nicaenus. XIV. 181.
Thomas Cantuariensis mar-tyr. XII. 114.
Thomas Anglus. XII. 114.
 Tho.

Saec. Pag.

V

- Thomas Aquinas *Pd.* XIII. 144.
 Thomas Braduardinus *Fr.* XIV. 177.
 Thomas de Argentina *Ag.* XIV. 178.
 Thomas Valdensis *Cr.* XV. 212.
 Thomas a Kempis. XV. 213.
 Thomas Anglicus *Pd.* XV. 213.
 Thom. Card. Cajetanus *Pd.* XVI. 267.
 Thomas Stapletonus. XVI. 269.
 Thomas a Villanova *Ag.* XVI. 274.
 Thomas de Lemmos. XVII. 321.
 Thomas Malvenda *Pd.* XVII. 326.
 Thomas Vinc. Mo-
 naglia *Pd.* XVIII. 369.
 Thomas Archiep.
 Cervioni *Ag.* XVIII. 370.
 Thomas Rinaldi
Ag. XVIII. 370.
 Thoros Armen.
 Patriarcha. XI. 78.
 Tillemontius. XVII. 330.
 Tirinus *Is.* XVII. 329.
 Tyrus Gonzales
Is. XVII. 329.
- V
 Varmannus. XI. 80.
 Vbertus. XI. 80.
 Viator a Cocca-
 lio *Fr.* XVIII. 372.
 Villalpandus *Is.* XVII. 329.
 Villeramus Teu-
 tonicus. XI. 78.
 Vincentius Bello-
 vacensis *Pd.* XIII. 147.
 Vincentius Ferre-
 rius *Pd.* XV. 313.
 Vincentius Con-
 tensonius *Pd.* XVII. 322.
 Vlricus de Argen-
 tina. XIII. 145.
 Vmbertus de Coc-
 conato *Is.* XVIII. 370.
 Wilhelmus Malm-
 sburiensis. XII. 115.
 Wilhelmus Clarae-
 vallensis. XII. 115.
 Wilhelmus e Scil-
 liniaco. XIII. 143.
 Wilhelmus Gal-
 lus. XIII. 143.
 Wilhelmus Arver-
 nus. XIII. 146.
 Wilhelmus Ocha-
 mus *Fr.* XIV. 177.
 Wilhelm. de Nan-
 giaco *Bn.* XIV. 179.
 Wilhelmus Linda-
 nus. XVI. 270.
 Wilhelm. Estius. XVII. 322.
 Wil-

Saec. Pag.

Saec. Pag.

Z

- Wilhelmus Bon-
 iour. XVIII. 369.
 Wilhelm. Estius. XVI. 269.
- Z
 Zacharias Bove-
 rius *Fr.* XVII. 326.

Saec. Pag.

INDEX VII.

PROPHANORVM SCRIPTORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

*Scriptores Monachi designantur litteris
 uti in Indice VI.*

- A
 A ben-Ezra. XII. 128.
 Abrahamus Or-
 telius. XVI. 294.
 Adrianus Turne-
 bus. XVI. 293.
 Aldus Manutius. XV. 230.
 Alexander Politi
 SP. XVIII. 393.
 Ambrosius Cale-
 pinus *Ag.* XV. 227.
 Andreas Alcia-
 tus. XVI. 294.
 Andr. Tiraquel-
 lus. XVI. 294.
 Andreas Scotus
Is. XVII. 346.
 Angelus Politia-
 nus. XV. 227.
 Antonius Covar-
 Tom. II.
- A
 Saec. Pag.
 rubias. XVI. 294.
 Antonius Augu-
 stinus. XVI. 294.
 Antonius Posse-
 vinus *Is.* XVII. 346.
 Antonius Maria
 Salvini. XVIII. 393.
 Antonius Vannu-
 chi. XVIII. 393.
 Antonius Philip-
 pus Adami. XVIII. 393.
 Anton. Genuen-
 sis. XVIII. 394.
 Ant. Le-Grand. XVIII. 394.
 Antonius Vallis-
 nerius. XVIII. 394.
 Ant. Cocchi. XVIII. 394.
 Arnoldus Ponta-
 nus. XVII. 347.
 Au-

- Sacc. Pag.*
 Aubert. Miraeus. XVII. 347.
 Averroes. XII. 128.
 Augustinus Da-
 thus. XV. 228.
 Avicenna. XI. 94.

B

- Baldus. XV. 229.
 Bartolus. XIV. 193.
 Barbeyracius. XVIII. 394.
 Barthol. Facius. XV. 228.
 Barthol. Fontius. XV. 229.
 Barnabas Brisso-
 nius. XVI. 294.
 Benedictus de Ac-
 coltis. XV. 228.
 Benedict. Stay. XVIII. 394.
 Bernardinus Eques
 Perferti. XVIII. 393.
 Boccaccius. XIV. 193.
 Bohemerus. XVIII. 394.

C

- Carodocus. XII. 128.
 Carol. Sigonius. XVI. 293.
 Christophor. Lan-
 dinus. XV. 227.
 Christophor. Cla-
 vius *Is.* XVI. 294.
 Claudius Salma-
 sius. XVII. 348.
 Cocceius. XVIII. 394.
 Colitius. XIV. 196.

- Sacc. Pag.*
 Constantin. Afer. XI. 95.
 Constantin. Har-
 menopolus. XIV. 193.

D

- Daniel Hein-
 sius. XVII. 347.
 Danthes. XIV. 193.
 David Kimchi. XII. 128.
 Dionysius Lam-
 binus. XVI. 293.
 Dominicus Laza-
 rinus. XVIII. 393.
 Dominicus Bro-
 gianus. XVIII. 394.

E

- Edmundus Pur-
 chotius. XVIII. 394.
 Eduardus Corsi-
 nius *SP.* XVIII. 393.
 Emmanuel Chry-
 solora. XIV. 193.
 Ermolaus Barba-
 rus. XV. 227.
 Erycius Putea-
 nus. XVII. 347.
 Eustachius Man-
 fredus. XVIII. 394.

F

- Famianus Stra-

da

- Sacc. Pag.*
 da *Is.* XVII. 346.
 Fortunatus a Bri-
 xia *Fr.* XVIII. 394.
 Franciscus Accur-
 sius. XIII. 163.
 Franciscus Petrar-
 cha. XIV. 195.
 Franciscus Guic-
 ciardini. XVI. 293.
 Franciscus Patri-
 cius. XVI. 294.
 Franciscus Var-
 gas. XVI. 294.
 Franciscus Jaquier
 Ord. Minim. XVIII. 394.
 Franciscus de Re-
 gis. XVIII. 394.
 Franciscus Ver-
 de. XVIII. 394.
 Franciscus Span-
 hemius. XVII. 348.
 Fronto Ducaeus
Is. XVII. 347.

tor.

- Sacc. Pag.*
 Gerardus Ioannes
 Vossius. XVII. 347.
 Gravesand. XVIII. 394.

H

- Heineccius. XVIII. 394.
 Hermannus Boër-
 haave. XVIII. 394.
 Hieronymus Vida
 Can. Reg. XVI. 294.
 Hieronymus Mer-
 curialis. XVI. 294.
 Holifax, sive Ioan.
 de Sacro Bo-
 sco. XIII. 163.
 Hugolinus Veri-
 ni. XV. 229.

I

- Iacobus Sadole-
 rus. XVI. 293.
 Iacobus Sannaza-
 rius. XVI. 294.
 Iacob. Cuiacius. XVI. 294.
 Iacobus Augustus
 Thuanus. XVII. 347.
 Iacob. Vsserius. XVII. 347.
 Iacobus Facciola-
 ti. XVIII. 393.
 Iannotius Maner-
 ti. XV. 228.
 Ianus Plancus. XVIII. 394.
 lii 2 la-

G

- Gabriel Nau-
 daeus. XVII. 348.
 Galilaeus Gali-
 laei. XVII. 348.
 Gaspar Sciop-
 pius. XVII. 347.
 Georgius Fabri-
 cius. XV. 227.
 Gerardus Merca-

	<i>Saec. Pag.</i>	<i>Saec. Pag.</i>
Ianus Vincentius		Hottingerus. XVII. 348.
Gravina. XVIII. 394.		Ioannes Italus. XI. 95.
Ioachimus Camerarius. XV. 227.		Ioannes Iovianus Pontanus. XV. 228.
Ioannes Albertus de Soria. XVIII. 394.		Ioannes Lasca- ris. XV. 227.
Ioannes Antonius Vulpius. XVIII. 393.		Ioannes Lightfootus. XVII. 348.
Ioannes Aventinus. XV. 227.		Ioannes Marcianus. XII. 128.
Ioan. Baptista Cacciolus <i>Tn.</i> XVIII. 394.		Ioannes Mariana <i>Is.</i> XVII. 346.
Ioannes Baptista Beccaria. XVIII. 394.		Ioannes Meursius. XVII. 347.
Ioannes Bodinus. XVI. 294.		Ioannes Maria a Turre <i>Sm.</i> XVIII. 394.
Ioannes Buxtorfius. XVII. 347.		Ioannes Picus. XV. 227.
Ioannes Casa. XVI. 293.		Ioannes Paulus Lancillotus. XVI. 294.
Ioannes de Oxonio. XIII. 163.		Ioann. Petrus Zanotti. XVII. 393.
Ioannes de Sacro Bosco, <i>vulgo Holifax.</i> XIII. 163.		Ioannes Poleni. XVIII. 394.
Ioannes de Imola. XV. 229.		Ioan. Regiomontanus. XV. 229.
Ioan. Drusius. XVII. 347.		Ioan. Sleidanus. XV. 227.
Ioan. Dallaeus. XVII. 347.		Ioan. Seldenus. XVII. 347.
Ioannes Fust. XV. 230.		Ioannes Tzetzes. XII. 128.
Ioann. Fredericus Gronovius. XVII. 348.		Ioseph Acosta <i>Is.</i> XVI. 293.
Ioannes Gotteburgen. XV. 230.		Ioseph Averatius. XVIII. 394.
Ioannes Gratianus. XVIII. 393.		Ioseph Devonius Iscanus. XIII. 163.
Ioannes Henricus		Ioseph Iustus Scalliger. XVI. 294.

	<i>Saec. Pag.</i>	<i>Saec. Pag.</i>
Ioseph Vrsius. XVIII. 393.		nus. XV. 227.
Isaacus Casaubonus. XVII. 346.		Marcus Antonius Muretus. XVI. 293.
Iulius Caesar Scalliger. XV. 227.		Marthaecus Palmerius. XV. 228.
Iustinus Lippien- sis. XIII. 163.		Maximus Planudes. XIV. 193.
Iustus Lipsius. XVI. 293.		Moses Maimonides. XII. 128.

L

Lambertus Schafnaburgensis. XI. 95.	N
Laonicus Chalcondylas. XV. 227.	Newton. XVIII. 394.
Latinus Latinius. XVI. 293.	Nicolaus Copernicus. XVI. 294.
Laurentius Val- la. XV. 228.	Nicolaus Rigaltius. XVII. 347.
Laurentius Campegius. XVI. 294.	Nicolaus de Martino. XVIII. 394.
Leonardus Brunus. XV. 228.	O
Leonardus Iustinianus. XV. 228.	Octavianus Ca- meti <i>Vs.</i> XVIII. 394.
Leonardus Ximenez <i>Is.</i> XVIII. 394.	P
Leopoldus Guadagni. XVIII. 393.	Paulus Manu- tius. XVI. 293.
Luc. Holstenius. XVII. 348.	Paullus Frisius <i>Cl. Regul.</i> XVIII. 394.
Ludovicus Capellus. XVII. 347.	Petrarcha. XIV. 195.

M

Marsilius Ficci-

Petrus Schoëffer. XV. 230.
Petrus Bembus. XVI. 293.
Pet-

<i>Saec. Pag.</i>	<i>Saec. Pag.</i>
Petrus Victorius. XVI. 293.	Rogerus Ioseph
Petrus Pithoeus. XVI. 293.	Boscovich <i>Lr.</i> XVIII. 394.
Petrus Cunaeus. XVII. 347.	
Petr. Molinaeus. XVII. 347.	S
Petrus Gassen-	Salvator Corti-
dus. XVII. 347.	cellius <i>Cler. Re-</i>
Petrus Metasta-	<i>gul.</i> XVIII. 394.
sius. XVIII. 393.	Samuel Petitus. XVII. 348.
Petrus de Marti-	Samuel Bochar-
no. XVIII. 394.	rus. XVII. 348.
Petrus Van Mus-	Scaevola Sammar-
chembroeck. XVIII. 394.	thanus. XVII. 346.
Philippus Gual-	Scipio Maffei. XVIII. 393.
terus Castellio-	Sethus Calvisius. XVII. 347.
nus. XIII. 163.	Sixtus Rusinger. XV. 230.
Philippus Cluve-	Sozomenus Pisto-
rius. XVII. 347.	riensis. XIII. 163.
Poggius Braccio-	
linus. XV. 228.	T
Pomponius Lae-	Tanaquillus Fa-
rus. XV. 229.	ber. XVII. 348.
Puffendorfius. XVIII. 394.	Thomas del Gar-

R

Raphaël Vola-	Thomas Campa-
terranus. XVI. 293.	nella <i>Pa.</i> XVII. 347.
Renatus Carte-	Thomas Villis. XVII. 348.
sius. XVII. 347.	Thomas Pope-
Richard. Mead. XVIII. 394.	Blount. XVII. 348.
Robertus Stepha-	Thomas Perei-
nus. XV. 230.	li. XVIII. 394.
Rodolph. Niger. XIII. 163.	Thom. Le Seur. XVIII. 394.
Rodolphus Agri-	Torquatus Tas-
cola. XV. 229.	sus. XVI. 294.

Tra-

<i>Saec. Pag.</i>	<i>Saec. Pag.</i>
Traianus Bocali-	Voët. XVIII. 394.
nus. XVII. 347.	Volphgangus La-
Tycho Brahe. XVI. 294.	rius. XV. 227.
	Wilhelmus Bu-
V	daeus. XVI. 293.
Verney. XVIII. 394.	
Vincentius Cad-	Z
lucius. XIII. 163.	Zegerus Bernar-
Vldaricus. XV. 230.	dus Van-Es-
Vlricus Gering. XV. 230.	pen. XVIII. 394.

IN-

INDEX VIII.
ALPHABETICVS
DISCIPLINAE ECCLESIASTICAE
ET RERVM NOTABILIVM.

- A**
- A**cademia Neapoli instituta. Pag. 150. et 162. aliaeque aliis locis. 162. 193. 229. 292. 346. 393. et 261.
- A**etna ingentem flammarum copiam eructavit. 192.
- A**lexandrum III. Federico Imp. suis pedibus provoluto insultasse inter commentitia reiiciendum. 100. et nota I.
- A**mericus Vesputius Americam invenit. 226.
- A**quarum in Italia ruinosam inundatio. 93. in nota ante notam I.
- B**
- B**ibliotheca Constanti-nopolitana, et Iesuitarum Collegium conflagrarunt. 344.
- B**izochorum nomen unde Fraticelli acceperunt. 141.
- C**
- C**anonizationis Sanctorum maiore, quam antea, sollemnitate peractae. 121.
- C**arolus Borbonius Neapolim appulit. 387.
- C**hristiani percelebrem viatoriam retulere, innumeris Turcarum trucidatis. 288.
- C**hristianorum Regnum in Syria deletum. 160. et 161.
- C**onstantinopolis incendio excitato tota pene arsit. 292.
- C**onstitutio *Vnigenitus* plurima composuit. dissidia. 380.
- C**reta e Turcarum manibus a Venetis erepta.

INDEX VIII.

- pta. 344. seiunguntur. 441.
- C**rucjata ab Urbano II. in dicta adversus Saracenos. 93. Guido Aretinus Romam accersitus ut cantum Clericos doceret. 88.

D

Decretalium Libri in lucem prodeunt. 130.

E

Eugenius Princeps Sabaudiae Gallos ingenti clade prostravit. 386.

F

Festum *Corporis Christi* ab universa Ecclesia celebrandum statutum. 157.

Festum *Visitationis* B. Virginis statutum. 187.

Friedericus III. Rex Prussiae cum exercitu Austriaco obstinatum init bellum. 389.

Francorum Regnum a quibus fuerit administratum. 91. 123. 159. 188. 223. 286. 341. et 384.

G

Graeci a Rom. Ecclesia Tom. II.

H

Haereticorum haud pauci suppliciis afficiuntur. 288.

Herculanei antiquae Urbis, ubi nunc est *Porticus*, rudera effodi coeperunt. 390. in nota I.

Hispaniarum Regum series. 91. 123. 159. 189. 224. 286. 341. et 385.

Hungariam Solimanus depopulatur. 287. et 288.

I

Ierusalem a Christianis capta. 93. Iterum in Saracenorum ditionem venit. 126.

Investituram Ecclesiasticam a Principibus accipientes anathemate percussi. 88.

Ioanna puella Lotharingiae strenue adversus Anglos pugnat. 226.

Iubilaei annus institutus. 158.

Iubilaeus ad annum quinquagesimum.

442 INDEX VIII.
 quagesimum redactus. Novus Orbis a Christo-
 187. phoro Columbo inven-
 tus. 226.

M

Mahumetis filius, Rex
 Tuneti, aliique Princi-
 pes Christianam ample-
 xantur Fidem. 345.
 Malachiae de Pontificibus
 vaticinationes falso tri-
 buuntur. 98.

Mare in Sicilia ingenti ci-
 vium perniciē exunda-
 vit. 128. in nota 1.

Monachor. Familiae, quae
 ab undecimo saeculo us-
 que in hodiernam diem
 sunt institutae, recen-
 sentur. 90. 122. 158.
 187. 222. 284. 338. et
 339.

Monstrum informe, atque
 horrendum Ravennae
 natum. 289. in nota 2.

N

Nazarethana Mariae Do-
 mus Tersactum, inde-
 que in agrum Laureta-
 num transvecta. 134. et
 in nota 1.

Normandia, Gallia, et
 Germania pluribus cala-
 mitatibus afficiuntur. 93.
 in nota ante notam 1.

O

Ordo Equestris *Velleris*
Aurei institutus. 222.

P

Paschalis annua *communio*
 indicta Fidelibus. 157.

Pandectae, quae nunc *Flo-*
rentinae dicuntur, *Amal-*
phi inventae. 127.

Panormum ignea aeris
 phaenomena perterrefe-
 cerunt. 392.

Peste quamplurimi ene-
 cti. 192.

Pileus rubrus Cardinalibus
 concessus. 137.

Portenta plurima visa. 92.
 et seq. in nota 4. ante
 notam 1.

Presbyteri ut unam *Mis-*
sam celebrent statu-
 tum. 89.

R

Roma sexies fuit ab ho-
 stibus direpta. 290. in
 nota 2.

Rosa aurea sollemni ritu
 benedicitur. 157.
 Sa-

INDEX VIII.

443

S

Saraceni in Palaesti-
 nam irruentes Chri-
 stianum exercitum fu-
 derunt. 126.

Senex obiit annos na-
 tus 361. 127.

Solimanus Rhodum in
 suam redegit potesta-
 tem. 288.

T

Terraemotu, fame, ac pe-
 ste Syria absumitur. 160.
 Idem Neapoli, aliisque
 Urbibus ingens attulit
 excidium. 344.

Tormenta bellica, quas
 nos *Bombardas* vocamus
 inventa. 192. Quis fue-
 rit auctor. ibid. in not. 1.

Turcae rotum pene Orien-
 tem occuparunt. 92.

Turcarum Monarchia, quo
 tempore exordium sum-
 sit, quosque habuit Sul-
 tanos. 189. 224. 287.
 342. et 386.

Typographica ars quo
 tempore, quibusve au-
 ctoribus fuerit inven-
 ta. 230. et 295. in not.
 ta 1.

V

Vesuvius flammarum glo-
 bos nuper eructans exci-
 dium finitimis Urbibus
 minitatus est. 391.

Vlyssiponensis Vrbs ma-
 gno terraemotu et in-
 cendio pene tota absum-
 ta. 392.

FINIS.